

BIBLIOTHECA SEPTENTRIONALIS

Revista Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare

an XX • nr. 2 (39) • 2012

Diana Cârlig - M-o crescut mama pe brață

Clic pentru vizualizare

Bibliotheca septentrionalis

Buletin semestrial

<http://www.bibliotecamm.ro/?s=19&f=1>

ISSN 1221-3764

Coperta I –Secvențe de la inaugurarea oficială a „Colțului Românesc” în cadrul Bibliotecii Voievodale din Cracovia

Coperta IV – Aspecte din cursul amenajării „Colțului Românesc”

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „PETRE DULFU” BAIA MARE

Director: prof. dr. TEODOR ARDELEAN

COLECTIVUL REDACȚIONAL

Coordonator: Angela-Monica Jucan angelamonicajucan@yahoo.com

Redactori: Adrian Pop adrian.pop7203@yahoo.com

Antoaneta Turda netaturda@yahoo.com

Colaboratori: Andrei Dragoș
Iuliana-Andrea Pop

Corespondenți: Octavian D. Curpaș (Phoenix, Arizona, SUA)
Marian Petruța (Chicago, Illinois, SUA) www.RoUSA.blogspot.com
Erika Vârșescu (Karmiel, Israel)

Lectura: Dorina Oșan

Culegere de texte: Ștefan Adrian Bărbulescu
Edith Stoichiță

Tehnoredactare: Alexandru Ioan Roman

Coperta: Firuța Șomcutean

Postare pe site-ul bibliotecii: Marcel Țura

Multiplicare: Adriana Brandlhofer

Conducător auto pentru Finteușu Mare: Ioan Orea

În loc de editorial

DESPRE ELITISMUL EXACERBAT

Prof. dr. Teodor ARDELEAN

Oamenii de cultură au constituit în toate timpurile elementele de rezistență ale unor sisteme sociale ce le-au fost de cele mai multe ori fie îndepărtate, fie ostile. Consistența lor ca exponenți și performeri n-a depins, de cele mai multe ori, de gradul de așa-zisă protecție publică pe care uneori autoritățile administrative îl frunzăresc în relația lor cu „pătura” intelectuală. Poate tocmai din această cauză scriitorii, artiștii plastici, compozitorii și ceilalți par a fi purtătorii de expresie ai nonconformismului social.

În zilele noastre stările de lucruri par a fi mult mai tulburate. Există o categorie de exponenți ai culturii care afișează un elitism exacerb și foarte limitat perimetral din care au constituit o redută de luptă atât cu mediul politic, cât și cu populația consumatoare de cultură. Ei sunt cei ce fac ierarhii, dau note, stabilesc foaia de parcurs a liderilor politici, organizează mișcările civice, înfruntă adversarii, ordonează, ordonantează, clasifică... Din turnurile lor de fildeș coboară râuri de lavă murdară, înfierbântată, spre atenționarea privitorilor cu privire la singura cale de scăpare din ecuațiile momentelor. Privirile lor – pătimișe, ipotezele lor – singure, concluziile lor – mereu tendențioase. Idei împuținate de cele mai multe ori de aderențele lor la menajeriile pe care le servesc.

Și, până la urmă, de fapt, de ce vorbim despre acești oameni? Prin ce sunt ei periculoși pentru mersul culturii? De ce ne „legăm” de ei?

Când cărțile domnului Augustin Buzura au început a fi desființate de nulițăți, cocoțate pe socluri, n-au existat decât reacții timide și din partea unor „sufletești” lipsiți de poziții cheie. Când alte spirite tutelare au fost atinse de incriminări nocive venite din aceleași surse înveninate, a sărit tripleta dirijată de „băieții de mingi” în apărarea „autenticității veninului”!

Ce-i drept oamenii ăștia care își zic și „de cultură”, dar care sunt și arbitrii dialogurilor culturale, au și un oarecare farmec, sunt (unii dintre ei) excelenți vorbitori, produc impresie. E și greu de văzut prin perdeaua de fum pe care o degajă unii când ridică termenii firești din limbă la nivelul limbajelor crip-

tice, e greu de văzut cum au reușit să mascheze ura penibilă împotriva celor mult mai buni decât ei. Să vezi și să fii martor cum Marin Sorescu a fost linșat, să vezi și să nu poți face nimic la scenele în care Grigore Vieru era terfelit, să vezi și să nu miști un deget când Ștefan Popa Popa'S este marginalizat de miniștrii elitei, iată ipostaze dureroase pe care începem să le uităm. Așa precum poate că vom uita și ce au făcut cu Noica, cu Valeriu Cristea, cu Steinhardt, cu Adrian Păunescu ș.a.m.d. Iar când buldozerele lor au reușit să treacă fără pic de reacție peste „cadavrele” ținute, s-au obrăznicit din nou peste-poate și peste-toate și au „ținut” sus de tot. În Eminescu și Coșbuc, în Goga și Blaga, iar lista nu s-ar fi oprit dacă nu li s-ar fi schimbat „linia de bătaie” de undeva, dintr-un cabinet bine servit cu bani publici. E vorba de ICR, instituție construită de academicianul Augustin Buzura exact pentru o mai firească deschidere spre lume, și care ajunsă pe mâna viclenilor și colportorilor de murdării în frunte cu un anume ... ici, a devenit o pepinieră de cadre pentru tiparele lor, o sursă

de mișcări încărcate cu obsesii, o resursă de recompense pentru laudătorii și prietenii cliii uzurpatoare de valori autentice.

Articolul acesta nu se vrea un comentariu la temă, ci un semnal de alarmă pentru o lume care obosește trudind pe adevăratele altare culturale ale neamului – bibliotecile românești – și care de obicei nu face judecăți subiective între o carte și alta, un autor sau altul... Cu toată această obiectivitate derivată dintr-o etică profesională înaltă, aristocratică, nu pot să nu supun atenției colegilor bibliotecari acest semn de identificare ce poate fi văzut în jocurile de față și de culise ale celor ce, fără nici o jenă sau reținere, bulversează lumea culturală, luând-o în stăpânire fără nici o autorizație și compromițând-o chiar și prin simpla atingere.

Căci lângă oamenii de cultură stau bine, la lucru, oamenii din cultură, care trebuie să discearnă cu simț de răspundere între adevărații exponenți ai domeniului și cei care au „îmbrăcat” papioanele, ca semn de identificare pentru un Goliath agresiv.

BISERICILE DE LEMN DIN MARAMUREȘ – VALORI ALE PATRIMONIULUI MONDIAL UNESCO

„ARTA ROSTIRII” ÎN LEMN ȘI „TEOLOGIA” PICTURII MURALE

Marius CÂMPEANU

muzeograf, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș

Din punct de vedere tipologic, bisericile de lemn maramureșene se încadrează în grupul nord-transilvănean, fiind înrudite stilistic cu monumentele din Ucraina subcarpatică și Slovacia estică¹. În ansamblul lor, atât prin prisma arhitecturii, cât și a stilului în care au fost pictate de către artiștii locali, bisericile de lemn maramureșene prezintă aceleași caracteristici. Fiind construite de către meșterii care ridicau casele țărănești din lemn, edificiile religioase împrumută același sistem constructiv specific locuințelor din această zonă. Referindu-se la echilibrul și armonia monumentelor UNESCO din Maramureș, dar și la turnurile înalte și drepte ce se ridică spre cer, etnograful Nistor Francisc sublinia: „frumusețea bisericilor de lemn nu rezidă numai în îndrăzneala cu care turnul lor se ridică spre cer, străjuind la bază de patru mici turnulețe, ca și turnurile unor celebre catedrale gotice din piatră, ci și poate mai cu seamă, pentru felul în care elementele unui stil apusean au fost asimilate în construcțiile de lemn de aici [...]. Meșterii populari au transpus goticul în lemn”².

Asemeni tuturor bisericilor de lemn din nord-vestul Transilvaniei, edificiile religioase sunt realizate din grinzi așezate în plan orizontal în sistem „blockbau”. Grinzile sunt cioplite cu securea, din trunchiuri de brad sau fag, lățimea acestora variind între 20-40 cm. Din punctul de vedere al tehnicii, acestea erau așezate întotdeauna cu capătul gros peste cel subțire („rădăcina la vârf”) pentru a compensa diferența de cotă rezultată din scăderea diametrului. Îmbinările erau atent meșteșugite, cununile de bârne în partea de sus având capetele lăsate mai lungi în partea superioară, formând un fel de aripi cu rol constructiv și ornamental deopotrivă. Pe aceste console se sprijineau coșoroabele care susțin căpriorii acoperișului. În ceea ce privește „plastica arhitecturală”, sistemul constructiv cel mai semnificativ este întâlnit la biserica-monument UNESCO din Rogoz, prin pre-

Biserica cu hramul „Sfinții Arhangheli Mibail și Gavriil” din Rogoz (1663)

zența acelor capete de cai în rânduri suprapuse „ordonate astfel încât să producă o adevărată calcadă”³.

Acoperișul este unic pentru întreaga construcție, deși uneori absida are o învelitoare separată. Remarcăm, în unele cazuri, prezența unei poale duble, cu rolul de a proteja rândul de jos al ferestrelor. Uneori este întâlnită o asimetrie pronunțată a acoperișului, cum este cazul bisericii din Rogoz, acest extraspațiu având rolul de a adăposti „masa moșilor” construită din blocuri ciclopice de piatră sau din bâr-

¹ Paul Petrescu, *Arhitectura țărănească de lemn din România*, București, 1974, p. 53.

² Nistor Francisc, *Poarta maramureșeană*, București, 1977, p. 18.

³ Andrei Pănoiu, *Din arhitectura lemnului*, București, 1977, p. 114.

ne masive de stejar. Învelitoarea este confecționată din dranițe de brad bătute în straturi succesive (sub formă de „solzi de pește” ori „coadă de rândunică”), cu schimbare de mână, pornind de la latura nordică și de la streășină spre coamă, astfel ca vântul, ploaia și zăpada să nu deterioreze muchia draniței.⁴

Planul general al bisericilor este de tip sală, prin dispunerea de la vest către est a celor trei compartimente de bază: pronaosul, naosul și altarul. Ușa de intrare, în general, este pe fațada vestică, singura excepție fiind întâlnită în cazul bisericii din Rogoz, a cărei intrare se află pe latura sudică, element ce sugerează vechimea bisericii. Majoritatea specialiștilor afirmă că structura și compartimentarea lăcașurilor de cult este realizată după modelul caselor țărănești, dar adaptat nevoilor spirituale și liturgice. La biserica din Poienile Izei a mai fost adăugat un pridvor deschis pe fațada vestică sprijinit pe stâlpi de lemn incizați cu frumoase cioplături și încreștături. Delimitarea între altar și naos se face prin tâmplă, iar între naos și pronaos printr-un perete despărțitor, de cele mai multe ori decroșat pe ambele părți. În ceea ce privește tipologia bisericilor de lemn după plan întocmită de Atanasie Popa, cele din Maramureș aparțin tipului III⁵, cu naos și pronaos dreptunghiulare⁶ și absida altarului mai îngustă decât naosul, decroșată simetric în planul tamplei, fără proscomidie și fără diaconicon. Forma decroșată a altarului este vizibilă și prin acoperișul separat, dar și prin retragerea pereților laterali față de linia naosului.

Tavanul interior al pronaosului este alcătuit dintr-un plafon de scânduri, iar cel al naosului dintr-o boltă semicilindrică, în sensul axei longitudinale, sprijinită de arcuri-nervuri pornind de pe mici console interioare. Altarul este acoperit fie de un plafon simplu orizontal, fie de o jumătate de cupolă formată din triunghiuri sferice. Nervurile de pe „cerimea” altarului se unesc într-o „cheie de boltă”, formată dintr-o rozetă de lemn sculptată. Din punct de vedere arhitectural, aceste elemente ornamentale reprezintă o transpunere în lemn a bolților de piatră romanece, fapt ce pledează pentru vechimea bisericilor de lemn.

Principalul element al elevației îl constituie turnul așezat la capătul de vest al coamei acoperișului, sprijinit pe grinzile tavanului din pronaos, care „iese din corpul bisericii ca o săgeată”. Turnul este dezvoltat considerabil pe înălțime, silueta lui elansată având baza pătrată, cu o galerie de arcade surmontate de un coif conic sau piramidal. Unele dintre monumente prezintă

la baza turnului alte patru turnulețe. Acesta este îmbrăcat în draniță, surmontat de o mică galerie cu arcade și balustradă și apoi de un coif cu baza răsfrântă⁸. În Transilvania, turnul supraînălțat este un element arhitectural preluat din arhitectura gotică. De asemenea motivul galeriei cu arcade și a coifului cu patru turnulețe este tot o reminiscență din arhitectura bisericilor de piatră aflate în orașele libere regești⁹.

Ancadramentele ușilor de la intrare, în unele cazuri, sunt decupate în acoladă (Rogoz), iar în alte cazuri prezintă trei-patru rânduri de colonete repetate de fiecare parte a intrării, sprijinite pe baze prismatice (Șurdești). Pridvoarele au în partea superioară arcade executate într-un ingenios sistem de contrafișe, sistem frecvent întâlnit în arhitectura populară, aceleași acolade, dar la o scară mai mică, repetându-se la galeriile turnurilor. Situate adesea în mijlocul satelor sau pe o colină ce domină așezarea, bisericile de lemn maramureșene „își anunță de departe prezența, încadrându-se perfect în peisajul înconjurător, a cărui succesiune domoală de dealuri și văi pare prototipul ideal al spațiului mioritic”¹⁰.

Majoritatea meșterilor constructori și-au înfrumusețat opera prin dăltuirea unor motive ornamentale simple specifice sculpturii țărănești în lemn. Gama motivelor decorative este variată, înscriindu-se în ornamentația geometrică și stilizată a artei populare. Apar diferite ornamente: cruci, rozeta solară, pomul vieții, pasărea bicefală, motivul șarpelui sau motivul funiei împletite (torsada), îngemănate cu mici dreptunghiuri și romburi ale creștăturilor românești. Nervurile de pe arcurile ce susțin bolta sunt sculptate „în frâmbie” și se încheie într-o rozetă. Cu rol constructiv, dar și ornamental, au fost cioplite capetele grinzilor în partea superioară, având formă de „cap de cal”. Motivele ornamentale, în totalitatea lor, nu sunt doar reflexii ale simțului artistic înăscut al meșterului popular pentru frumos, acestea având și un rol apotropaic, reprezentând o sinteză a credințelor și superstițiilor omului tradițional de a se apăra de duhurile necurate.

Interiorul bisericilor de lemn este decorat cu pictură parietală ce acoperă în întregime bolțile și

⁴ Corneliu Mirescu, *Țara Lăpușului*, București, 2006, p. 93.

⁵ Atanasie Pop, *Caracteristicile stilistice ale bisericilor de lemn din Transilvania*, în „Acta Musei Napocensis”, X, Cluj Napoca, 1973, p. 697.

⁶ Singura excepție este întâlnită la biserica din Rogoz, naosul având formă pentagonală, particularitate întâlnită numai la monumentele anterioare secolului al XVIII-lea.

⁷ Atanasie Popa, op. cit., p. 698.

⁸ Bogdana Tarnavschi, *Biserici de lemn din Țara Lăpușului și din Țara Chioarului*, în „Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului”, Cluj-Napoca, 1982, p. 135.

⁹ Ibidem, p. 135-136. Biserica gotică Sfântul Ștefan din Baia Mare, la începutul secolului al XVII-lea, avea un turn cu galerie și cu coif de lemn, construit în 1619, care a ars în anul 1769. Se presupune că acoperișul turnului Sfântul Ștefan cu cele patru turnulețe ar fi constituit un model pentru bisericile de lemn din împrejurimile acestui oraș „liber regeșc”. După unii cercetători, cele patru turnulețe simbolizează Evangheliștii, iar pentru cei ce analizează fenomenul din prisma organizării obștești, ar semnifica existența „sfatului bătrânilor” în tradiția istorică a comunității respective.

¹⁰ Anca Pop-Bratu, *Pictura murală maramureșeană. Meșteri zugravi și interferențe stilistice*, București, 1982, p. 17.

pereții. Din cele mai vechi timpuri, pictura murală, icoanele împărătești și cele prăznicare au reprezentat pentru credincioșii de rând o *Biblie* în imagini.

Ținutul Maramureșului este situat în zona de contact a răsăritului ortodox cu lumea medievală catolică, dar prin prisma concepțiilor artistice a rămas fidel tradiției bizantine, fiind doar vag contaminat cu unele influențe apusene. Pictura religioasă maramureșeană are o îndelungată tradiție, numeroasele icoane din secolele XV-XVII demonstrând existența unui fenomen artistic autohton cu influențe moldovenești, concentrat la Mănăstirea Moisei, unde a funcționat o „școală” de pictură de tradiție răsăriteană. Datorită sintezei artistice între Răsărit și Apus, între arta medievală și arta populară, între clasic și nou, „ansamblurile murale și numeroase icoane din bisericile Maramureșului reprezintă un capitol de importanță majoră pentru istoria artelor plastice românești”¹¹. Celei de-a doua jumătăți a secolului al XVIII-lea îi corespunde o bogată activitate a meșterilor iconari. Revigorarea vieții artistice și culturale creează „o deosebită efervescență artistică în lumea satului românesc”¹², apărând noi centre și școli de pictură. Este perioada în care numeroase comunități sătești (comandatarii) își refac biseri-

Biserica cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din Șurdești (1721)

¹¹ Marius Porumb, *Pictura maramureșeană în secolul al XVIII-lea*, în „Arta istoriei. Istoria artei. Academicianului Răzvan Theodorescu la 65 de ani”, București, 2004, p. 198 (în continuare, *Pictura maramureșeană*).

¹² Idem, *Zugrăvi și centre românești de pictură din Transilvania secolului al XVIII-lea*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Ar-

cile, majoritatea incendiate de tătari în timpul invaziei din 1717¹³, le repictează sau își zugrăvesc noi iconostase¹⁴.

În ansamblul artei medievale românești, pictura bisericilor de lemn din Maramureș constituie un vast domeniu de investigare. Programele iconografice păstrate în cele opt biserici de lemn-monumente UNESCO au fost realizate de către zugravii locali între a doua jumătate a veacului al XVIII-lea și începutul veacului al XIX-lea, prezentând caracteristicile artei de tradiție postbizantină, cu unele influențe occidentale, îngemănate cu un suflu nou, proaspăt, de factură populară, ce exprimă personalitățile meșterilor zugravii¹⁵.

Tradiției bizantine din veacul al XVIII-lea îi este tributar Alexandru Ponehalschi din Berbești (sau Alexandru Zugravul, probabil un polonez stabilit în satul amintit din Maramureșul istoric). În paralel, a fost iconar și pictor de biserici, activând între 1754 și 1782 în satele aflate pe văile Cosăului, Marei, Izei și Vișeuului, dar și în Țara Năsăudului și Ținutul Bistriței¹⁶. În anul 1762 a realizat pictura interioară, dar și un număr apreciabil de icoane mobile din biserica de la Budești-Josani, pentru ca după două decenii, în anul 1782, să zugrăvească biserica din Ieud-Deal. Acest ultim ansamblu mural, ce se distinge prin bogăția programului iconografic, prin compozițiile complexe de o mare varietate ornamentală, confirmă faptul că ne aflăm în fața unei realizări de maturitate, ce încununează întreaga sa operă. Pictura murală de la *Biserica din deal* este singurul ansamblu care nu păstrează anul și semnătura, în sprijinul datării fiind invocată icoana de hram cu tematica Nașterea Maicii Domnului, pictată de Alexandru Ponehalschi în 1782, conform inscripției de donație¹⁷.

heologie”, XIX, Cluj Napoca, 1976, p. 111 (în continuare, *Zugrăvi și centre românești de pictură*).

¹³ Invazia tătarilor din lunile august-septembrie 1717 a fost de mare gravitate pentru patrimoniul arhitectural religios. Au venit dinspre Moldova, prin Pasul Rodna, prădând satele din ținutul Bistriței, din Țara Lăpușului, Chioar și Sătmăr, după care s-au îndreptat spre Maramureșul istoric, unde au jefuit și incendiat numeroase biserici de lemn. Au fost înfrânți la Borșa de localnici, în frunte cu Popa Lupu Șandor. În deceniile următoare, pictorii care vor decora interiorul bisericilor vor consemna aceste evenimente tragice prin inscripții dar și prin „imortalizarea” invadatorilor printre damnații Judecării de Apoi.

¹⁴ Marius Porumb, *Zugrăvi și centre românești de pictură*, p. 111.

¹⁵ Schițele biografice ale meșterilor zugravii, în general, se conturează pe baza inscripțiilor păstrate în cadrul ansamblurilor iconografice.

¹⁶ Cronologia lucrărilor realizate de zugravul Alexandru Ponehalschi este prezentată de academicianul Marius Porumb, în *Dicționar de pictură veche românească din Transilvania*, București, 1998, p. 294-299.

¹⁷ „Această sfântă icoană au plătit Șimon Ștefan și cu fii [...] ca să le fie pomână lor în veci de veci amin 1782 luna lui ianuarie 12 zile”, în Marius Porumb, *Pictura maramureșeană*, p. 209.

Analiza atentă a picturilor de la biserica din Desești conduce la concluzia că, în anul 1780, la decorarea acestei biserici au colaborat doi pictori de seamă, Alexandru Ponehalschi din Berbești și Radu Munteanu din Ungureni Lăpușului. Primul a pictat tâmpla, precum și mai multe icoane, în timp ce decorul parietal ce îmbracă pereții absidei altarului, naosului și pronaosului a fost pictat de cunoscutul pictor din Țara Lăpușului¹⁸. Potrivit mai multor inscripții, Radu Munteanu debutează în jurul anului 1754, activitatea acestuia fiind cunoscută până în 1794¹⁹. Zugravul aparține aceleiași filon postbizantin, prin lucrările sale pictura maramureșeană atingând un anumit grad de rusticizare, apropiindu-se stilistic de pictura icoanelor pe sticlă. În anul 1785 realizează pictura interioară a bisericii de lemn din Rogoz, pentru ca în același an să picteze un proscomidar, păstrat în absida altarului de la biserica cu hramul „Cuvioasa Paraschiva” din Poienile Izei. Radu Munteanu se înscrie în categoria zugravilor peregrini, activând atât în ținutul său natal, cât și în satele situate în Maramureș istoric și Valea Someșului.

Potrivit cercetărilor întreprinse de academicianul Marius Porumb și criticul de artă Anca Pop-Bratu, se poate constata faptul că Radu Munteanu a colaborat cu mai mulți discipoli, fiind inițiatorul unei „școli” de pictură bizantină. În sprijinul acestei idei vin și inscripțiile pictate, dar și amploarea lucrărilor atribuite zugravului, precum și numărul mare de comunități comandate. Astfel, din textul inscripției păstrate la biserica din Desești reiese faptul că la realizarea picturii a fost ajutat de Gheorghe Vișovan, pentru ca la pictarea bisericii de lemn „Sfinții Arhangheli” din Rogoz, să-și aducă contribuția și zugravul Nicolae Man din Poiana Porcului.

Programul iconografic al bisericii cu hramul „Intrarea Maicii Domnului în Biserică” din Bârsana a fost realizat în anul 1806, de Toader Hodor din Vișeu de Mijloc și Ioan Plohod din Dragomirești. Plină de pitoresc și dezinvoltură, pictura lui Toader Hodor este „un exemplu de prelucrare în spirit decorativ a unor tipare ale artei baroce și rococo, folosite prin virtuțile lor ornamentale în modeste ctitorii rurale”²⁰. Aceeași influență barocă își găsește expresia deplină în reprezentarea

Biserica cu hramul „Intrarea Maicii Domnului în Biserică” din Bârsana (1720)

Sfintei Treimi realizate de Ianoș Opriș „pictor”²¹ pe bolta altarului bisericii de lemn din Budești-Josani. Același pictor a realizat și icoana de prestol a aceluiași edificiu religios, acesta ilustrând o temă deosebit de frecventă în iconografia apuseană – *Încoronarea Fecioarei* – încadrată de două coloane monumentale ornamentate cu motive vegetale de proveniență barocă.

Pictura bisericii de lemn cu hramul „Cuvioasa Paraschiva” din Poienile Izei, după cum arată inscripția desfășurată la poalele bolții din naos, a fost realizată în anul 1794. Deși pictorul nu apare consemnat, cercetătorii cred că ar fi un zugrav maramureșean anonim, iar tradiția locală îl numește a fi zugravul Gheorghe din Dragomirești. Programul iconografic, în general, este cel specific bisericilor maramureșene prezentând numeroase influențe provenite din arta occidentală. Compusă din scene mari, pictura parietală are un aspect aerat, cu o cromatică vie, armonizantă și plină de pitoresc.

Zugravul Ștefan din Fișești (Șișești) este autorul picturii murale de la bisericile de lemn din Șurdești și Plopiș, două sate așezate pe Valea Căvnicului, în Țara Chioarului. Opera bogată a acestui zu-

¹⁸ Activitatea pictorului lăpușean este redată în numeroase lucrări și studii publicate de către cercetătorii fenomenului artistic maramureșean. Îi menționăm pe academicianul Marius Porumb, istoricul Ștefan Meteș, regretatul critic de artă Anca Pop-Bratu, dar și pe Ecaterina Cincheza-Buculei, Dana Tarnavski-Schuster și Aurel Bongiu.

¹⁹ Din 1754 datează icoana Mucenița Paraschiva, păstrată în colecția Muzeului Județean de Artă – Centrul Artistic Baia Mare, ce provine din Sălănița (jud. Maramureș) iar din 1794 sunt icoanele de la Chiuiiești și Rugăsești (jud. Cluj), aflate în colecția Mitropoliei Ortodoxe din Cluj-Napoca.

²⁰ Anca Pop-Bratu, *op. cit.*, p. 77.

²¹ Icoana de pe masa Sfântului Altar prezintă următoarea inscripție: „acest altar, cu icoana laolaltă, pă prestol, au plătit Draguș Matei și cu soața sa, Marica, și cu fiul său Ștefan, să le fie pomană lor în veci, amin. Ani de la Hs. 1812. Au lucrat Opriș Ianoș, pictor”, în Ioan Bârlea, *Însemnări din bisericile Maramureșului*, București, 1909, p. 59.

grav este desfășurată între anii 1783 și 1811, cei doi poli ai activității sale artistice reprezentând de altfel anii pictării bisericilor de lemn din Șurdești, respectiv Plopiș²².

Remarcabilă prin dimensiunea impunătoare a turnului (măsoară 54 m înălțime), biserica de lemn cu hramul „*Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil*” din Șurdești a fost pictată în anul 1783 de Ștefan Zugravul, fapt menționat în inscripția pictată pe grinda mare de sprijin a tâmplei²³. Din păcate, în momentul de față, pictura prezintă multiple degradări, fapt ce împiedică cercetarea aprofundată a ansamblului iconografic, așa cum se cuvine unui monument de o așa mare rezonanță arhitecturală.

Pictura pereților și a bolții din naos, tâmpla cu icoanele prăznicare, dar și icoana de prestol a bisericii de lemn „*Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil*” din Plopiș sunt atribuite aceluiași meșter zugrav. Inscripția afla-

Biserica cu hramul „*Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil*” din Plopiș (1798-1805)

tă pe spatele icoanei de prestol²⁴, dar și istoricul bisericii care arată că sfințirea bisericii a avut loc în anul 1811, după finalizarea picturii murale, ne face să concluzionăm că pictura bisericii a fost realizată între anii 1810 și 1811. Sub aspect stilistic, lucrările lui Ștefan Fișeșteanu sunt marcate de influențe ale artei apusene, zugravul manifestând preocupare pentru redarea formelor și a volumelor prin lumini, umbre și tonuri de culoare. Personajele biblice sunt redată în manieră naturalistă, reflectând cunoașterea de către autor a literaturii patristice și hagiografice. Icoanele sunt încadrate de decorațiuni sculptate, dintre care cel mai des întâlnit este motivul viței de vie, simbol cu conținut euharistic²⁵.

Din punct de vedere tematic, raportat la succesiunea scenelor și a tablourile biblice ce trebuiesc pictate în altar, naos și pronaos, meșterii zugravi maramureșeni au dovedit o bună cunoaștere a erminiei bizantine. Astfel, în absida altarului sunt scene ce reprezintă Întruparea și Euharistia. Pictura naosului reprezintă o paralelă cu scop moralizator a scenelor din Vechiul Testament, respectiv Noul Testament. Din Vechiul Testament, sunt transpuse cromatic scene din Geneză, de la crearea protopărinților Adam și Eva, până la săvârșirea păcatului strămoșesc și implicit izgonirea din Rai. În paralel, din Noul Testament, apare Ciclul hristologic („*Drumul Crucii*”), cu accent deosebit pe *Patimi*, pentru a sugera Jertfa Mântuitorului ca răscumpărare pentru păcatele omenirii. În pronaos sunt pictate scene referitoare la Judecata de Apoi, dar și teme cu sens funerar. Bolta naosului („*cerimea*”), potrivit tradiției bizantine de secol XVIII, este locul destinat înfățișării lui Dumnezeu-Tatăl („*Cel-Vechi-de-Zile*”), Iisus Pantocrator și Maica Domnului Orantă. Picturile murale, din punct de vedere stilistic, continuă tradiția postbizantină, în care compozițiile sunt ordonate în panouri și registre suprapuse, adaptate în funcție de dimensiuni. Panourile și registrele suprapuse sunt delimitate de o varietate de benzi decorative cu bogate ornamente florale.

După cum se observă din pictura bolții naosului de la bisericile din Plopiș și Șurdești, programul iconografic se schimbă, fiind introduse teme „*de ascensiune*”, cu reprezentarea Sfintei Treimi Noutestamentare, a celor patru evangheliști, dar și a unor scene inspirate din Apocalipsă.

²² Activitatea zugravului Ștefan este prezentată de Aurel Socolan, Adalbert Toth, *Zugravi ai unor biserici de lemn din nord-estul României*, în „*Marmația*” I, Baia Mare, 1969, p. 48-51.

²³ „*Acest sfânt altar s-au zugrăvit în zilele împăratului Iosif. Anul Domnului 1783*”.

²⁴ „*Această icoană sfântă au plătit Cotoș Ilie și cu soța sa Mărie din Șurdești ca să le fie pomenire veșnică anul Domnului 1811 Ștefan zugrav*”.

²⁵ Marius Câmpăanu, *Ștefan Fișeșteanu – meșter de biserici și copist de manuscrise*, în „*Calendarul Maramureșului*”, an 2, nr. 2, 2006, p. 11-12.

PRIN ÎNDOIALĂ, LA CREDINȚĂ

pr. Nicolae STOIA

Ignorându-i în bună parte complexitatea, precum și un farmec aparte al persoanei sale, oamenii, în genere, îl desemnează pe Toma drept tipul prin excelență al necredinciosului. Calificativ ce pentru unii se constituie în pricină de sminteală, iar pentru alții în argument tenace întru justificarea propriei lor neputințe de a crede; de a crede în Dumnezeu, firește, nu în oameni. În oameni putem sau nu putem avea decât cel mult încredere și nu să credem în ei; încrederea osebindu-se de credința ca atare. Vasăzică preluând fără un minimal spirit de discernământ acest calificativ atribuit lui Toma, majoritatea dintre noi văd în el un soi de prototip al celor ce se îndoiesc sau se vor mai îndoii de realitatea Învierii Domnului Iisus Hristos. Deși el nu este amintit decât în câteva pasaje nou testamentare, totuși chiar și aceste succinte menționări sunt îndeajuns ca să ne facem o părere justă despre firea lui. Prima dată Toma e pomenit când Iisus le vorbește apostolilor despre moartea și învierea prietenului Său Lazăr. Împrejurare în care Toma se remarcă prin atitudinea sa impulsivă și îndrăzneala ingenuă cu care îi îndeamnă pe ceilalți apostoli: «Să mergem și noi să murim cu El!» (In 11, 16). Și tot Ioan îl pomeneste într-un episod la fel de succint al Evangheliei sale, și anume în cap. 14, v. 5. Prilej cu care Iisus le vorbește apostolilor despre propria Sa înviere. Toma remarcându-se prin aceeași atitudine dubitativă: «Doamne, nu știm unde Te duci; iar calea, cum o putem ști?». În afara acestor două menționări ioaneice, în care Toma este descris într-un mod cât de cât explicit, și a celor aparținând evangheliilor sinoptice, în care el este amintit dimpreună cu fărtații săi întru apostolie, nu-l mai întâlnim altundeva în paginile Noului Testament. Pentru ca, dintr-o dată, Toma să se impună atenției noastre prin modul extrem de rezervat în care întâmpină faptele relatate lui de către ceilalți apostoli, și anume că „*au văzut pe Domnul!*” Se subînțelege că la Iisus cel înviat se refereau aceștia. Descrierea întâmplării respective ocupând aproape în întregime capitolul 20 al Evangheliei după Ioan. Prin răspunsul pe care l-a dat fărtaților săi întru apostolat, Toma se situează în categoria îndoielnicilor, însă în niciun caz în cea a necredincioșilor. Și chiar dacă atunci când citești cele adresate de el, în chip atât de abrupt celorlalți uce-

nici, că adică: „*Dacă nu voi vedea eu în mâinile Lui semnul cuielor și dacă nu-mi voi pune degetul meu în semnul cuielor și dacă nu-mi voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede*” (In 20, 25) ești ispitit să afirmi că te afli înaintea modelului prin excelență al celui doritor să-și întemeieze credința pe datele furnizate de simțuri, scrutarea textului în discuție te duce spre cu totul alte concluzii. Toma n-a fost un necredincios sadea sau, în orice caz, nu în sensul uzual al cuvântului respectiv. Îndoielnic el a fost de bună seamă, numai că există o foarte mare diferență între îndoială și necredință, ca moduri de a te raporta la Adevăr.

Necredința, ca stare de spirit, te plasează pe o poziție de împotrivire categorică în privința existenței divinității. Chipul desăvârșit al necredinciosului e zugrăvit în Psalmul 13, 1, în care el însuși își definește cu claritate poziția, susținând, fără niciun freământ de reținere, «că nu există Dumnezeu!» Ca mod de abordare a realității divine, necredința ține de non-comunicarea absolută. Fiind vorba de acea situație în care toate drumeagurile dintre om și Dumnezeu s-au prăbușit, între cel necredincios și divinitate nemai-existând nicio ușă deschisă, atât la nivel rațional, cât și sufleteș. E starea definită în Sfânta Scriptură prin «împietrirea inimii» (Mc 16, 14). Vasăzică nu este vorba numai de sustragerea cu bună-știință dinaintea evidenței, ci de refuzul ei la modul cel mai inflexibil cu putință. Autenticul necredincios nu-l face nicio concesie lui Dumnezeu, ci Îi este împotrivor sub toate aspectele, «negația fiind o îndoială agresivă, impură, un dogmatism răsturnat care se neagă rareori pe sine. După cum rareori se eliberează și se disociază de freneziile sale. În schimb, se-ntâmplă adeseori, ba chiar este inevitabil, ca îndoiala să se pună în discuție pe sine însăși, dorind mai curând să se anihileze decât să-și vadă perplexitățile degenerând în dogmă»¹. Am ales, deloc întâmplător, acest pasaj din scrierile lui Cioran, fiindcă tocmai el, care s-a dorit a fi un sceptic autentic, trăindu-și negațiile până la exacerbare, a surprins cât se poate de limpede diferențele de nuanță dintre necredință și îndoială. Între veritabilul necredincios și divinitate surpându-se până și cea mai firavă punte de comunicare.

¹ E. Cioran, *Căderea în timp*, Ed. Humanitas, Buc., 1992, p. 60.

Cu totul altceva e îndoiala, care se învecinează, dar nu se confundă cu necredința, întrucât îndoiala n-are inflexibilitatea și răceala acesteia din urmă. Îndoiala fiind o stare cu mult mai complexă, aidoma unei pendulări neconținute între da și nu. Îndoiala chiar este o alăturare de sensuri opuse, și, «dacă privim atent lucrurile, depășind angoasa contradictoriului, tot ceea ce poate apărea ca un oarecare nici dănici nu, suspendat între da și nu, este, în fond, da-și-nu în același timp»². Cel cu adevărat necredincios se cetluiește în propriul său vid lăuntric, curmând orice impuls dinspre sine către orice altceva decât el însuși; ba el chiar susține ritos că, „nu-l privește pe om dacă locuiește cineva în cer”³. Îndoielnicul, în schimb, băntuit pe dinlăuntru de zvâcniri nedomolite, se află neîncetat în cumpănire și-n căutarea unui punct de sprijin, în care el dorește să se ancoreze. Necredinciosul pur-sânge refuză la modul categoric existența divinității, el creându-și un spațiu în care nu mai răzbate niciun zvon din exterior. Și, pentru că se consideră suficient sieși, «el nu găsește de cuviință să se gândească vreodată la Dumnezeu»⁴, a Cărui existență îndoielnicul nu o exclude la modul inexorabil și nici posibilitatea ca, la un moment dat, el chiar să-L întâlnească. Ba el ar putea reformula principiul cartezian: «cogito, ergo sum», dându-i o înfățișare pe potrivă structurii sale sufletești. În cazul lui, enunțul respectiv putând suna, tot așa de bine, și în această dispunere: *dubito, ergo credo*. Care va să zică mă îndoiesc, ceea ce nu înseamnă că eu refuz la modul absolut să cred, întrucât aș putea ca, la un moment dat, să ajung să cred. Or, când eu recunosc că «aș putea să cred», de bună seamă că ceva dinlăuntru meu, deși nelămurit încă, mă împinge să tind către o zăriște limpezitoare. Căutând certitudini, aș putea ca la un moment dat să dobândesc *certitudinea* pe care o conferă credința, «căci dacă aceste fapte sunt în voi și sporesc, ele nu vă vor lăsa trândavi și nici fără roadă în cunoașterea Domnului nostru Iisus Hristos» (2 Ptr 1, 8).

Toma n-a afirmat la modul inflexibil că nu crede în învierea lui Iisus, ci el doar a condiționat acceptarea adevărului de confirmarea lui nemijlocită, afirmând că, «dacă nu voi vedea eu și dacă nu voi pune mâna mea». Oricât de categoric se vădește refuzul lui Toma de a crede în Învierea lui Hristos, prin faptul că așază înaintea spuselor sale particula *dacă*, el deschide deja o poartă, e drept că una firavă, dar e totuși o poartă către Adevăr. Acesta și constituie motivul care îmi dă îndrăzneala să afirm că Toma nu a fost un necredincios get-beget sau, cel puțin, nu în

sensul uzual al cuvântului respectiv. Inspirat de Duhul Sfânt, imnograful care a compus cântările la Utrenia din Duminica Tomei a surprins cât se poate de bine acest aspect certamente pozitiv, din trupul aparent butucănos și înghețat al îndoiei, denumindu-l: «*necredința bună* a lui Toma, că inimile necredincioșilor la cunoștință le-a adus»⁵. Dacă ar fi să-i reproșăm ceva de-adevăratelea lui Toma, aceasta constă în felul în care concepe Învierea, pe care el o dorea ca pe o dovadă copleșitoare și nu ca pe un semn al nemăsuratei iubiri a lui Hristos pentru plăpânda făptură umană. Dar Hristos nu a lucrat prin insistență sau prin agresiune logică, fiindcă El nu a dorit cu dinadinsul să Se impună înțelegerii apostolilor, după cum nici înțelegerii noastre. Și, de altminteri, ar fi o contradicție în termeni să afirmi că «înțelegi» o minune, ci El a recurs la sensibilitatea oamenilor. Întrucât Învierea nu ține de palierul rațional, ci de cel mult mai profund al făpturii umane, adică de puterea de pătrundere a inimii, «care e mai adâncă decât orice; căci ea este omul; cine-l va cunoaște?» (Ir 17, 9). Pentru a «înțelege» Învierea, mai întâi trebuie să învii tu însuși din tenebrele propriului tău întuneric lăuntric și să îndrăznești să deschizi ușa spre zăriștea tainei.

Toma nu a fost un necredincios autentic! Motive pe care Sf. Evanghelist Ioan nu le amintește, după cum nici careșiva dintre sinoptici, au făcut ca el să nu fie de față în clipa în care Iisus li S-a arătat prima dată apostolilor. Eu cutez să spun că Dumnezeu Însuși a rânduit să fie așa, după socotința Lui cea necuprinsă de mintea omului. Și încă mai spun că Hristos l-a iubit mult pe Toma, tocmai pentru faptul că îl cunoștea ca pe o persoană care nu se mulțumea cu jumătăți de măsură, ci el dorea adevărul întreg. Și, prin mărturisirea lui Toma, El dorea să le ofere o dovadă în plus celor care se îndoiesc sau se vor mai îndoi de realitatea Învierii Sale. Numai așa se explică prezența lui Toma alături de ceilalți apostoli, după opt zile în care li se petrecuse osul prin os din pricina emoțiilor așteptării, «atunci când, fiind seară în acea zi de-ntâi a săptămânii, și ușile fiind încuiate acolo unde ucenicii era adunați de frica Iudeilor, a venit Iisus și a stat în mijloc și le-a zis: «Pace vouă!» Dar Toma, unul din cei doisprezece, cel numit Geamănul, nu era cu ei când a venit Iisus» (In 20, 19, 24). Dacă Toma ar fi fost un necredincios pur-sânge, le-ar fi replicat fărtașilor săi într-o apostolie, încă de la început, simplu și ferm, că nu crede în cele despre care ei îi spuneau că s-au întâmplat și ar fi refuzat, cu siguranță, să li se alăture în foisorul unde așteptau cu înfrigurare ca Iisus să vină iarăși la ei. Dar Toma se afla și el acolo, dimpreună cu fărtașii săi, așteptând, înfiorat de o neliniște dezmiardată de adierea unei bucurii lăuntrice, venirea lui Iisus și

² Șt. Lupasco, *Logica dinamică a contradictoriului*, București, Editura Politică, 1982, p. 222.

³ S. de Beauvoir, în P. Evdokimov, *Iubirea ne bună a lui Dumnezeu*, București, Anastasia, 1994, p. 13.

⁴ J. P. Sartre, *Diavolul și bunul Dumnezeu*, București, Minerva, 1981, p. 201.

⁵ *Slujba Vecerniei mari*, Stih 4.

scăpărând de dorul înțelegerii acestor fapte prodigioase. Toate elementele respective arată că în adâncul sufletului său Toma dorea să creadă sau poate că chiar credea de-adevăratelea în Învierea lui Hristos. Numai că el se temea să le recunoască celorlalți și să își recunoască lui însuși lucrul acesta, întrucât totul era atât de mareț, încât întârzierea ori absența lui Iisus ar fi fost pentru el o lovitură mult prea cumplită, ce cu siguranță că i-ar fi ucis sufletul.

Sf. Ev. Luca menționează că Toma «era necrezând de bucurie» (Lc 24, 41). Prin această sintagmă el surprinde cât se poate de bine starea de cumpănire între bucurie și spaima, ca un frig ruginit, în care stătea ghemuit în doielnicul apostol. Există momente în viața omului, în care, deși simte că lucruri de o importanță covârșitoare pentru el i s-ar putea întâmpla aieva, ceea ce de bună seamă că îi produce acel sentiment de «teroare a fericirii», totuși el își înfrânează emoțiile și nădejile, poticnindu-se de teama ca un oarecare aspect neprevăzut să nu le răstoarne curgerea. Fiindcă atunci dezamăgirea i-ar fi de-a dreptul năucitoare, putând să-l smintească. Într-o astfel de stare, în care extremele se învecinează și numai o falie abia sesizabilă, ca o muchie fină de pumnal, le mai desparte, ele putând lesne aluneca una în cealaltă, într-o asemenea stare de cumpănire între fericire copleșitoare și spaimă năprasnică se afla Toma, el fiind împărțit între credința care îi încolțise plâpândă, undeva, într-un ungher tainic al sufletului și neîndrăzneala de a accepta un asemenea fapt nemai-întâlnit, care ar fi putut, tot așa de bine, și să nu se întâmple. Sau să nu fi fost decât o iznoavă a celorlalți, ceea ce ar fi constituit cu siguranță marea dezamăgire a vieții sale. Dar Dumnezeu nu minte și, și mai la o adică, nu dezamăgește; nu ne dezamăgește, așa cum adesea și cu atât de multă ușurință o face fratele om. Pentru că El iubește oamenii și dorește ca ei să creadă în El în chip liber. De aceea, înaintea libertății noastre „Dumnezeu nu mai este liber. Căci dacă omul Îi poate spune «nu», El nu-i poate spune «nu» omului, în Dumnezeu Cel credincios toate fiind Da (1 Co 1, 9). Este Da-ul legământului pe care Hristos l-a înnoit pe Cruce. Acel «sunt liber» al omului vrea să spună că «Dumnezeu există» și că *El Însuși garantează libertatea în doieli* [sbl. mea] pentru a nu violenta conștiința omului»⁶. De altminteri, acesta și constituie motivul pentru care Iisus a acceptat să-i dăruiască lui Toma cea mai răvășitoare mărturie a Învierii Sale din morți, dând astfel cheag neîndrăznitei lui bucurii, și anume i-a oferit prilejul să

pipăie Însuși Trupul Său înviat, spunându-i: «*Adu-ți degetul tău încoace; și vezi mâinile Mele; și adu-ți mâna ta și pune-o în coasta Mea; și nu fi necredincios, ci credincios!*» (In 20, 27). Când Dumnezeu dăruiește, «nu dă cu măsură» (In 3, 34), adică cu țârâita, drămuț sau în silă, ci «El dă har peste har» (In 1, 16); vasăzică El dăruiește la măsura absolutului, darul fiind egal cu Dăruitorul, prin urmare el este de-a dreptul copleșitor pentru om. Lui Toma oferindu-i-se Însuși Adevărul, fără să-l strivească, «fiindcă, deși coasta pipăită de el era de foc, condescendența lui Iisus l-a apărât să nu se ardă»⁷.

Furtuna din sufletul scepticului apostol s-a molcomit, întrucât i s-a dăruit supremul răspuns. Și, de parcă aripi de heruvimi i s-au atins de suflet, Toma a făcut o mărturisire pe măsura descoperirii cu care l-a învrednicit Iisus, pe Care el Îl declară, în chip absolut nereticent: «*Domnul meu și Dumnezeul meu!*» Firilor nobile, celor care refuză soluțiile ieftine și însetează cu toată ființa lor după Adevăr, Iisus Hristos, Biruitorul păcatului și al morții și Izvoditorul vieții veșnice, li s-a descoperit, încredințându-li-Se în toată splendoarea slavei Sale. Și sunt rare astfel de cazuri de «dupțatori cu Dumnezeu», precum: patriarhul Iacob, «care s-a luptat și a fost tare cu Dumnezeu» (Fc 32, 28); Saul, înverșunatul prigonitor, dar și propovăduitor inegalabil al lui Hristos; orbul din naștere sau femeia samarineancă, cea care l-a smuls cutremurătoarea descoperire: «Eu sunt Cel care-ți grăiește» (In 4, 26). Și, de bună seamă că, în paginile Sfintei Scripturi, vor mai fi fiind și alții de valoarea celor sus-pomeniți. Toma a dus înaintea Biruitorului morții și al iadului toată povara în doieliilor adânc-omenești, înscriindu-se și el în rândul celor însetați de Adevăr. Dincolo de poticnelile plâpânde sale făpturi, și din în doiiala lui Toma răzbate aceeași foamă neostoită a omului după certitudine. În doiială care s-a rotunjit prin răspunsul dat lui de Iisus, și anume, «fiindcă M-ai văzut, ai crezut!» (In 20, 29). Însă nu aceasta este adevărata ordine a faptelor, adică vezi și apoi crezi; dimpotrivă, «noi umblăm prin credință, nu prin vedere» (2 Co 5, 7). În cazul lui Toma, Iisus a făcut un pogorământ în virtutea căruia, lăsându-Se biruit de foamea omului de adevăr, i s-a dăruit sub chipul Adevărului limpezitor. Dar și nouă, ceștilalți, care deși purtăm în lăuntru nostru un de sine chinuit Toma și totuși credem, fără să-L fi văzut, El ni se dăruiește sub chipul «Adevărului liberator» (In 8, 32) din în doiiala care ne băntuie și ne otrăvește câteodată sufletele.

⁶ P. Evdokimov, *Op. cit.*, p. 35.

⁷ Pr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Ed. IBMBOR, Buc., 1978, Vol. II, p. 160.

TAINA SFÂNTULUI MIR – PECETE DUMNEZEIASCĂ A OMULUI NOU ÎN IISUS HRISTOS

Pr. conf. dr. Adrian Gh. PAUL

Universitatea Tehnică Cluj-Napoca
Centrul Universitar Nord din Baia Mare

Potrivit învățăturii creștine, scopul existenței omului pe pământ este dobândirea vieții veșnice în deschiderea inimii prezenței pline de taină dar transfiguratoare a omului credincios lui Iisus Hristos prin lucrarea harică și sfințitoare a Duhului Sfânt în vederea sfințirii și îndumnezeirii sale veșnice. Iar calea care duce la această stare de desăvârșire, căci este vorba despre desăvârșire, este însăși viața sacramentală și plină de har a Dumnezeuului-Om Iisus Hristos, dată de Dumnezeu Tatăl în revărsarea prezenței lui Hristos Cel Înviat în viața și sufletul credinciosului, Care, prin lucrarea sfințitoare a Duhului Sfânt, „îi întinde și dilată la nesfârșit sufletul, făcându-l să crească nemăsurat”¹. Aceasta presupune că fiecare credincios este chemat să trăiască în mod teologic viața mistică și tainică, viața plină de har, a lui/în Iisus Hristos în Biserica Sa. Cu alte cuvinte, fiecare creștin este chemat să experimenteze tainic viața deplină a Fiului lui Dumnezeu Celui Viu în dimensiunea ei sacramentală, eclesială și pneumatică a Bisericii – Trupul Său mistic. Această inițiere a omului credincios în misterul vieții lui/în Hristos nu face decât să-l plaseze în comuniunea mai presus de minte și desăvârșitoare cu Dumnezeu, Cel preamărit în Treime, revelat deplin în Iisus Hristos, Fiul și Cuvântul Tatălui, prin adumbrirea și lucrarea plină de sfințire a Duhului Sfânt în Biserica prin intermediul Sfintelor Taine.

Pentru înfăptuirea acestui scop, sensul și chemarea Bisericii este acela de a face pe om să se altoiască, prin intermediul Sfintelor Taine bisericești, pe Trupul Celui Înviat și preamărit al Domnului; de a-l face să primească puterea transfiguratoare a Paștilor care-i îngăduie să smulgă morții, și oricărei forme de moarte, existența sa. Astfel, prin harul Crucii dătătoare de viață și prin slava Învierii preaminate a Domnului nostru Iisus Hristos, omul credincios – plămădit și altoit pe Vița vieții – primește capacitatea de a transfigura toată starea de moarte, în care deseori se cufundă conștient și deliberat prin păcatele

sale, în stare de deplină înviere. În Hristos Iisus, prin harul Duhului Sfânt, în Biserica, care este spațiul duhovnicesc prin care „se plimbă Duhul Sfânt”, credinciosul botezat și restaurat prin întreaga lucrare sfințitoare a Tainelor Sfinte redevine integral „chip” al lui Dumnezeu, tinzând neconținut către dobândirea „asemănării” cu El tot mai depline și actualizate.

Încorporat în Trupul tainic al Domnului prin Sfântul Botez, ca un mădular viu al Bisericii, credinciosul poate începe să actualizeze permanent, în timp și spațiu, marea inițiere baptismală, care nu înseamnă altceva decât a muri cu adevărat și a coborî în iad cu Hristos pentru a se naște din nou în El și, împreună cu El, prin înviere, să revină la o viață nouă și îmbunătățită, țâșnită și trăită din „izvorul nescricăciunii” și, ca atare, fecundată de eternitate. Atunci el poate încerca să moară propriei sale morți, propriei existențe egoiste, individualiste și păcătoase, propriei disperări fardate de orgoliu, pentru a renaște în spațiul sacru al Trupului tainic al lui Hristos, unde suflă și se manifestă transfigurator, începând de la Cincizecime, harul Duhului Sfânt.

Numai așa existența noastră creștină presupune un „paște-trecere”, o transformare treptată care se petrece în toată ființa noastră și mereu înnoitoare și plină de viață. Prin această moarte-înviere sacramentală, omul credincios trece de la moartea parțială la învierea schițată, „din treaptă în treaptă” până la trecerea ultimă, la „Paștele” final al agoniei, care, pentru cei ce au lăsat deja moartea înapoia lor, se transformă într-o „adormire” liniștită prin trecerea și intrarea în comuniunea luminoasă și activă a sfinților în locașul sacru, în Biserica triumfătoare din Împărăția lui Dumnezeu.

Întotdeauna Ortodoxia a pus un accent deosebit pe noțiunea de transfigurare a omului și, prin el, a lumii și a cosmosului pe motiv teologic că dezvoltarea, creșterea epectatică ca manifestare a tinderii înainte spre cele mai înalte, constituie o posibilitate dată de Dumnezeu în realitatea ontologică a chipului Său prezent în om, dar și în faptul întrupării Sale în istorie, prin care omul a devenit *colaborator* al lui Dumne-

¹ Cf. Sfântul Macarie Egipteanul, *Omilii dubovnicești*, 47, în trad. rom. de C. Iordăchescu în Colecția PSB vol. 34, Edit. IBM al BOR, București, 1992, p. 276.

zeu în lucrarea de desăvârșire a creației Sale². Însăși noțiunea de mântuire, ca realitate dinamică, stă la baza progresului uman în Iisus Hristos, a transfigurării tot mai depline a omului, care, creatură fiind, „[...] a primit porunca: să devină dumnezeu”³. Aceasta l-a determinat pe teologul grec Panayotis Nellas, în cartea sa „Omul-animal îndumnezeit”, să numească om pe acela care „a ajuns departe de umanitate și a înaintat spre Însuși Dumnezeu”⁴.

Specifică Ortodoxiei mai este și concepția că dinamismul omului, al istoriei și al creației reprezintă o manifestare a energiilor necreate ale lui Dumnezeu. Aceasta înseamnă că atât lumea, istoria și creația, cât mai ales omul nu sunt privite ca entități statice sau ființe imobile, prinse într-o mișcare oarbă, haotică și mecanică, ci, tocmai prin intermediul energiilor necreate, Dumnezeu este prezent în mod activ în om și creație, pe care le mișcă și le conduce nestingherit spre sensul și scopul divin. Ca atare, mântuirea îndumnezeitoare sau transfigurarea sfințitoare își trage puterea din energiile divine necreate ale înnoirii și transfigurării. Iar sfințirea omului și înnoirea vieții, așa după cum o așteaptă de la noi însuși Mântuitorul Iisus Hristos, se dobândește în Biserică prin Sfintele Taine.

Prin urmare, minunea limbilor de foc ce s-a arătat la Pogorârea Duhului Sfânt în ziua Cincizecimii peste Sfinții Apostoli nu a încetat și continuă să se manifeste transfigurator și mereu înnoitor în Biserică. Atunci ea numai a început și ține cât va dăinui Biserica, adică până la sfârșitul veacurilor, precum a zis Domnul când a făgăduit Apostolilor că le va trimite pe Duhul Sfânt, care să rămână cu ei în veac (cf. Ioan 14, 16-17)⁵. Prin pogorârea Duhului Sfânt, o dată cu Cincizecimea, cerul a rămas deschis și izvoarele darului Duhului Sfânt curg neîncetat ca să (re)nască și să-i aducă la lumină pe cei aflați în întunericul păcatului, să purifice și să adape pe cei însetați, să sfințească pe cei păcătoși care se pocăiesc și, astfel, să dea viață tuturor mlădițelor (cf. Ioan 15, 1-6), tuturor membrilor care fac parte din Trupul tainic al lui Hristos – Biserica. După cum mlădița, dacă se rupe din viță se usucă, tot așa se usucă și se osândește creștinul care nu ține legătura cu izvoarele harului Duhului Sfânt.

Dintre toate Sfintele Taine bisericești, parcă Mirungerea este lucrarea sacramentală specifică a dobândirii darurilor Duhului Sfânt în integritatea lor,

fără să înțelegem că în celelalte Sfinte Taine nu ar lucra sfințitor și transfigurator Duhul Sfânt. În toate Sfintele Taine bisericești prezența Duhului Sfânt este certă și reală, iar lucrarea Lui de sfințire a celor ce se împărtășesc de aceste lucrări sfințitoare este vădită și simțită. Biserica consideră Ungerea cu Sfântul Mir ca fiind Sfânta Taină ce conferă creștinului nou botezat *darul perfecțiunii*, *darul personal* al Dăruitorului însuși, ca realizare deplină a făgăduinței date de Mântuitorul nostru Iisus Hristos Sfinților Săi Apostoli. Pentru aceasta Mirungerea imprimă în noi semnul, pecetea prezenței și lucrării darului Sfântului Duh, semnul distinctiv prin care suntem recunoscuți de către Mântuitorul, Stăpânul sufletelor noastre. Pentru aceasta Biserica definește Mirungerea cea lucrare sfântă, instituită de Mântuitorul Iisus Hristos, prin care, ungându-se de către episcop sau preot cu Sfântul Mir membrele celui botezat, odată cu pronunțarea cuvintelor: „*Pecetea darului Sfântului Duh, Amin*”, se împărtășește primitorului harul întăririi, al creșterii și al desăvârșirii duhovnicești începute prin Botez.

După cum se poate ușor observa, Sfânta Taină a Mirungerii urmează în mod necesar Tainei Sfântului Botez, ceea ce arată că necesitatea acestei Taine este implicată, deci, în Taina Sfântului Botez. Și, așa cum Botezul este taina nașterii noastre din nou, Mirungerea este taina întăririi în viața spirituală, din care trebuie să izvorască bărbăția creștină⁶, atât de necesară în lupta noastră cu ispitele și păcatul. Prin urmare, Mirungerea nu este numai un semn distinctiv, prin care suntem recunoscuți ca aparținând Mântuitorului, ci și o întărire, un îndemn de a păstra acest semn distinctiv, această pecete, neatinsă și nestricată. Calitatea de distincție, de selecție pe care ne-o dă Botezul și pe care o întărește mai apoi Taina Mirungerii ne este dăruită de Dumnezeu, dar ea se întărește și prin fiecare biruință pe care o câștigăm prin efortul nostru în lupta cu ispitele. Revărsarea harului este o continuă dăruire a puterilor dumnezeiești către noi, dar ea este provocată și de o continuă străduință, o luptă a noastră de dobândire a vieții celei noi. Or, din acest punct de vedere, Mirungerea este pecetea darului Duhului Sfânt, prin care suntem întăriți în harul pe care l-am primit prin Botez. Mirungerea este Taina sfântă care conferă darurile Sfântului Duh și, ca atare, este socotită Taina persoanei prin excelență, deoarece în timp ce Botezul este Taina unității în Hristos, căci El ne adună pe toți în Trupul Său mistic, constituit de Biserică, înțeleasă ca încorporare a noastră prin Botez, Mirungerea, care face să încolțească darurile individuale, este Taina care inițiază diversitatea vocațiilor noastre individuale întru lucrarea Duhului Sfânt prin darurile Sale conferite nouă. Mirungerea întemeiază, deci, în Sfântul

² Nikos A. Nissiotis, *Introduction to a Christological Phenomenology of Development*, SCM Press, London, 1971, p. 148-149.

³ Cf. Sfântul Vasile cel Mare, cuvânt citat de Sfântul Grigorie din Nazianz în elogiul adus Sfântului Vasile, *apud*. Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, în *trad. rom.* de P.S. dr. Irineu Ioan Popa, Edit. IBM al BOR, București, 1996, p. 59.

⁴ Panayotis Nellas, *Omul-animal îndumnezeit*, în *trad. rom.* de diac. Ioan I. Ică jr., Edit. Deisis, Sibiu, 1999, p. 59.

⁵ Cf. Pr. Dr. Ilarion Felea, *Sfintele Taine*, Tiparul tipografiei arhiepiscopale, Sibiu, 1947, p. 3.

⁶ Î.P.S. Nicolae Mladin, *Valoarea morală a Sfintelor Taine*, în *Studii de teologie morală*, Sibiu, 1969, p. 276.

Duh, existența persoanei și constituie începutul sfințirii noastre personale.

Strânsa legătură care există în Biserica Ortodoxă între Botez și Mirungere accentuează dimensiunea pneumatică a acestei Taine. Fruntea, organele simțurilor, pieptul, mâinile și picioarele celui botezat sunt unse cu Sfântul Mir, pentru ca omul „să învețe să simtă, să gândească, să respire, să lucreze și să umble nu întru moarte, ci întru Duhul Sfânt”⁷. Trebuie subliniat aici faptul că omul este restaurat și chemat să fie mântuit integral, nu numai în spiritul său, ci și în trupul său. Ritualul acestei Taine indică în mod clar că creștinul este pecetluit de Duhul Sfânt în vederea vieții pământești, dar și în vederea învierii sale eterne. Sfântul Apostol Pavel a afirmat că trupul omenesc este „templul Duhului Sfânt”, îndemnându-i pe credincioși să slăvească pe Dumnezeu atât în trupurile, cât și în duhurile lor (cf. I Cor. 6, 19-20). Experiența marilor mistici care se bucură încă din viața aceasta de sfințirea nu numai a duhului, ci și a trupului, constituie o anticipare a transfigurării finale. Prin urmare, harul primit la Botez și întărit la Mirungere, cu toate darurile Duhului Sfânt revărsate peste neofit începe să modeleze personalitatea umană. Mirul spiritual al simțirii calității de „fii” ai Tatălui ceresc se îmbibă profund în toată ființa omului nou născut din Dumnezeu cu marea ei forță de difuzare. Căci Duhul este acela care deschide pe om lui Hristos ca să prindă chip și să ia formă deplină în el. Dar Duhul Sfânt este Duh al comuniunii în Hristos, adică al comuniunii eclesiale al tuturor celor ce cred în Hristos, cu simțirea de „fii ai Tatălui ceresc” și de „împreună-moștenitori ai lui Hristos”. Ca Duh al comuniunii, Duhul Sfânt primit prin Taina Ungerii cu Sfântul Mir „dezvoltă raporturile de comuniune între membrii Bisericii și între ei și ceilalți oameni și sporește unitatea de relație personală între mădularele Trupului lui Hristos, ca pe o unitate în diversitate, ca pe o unitate a comuniunii, care îi promovează în același timp ca persoane”.

După modelul vieții de comuniune a Persoanelor Sfintei Treimi și susținută de aceasta, Biserica este o unitate sau, mai degrabă, o multiunitate, o unitate sobornicească, în care mădularele aceluiași Trup al lui Hristos se completează și se îmbogățesc reciproc, atât prin dăruiri reciproce, cât și prin slujiri diferite în Unul și același Hristos, prin Duhul Sfânt, care susține și hrănește această unitate simfonică sau comunitate sobornicească. Persoana crește și se dezvoltă în comunitatea semenilor, dăruindu-se și îmbogățindu-se din dăruirile celorlalți. Această dăruire și îmbogățire reciprocă n-ar putea avea loc în afara Duhului și a darurilor Lui sfințitoare și transfiguratoare, care sunt diferite. Duhul comuniunii

(*κοινωνία*) este Duhul darurilor împărțite fiecăruia spre slujirea tuturor mădularelor; darurile sunt multe și deosebite, dar în toate lucrează același Duh-Unul și toate urmăresc același scop: unitatea Trupului tainic al lui Hristos (cf. Rom. 12; I Cor. 12).

Precum în Botez, tot așa în Taina Ungerii cu Sfântul Mir același Duh Sfânt ne unește și mai accentuat, activând forțele potențiale ale credincioșilor renăscuți prin Botez, pentru ca aceștia, susținuți și întăriți de harul sfințitor, să crească și să se dezvolte multiform, sobornicește, în aceeași unitate. Prin urmare, și Botezul, și Mirungerea raportează pe creștin la Hristos și extind pe Hristos în ființa primitorului lor, prin lucrarea Duhului Sfânt. În Botez apare pe primul plan Fiul care ne îmbracă întru Sine prin Duhul (cf. Gal. 3, 27) sau care imprimă calitatea Sa de Fiu în noi, prin lucrarea Duhului Sfânt, Tatăl binevoind să ne înfieze, în timp ce în Taina Mirungerii apare pe primul plan simțirea noastră de fii revărsată în noi de la Tatăl de către Duhul Sfânt, prin Fiul⁸. Darul Duhului în Taina Mirungerii este principalul semn sacramental al dimensiunii particulare a mântuirii, care este inseparabilă de Botez, după norma liturgică. Se poate observa așadar reciprocitatea darului Duhului Sfânt și a prezenței lui Hristos în Mirungere, reciprocitate care este în același timp plenitudine pentecostală a Botezului pascal și prelungirea permanentă a acestuia în durata vieții celui botezat, în care se inaugurează dimensiunea creșterii spirituale și a transfigurării noastre. Astfel, *viața în Hristos* și *viața în Duhul* nu sunt două forme distincte de spiritualitate: ele constituie aspectele complementare ale uneia și aceleiași căi care duce la învierea și îndumnezeirea noastră eshatologică.

Pecetea cu care Duhul ne însemnează în Taina Mirungerii este efigia sau chipul lui Hristos, semn al apartenenței noastre la Hristos, ca mădular al Trupului Său tainic, prin Duhul Sfânt: „Oare, nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt, care este în voi, pe care îl aveți de la Dumnezeu și că voi nu sunteți ai voștri? Căci ați fost cumpărați cu preț! Slăviți dar pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul vostru care sunt ale lui Dumnezeu” (I Cor. 6, 19-20). Căci pecetea nu este o simplă imagine, ci un act al Duhului, care impregnează pe Hristos în toată ființa omului nou dat de Botez (cf. Evrei 4, 12); este o lucrare a Duhului care sfințește membrele prin viața Lui, care se extinde în ele. De aceea, Sfântul Chiril al Ierusalimului, încheind cateheza despre Taina Ungerii cu Sfântul Mir, îndeamnă pe ascultătorii Săi astfel: „Miruiți cu acest parfum, păstrați-l fără întinare și ireproșabil în voi progre-

⁷ Cf. Natalia Manolescu Dinu, *Sfântul Dub în spiritualitatea ortodoxă*, în ST, nr. 3-4/1993, p. 76.

⁸ Sfântul Nicolae Cabasila sesiza aceasta atunci când spunea: „Hristos însuși e numit Unul, nu pentru că i s-ar fi vărsat Mir pe capul Lui, ci din pricina Duhului Sfânt, datorită căruia s-a făcut o comoară de energie a Duhului în Trupul pe care l-a asumat” (Vezi Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, p. 71-72).

sând în fapte bune și căutând a plăcea autorului mântuirii noastre, Iisus Hristos”⁹.

Legătura strânsă dintre cele două sfinte Taine bisericești se arată și prin aceea că în slujba Bisericii Ortodoxe Mirungerea nu are o introducere ca celelalte Taine, ci, după botezarea celui ce a primit Botezul, preotul citește o rugăciune prin care cere lui Dumnezeu să dăruiască prin el, celui „nou luminat prin apă și prin Duh” și „pecetea darului Sfântului și întru tot puternicului Duh”; apoi îi administrează Taina mirungerii, ungându-l cu Sfântul Mir și zicând: „*Pecetea darului Sfântului Duh. Amin*”, fără să amintească numele celui pecetluit cu harul Duhului, ca în celelalte Taine, socotindu-se că s-a rostit acest nume la cufundarea lui în apă.

Doctrina și practica romano-catolică, prin aceea că nu administrează Confirmarea imediat după Botez, ci mult mai târziu, nu numai că distanțează în timp Confirmarea de Botez, ci le disociază pe acestea în ceea ce privește semnificația și lucrarea lor eclezio logică, fără să înainteze pe drumul unei explicații hristologice și pneumatologice a inițierii creștine. Iată ce afirmă romano-catolicul E. H. Schillebeeckx: „Botezul și Confirmarea formau împreună, în Biserica primară și veche, în ritul încreștinării, *inițierea* în misterul Bisericii și deci încorporarea lui Hristos în această inițiere unică. Confirmarea era privită ca încheierea încorporării. Botezul a fost pus totdeauna în raport cu Moartea și Învierea lui Hristos, în timp ce Confirmarea era văzută în raport cu misterul Cincizecimii. Aceste două elemente ale inițierii creștine unice sunt, deci, în mod cert, în raport cu cele două mistere fundamentale ale vieții lui Iisus Hristos: Paștele Său, jertfă a iubirii fraterne primite de Tatăl și constituirea sa în putere ca Kyrios, prin care El devine, și ca om, trimițător al Duhului. Aceasta înseamnă că încorporarea noastră în comunitatea eclezială sacramentală a misterului Paștelui și al Cincizecimii se săvârșește în doi timpi: prin celebrarea Tainei Botezului și prin aceea a Mirungerii. Aceste două sacramente sunt deci, distincte, ca și cele două mistere pe care ele ni le comunică. Și totuși, ele nu formează decât împreună reprezentarea sacramentală a unicului mister răscumpărător al lui Hristos în totalitatea sa. Cele două sacramente constituie deci un ansamblu vital organic, un rit de inițiere cu două piese centrale sacramentale (care pot să fie separate, la nevoie, cronologic). La origine, acest rit de inițiere era într-adevăr unul în forma sa liturgică și reflexiunea asupra acestor două piese conceptual distincte nu s-a făcut decât progresiv”¹⁰.

Reținem, din aceasta, specificitatea și întrepătrunderea celor două Taine, Botezul și Mirungerea, cu Paștele și Cincizecimea, fără o motivație mai adâncă a acestei articulații. Afirmatia că inițierea creștină, încorporarea în Hristos, este săvârșită în exclusivitate prin Botez și Mirungere, întrucât ele ar constitui, împreună, reprezentarea sacramentală a unicului mister răscumpărător al lui Hristos și că Mirungerea încheie și desăvârșește încorporarea în Hristos a omului este fără temei și contrazisă de însăși expunerea faptelor. Euharistia este aceea care desăvârșește încorporarea noastră în Hristos, ca mădulare ale Trupului Său tainic. Este adevărat, toate Tainele izvorăsc din misterul răscumpărării, căci harul care ni se împărtășește prin ele ne-a fost prilejuit de Crucea și Învierea lui Hristos. Pe acesta ni-l comunică Duhul lui Hristos, dar prin omenitatea plină de Duh a lui Hristos cel înviat și slăvit. Abia Euharistia va exprima misterul răscumpărării în toată complexitatea ei. Căci, împărtășindu-ne cu Trupul și Sângele lui Iisus Hristos în Euharistie, noi ne împărtășim cu însuși Hristos, plin de tot Duhul. Iată aici explicația faptului că numai Euharistia desăvârșește încorporarea noastră eclezială în Hristos, în timp ce Taina Mirungerii ne împărtășește pe Duhul Sfânt de a putea primi pe Hristos.

Acest lucru îl subliniază bine și cu multă energie chiar un teolog romano-catolic care s-a apropiat mult de tot de înțelegerea ontologică, patristică și ortodoxă în general, a inițierii creștine ecleziale. Este vorba despre Odon Casel, care scria: „Botezul, Confirmarea și Euharistia ca hrană, semnifică încorporarea plenară a omului în Trupul lui Hristos. Botezul îl curăță de păcat prin afundarea în sângele și moartea lui Hristos răstignit; Confirmarea ne împărtășește suflul vieții celei noi, pe Duhul Sfânt; Comuniunea euharistică fortifică și conservă această viață și unifică membrele între ele în Trupul mistic. Aceste trei Taine constituie, deci, *inițierea creștină, consacrarea creștinului*”¹¹. Căci numai acestea trei, *Baia, Ungerea și Hrana* conferă creștinului plenitudinea ființei și a vieții. Botezul ne introduce în moartea și în viața Domnului, ne aplică moartea Sa lumii și păcatului și ne face să intrăm în viața Sa pentru Dumnezeu. Ungerea cea Sfântă ne conferă pe Duhul lui Dumnezeu, principiul vieții și activității creștine; ea desăvârșește Botezul în noi, făcându-ne adulți în Hristos. Prin Mirungere, orice creștin devine în mod real un „*Χριστός*”, având părtășie la *Pneuma* și la natura lui Dumnezeu (cf. II Petru 1, 4).

Taina Mirungerii își are indiscutabil specificul ei, dând, primitorului ei, credinciosului, un har de

⁹ Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheza III mistagogică*, 7, în trad. rom. de Pr. prof. Dumitru Fecioru, Edit. IBM al BOR, București, 2003, p. 354.

¹⁰ Cf. E. H. Schillebeeckx, *Hristos – Taina întâlnirii noastre cu Dumnezeu*, în „*Ortodoxia*”, nr. 1, 1956, p. 120.

¹¹ Odon Casel, *Le mystère du Culte dans le christianisme. Richesse du mystère du Christ*, Editions du Cerf, Paris, 1964, p. 45, apud. Pr. lect. Dumitru Gh. Radu, *Caracterul eclezio logic al Sfintelor Taine și problema comuniunii*, p. 238-239.

putere, de creștere în Hristos, prin puterea Duhului, completând și desăvârșind astfel latura pozitivă a Botezului, înnoirea și sfințirea ființei celui botezat, odată cu curățirea de păcat și împăcarea cu Dumnezeu, pregătindu-l pentru împărtășirea cu Trupul și Sângele lui Hristos în Sfânta Euharistie, dar și pentru a da mărturie despre Hristos, cu care a fost pecetluit de Duhul în Taina Mirungerii și cu care s-a împărtășit apoi în Euharistie. Taina Ungerii cu Sfântul Mir se leagă, deci, pe de o parte, de Botez, iar pe de alta de Euharistie, fiindcă toate trei izvorăsc din Patima Domnului, nedespărțită de Învierea Lui, deși, prin Taina Ungerii cu Sfântul Mir, credinciosul participă într-un grad mai puțin deplin la Moartea și Învierea lui Hristos și mai mult la împărtășirea darurilor Duhului Sfânt revărsate peste Sfinții Apostoli la Cincizecime. Funcția primordială a Tainei Ungerii cu Sfântul Mir este de a exprima într-o formă simbolică și de a realiza chiar zidirea, în acel astăzi (*hic et nunc*) al Bisericii și al Tainelor, a Trupului mistic sau pnevmatic al creștinilor prin conformarea lor cu Trupul slăvit al lui Hristos, asupra căruia Duhul Sfânt însuși se odihnește ca o veritabilă ungere spirituală. Astfel încât toți cei care au primit ungerea sfântă a Duhului formează o preoție sfântă și împăratească, un popor agonisit de Dumnezeu, ca să aducă jertfe duhovnicești, bineplăcute lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos, vestind bunățile Lui (*cf.* I Petru 2, 5, 9-10).

Taina Mirungerii este chemarea noastră la preoția universală, este trimiterea noastră la propovăduirea mesajului evanghelic, este semnul selecției divine, după cum arată Sfântul Apostol Petru: „*Iar voi sunteți seminție aleasă, preoție împăratească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-a chemat din întuneric, la lumina Sa cea minunată*” (I Petru 2, 9). Prin Taina Mirungerii, fiecare din noi este chemat să îndeplinească destinul Mântuitorului, să fie purtătorul viu al mesajului evanghelic, trăitor al vieții cele noi și virtuozitate; de aici, caracterul ascetic și eccleziologic al acestei Sfinte Taine, care este nu numai în folosul sufletesc personal, ci și în folosul vieții comunității. Darurile Sfinte Taine a Mirungerii pecetluiesc în noi credința, dăruindu-ne „*darul evlaviei și al rugăciunii, al dragostei și al înțelepciunii*”. Așadar, Mirungerea ne încorporează în umanitatea lui Hristos și ne deschide sfințeniei. Prin ea se înaintază în încorporarea în Hristos și se realizează o întâlnire și mai intimă a credincioșilor cu Hristos, și o închegare și mai strânsă a lor în Trupul tainic al Lui prin lucrarea Duhului Sfânt.

Botezul reproduce, într-adevăr, în viața neofitului, Patimile și Paștile lui Hristos, pe când Mirungerea este „Cincizecimea noastră”. Nașterea la o nouă viață și plină de har sau înnoirea lucrată de Botez, este urmată de oferirea Duhului, a lucrărilor Sale dumnezeiești necreate, pentru fortificarea și dezvoltarea neofitului în Hristos. Dar cel ce face posibilă

revărsarea Duhului asupra neofitului în Taina Mirungerii este tot Hristos, prin umanitatea Sa plină de Duhul, iar creșterea lui Hristos în cel botezat și miruit se datorează Duhului lui Hristos. Dar atât o acțiune, cât și cealaltă, care de altfel se implică reciproc, nu au loc în afara Bisericii, ci în interiorul ei la rugăciunea (*epicleza*) ei, prin iconomia Tainelor lui Dumnezeu, și pentru creșterea Bisericii. Căci Duhul împărtășește viața dumnezeiască celor aflați în comuniunea Trupului lui Hristos sau celor în care Hristos se extinde, numai prin Capul acestui Trup, care este Domnul Iisus Hristos.

Pentru a ne uni cu Hristos în mod deplin, adică pentru a ne încorpora integral în El, ca mădulare ale Trupului Său tainic, iar El să se extindă real și eficient în noi, făcând din fiecare un mădular al Său, „[...] *trebuie să trecem prin toate câte a trecut și El, să răbdăm și să suferim și noi câte a răbdat și a suferit El*”, adică „*să ne botezăm ca să ne îngropăm și să înviem cu El*”, „*să ne ungem și cu Sfântul Mir, ca să ajungem părtași cu El prin ungerea cea împăratească a îndumnezeirii*” și „*să ne cuminecăm cu însuși Trupul și Sângele lui Hristos, pe care El le-a luat din pântecele Fecioarei*” – zice Sfântul Nicolae Cabasila¹².

Dacă înnoirea în Duhul și reînvierea prin Botez aduc cu sine puteri și lucrări lăuntrice înrudite, ungerea cu Sfântul Mir ne trezește la viața cea adevărată. „Mirungerea este taina ce pune în lucrare una sau alta din puterile duhovnicești sau chiar mai multe deodată, după cât e de simțitor sufletul la lucrarea Tainei. Ungerea cu Sfântul Mir dă aceleași roade în cei botezați ca și punerea mâinilor Apostolilor peste cei botezați de dânșii (Fapte 8, 38-39; 10, 46-47), când Duhul Sfânt se pogora peste cei de curând botezați. Tot așa coboară și azi Mângâietorul peste cei ce se ung cu Sfântul Mir”. De aceea, „Mirungerea urmează imediat Botezului, căci după chipul epifaniei, ea se integrează inițierii creștine”¹³.

Teofil al Antiohiei explică rațiunea pentru care „noi suntem numiți creștini”, și notează: „*pentru că noi suntem unși cu untdelemnul lui Dumnezeu*”¹⁴. Aceasta ne face să înțelegem că Taina Mirungerii își face cunoscute roadele sale în toți cei ce o primesc, chiar dacă nu toți simt darurile ce se pogoră peste ei și nici nu se grăbesc toți să tragă folos din această comoară ce li se dă, și aceasta fie din pricină că fiind nevârstnici n-au încă puterea de a judeca, fie că atunci când primesc Taina nu dovedesc toată pregătirea și dragostea de a o primi. Cel botezat este ca o plantă tânără care are nevoie de hrană și de susținere pentru a crește drept. Împărtășirea Duhului Sfânt și a darurilor Lui sunt efectul lucrării Mirungerii. De acestea are nevoie cel botezat îndată după ieșirea lui din apele baptismale. Căci Hristos în care ne-am botezat, care

¹² Nicolae Cabasila, *op. cit.*, p. 26.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Teofil al Antiohiei, *Epistola I către Autolic*, 12, *apud.* Pr. lector Dumitru Gh. Radu, *op. cit.*, p. 226.

ne încorporează sau care se extinde în noi prin Botez, nu poate crește în noi și nici noi întru El, în afara Duhului Lui. Mir și Ungere Sfântă este Hristos însuși prin puterea Duhului Sfânt pe care El ni-L dăruiește.

Dar după ungerea cu Sfântul Mir, „*ne apropiem de Sfânta Masă, piscul cel mai înalt al vieții duhovnicești, la care dacă am ajuns odată, nimic nu ne mai lipsește ca să dobândim fericirea cea dorită*”¹⁵. Încorporarea tot mai deplină în Hristos, inițiată și realizată de Botez și pecetluită prin Mirungere și desăvârșită prin Euharistie, nu poate fi amânată sau întârziată. Mirungerea și Euharistia, împreună cu Botezul și urmând imediat acestuia realizează Biserica cea vie și adevărată în sufletul celui botezat, încorporează în mod desăvârșit pe om în Hristos și extind comunitar pe Hristos în el. Prin toate acestea trei se realizează misiunea creștinului și așteptarea eshatologică de către el a lui Hristos Cel veșnic Viu în Duhul Sfânt.

Prin Botez noi am fost puși în relație cu toate Persoanele Sfintei Treimi. Căci de aceea se și săvârșește Botezul în numele Sfintei Treimi, cu pronunțarea distinctă a fiecărei persoane, odată cu cele trei afundări. Dar noi nu am putea deveni după chipul Fiului fără înfierea, din partea Tatălui. „*De aceea, îndată ce suntem născuți de sus ca fii ai Tatălui cresc, uniți cu Fiul cel natural al Lui, prin lucrarea Duhului în Botez, ni se dă Duhul, în Taina Ungerii cu Sfântul Mir, de astă dată nu ca Cel prin care ne naștem de sus, ci ca relație de iubire personală a Tatălui față de noi, ca mărturie a iubirii părintești pe care suntem în stare să o primim ca persoane de acum existente, pentru a răspunde și noi, prin același Duh, cu iubirea noastră personală de fiu*”¹⁶. Căci Duhul Sfânt este Duhul comunității, Duhul iubirii treimice care sălășluiește odată cu harul în noi, prin umanitatea lui Hristos, și aprinde și menține comuniunea noastră de fii după har cu Tatăl, împreună cu Unicul Său Fiu, făcut om, semen și frate al nostru după umanitatea asumată, ca să fie împreună cu noi moștenitor al Împărăției și vieții Sale veșnice.

Dar Duhul de fii ai Tatălui cresc și simțirea noastră de fii față de Tatăl care crește în noi din simțirea lui Hristos de Fiu al Tatălui, cu care ne-am unit la Botez, ni se dă din Hristos, Capul Bisericii. De aceea El ne adună și mai mult în Hristos prin Taina Mirungerii, făcându-ne și afirmându-ne ca o comunitate sobornicească de persoane în unicul Său Trup, Biserica. Iată cum sintetizează Părintele Dumitru Stăniloae această relație sacramentală și mistagogică: „*Precum Duhul e lucrător și la Botez în nașterea noastră de sus, ca fii ai Tatălui, așa Hristos e lucrător și în Taina Ungerii cu Sfântul Mir, împărtășindu-ne pe Duhul Său în această calitate specifică de Duh al Fiului, de simțire a iubirii Sale față de Tatăl. Dacă, scufundați de trei ori în infinitele ape spirituale ale Treimii, legate de apa Botezului, am ieșit din ele*

ca fii ai Tatălui, după asemănarea Fiului prin lucrarea Duhului, în Taina Ungerii cu Sfântul Mir primim strălucirea plină de bucuria simțirii de fii ai Fiului cresc, care este însuși Duhul care strălucește ca simțire filială din Fiul. Dacă în Botez devenim fii ai Tatălui cresc, prin împreună-lucrarea Tatălui, Fiului și Duhului Sfânt, pecetluirea filiației noastre creștine, prin infuzarea simțirii de fii în noi, care e una cu Duhul, se face de asemenea prin împreună-lucrarea Tatălui și a Fiului, prin care ni se dă această simțire”¹⁷.

De Taina Mirungerii, în care Hristos ne pecetluiește cu Duhul Său ca fii ai Tatălui și ca mădulare ale Trupului Său, ține o întreagă teologie a „energiilor divine”, care îmbracă și transformă omul botezat, în totalitatea ființei sale de trup și suflet, înscrisă în tema însăși a parfumului duhovnicesc al Sfântului Mir. „*Prin ungerea membrilor trupului, în ele înseși, deja purificate și reînnoite prin Botez, o ordine nouă de experiență spirituală se instaurează, când creștinul devine un templu permanent al prezenței lui Dumnezeu și în care prin toate simțurile sale el devine receptacolul energiilor divine ale transfigurării*”¹⁸. Prin acestea, cel miruit trăiește prezența însăși a lui Hristos în Duhul Sfânt, care revarsă bogăția energiilor divine asupra celui pecetluit.

Părinții răsăriteni insistă mult asupra infuziei directe a vieții divine necreate în inimile noastre și, deci, a experienței lui Hristos plin de Duhul Sfânt. Sfântul Chiril al Alexandriei, pentru care Mirul sau Mirungerea este „*seminul însuși al participării noastre la Duhul Sfânt*”, nu numai că nu separă harul sfinților care ne este împărtășit de persoana proprie a Sfinților, de Hristos și de Duhul Sfânt, ci el declară și afirmă că prin Duhul Sfânt în persoană noi suntem încorporați Fiului și astfel îndumnezeiți în mod harismatic.

Sfântul Nicolae Cabasila unește foarte strâns dimensiunea hristologică și pnevmatologică a iconomiei dumnezeiești, spunând că înainte de Întruparea Cuvântului, Dumnezeu era „*un Mir ce rămânea asupra Lui Însuși*”. Dar prin asumarea naturii omenești „Mirul” s-a vărsat din Logos **peste și în** firea umană și astfel s-a prefăcut în „ungere” (κρησμο) : „*Până când Dumnezeu nu-și așezase în trup ființa Sa, până atunci El era Mesia-Unsul, ascuns în Sine-însuși. Dar când Și-a îmbrăcat un trup ce a primit plinătatea dumnezeirii, S-a făcut ungere pentru tot trupul Lui și S-a turnat peste noi*”¹⁹. Prin Întruparea Sa, Cuvântul a „miruns” umanitatea cu Dumnezeirea Lui, iar prin Prea Sfântul Duh, El intră în umanitate nu ca la început, în întâia creație, ci personal. „*În acest sens, luând asupra Sa ceea ce forma între noi și El un zid despărțitor, n-a mai lăsat nimic între noi și El, căci trupul omului s-a îndumnezeit, iar firea noastră s-a unit în chip ipostatic cu Dumnezeu*”²⁰. „*Căci atunci a suflat suflarea de viață, iar acum ne comunică însuși Duhul Lui*”.

¹⁷ Idem, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, p. 541.

¹⁸ Nicolae Cabasila, *op. cit.*, p. 74.

¹⁹ Nicolae Cabasila, *De vita in Christo*, III. col. 569 C–572 A (Vezi și T. Bodogae, p. 96).

²⁰ *Ibidem*, p. 96–97.

¹⁵ Nicolae Cabasila, *op. cit.*, p. 74.

¹⁶ Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Relațiile treimice și viața Bisericii*, în „*Ortodoxia*”, nr. 4, 1964, p. 503.

Iată de ce Taina Sfântului Mir reprezintă „Cincizecimea continuă a fiecărui om concret”, căci Duhul Sfânt este Cel ce mișcă și face viu trupul fericit al Domnului și se revarsă peste tot omul recreat și centrat pe Hristos (cf. Gal. 4, 6). În această Taină, Duhul activează și vivifică funcțiile omului în Hristos, „făcând active energiile spirituale ale tuturor, după cum este pregătirea fiecăruia pentru Taină”²¹. Astfel darurile (χαρίσματα) Duhului ca și virtuțile, pot fi înțelese ca „modul nou transfigurat” în care funcționează simțurile și funcțiile psihosomatice ale omului, centrate în Hristos și mișcate de Duhul Sfânt al lui Dumnezeu.

Cu toate acestea, culmea vieții în Hristos o atingem prin Sfânta Împărtășanie, despre care Cabasila, vorbind cu referire la prefacerea euharistică, insistă îndeseobi asupra transformării care se operează în om, ca subiect, prin „încorporarea” reală și deplină a lui Hristos în noi și a noastră în El. Dacă Botezul ne-a adus în contact direct cu Dumnezeu ca plămuitor ori ca formator, dacă noua mișcare și activare a existenței noastre după Hristos se dobândește în Ungerea cu Sfântul Mir, apoi viața în întreaga ei activitate deplină o găsim în sfânta și dumnezeiasca Euharistie.

Euharistia este centrul și izvorul vieții spirituale în Hristos, pentru că în ea Hristos întreg, Cuvântul cu trupul pe Care l-a asumat și toate faptele pe care le-a făcut, este real și adevărat și ni se oferă nouă în Euharistie. Căci „[...] nu ne împărtășim de **ceva** din El, ci de **El Însuși**, de Binefăcătorul Însuși”²². Iar în alt loc, același Cabasila zice: „Taina Împărtășaniei formează fînta cea mai înaltă spre care se poate îndrepta strădania omenească. Căci prin ea ajungem să ne întâlnim chiar cu Dumnezeu, care Se unește cu noi în cea mai desăvârșită iubire”. Aici, unirea cu Hristos este întreagă și deplină, pentru că în ea sunt recapitulate și întregite toate. Ea este „pâinea vieții care mișcă pe cel ce se hrănește cu ea și-l schimbă și-l prefăce în ea însăși”²³, astfel încât omul se transformă și devine mădular efectiv al Trupului tainic al lui Hristos, care este hrănit și făcut viu de către Cap.

Omul întreg este transfigurat și hristificat în toate dimensiunile lui, cu toate simțurile și funcțiile lui psihosomatice unite cu Hristos printr-o unire profundă și deplină. Dumnezeiasca Euharistie este cea

care „[...] ne sălășluiește în Hristos și pe El în noi [...] astfel încât și locuim și suntem locuiți și ne facem un dub cu El”²⁴. Și atunci „[...] Hristos rămâne în noi ca în locuința Lui [...] iar noi locuim în Hristos ca în locuința și casa noastră. Este și locuitor și locuință. Fericii suntem, deci, de o asemenea locuință, fericii că ne-am făcut locuința unui asemenea locuitor [...]”²⁵.

Această afinitate care se stabilește între noi și Hristos (între membre și Cap), este una mai mult decât morală-spirituală; ea este una cvasifizică, când firea noastră întreagă: voie, minte, trup, sânge, se transformă atât de tare, încât noi devenim mădulare ale trupului mistic și copii iubiți ai Domnului. Persistând în această unire și continuând în creștere și contemplare, ajungem cu vremea să ne umplem întreaga ființă de prezența lui Hristos, care a devenit un „alter ego” în noi și ne-a înlocuit inima de piatră printr-una teandrică, viața noastră mișcându-se după bătăile inimii lui Hristos. „Legătura cu Hristos e adevărata noastră viață, căci ajungem să fim mădulare și fii ai Lui, împărtășindu-ne din trupul, din sângele și duhul Său. Ea ne leagă viața de Dumnezeu atât de strâns încât Hristos e mai înrudit cu noi, decât ne sunt chiar părinții noștri trupești”.

Asimilând profund toate bogățiile învățăturii și experienței creștine patristice și experimentând într-un mod cu totul specific viața în Hristos în comuniunea Bisericii, adică întâlnirea și trăirea lui Hristos prin Duhul în Tainele Bisericii, precum și creșterea Bisericii prin umplerea ei mereu de Duhul lui Hristos, care se revarsă peste ea și peste mădularele ei prin Taine, putem afirma că Nicolae Cabasila a surprins ca nimeni altul specificul și implicațiile eccleziologice ale fiecărei Taine în parte, din cele trei: Botezul, Mirungerea și Euharistia și legătura lor internă.

Am văzut care e legătura directă între Mirungere și Botez, cât și asocierea internă cu Euharistia. De aceea, ca o altă prezență și lucrare a lui Hristos în Duhul și ca o înaintare a omului nou în încorporarea în Hristos și în articularea lui la viața Duhului care este în Biserică și pe care Biserica îl cere continuu să se reverse asupra ei și asupra mădularelor ei, Ungerea cu Sfântul Mir se revelează aici ca principiul însuși al îndumnezeirii noastre latente, căci Mesia, Unsul prin excelență, ne-a deschis în mod darnic comoara energiilor Duhului, numite daruri ale Duhului, pe care noi trebuie să ni le însușim fructificându-le. Mirungerea, prin pecetea sa mistică, ne face cu adevărat creștini.

Ungerea Fiului este, după Cabasila, pasul decisiv, momentul esențial în coborârea Sa spre noi. Și aceasta, pentru că Hristos cel plin de Duhul este, înainte de orice, Mijlocitorul nostru la Tatăl. El reprezintă și personifică umanitatea noastră, pe care El a transfigurat-o cu energiile Duhului, înaintea Tatălui

²¹ Nicolae Cabasila, *De vita in Christo* III, col. 569 A. Sau: „Taina Sfântului Mir își aduce roadele sale în toți cei ce-l primesc, dar nu toți simt darurile ce se pogoară peste ei și nici nu se grăbesc toți să tragă folos din această comoară ce li se dă” (cf. T. Bodogae, p. 101).

²² *Ibidem*, cartea IV-a, col. 581 A și 584 D.

²³ Nicolae Cabasila, *De vita in Christo* IV, col. 597 A B. Sau: „Acum Mântuitorul e din amândouă: ca om, El se leagă de omenire și o înțelege, ca un consăngean ce este; iar ca Dumnezeu, e în stare să supună firea omenească, s-o înalțe și s-o unească cu propria Lui ființă” (Bodogae, p. 117).

²⁴ „În această Taină suntem și noi carne din carnea Sa și oase din oasele Sale” (cf. T. Bodogae, p. 118).

²⁵ Cf. Nicolae Cabasila, *De vita in Christo* IV, col. 584 B-D.

Său și a noastră. Chiar înălțat la ceruri într-o slavă și șezând de-a dreapta Tatălui, Mântuitorul a păstrat firea noastră umană asumată în mod real, pe care a îndumnezeit-o, dar pe care și cei aleși ai Săi o vor avea, după El, în Ziua cea de Apoi. El rămâne în continuare și pentru eternitate Mijlocitorul nostru la Tatăl. Dar pe acest Mijlocitor noi nu-L putem găsi și nici nu putem avea legătură cu El și nici nu ne putem împărtăși de darurile Lui, decât pe calea Sfintelor Taine.

De aici și legătura firească și necesară a Tainei Mirungerii cu Botezul și cu Euharistia pentru realizarea Bisericii în lume și extinderea ei, prin puterea Duhului, în umanitatea răscumpărată de Hristos. Toate aceste Taine, prin lucrarea lor, contribuie în mod cert la sporirea vieții duhovnicești și la desăvârșirea omului credincios, la dobândirea vieții celei noi sau a „*vieții sacramentale*” pe care ne-o dăruiește Hristos, unde viața dumnezeiască, întâlnind-o pe cea omenească, o transfigurează. Iar modul prin care se realizează această transfigurare sunt Tainele de inițiere, care reprezintă „poarta” și „calea” prin care viața lui Dumnezeu vine în creație – ele reprezentând, așa cum am văzut, real și tainic prelungirea Încarnării și a faptelor mântuitoare ale Domnului – o izbăvește de păcat și de moarte, o face vie și o sfințește. De aceea, aceste Sfinte Taine sunt adevărate ferestre și porți prin care Hristos, Soarele dreptății, prin lucrarea Duhului Sfânt, pătrunde în „*împărăția firii umane*”; sunt

adevărate vehicule ale energiei necreate a harului care transmit oamenilor, ca prin niște unde și antene veritabile, înseși undele divine.

Unirea deplină a creatului și necreatului în aceste Taine „biruie” limitele spațiului și timpului fără să le zdrobească și le conferă noi dimensiuni. Creația reconstruită sacramental, prin Biserică, dobândește noi funcții și dimensiuni, precum și o nouă viață: dimensiunile, funcțiile și viața Trupului mistic al Domnului Celui Înviat. Acum, toate pot să se constituie și să trăiască în creație într-un mod nou, divino-uman. Această unire este atât de radicală și de deplină, încât nu reduce numai creația la starea de dinainte de cădere a „vetrei” Paradisului, ci creează o nouă vatră și un nou Paradis: Biserica – Împărăția lui Dumnezeu pe pământ. În ea, lumea nu mai este doar o simplă casă a omului, ci „casă a Dumnezeului-Om Celui viu și desăvârșit”, iar umanitatea devine „*adevărata familie a lui Dumnezeu*”.

În această nouă stare trăiesc oamenii cu viața iubirii, în libertate și bucurie, având simțirea lui Dumnezeu, văzând și primind slava și strălucirea Lui²⁶. Astfel, oamenii credincioși devin sfințiți întru El, fii ai Tatălui ceresc, mădulare și prieteni ai Fiului, iconomi și moștenitori ai Casei, primind raza Domnului care este Duhul și o reflectă activ și haric în lume. Acest nou mod de viață al oamenilor, noul etos creștin, este un „*etos deiform sau hristoform*” sau, mai exact, „*un etos teocentric și hristocentric*”.

BIBLIOGRAFIE

1. **EVDOKIMOV, Paul**, *Ortodoxia*, în traducere românească de P.S. dr. Irineu Ioan Popa, Edit. IBM al BOR, București, 1996.
2. **FELEA, Pr. Dr. Ilarion**, *Sfintele Taine*, Tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiu, 1947.
3. **MANOLESCU DINU, Natalia**, *Sfântul Dub în spiritualitatea ortodoxă*, în „*Studii teologice*”, nr. 3-4, 1993.
4. **MLADIN, I.P.S. Nicolae**, *Valoarea morală a Sfintelor Taine*, în „*Studii de teologie morală*”, Sibiu, 1969.
5. **NELLAS, Panayotis**, *Omul-animal îndumnezeit*, în traducere românească de diac. Ioan I. Ică jr., Edit. Deisis, Sibiu, 1999.
6. **NISSITIS, Nikos A.**, *Introduction to a Christological Phenomenology of Development*, SCM Press, London, 1971.
7. **Sfântul Chiril al Ierusalimului**, *Cateheza III mistagogică*, 7, în traducere românească de Pr. prof. Dumitru Fecioru, Editura IBM al BOR, București, 2003.
8. **Sfântul Macarie Egipteanul**, *Omilii duhovnicești*, 47, în traducere românească de C. Iordăchescu în Colecția PSB vol. 34, Editura IBM al BOR, București, 1992.
9. **Sfântul Nicolae Cabasila**, *Despre viața în Hristos*, în traducere românească de Pr. prof. dr. Teodor Bodogae, *Nicolae Cabasila. Despre viața în Hristos*, Editura IBM al BOR, București, 1997.
10. **SHILLEBEECK, E. H.**, *Hristos-Taina întâlnirii noastre cu Dumnezeu*, în „*Ortodoxia*”, nr. 1, 1956.
11. **STĂNILOAE, Pr. Prof. Dr. Dumitru**, *Relațiile treimice și viața Bisericii*, în „*Ortodoxia*”, nr. 4/1964.

²⁶ Nicolae Cabasila, *De Vita in Christo*, III, col. 561 D, 564 B, vezi și cartea VII-a, col. 725 D.

TAINA SFÂNTULUI MASLU – MIJLOC DE TĂMĂDUIRE SUFLETEASCĂ ȘI TRUPEASCĂ

Pr. conf. dr. Adrian Gh. PAUL

Parohia Ortodoxă „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, Baia Sprie

pr. Adrian Gh. Paul

Introducere

Conform hotărârii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la inițiativa Prea-fericitului Părinte Patriarh Daniel, anul 2012 a fost proclamat **Anul omagial al Sfântului Maslu și al îngrijirii bolnavilor**. Cu acest prilej, pe întreg cu-

prinsul Patriarhiei Române vor fi organizate o serie de manifestări cu caracter liturgic, duhovnicesc, educativ, social-medical și teologic-științific. Cu binecuvântarea Preasfinției Sale Iustin Hodea Sigheteanu, Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmăruului, am alcătuit referatul intitulat: „*Taina Sfântului Maslu – mijloc de tămăduire sufletească și trupească*”, referat susținut în cadrul Conferințelor preoțești din cuprinsul Eparhiei noastre, sesiunea din primăvară a anului 2012. Potrivit programului cadru stabilit de Cancelaria Sfântului Sinod referitoare la organizarea în sânul Eparhiilor din cuprinsul Patriarhiei Române în primul semestru al anului în curs, tema Tainei Sfântului Maslu va fi tratată prin accentul pus pe evidențierea argumentărilor biblico-patristice și istorice, descrierea semnificației teologice și existențiale a Tainei și prezentarea caracterului liturgic al Sfântului Maslu. Lucrarea de față vizează în special susținerea și promovarea învățaturii de credință ortodoxă despre rolul și importanța Tainei Sfântului Maslu, redând mărturii vechi și noutestamentare, dar și patristice despre existența și necesitatea ei, aprofundarea pastorală și practică a acestei Sfinte Taine prin cercetarea și îngrijirea bolnavilor și nu în ultimul rând își propune să evidențieze actualitatea temei în viața Bisericii și a societății în care trăim, subliniind realul folos al efectelor duhovnicești și terapeutice ale Tainei asupra tuturor celor ce se apropie și se împărtășesc cu evlavie sfântă de ea.

Pentru început, vom spune că, potrivit învățaturii creștine, scopul existenței omului pe pământ este dobândirea vieții veșnice în deschiderea lui prezenței pline de taină dar transfiguratoare a omului credincios lui Iisus Hristos prin lucrarea harică și sfințitoare a Duhului Sfânt în vederea sfințirii și îndumnezeirii sale veșnice. Iar calea care duce la această stare de desăvârșire, căci este vorba despre desăvârșire, este însăși viața sacramentală și plină de har a lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu, în dimensiunea eclesială și pneumatică a Bisericii – Trupul Său mistic. Această inițiere a omului credincios în misterul vieții lui Hristos nu face decât să-l plaseze în comuniunea desăvârșitoare cu Dumnezeu, Cel preamărit în Treime, revelat deplin în Iisus Hristos, Fiul și Cuvântul Tatălui, prin adumbrirea și lucrarea plină de sfințire a Duhului Sfânt în Biserică prin intermediul Sfințelor Taine.

Pentru înfăptuirea acestui scop, sensul și chemarea Bisericii este acela de a face pe om să se altoiască, prin intermediul Sfințelor Taine bisericești, pe Trupul Celui Înviat și preamărit al Domnului și de a-l face să primească puterea transfiguratoare a Paștilor care-i îngăduie să smulgă morții și oricărei forme de moarte, existența sa. Astfel, prin harul Crucii dătătoare de viață și prin slava Învierii preaminunate a Domnului nostru Iisus Hristos, omul credincios – plămădit și altoit pe Vița vieții – primește capacitatea de a transfigura toată starea de moarte, în care deseori se cufundă conștient și deliberat prin păcatele sale, în stare de deplină înviere. Încorporat în Trupul tainic al Domnului prin Sfântul Botez, ca un mădular viu și activ al Bisericii, credinciosul poate începe să actualizeze permanent, în timp și spațiu, marea inițiere baptismală, care nu înseamnă altceva decât a muri cu adevărat și a coborî în iad cu Hristos pentru a se naște din nou în El și, împreună cu El, prin înviere, să revină la o viață nouă și îmbunătățită, țâșnită și trăită din „izvorul nestrucăciunii” și, ca atare, fecundată de eternitate. Atunci el poate încerca să moară propriei sale morți, propriei existențe egoiste, individualiste și păcătoase, propriei disperări fardate de orgoliu, pentru a renaște în spațiul sacru al Trupului tainic al lui Hristos unde suflă și se manifestă transfigurator, în-

cepând de la Cincizecime, lucrarea harică și sfințitoare a Duhului Sfânt.

Întotdeauna Ortodoxia a pus un accent deosebit pe noțiunea de transfigurare a omului și, prin el, a lumii și a cosmosului pe motiv teologic că dezvoltarea, creșterea epectatică ca manifestare a tinderii înainte spre cele mai înalte, constituie o posibilitate dată de Dumnezeu în realitatea ontologică a chipului Său prezent în om, dar și în faptul întrupării Sale în istorie, prin care omul a devenit *colaborator* al lui Dumnezeu în lucrarea de desăvârșire a creației Sale. Însăși noțiunea de mântuire, ca realitate dinamică, stă la baza progresului uman în Iisus Hristos, a transfigurării tot mai depline a omului, care, creatură fiind, „[...] a primit porunca: să devină dumnezeu!”¹, ceea ce tradus ar însemna că om, în înțelesul profund al cuvântului, e acela care „a ajuns departe de umanitate și a înaintat spre Dumnezeu, apropiindu-se de El”².

Apropierea noastră de Dumnezeu, până la dobândirea „asemănării” depline cu El în deschiderea noastră totală la viața de comuniune trinitar-dumnezeiască înseamnă păstrarea stării de „sănătate”, de nepătimire și de curăție integrală – sufletească și trupească. Potrivit Sfântului Vasile cel Mare „[...] nimic dintre lucrurile omenești nu merită să fie socotit bun decât virtutea, care ne duce la asemănarea cu Dumnezeu, cum nimic nu este mai rău în această lume decât păcatul care, despărțindu-ne de Cel preabun, ne unește cu cel rău”. Dar a fi virtuos înseamnă a fi sănătos, cum mântuirea înseamnă și vindecare de tot ceea ce este rău și înaintare spre unirea asemănătoare cu Dumnezeu. În acest înțeles, sănătatea, fie fizică fie sufletească, corespunde cu starea normală a naturii omenești, cea a condiției paradiziace ce presupune a fi o putere omenească folosită în vederea săvârșirii binelui, spre împlinirea poruncilor lui Hristos și spre slava lui Dumnezeu. Deci, mântuirea îndumnezeitoare presupune o transfigurare sfințitoare, o înnoire integrală a naturii omului de la întuneric la lumină, de la păcat la virtute, de la moarte la viață. Însă lumina, virtutea și viața își trag puterea din energiile divine necreate ale înnoirii și transfigurării harice a Duhului Sfânt. Prin urmare, sfințirea omului și înnoirea vieții, așa după cum o așteaptă de la noi însuși Mântuitorul Iisus Hristos, în deschiderea inimii noastre spre comuniunea de viață și trăire cu El în Duhul Sfânt, se dobândește real și deplin numai în Biserică prin Sfintele Taine. Căci minunea limbilor de foc ce s-a arătat la Pogorârea Duhului Sfânt în ziua Cincizecimii peste Sfinții

Apostoli continuă să se manifeste transfigurator și mereu înnoitor numai în Biserică, care devine prin invocarea harului dumnezeiesc al Duhului Sfânt de preoția sacramentală „un spațiu prin care se plimbă Duhul Sfânt”³. Cu alte cuvinte, prin pogorârea Duhului Sfânt, o dată cu Cincizecimea, cerul a rămas deschis și izvoarele darului Duhului Sfânt curg neîncetat ca să (re)nască și să-i aducă la lumină pe cei aflați în întunericul păcatului, să purifice și să adape pe cei însetați, să ofere sănătate sufletească celor înrobiți de păcat și bolnavi, să sfințească pe cei păcătoși care se pocăiesc și, astfel, să dea viață tuturor mlădițelor (cf. Ioan 15, 1-6), tuturor membrilor care fac parte din Trupul tainic al lui Hristos -Biserica. Fiindcă așa după cum mlădița, dacă se rupe din viță se usucă, tot așa se usucă și se osândește creștinul care nu ține legătura cu izvoarele eclesiale ale harului Duhului Sfânt.

1. Taina Sfântului Maslu: definiție, instituire și efecte

Între toate Sfintele Taine bisericești, Maslul ne apare ca fiind Sfânta Taină a Bisericii în care creștinul bolnav, care este uns cu untdelemn sfințit, dobândește prin rugăciunile preoților harul vindecării de bolile trupești și sufletești. Cu alte cuvinte, în Taina Maslului se împărtășește credinciosului bolnav în chip nevăzut harul tămăduirii sau ușurarea durerii trupești, al întăririi sufletești și al iertării de păcatele rămase după mărturisire sau nespovedite, prin ungerea cu untdelemn sfințit, însoțită de rugăciunile preoților.

Ungerea cu untdelemn a bolnavilor era o practică veche, cunoscută și exercitată atât la păgâni, cât și la iudei, întrucât untdelemnul era considerat ca fiind un foarte bun medicament pentru trup. Pe vremea Mântuitorului, practica ungerii cu untdelemn era una frecvent întâlnită. De pildă: când Apostolii au fost trimiși la cea dintâi propovăduire, înainte de învierea Domnului, se precizează că ei „ungeau cu untdelemn pe mulți bolnavi și-i vindeau” (cf. Mc. 6, 13); iar în istorisirea pildei samarineanului milostiv, Însuși Mântuitorul Hristos subliniază că peste rănilor celui căzut între tâlhari s-au turnat „untdelemn și vin” (cf. Lc. 10, 34). Mai mult, în Evanghelie, tămăduirea bolilor ne este prezentată ca făcând parte din opera mesianică a lui Hristos. Tămăduind pe cei iviți în calea Sa și pe cei aduși spre aceasta, Mântuitorul Hristos a inaugurat lupta Sa contra morții și a păcatului care pusesse stăpânire pe omul depărtat de Dumnezeu și lipsit de har. Iar dacă vorbim despre misiunea lui Hristos în lume și aceasta implică restaurarea integrală a omului (trup și suflet), în darul acordat Apostolilor de a vindeca bolnavii și a alina suferințele trebuie să vedem

¹ Cf. Sfântul Vasile cel Mare, cuvânt citat de Sfântul Grigorie din Nazianz în elogiul adus Sfântului Vasile, apud Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, în trad. rom. de P.S. dr. Irineu Ioan Popa, Edit. IBM al BOR, București, 1996, p. 59.

² Panayotis Nellas, *Omul-animal îndumnezeit*, în trad. rom. de diacon. Ioan I. Ică jr., Edit. Deisis, Sibiu, 1999, p. 59.

³ Zice Sergie Bulgakov. (Cf. Pr. dr. Ilarion Felea, *Sfintele Taine*, Tiparul tipografiei arhiepiscopale, Sibiu, 1947, p. 3).

chiar instituirea Tainei însăși de către Domnul nostru Iisus Hristos.

Spre edificare, vom spune că Domnul Iisus Hristos în activitatea Sa mesianică a vindecat nenumărați bolnavi de bolile și neputințele lor, fie de cele sufletești, prin iertarea păcatelor, fie de cele trupești, prin tămăduiri. Pentru aceste tămăduiri, El nu le cerea decât dorința de a se vindeca și credința în puterea Sa. Însă, de multe ori, o dată cu tămăduirea bolilor trupești, El le ierta și păcatele (cf. Mt. 9, 2), cerându-le să nu mai greșească (In. 5, 14). Ceea ce înseamnă că există o strânsă legătură între boală și păcat (Lc. 4, 39), cum există o influență reciprocă între suflet și corp. Apostolii Domnului Hristos continuând opera mântuitoare a Învățătorului lor, au fost împuterniciți de El să vindece pe membrii Bisericii de bolile și neputințele lor (cf. Mc. 6, 16). În acest scop, Hristos a instituit Taina Maslului, împuternicind cu săvârșirea ei pe Apostolii Săi și urmașii lor.

Mântuitorul nostru Iisus Hristos a venit în lumea bântuită de cel rău și plină de fărâdelegi spre a o mântui de tot ceea ce este rău, de moarte și de păcat. Prin întreita Sa lucrare mântuitoare, Hristos Domnul ne-a eliberat de sub stăpânirea vrăjmașului, a păcatului și a morții și ne-a oferit în dar viața și învierea, făcându-Se astfel Răscumpărătorul nostru. În El, noi toți am fost răscumpești și mântuiți, în același timp. Spunem aceasta pentru că adeseori se trece ușor cu vederea peste un fapt foarte important, anume că verbul grecesc „σωζω” (a salva), folosit în mod frecvent în paginile Noului Testament, înseamnă nu doar „a elibera” sau „a scăpa” dintr-o anumită primejdie, ci și „a vindeca”, iar cuvântul „σωτηρία” (mântuire) desemnează atât eliberarea, cât mai ales „vindecarea”. De altfel, chiar numele lui Iisus înseamnă „Yahve mântuiește” (cf. Mt. 1, 21; Fapte. Ap. 4, 12), sau altfel spus, „Dumnezeu vindecă”.

Iisus însuși vine și Se arată lumii pe Sine ca Doctor (cf. Mt. 8, 16-17; Mc. 2, 17; Lc. 4, 18, 23), iar mântuirea pe care o aduce El este vindecarea omului din starea de boală și din păcătoșenia care a cuprins întreaga ființă umană. Astfel, opera mântuitoare a lui Hristos se vădește a fi o lucrare de tămăduire a întregii omeniri, asumată în Persoana Sa dumnezeiască și de restaurare a ei în starea de sănătate spirituală, pe care a cunoscut-o dintru început. Această mântuire și vindecare a întregii umanități, împlinită obiectiv, ontologic, deplin și real în Persoana Cuvântului lui Dumnezeu întrupat, ne sunt dăruite prin Sfântul Duh fiecărui creștin în Biserică prin intermediul Sfințelor Taine restauratoare. În acest cadru, Sfântul Maslu este Taina prin care omul bolnav (sufletește și trupește) primește vindecarea firii sale bolnave și este readus și restaurat în starea de sănătate primordială, motiv pentru care e recunoscută în Biserică ca fiind Taina de restaurare și vindecare a firii umane decăzute.

Cu privire la instituire însă, un lucru este cert: nu cunoaștem împrejurările exacte prin care Mântuitorul Iisus Hristos instituie această Taină, întrucât Sfânta Scriptură nu conține nici un text în care să indice precis timpul și locul instituirii acestei Sfinte Taine. Dar subliniem că Sfânta Scriptură conține mărturii indirecte din care se poate vedea clar că Maslul este o Taină instituită de Domnul Hristos. Bunăoară, practicarea ungerii cu untdelemn în timpul apostolilor, ce se dovedește a fi o lucrare cunoscută și practică de Biserică printr-un ritual poruncit de Mântuitorul, e atestată în Epistola Sfântului Apostol Iacob, care ține să sublinieze următoarele: „*De este cineva bolnav între voi, să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și-l va ridica pe el Domnul, iar de va fi făcut păcate se vor ierta lui*” (5, 14-15). Observăm că această lucrare se săvârșea „**în numele Domnului**”, ceea ce înseamnă că El a instituit-o; iar scopul este unul mesianic, anume acela că tămăduirea sau vindecarea nu este cerută decât în cadrul pocăinței și al dobândirii mântuirii, și nu ca scop în sine. Indiferent de sfârșitul bolii ce pune stăpânire pe om, ungerea simbolizează iertarea divină, adică eliberarea din cercul vicios al păcatului, al suferinței și al morții care reține captivă umanitatea decăzută⁴.

Deci, instituirea Tainei Sfântului Maslu de către Mântuitorul Hristos trebuie văzută în darul acordat Apostolilor de a alina suferințele și a vindeca pe cei bolnavi, după Învierea Sa din morți. Acest fapt este amintit de Sfânta Scriptură, când spune că Domnul Hristos, după Învierea Sa, s-a înfățișat pe Sine viu Apostolilor Săi și li s-a arătat timp de patruzeci de zile „*și vorbind cele despre Împărăția lui Dumnezeu*” (cf. Fapte. Ap. 1, 3). Deci, în acest răstimp, de patruzeci de zile, trebuie amplasată instituirea Tainei Sfântului Maslu.

Referitor la efectele Tainei, subliniem pentru început realitatea că una dintre cauzele principale ale deprimării și descurajării omului este și rămâne boala. Părintele Iustin Popoviciu spune că „*[...] bolile nu sunt decât dinții morții care devorează neconștient pe om*”⁵. Și de multe ori nici boala, nici deprimarea nu pot fi învinse numai cu mijloace omenești. Bolnavul credincios e chinuit și de conștiința că boala lui are cauza și în unele păcate pe care nu le-a putut mărturisi sau că, eventual, va muri fără iertarea acestor păcate. Și cine nu trece în viața lui prin boală și prin aceste deprimări și îngrijorări, care-i măresc suferința? Ele intră în componența existenței omenești. E posibil să credem că Dumnezeu nu S-a gândit și la un ajutor dat omului în

⁴ Cf. Pr. lect. dr. Dumitru Gh. Radu, *Caracterul eclesiológic al Sfințelor Taine și problema comuniunii*, în „*Ortodoxia*”, an XXX, nr. 1-2, 1978, p. 307.

⁵ Arhim. Iustin Popovici, *Omul și Dumnezeu-Om*, în trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Edit. Deisis, Sibiu, 1997, p. 43.

aceste situații de boală și de slăbire sufletească? Taina aceasta arată că Dumnezeu își manifestă mila Lui și față de cei suferinzi care-și pun nădejdea în El, care apelează la El când ajung în aceste situații. Cu alte cuvinte, prin această Sfântă Taină, Biserica ajută pe credincioși să se comporte ca membri ai „trupului tainic” al Domnului și în situația de bolnavi. Prin intermediul acestei Taine, primitorii ei iau din Hristos, capul trupului și al Bisericii, puterea să-și poarte și ei crucea suferințelor lor trupești cu răbdarea ușurată de bucuria învierii lui Hristos, Care trecând prin patimi, moarte, îngropare și înviere, îi va învia și pe ei. Ei bine, răbdarea bărbătească susținută de nădejdea învierii mobilizează vrând-nevrând forțele trupului care, ajutate de harul sfințitor și dumnezeiesc venit de sus, prin invocarea rugăciunii preoților și prin coborârea în har a Duhului Sfânt, pot să aducă sănătatea, sau dacă voia cea sfântă a lui Dumnezeu este alta, îi dau bolnavului liniște și împăcare în fața obștescului sfârșit. De aceea, în toate rugăciunile Maslului se apelează mai ales la mila lui Dumnezeu, iar Dumnezeu apare în această Taină lucrând ca Doctorul plin de milă. De pildă, în pripeala cântării canonice a lui Arsenie, de la sfințirea untdelemnului cu care urmează a se unge bolnavul, pripeală ce se repetă după fiecare tropar, se cere: „*Stăpâne Hristoase, Milostive, miluiește și tămăduiește pe robul Tău (robii Tăi)*”; iar în podobia glasului al IV-lea se cer sugestiv următoarele: „*Doctorul și ajutătorul celor ce sunt întru dureri [...] dăruiește tămăduire neputinciosului robului Tău; îndură-Te și miluiește pe acesta care mult a greșit și-l izbăvește de păcate [...]*”⁶.

Din această rugăciune, cum și din cuvintele Sfântului Apostol Iacov din Epistola sa sobornicească, desprindem îndoitul efect al acestei Sfinte Taine. Unul fizic, ce presupune vindecarea de bolile trupești, și altul spiritual, ce presupune iertarea păcatelor, adică vindecarea de boala spirituală – păcatul⁷.

Uneori harul lui Dumnezeu lucrează mai mult sau mai puțin direct asupra trupului, vindecându-l, deși, chiar și în acest caz, se produc și întărirea sufletească, și iertarea păcatelor celui bolnav. Alteori, vindecarea se produce mai mult prin întărirea puterilor sufletești; iar alteori, prin iertarea păcatelor nemărturisite, întrucât aceasta întărește sufletul și, prin suflet, și trupul. Dar, prin harul acestei Taine, se dă în mod principal vindecarea trupului. Numai când este rânduit ca bolnavul să moară nu se produce acest efect principal, ci numai celelalte. De aceea, Taina aceasta poate fi socotită, prin excelență, Taină a trupului, sau Taina rânduită pentru însănătoșirea trupului. Prin ea

se pune în relief valoarea pozitivă acordată de Dumnezeu trupului omenesc, ca Unul care însuși a luat trup și îl ține în veci, înviat și înălțat, așezat pe tronul slavei Preasfintei Treimi, cu care ne și mântuiește prin el, împărtășindu-ne viața dumnezeiască în Sfânta Euharistie.

Precizăm că în rugăciunea citită după al doilea Apostol și a doua Evanghelie se cere lui Hristos însănătoșirea bolnavului, pe baza faptului că El Însuși S-a întrupat și S-a făcut om pentru zidirea Sa, arătând voința Lui de a mântui trupul și de a-l înălța în Împărăția lui Dumnezeu, cum și de a face din trupuri un mijloc de comunicare veșnică între Dumnezeu și oameni. De aceea, tot în aceeași rugăciune se cere sălășluirea Duhului Sfânt în cel bolnav, potrivit cuvântului Sfântului Apostol Pavel (I Cor. 6, 19; 3, 16-17), spunându-se: „[...] *Însuși, îndurate Stăpâne, caută din înălțimea Ta cea sfântă, umbrindu-ne pe noi păcătoși și nevrednicii robii Tăi cu darul Sfântului Duh în ceasul acesta și trimite-l peste robul Tău acesta (N)*”⁸.

La fel de importantă este și iertarea păcatelor, în calitate lor de boli ale sufletului, întrucât Sfântul Iacob spune: „[...] *iar de va fi făcut păcate, se vor ierta lui*”. De altfel, numai astfel pot fi privite efectele administrării acestei Taine minunate: vindecarea trupească se urmărește doar atunci când aceasta e folositoare pentru mântuirea sufletului. Căci dacă Sfântul Maslu ar avea totdeauna ca urmare doar vindecarea trupească, aceasta ar însemna ca să se îndepărteze definitiv boala din firea umană, iar oamenii să nu mai moară niciodată, întrucât ei ar recurge mereu la primirea Tainei ori de câte ori ar pătimi sau ar fi bolnavi. În acest caz, s-ar desființa legea morții, ceea ce Domnul nu a intenționat prin Maslu, legea morții urmând să fie desființată numai prin învierea generală. Deci, Mântuitorul Hristos nu a voit să dea omenirii, prin Maslu, nemurirea pe pământ, ci a dorit să ne încadreze pe calea ce duce la sfințirea desăvârșitoare. Or, aceasta nu e posibilă fără iertarea a tot păcatul săvârșit în noi. Iar dacă unele păcate nu sunt mărturisite la Spovedanie, din neștiință sau fără voie, ori chiar sunt uitate, acestea nu vor avea efecte negative în noi interpuându-se în calea ascendentă pe care o apucăm spre desăvârșire? Nu întâmplător teologii liturgiști și moralisti în perspectiva apartenenței eccesiale așază Taina Sfântului Maslu în cadrul Tainelor restauratoare, apărând ca o taină complementară Pocăinței. Iar dacă recurgem la administrarea propriu-zisă în Biserica Ortodoxă vom regăsi legătura profundă între efectele pe care le produce această Sfântă Taină. De pildă, în rugăciunea a VII-a se zice: „*Bunule și Iubitorule de oameni ne rugăm Ție și cerem în ceasul acesta: ascultă rugăciunea noastră și o primește pe ea, ca pe tămăia ce se aduce Ție, și cercetează pe robul Tău acesta (N). Și orice a greșit cu cu*

⁶ Molitfelnic, Edit. IBM al BOR, București, 2002, p. 129.

⁷ Sfântul Maxim Mărturisitorul spunea: „*Toate lucrurile existente din lume sunt naturale și firești. Singurul lucru nefiresc este păcatul*”. (Cf. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Thalasia*, în Filocalia românească, vol. 3, Edit. Harisma, București, 1994, p. 71).

⁸ Molitfelnic, Edit. IBM al BOR, București, 2002, p. 148.

vântul, cu lucrul sau cu gândul, în timpul nopții sau în timpul zilei; și, de a căzut sub blestem preotesc sau sub blestemul său [...], pe Tine Te chemăm și Ție ne rugăm: slăbește, lasă și iartă-i lui, Dumnezeuule, trecându-i cu vederea fărădelegile și păcatele făcute de dânsul cu știință și cu neștiință [...]”⁹.

Existența omului este nespuse de complexă. E imposibil de separat între trup și suflet atâta timp cât omul trăiește, cum e imposibil să faci separație între lucrarea harului sfințitor asupra trupului și asupra sufletului în om. Însăși vindecarea trupului e simțită de bolnav ca un har dat lui de Dumnezeu în calitatea lui de persoană umană integrată. Trupul e plin de energiile sufletului; prin el lucrează sufletul. De aceea harul nu lucrează asupra trupului fără să lucreze și asupra sufletului. Asupra sufletului lucrează însă, întărindu-l și curățindu-l de păcate și liniștindu-i prin aceasta conștiința, ceea ce are un efect întăritor și asupra trupului, ca să-l facă un instrument al lucrării bune a sufletului și ca să întărească în cele din urmă și sufletul.

De aceea în rugăciunile Tainei se cer împreună: tămăduirea trupului, iertarea de păcate și curățirea sufletului de păcate. Sălășluirea Duhului are mai ales scopul curățirii de păcate și al tămăduirii de patimi și al ridicării omului la o viață de sfințenie, de slujire curată a lui Dumnezeu. Prin urmare, întrucât păcatul este o boală a sufletului, mai ales când s-a îndesit în patimi, și ca atare e și o cauză a bolii trupului, Maslul este socotit atât ca o tămăduire a trupului, cât și una a sufletului, și Dumnezeu e numit Doctorul sufleteilor și al trupurilor. Dar Maslul mai este socotit necesar și pentru vindecarea patimilor, întrucât, chiar dacă păcatele care au provenit din ele sau le-au produs pe ele au fost mărturisite în scaunul de spovedanie, ele nu se pot tămădui așa de ușor și e imposibil să nu țâșnească din ele fapte păcătoase aproape continuu.

Insistența cu care se cere, cu mult mai mult decât în Taina Pocăinței, tămăduirea bolnavului de patimile sufletești odată cu tămăduirea trupului, ne dă să înțelegem că mai ales la aceste rădăcini ale păcatelor se referă Taina Maslului, de unde și necesitatea administrării Tainei, căci la această fază avansată a slăbiciunilor păcătoase ale omului, provenită din nesocotirea Tainei Pocăinței și a conlucrării sale cu harul Botezului și al Mirungerii, se reduce de fapt păcătoșenia¹⁰. Spovedania anterioară Maslului a adus bolnavului iertare de păcatele mărturisite, dar el n-a avut timp să topească, prin conlucrare cu harul redobândit, slăbiciunile păcătoase, hrănite printr-o obișnuință îndelungată cu păcatul, slăbiciuni care explică adeseori și boala trupului. Sau, poate, bolnavul n-a putut descrie în mod corespunzător aceste slăbiciuni, care se pierd adeseori în

ceața indefinitului. De aceea în rugăciunile rostite la administrarea Maslului, în care se cer deodată tămăduirea trupului, iertarea de păcate și tămăduirea de patimi, eliberarea simțurilor de influențele rele și alungarea vrăjmașului, toate acestea se cer pentru ca bolnavul, devenit sănătos trupest și sufletește, să poată trăi o viață curată, întru sănătate și curăție, închinată total slujirii lui Dumnezeu. Deci Taina Maslului nu e administrată nici pentru moarte, așa cum e văzută în Catolicism¹¹, după cum nu are drept scop nici nemurirea pe pământ.

2. Primitorii, săvârșitorii și administrarea propriu-zisă a Tainei

Dintru început ținem să subliniem importanța administrării acestei taine bisericești asupra tuturor membrilor vii ai Bisericii, deopotrivă clerici și mireni, care sunt botezați în numele Preasfintei Treimi, pecetluitți cu darul Sfântului Duh și meniți a fi mărturisitori ai vieții și învățăturii mântuitoare a Domnului și Mântuitorului Iisus Hristos. Sfântul Apostol Iacob scrie: „*Este cineva bolnav între voi?*” Se referă desigur la cei din rândul creștinilor, căci doar ei se pot împărtăși eficient de efectele restauratoare ale acestei Sfinte Taine. Dacă vorbim de boală, Sfântul Iacob se referă la cea fizică. Or, din punct de vedere fizic orice om se poate îmbolnăvi în virtutea realității soteriologice că nimeni dintre cei născuți din femeie nu e fără de păcat. Deci, primitorii pot fi toți creștinii cuprinși de bolile trupesti ori sufletești: deopotrivă mireni și clerici.

Când este vorba despre clerici, precizăm că Sfântul Iacob îi are în vedere cel mult indirect, întrucât el face referire doar la cei care se împărtășesc de această Taină „*chemând preoții Bisericii*”. Dar preoții, în calitatea lor de „*iconomi ai Tainelor dumnezeiești*”, nu doar administrează Tainele bisericești, ci se pot și ei la rândul lor împărtăși de acestea spre folosul lor duhovnicesc. Efectul Sfințelor Taine nu este doar asupra celor cărora li se administrează Sfințele Taine, ci deopotrivă și în înțeles mai profund și asupra celor care le săvârșesc. Oare săvârșirea Sfintei Liturghii are efecte benefice doar asupra credincioșilor care iau parte la săvârșirea ei, sau beneficiază de harul sfințitor și clericul săvârșitor? Iar dacă răspunsul la această întrebare este doar unul, anume că, pe măsura pregătirii slujirii preoțești și a vredniciei sale în cadrul liturgic al Sfintei și dumnezeiești Liturghii sau a Sfințelor Taine și ierurgii, sacerdotul se împărtășește benefic și

⁹ Molitfelnic, p. 166.

¹⁰ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Edit. IBM al BOR, București, 1978, p. 205.

¹¹ Biserica romano-catolică administrează Maslul numai celor grav bolnavi, celor de pe patul de moarte, și-l consideră ca o pregătire pentru călătoria în viața de dincolo. Pentru aceasta și numește Maslul: „*extremo unctionis*”, adică ungerea cea mai de pe urmă. (*Teologia dogmatică și simbolică*, Edit. IBM al BOR, București, 1958, vol. II, p. 928-929).

mântuitor, atunci cu siguranță că săvârșirea regulată, optimă și tipiconală, după rânduiala propriu-zisă și autentică a Bisericii și însoțită de evlavie sfântă și simțul responsabilității slujirii sacerdotale aduce efecte majore în sufletul și viața clericului săvârșitor al Tainei Sfântului Maslu, fără să fie neapărat cuprins de o boală trupească anume.

Cuvântul apostolului Iacob: „*să cheme preoții Bisericii*” îi vizează direct pe mireni creștini și se referă mai mult la faptul că pentru săvârșirea Tainei Maslului e nevoie de mai mulți preoți. Biserica a fixat numărul de șapte, dar acest număr poate fi și mai mic. În caz de nevoie, de necesitate grabnică, când e administrat unui bolnav grav aflat pe patul de suferință ori în spital, cum și în lipsă de mai mulți preoți, Maslul poate fi săvârșit și de un singur preot. Textul citat nu exclude o astfel de interpretare. Se recomandă însă ca Maslul să fie săvârșit de șapte preoți după numărul darurilor Duhului Sfânt, rânduiala cuprinzând, de altfel, șapte Sfinte Evanghelii, precedate de șapte pericope apostolice și însoțite toate de alte șapte rugăciuni speciale ce vizează tămăduirea celui bolnav, iertarea păcatelor și mântuirea lui. Aceasta pentru că Taina Maslului presupune și comuniunea rugăciunii eclesiale care manifestă cu putere această comuniune. În acest sens, Părintele prof. Dumitru Stăniloae spune că „*De față fiind o asistență împreună-rugătoare de credincioși cu preoții, această comuniune sporește puterile de viață ale bolnavului întărindu-l cu căldura ei până în pragul clipelor de supremă singurătate a despărțirii de toți și de toate de pe pământ*”¹².

Subliniem că lucrarea Sfântului Duh în om, care e cerută și acordată prin Taina Maslului, nu s-ar putea efectua însă fără o deschidere a sufletului bolnavului, prin credință și căință. Poate mira faptul că bolnavului care primește această Taină nu i se cere o mărturisire de credință, ca la Botez, unit cu Mirungerea, și nici ca la Împărtășire, o mărturisire a păcatelor unite cu mărturisirea credinței, ca în Taina Pocăinței; dar preoții au temeiul să o considere dată, așa cum consideră episcopul mărturisirea de credință dată de cel ce se hirotonește într-un diacon sau preot (prin certificat teologic și prin spovedanie înainte de Hirotonie), sau învoirea dată de cei ce se căsătoresc. Însuși faptul că bolnavul cheamă preoții să se roage pentru el implică credința lui în lucrarea lui Dumnezeu prin această Taină. De pildă, într-o cântare canonică, mai înainte de sfințirea untdelemnului, se cere: „*Cantă din cer, Căla ce ești neajuns, ca un milostiv, cu mâna Ta cea nevăzută însemnând, Iubitorule de oameni, prin untdelemnul Tău cel dumnezeiesc, simțurile acestuia ce aleargă la Tine cu credință și-și cere iertarea greșelilor, dăruindu-i tămăduire sufletului și trupului, ca să Te preamărească pe Tine cu*

dragoste, mărind stăpânirea Ta”¹³; iar în rugăciunea de după Evanghelia a doua se spune: „*[...] Căci el și-a cunoscut păcatele și a venit la Tine cu credință. Deci, primindu-l cu iubirea Ta de oameni și iertându-i orice a greșit cu cuvântul, cu lucrul sau cu gândul, spală-l și-l curățește pe el de tot păcatul. Și, petrecând pururea împreună cu dânsul, păzește-l în ceilalți ani ai vieții lui, ca, umblând întru poruncile Tale, să nu mai fie el batjocură diavolului, ca și într-însul să se mărească preasfânt numele Tău [...]*”¹⁴.

Un lucru important în actul administrării Tainei Maslului este ungerea celui bolnav de către preot (preoți) cu untdelemn la simțurile principale, în semnul crucii, iar semnificația crucii în această ungere o arată cântărețul care cântă în timp ce preotul săvârșește această ungere: „*Doamne, armă asupra diavolului crucea Ta ai dat nouă, că se cutremură și se îngrozește nesuferind a căuta spre puterea ei; căci morții i-ai sculat și moartea ai surpat. Pentru aceasta ne închinăm îngropării Tale și sfintei Învieri*”¹⁵. Crucea e mijlocul prin care vine puterea din trupul lui Hristos, Care a biruit moartea. Deci, însuși Hristos cel jertfit Se sălășluiește prin semnul crucii în bolnav, dându-i puterea înfrânării de la păcate, a rezistenței la orice egoism al pornirilor păcătoase, așa după cum cu ea se va întări sufletul celui bolnav, pentru ca să biruiască boala din trupul său tocmai prin ungerea cu untdelemn a părților corporale ce reprezintă simțurile. În prima rugăciune specială se spune printre altele: „*[...] Pentru că n-ai binevoit a ne curăți prin sânge, ci ai dat și în untdelemnul sfințit chipul Crucii, ca să ne facem noi turmă lui Hristos, preoție împărătească, neam sfânt, curățindu-ne cu apă și sfințindu-ne cu Duhul cel Sfânt*”¹⁶.

Mai e de menționat un amănunt: atunci când Taina Sfântului Maslu se săvârșește în biserică în cadrul liturgic, aceasta se face de obicei cu participarea mai multor credincioși, care se roagă și ei concomitent cu preoții pentru cel sau cei bolnavi. Din această largă comuniune, din acest semn al dragostei pe care i-l dau mai mulți semeni în starea cuiva de boală și neputință, acel (acei) bolnav prinde de asemenea putere de refacere trupească și sufletească. De altfel, rânduiala liturgică ortodoxă recomandă săvârșirea acestei Taine de către mai mulți preoți ce manifestă voința Bisericii de a pune mai multe forțe ale ei în mișcare, prin comuniunea în rugăciune și în dragoste frățească, pornirea mai multora de a scăpa un membru al ei sau pe mai mulți de situația de neputință și de durere în care se află. Cuvântul gânditorului rus Homiakov: „*Nimenia nu se mântuiește singur, ci se mântuiește prin rugăciunile Bisericii, ale sfinților, ale Maicii Domnului [...]*”, se adevărește și la săvârșirea acestei Taine bisericești. De aceea Biserica a rânduit ca înainte de rostirea celui

¹² Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în „*Studii Teologice*” an XVIII, nr. 9-10, 1966, p. 557.

¹³ Molitfelnic, p. 134.

¹⁴ Molitfelnic, p. 148.

¹⁵ Molitfelnic, p. 143.

¹⁶ Molitfelnic, p. 142.

dintâi Apostol și înaintea primei Evanghelii să fie invocați prin rugăciune spre ajutor Maica Domnului și sfinții tămăduitori ai Bisericii: „Unule, Cel ce ești grabnic spre ajutor, Hristoase, arată de sus grabnică cercetare robilor Tăi celor ce pățimesc; izbăvește-i de boli și de durerile cele amare; ridică-i ca să Te laude și să Te preamărească neîncetat, pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu [...]”¹⁷; sau: „Purtătorule de chinuri, Sfinte și tămăduitorule Pantelimon, roagă pe milostivul Dumnezeu ca să dăruiască iertare de păcate sufletelor noastre”¹⁸; sau: „Sfinților cei fără de arginți și făcătorilor de minuni, cercetați neputințele noastre; în dar ați luat, în dar dați-ne nouă”¹⁹.

Așadar, prin intermediul acestor sfinți, cum și a altora²⁰, se realizează comuniunea eclesială din cer și de pe pământ, comuniune care îi dă puteri omului nu numai prin ceea ce are omenesc în ea, ci în primul rând prin faptul că sfinții invocați spre ajutor și toți cei ce vin și intră într-o comuniune cu semenul (semenii) lor bolnav, vin cu credința în Hristos, avându-L model pe Cel care a vindecat toată boala și neputința, a biruit moartea, a vindecat pe unii oameni pentru rugăciunile altora și a spus că unde sunt doi sau trei adunați în numele Lui, adică în credința în El și în dragostea între ei, este și El în mijlocul lor. Ei îl ajută pe cel bolnav deoarece fac transparentă și lucrătoare, prin credința și rugăciunea lor, prezența și puterea lui Hristos, și înlesnesc comuniunea bolnavului cu Hristos prin credința lui, întărită de credința lor și de ajutorul sfinților tămăduitori. Prin urmare, ca în toate Tainele bisericești, tot așa și în această Taină comuniunea cu preotul și cu alți semeni ne ajută să intrăm în comuniune mai deplină cu Hristos în Biserica Sa, unde toți sfinții alcătuiesc comuniunea deplină de sfințenie.

În ceea ce privește administrarea propriu-zisă, precizăm pe scurt că slujba are trei părți mari, aflate în strânsă legătură una cu cealaltă și dacă una sau alta nu e săvârșită, slujba liturgică nu este întregă. Așa cum Liturgia credincioșilor nu poate fi săvârșită în afara sau fără Liturgia catehumenilor, sau cum aceste părți integrante nu-și au înțelesul și nici rostul în slujirea liturgică propriu-zisă a Bisericii fără pregătirea da-

rurilor de la Proskomidie, tot astfel nu putem desprinde intenționat una din aceste părți care alcătuiesc un tot unitar, slujba Tainei Sfântului Maslu. În cele ce urmează, înainte de a concludiona, vom recurge la câteva aspecte liturgice și tipiconale dintre cele mai proeminente.

Prima parte este de fapt o „slujbă de mângâiere” (παράκλησις – paraklesis) pentru cel ce va primi Taina și constă în rostirea canonului de rugăciune, împărțit în nouă stări tipiconale, prin care se invocă mila cea nemăsurată a lui Dumnezeu și lucrarea harică tămăduitoare a Domnului nostru Iisus Hristos asupra celui neputincios suflăște și trupește, unde regăsim repetându-se mereu stihul: „Stăpâne, Hristoase, Milostive, miluiește și tămăduiește pe robul Tău”. Partea a doua are drept obiect binecuvântarea untdelemnului ce va fi folosit pentru ungerea celui sau a celor bolnavi. Astfel, după ce s-au rugat „pentru ca să se binecuvânteze untdelemnul acesta cu puterea, cu lucrarea și cu venirea Sfântului Duh”, cei șapte preoți rostesc, pe rând, această rugăciune: „Doamne, Cel ce cu mila și cu îndurările Tale tămăduiești zdrobirile sufletelor și ale trupurilor noastre, Însuși și acum sfințești untdelemnul acesta, ca să fie celor ce se vor unge din el spre tămăduire și spre izbăvirea de toată întinăciunea trupului și a sufletului și de toată răutatea [...]”²¹. În final, partea a treia a slujbei este consacrată ungerii bolnavului de fiecare dintre preoți. Fiecare ungere este precedată de citirea a câte unei pericope din Apostol și Evanghelie, adică se aduc în prim-plan principalele pasaje din Sfânta Scriptură a Noului Testament care se referă la boală și la vindecare, privite atât din punct de vedere al bolnavului, cât și al celor care-l înconjoară. După aceea se rostesc, prin îngenunchere, cele șapte rugăciuni speciale, care fiecare în felul ei ocupă un rol esențial în cadrul slujbei. În esență, prin ele reamintim mila și compasiunea pe care Dumnezeu le-a arătat întotdeauna față de oameni, rugăciunile alcătuite cerându-I printre altele păzirea vieții celui bolnav, ușurarea suferințelor, tămăduirea și întărirea trupului său, îndepărtarea a toată neputința și boala, dar în același timp și mai presus de toate iertarea păcatelor, întărirea duhovnicească, mântuirea și sfințirea celui bolnav, regenerarea întregii sale ființe și reînnoirea în Hristos a vieții sale. Fiecare rugăciune insistă în chip special asupra unuia sau altuia din aceste aspecte, dar toate asociază mângâierii trupului mângâierea sufletului și leagă vindecarea spirituală de vindecarea fizică, subliniind, fără a subestima valoarea acesteia din urmă, importanța mai fundamentală a celei dintâi. Urmează ungerea, însoțită de rugăciunea următoare: „Părinte sfinte, Doctorul sufletelor și al trupurilor, Care ai trimis pe Unul Născut Fiul Tău, pe Domnul nostru Iisus Hristos, să tămăduiască toată neputința și să răscumpere din moarte, vindecă și pe robul Tău (N) de neputința trupească

¹⁷ Molitfelnic, p. 137.

¹⁸ Molitfelnic, p. 138.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Recunoscuți în Biserica Ortodoxă pentru minunile săvârșite sunt: **Sfinții tămăduitori doctori fără de arginți** Cosma și Damian, Chir și Ioan, Pantelimon și Ermolae, Samson și Diomid, Mochie și Anichit, Talaleu și Trifon, pomeniți, de altfel, în prima rugăciune de după cea dintâi Sfântă Evanghelie (Cf. Molitfelnic, p. 144). Dar mai sunt recunoscuți și **Sfântul Grigorie Taumaturgul**, înzestrat cu darul facerii de minuni; **Sfântul Cuvios Alipie Stălpnicul**, ce a trăit în secolul al VII-lea, care a tămăduit prin rugăciunile sale atât bolile suflăștești, cât și pe cele trupești; sau **Sfântul Nectarie Taumaturgul**, din Eghina, supranumit vindecătorul de cancer și de alte boli, și alții.

²¹ Molitfelnic, p. 136-137.

și sufletească ce l-a cuprins și fă-l să vieze prin harul Hristosului Tău [...] Căci tu ești izvorul tămăduirilor și Ție slavă Îți înălțăm, împreună și Unuia Născut Fiului Tău și Preasfântului și Bunului și de viață făcătorului Tău Dub, acum și pururea și în vecii vecilor”²².

Slujba se încheie prin rostirea de către preoți a unei rugăciuni profunde de pocăință, prin care cer lui Dumnezeu iertarea păcatelor pentru cel bolnav, după ce pun Sfânta Evanghelie deschisă pe capul bolnavului spre a adevăra adumbrirea harică a Duhului Sfânt revărsat din cuvântul Evangheliei lui Hristos care dorește să rămână tainic și isihast, nu rostit cu glas înalt, ci în inimile curățite de orice întinăciune a păcatului, spre a lucra și rodi mântuitor până ce „Hristos va lua chip desăvârșit în noi”. Căci: „[...] nu pun mâna mea cea păcătoasă peste capul celui ce a venit la Tine cu pocăință și cere de la Tine prin noi iertare păcatelor, ci pun mâna Ta cea puternică și tare, ce se află în această sfântă Evanghelie, pe care slujitorii cei împreună cu mine o țin deschisă pe capul robului Tău (N), și mă rog împreună cu dâșii și cer iubirea Ta de oameni cea milostivă și care nu ține minte răul”²³. Iată cum întreaga slujbă este marcată de un puternic caracter penitențial, care se explică prin aceea că Taina are drept scop atât vindecarea bolilor trupești, cât și vindecarea bolilor sufletești și iertarea păcatelor. „Dumnezeule, Mântuitorul nostru, Cel ce, prin proorocul Tău Natan, ai dăruit iertare lui David, care s-a pocăit de păcatele sale, și ai primit rugăciunea cea de pocăință a lui Manase, Însuși și pe robul Tău acesta (N), care se pocăiește de greșelile sale, primește-l cu știința Ta iubire de oameni, trecându-i cu vederea toate greșelile lui”²⁴. Ei bine, acest caracter penitențial se justifică prin faptul că orice boală a trupului are drept primă cauză păcatul și, prin urmare, vindecarea ei presupune nimicirea păcatului și tămăduirea firii căzute. În această perspectivă, pe tot parcursul slujbei, Biserica cere lui Dumnezeu mântuirea bolnavului, deodată cu vindecarea bolilor sale trupești.

În concluzie, putem spune că într-o formă sau alta, cu deosebiri de nuanțe, toate Tainele Bisericii, cum și toată viața creștină se întemeiază pe *metavoli* (prefacere, schimbare, transfigurare). Taina Sfântului Maslu este

cu precădere Taina ecclesială a restaurării integrale a firii umane decăzute regăsite atât în binecuvântarea preoților din finalul slujbei („Dumnezeu să vă ierte și să vă binecuvânteze, și sănătatea sufletească și trupească să vă dăruiască”), cât și în cea dintâi rugăciune („Așa, Stăpâne Doamne, fă-ne și pe noi să fim slujitori ai legii Tale celei noi a Fiului Tău, prin untdelemnul acesta, pe care-l sfințește cu scump Sângele Tău, ca, dezbrăcându-ne de poftile cele lumești, să murim păcatului și să viem dreptății, îmbrăcându-ne în Domnul nostru Iisus Hristos, prin ungerea cu sfințenia ce va fi adusă untdelemnului acestuia”). Prin urmare, putem spune că viața noastră în Hristos, viața sfințitoare și duhovnicească a harului Duhului Sfânt, nu poate fi concepută fără administrarea Sfintelor Taine în spațiul ecclesial al Trupului tainic al Domnului Iisus Hristos.

Instituirea și administrarea lor în Biserică stabilește o ordine care limitează orice „cincizecismism” sectar dezordonat și în același timp oferă tuturor și fiecăruia un fundament de nezdruccinat, obiectiv și universal al vieții celei noi pline de har dumnezeiesc. Duhul suflă unde vrea El, dar în Taine, în condițiile instituționale oferite de Biserică și în virtutea făgăduinței Domnului, darurile (*harisme*) Duhului Sfânt sunt conferite sigur și Biserica le atestă. Astfel, orice Taină comportă înainte de orice voința lui Dumnezeu ca act epifanic și revelațional ce ne descoperă taina sfințirii și îndumnezeirii noastre și în același timp modul prin care se realizează mântuirea noastră în Biserică. Iată de ce Sfântul Maslu este întotdeauna un eveniment în Biserică, prin Biserică și pentru Biserică, ceea ce înseamnă că exclude tot ceea ce izolează față de rezonanța ecclesială, fiindcă și ea este Taina bisericească prin care se administrează acele „epifanii cerești”, acele limbi de foc, ce vestesc celor ce se împărtășesc de ele puterea mântuitoare a harului sfințitor, deschizându-ne o cale fulgerătoare spre Împărăție. De unde și înțelesul profund al vieții creștine autentice fundamentat pe o conștientizare permanentă și din ce în ce mai deplină a vieții sacramentale în scopul tămăduirii sufletești și trupești.

Bibliografie

1. **EVDOKIMOV**, Paul, *Ortodoxia*, în trad. rom. de P.S. dr. Irineu Ioan Popa, Editura IBM al BOR, București, 1996.
2. **FELEA**, Pr. dr. Ilarion, *Sfintele Taine*, Tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiu, 1947.
3. **MAXIM**, Sfântul, Mărturisitorul, *Răspunsuri către Thalasia*, în Filocalia românească, vol. 3, Editura Harisma, București, 1994.
4. **Molitfelnic**, Editura IBM al BOR, București, 2002.
5. **NELLAS**, Panayotis, *Omul-animal îndumnezeit*, în trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1999.
6. **POPOVICI**, Arhim. Iustin, *Om și Dumnezeu-Om*, în trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1997.
7. **RADU**, Pr. lect. dr. Dumitru Gh., *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine și problema comuniunii*, în „Ortodoxia”, an XXX, nr. 1-2, 1978.
8. **STĂNILOAE**, Pr. prof. dr. Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura IBM al BOR, București, 1978.
9. **STĂNILOAE**, Pr. prof. dr. Dumitru, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în „Studii Teologice” an XVIII, nr. 9-10, 1966. *Teologia dogmatică și simbolică*, Editura IBM al BOR, București, 1958, vol. 2.

²² Molitfelnic, p. 144.

²³ Molitfelnic, p. 167.

²⁴ Ibidem.

SFÂNTA CUNUNIE REFLECTATĂ ÎN PROVERBELE ROMÂNEȘTI

Pr. prof. dr. Alexandru STĂNCIULESCU-BÂRDA

Lucrarea noastră este o premieră în domeniu. Cunoaștem multe studii privind elementele religioase reflectate în colindele românești, dar nu am găsit până acum un studiu similar asupra proverbelor. Proverbele românești sunt numeroase și nu avem pretenția de a susține că am epuizat aceste creații ale neamului românesc. Am conspectat însă cele zece volume din colecția lui Iuliu Zanne¹, care cuprind peste 130.000 unități paremiotice și sperăm că vom continua această cercetare asupra altor colecții fundamentale. Proverbele ne oferă exemple concludente ale felului cum s-a reflectat învățătura dogmatică și practica liturgică în mentalitatea colectivă. Este surprinzător cu câtă atenție și cu câtă profunzime omul din popor a receptat adevărul teologic, l-a trecut prin filtrul conștiinței și sufletului său, l-a concentrat în cupa foarte strâmtă și sintetică a proverbului și l-a transmis din generație în generație. Sperăm că ne va ajuta Dumnezeu ca în viitorul apropiat să dăm la lumină o antologie de proverbe religioase românești și o sinteză de etnoteologie bazată pe tezaurul inestimabil al paremioticii românești. Studiul de față este un început. Facem precizarea că, pentru economie de spațiu, citările nu le-am făcut la subsolul paginii, ci în text, după fiecare proverb menționând volumul și pagina la care poate fi regăsit.

Așadar, din cele șapte Sfinte Taine ale Bisericii noastre Ortodoxe, regăsim șase în proverbele românești, ceea ce este extraordinar. Doar despre Taina Sfintei Mirungeri nu se vorbește nimic sau, de ce nu, poate n-am descoperit noi material de acest gen până în prezent. Sunt unele Sfinte Taine reprezentate prin sute de proverbe. Dintre acestea menționăm Taina Sfântului Botez, Taina Sfintei Spovedanii și Taina Sfintei Cununii. Popularitatea de care s-au bucurat aceste nestemate ale învățăturii și Bisericii noastre dovedește, pe de o parte, stăruința cu care preoții noștri au semănat cuvântul învățăturii în mase, iar în al doilea rând interesul poporului de a se înfrupta din această hrană spirituală a Sfințelor Taine. Învățăturile respective nu au fost transmise numai ca teorie, ci ele au fost trăite, transpuse în viața de zi cu zi. Prin împărtășirea cu Sfintele Taine, credinciosul s-a pregătit să fie plăcut lui Dumnezeu și oamenilor în lumea aceasta și în lumea viitoare. Așadar, avem:

Taina Sfintei Cununii

Taina Sfintei Cununii este cea mai bine reprezentată dintre Sfintele Taine în proverbele românești. Peste 350 de unități paremiotice există în colecția lui Iuliu Zanne. În aceste proverbe găsim idei interesante privind întemeietorul Tainei Sfintei Cununii, primitorii, forma, efectele ei. Întâlnim proverbe privind imaginea familiei ideale și însușirile pozitive și negative ale soților, relațiile cu părinții, rudele, nașii, divorțul, recăsătorirea, avortul, superstițiile și multe altele. Sunt constatări și îndemnuri practice, rezultate din experiența de viață a poporului român. Foarte interesant este însă faptul că toate aceste proverbe reflectă o concepție profund creștină despre lume și viață, despre aspectele cele mai sensibile ale învățăturii creștine.

Așadar, despre Sfânta Cununie găsim următoarele precizări:

I. Necesitatea. Sfânta Cununie este:

- a. *o împlinire a voinței divine*: „Când tu te depărtezi prin pustietăți de facerea de copii, împotriva firii, socotește-te că te depărtezi de porunca lui Dumnezeu, ce Însuși El a orânduit facerea de copii prin urmarea firii, pentru cinstea Lui, o taină dumnezeiască” (VIII, 396); „Căsătoria cea mai firească datorie omenească, de Domnul întocmită. Cine de ea se depărtează nu se mai numește om, ci proclat și satană, că satana pururi voiește să te vadă cufundat în păcate” (VIII, 267); „Căsătoria este rânduiala cea mai bună de Domnul întocmită. De ea să te ții” (VIII, 267); „Cine făptura lui Dumnezeu de soție n-o primește, acela nelegiuit de

¹ Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia*, vol. I, București, Editura Soccec, 1895, 782 pag.; vol. II, 1897, 940 pag.; vol. III, 1899, 764 pag.; vol. IV, 1900, 780 pag.; vol. V, 1900, 742 pag.; vol. VI, 1901, 776 pag.; vol. VII, 1901, 956 pag.; vol. VIII, 1900, 772 pag.; vol. IX, 1901, 740 pag.; vol. X, 1903, 426 p.

Domnul se socotește, că la porunca Lui se-mpotrivește” (VIII, 538); „Domnul pe muiere cu bărbat a însoțit-o, de-aceea fără bărbat nicicum să nu rămână” (VIII, 538); „Omul singur nu s-a zidit, ci împreună cu soție, de-aceea fără soție nu se cuvine să fie” (VIII, 537); „Vai de acela ce suferă de soție; ce cuvânt va da Celui ce l-a zidit împreună cu soție” (VIII, 537);

- b. *o împlinire naturală a vieții umane*: „Căsătoria la om mare greutate, dar și o datorie după fire, cu mai mare dreptate. Nu te depărta de această datorie” (VIII, 267); „Căsătoria la om și când rea se socotește, cu plăcere se privește” (VIII, 267); „Căsătoria plină de ghimpi, dar de ghimpi cu trandafiri. Suferă ghimpii pentru mirosul trandafirilor” (VIII, 267); „Dacă inima îți cere, / Te-nsoară și-ți ia muiere” (IV, 392); Căsătoria te arată că ești om, nu dobitoc. Nu te depărta de ea” (VIII, 267).
- c. *obținerea unui statut social superior*: „Bărbatul neînsurat ca cel mai spurcat și muierea nemăritată ca o roabă a tuturor” (VIII, 269); „Cel neînsurat, ca fulgii când vântul îi bate, într-o parte și în alta s-aruncă, fuge, zboară și nicăieri nu s-așează” (IX, 74); „Dacă nu m-am căsătorit, / Nici nu m-am călugărit” (X, 254); „Două tagme de oameni nu se căsătoresc: filosofi și călugării. Filosofi ca să petreacă în odihnă, iar călugării ca să adune avere dracilor” (VIII, 269); „Omul fără soție – o casă pustie” (VIII, 537); „Omul fără soție, / Ca o casă pustie” (IV, 616); „Omul necăsătorit, ca boul neîmblânzit” (IX, 74); „Omul necăsătorit, ca un pustnic în pustie” (IX, 74); „Ori te însoară, ori te fă ostaș, ori te fă călugăr” (IV, 392);
- d. *împlinirea unei echități divine și naturale*: „Căsătoria la cei blestemați o viață ticăloasă (aduce), că de gâlcevi și de ocări nici un minut nu scapă, de nu și de bătaii mai de multe ori, iar la cei buni (este) un rai desăvârșit” (VIII, 267); „Căsătoria se pare a fi cel mai supărător lucru, că unul altuia trebuie să sufere orice cusur să va întâmpla să aibă” (VIII, 267); „De înșurat și de coate goale să nu se vaite nimeni” (IV, 399); „De înșurătoare și de coate goale nu scapă nimeni” (IV, 400); „De moarte și de nuntă nimeni, niciodată, nu poate fi gata” (II, 619); „Omul din fire așa s-a urzit, că fără soție nicicum să fie; cine-mpotriva urmează de omenire se depărtează” (VIII, 537);
- e. *rezolvarea unor probleme familiale*: „Cea mai mare greutate – fata nemăritată” (VIII, 380); „Gândești că e măritișul păpușe” (IV, 445); „Omul o nevastă și o pisică trebuie să aibă în casă” (IV, 498);
- f. *nevoia de ajutor*: „Ori să nu te mai căsătorești, sau de te căsătorești, amândoi la un jug împreună să trageți” (VIII, 267); „Vai de casa aceea ce-i lipsește muierea” (VIII, 229);
- g. *o restabilire a statutului bărbatului și femeii*: „Mai bine măritată, fie și cu un prost, decât nemăritată și defăimată; că măritișul cinste îți aduce, iar nemăritișul la mari greșeli te duce” (VIII, 380);

II. Definiția este aproape completă: „Căsătoria se-nțelege o-mpreunare după lege, după voința și porunca Domnului, că din început doi a făcut [...]. Cine se atinge de căsătoria altuia de însăși porunca Domnului se atinge” (VIII, 267).

III. Întemeietorul este Dumnezeu, creatorul cerului și al pământului. Nu găsim nici o referință în acest sens privitoare la Mântuitorul Iisus Hristos. Cel ce le-a zidit pe toate a zidit și pe protopărinții neamului omenesc, pe care i-a destinat să fie împreună, bărbat și femeie. După modelul primilor oameni se unesc azi și tinerii prin Taina Sfintei Cununii: „Ziditorul lumii cu soție te-a făcut și tu fugi de soție, o ce nelegiuire” (VIII, 537); „Domnul pe om din început cu soție l-a făcut de-aceea fără soție împotriva Domnului nicicum să nu fie” (VIII, 538); „Un bărbat și o muiere Domnul numai a făcut, vrând ca să arate că și bărbatul și muierea un soț trebuie să aibă pururi nelipsit. Urmează și tu după porunca Domnului, că de te vei depărta, în grea osândă vei cădea” (VIII, 537).

IV. Săvârșitorul nu este menționat în proverbele din colecția lui Iuliu Zanne.

V. Primitorii sunt doi tineri, bărbat și femeie, care se hotărăsc de bunăvoie și nesiliți de nimeni să-și trăiască tot restul vieții împreună, pentru a se iubi, a naște și a crește copii și a se ajuta reciproc. Alegerea viitorului soț sau a viitoarei soții este un examen deosebit de greu pentru oricine, seriozitatea actului căsătoriei în sine fiind deosebit de important: „A-și căuta cal de mire” (IV, 450); „A-și lua păcatul în casă” (VII, 75); „Când se-nsoară / Nu-i de moară” (IV, 395). Bărbatul este superior femeii, în sensul că el este cel care alege cel dintâi, cel care propune femeii/fetei căsătoria, îi „cere mâna”, o cere în căsătorie. Fiecare

își are criteriile lui după care se conduce când își alege soțul sau soția: „Însoară când vrei, mărită când poți” (IV, 395). Totuși, la nuntă „Mai mulți se uită la mireasă decât la ginere” (IV, 452). Uneori intervin și părinții, care au un cuvânt greu de spus, având în vedere experiența lor de viață și autoritatea ce-o au asupra tinerilor: „La căsătorie părinții să aleagă norocirea tinerilor ca niște pătimiși, că tinerii nu o pot cunoaște în furia tinerețelor, socotind că orice zboară se mănâncă, de-aceia pururi se înșeală” (VIII, 268). Perioada premergătoare căsătoriei este o perioadă de euforie: „Cui stă gândul la-nsurat / Umblă parcă este beat” (IV, 399). Tânărul trebuie să aibă în vedere natura omenească, cu calitățile și defectele ei, ci nu neapărat femeia ideală: „Cine caută nevastă fără cusur, ne-nsurat rămâne” (IV, 510); „Cui stă gândul la-nsurat / Umblă parcă este beat” (IV, 399); Nimeni nu poate să știe evoluția ulterioară a tinerei familii și tocmai de aceea asemănările cu loteria, apelul la ideea de noroc sunt frecvente în proverbe: „La căsătorie, ca la loterie: o mie pierd și unul abia nimerește” (VIII, 268). Creatorul popular nu exclude nici o „perioadă de probă înainte de nuntă, pentru ca tinerii să-și dea mai bine seama dacă se potrivesc și au șanse de a încheia o căsnicie solidă: „La căsătorie, ca mai bine să placă, ar trebui să urmeze ca la închiriere, pe câtă vreme să vor putea tocmi” (VIII, 268). Important ar fi ca cei doi să se potrivească, atât în ce privește calitățile, cât și defectele: „La muiere rea, bărbat și mai rău, cu mult mai bine i se cuvine; c-aceia numai îi dă de cap” (VIII, 351). În astfel de situații, sunt potrivite proverbele: „N-a rupt dracul degeaba opincile până i-a adunat” (VI, 600); „Parcă i-a înjugat dracu” (VI, 629); „Și-a găsit mireasă, ca preoteasa glasul al șaptelea” (X, 265). Modernismul se resimte și în limbajul folosit de cei doi tineri: „Mai înainte din vechime, cu „nene” și cu „leliță”, cu „mamă” și cu „tată” ne căsătoream îndată, iar acum cu „domnule” și „domnișorul meu”, cu „doamna mea” și „domnișoara mea” ne uităm unul la altul și mâna nimănui nu o mai dăm” (VIII, 268). Pentru oricine este posibilă alegerea soțului sau soției, chiar dacă acest lucru i se pare deosebit de greu sau imposibil: „Nu-i departe casa cu mireasa” (IV, 451). Alegerea trebuie făcută însă cu multă grijă, având în vedere seriozitatea căsătoriei ca act religios și social: „Pânză și nevastă noaptea să nu-ți alegi” (IV, 505, 616); „Plecă și te-nsoară / Pe rând, ca la moară” (IV, 392); Dintre acestea menționăm:

– *bogăția*: „Cai și boi când vrei să alegi la soi bun atunci alergi, iar nevastă când îți alegi la sume de bani alergi. Vai de alegerea și alergătura ce faci” (VIII, 400); „Când vrei să te măriți, caută la om, nu la neam și avere, că din prost se face de neam și din sărac bogat, iar din neom om cu mare nevoință” (VIII, 380); „Ia-ți nevastă săracă, ca să-ți zică: fă ce știi tu” (IV, 500); „Pe cea săracă o depărtăm, cât de cinstită fie, iar pe cea bogată o rugăm, cât de împotrivită fie, că bărbaii se cunună nu cu a lor neveste, ci cu ale lor mari zestre, căindu-se mai în urmă, când le dă cu piciorul. Vezi să nu o pați” (VIII, 268-269);

– *frumusețea*: „Cine caută nevastă frumoasă, bogată și de neam mare stăpân își ia în capul lui, iar nu nevastă de viață” (VIII, 400); „Cu cât muierea mai frumoasă, cu atât mai păcătoasă” (VIII, 353); „Frumoasă de vei lua, de obște o vei avea; urâtă de vei lua, moartea-n casă-ți vei avea. Alege din două una, ca să nu rămâi singur” (VIII, 353); „Nu la față, ci la minte să te uiți mai bine, când nevastă îți alegi” (VIII, 400); „Mirele nu se plânge când mireasa e prea frumoasă” (IV, 449); „Pentru gustul tău să-ți alegi pe cea mai frumoasă, fie și nebună, dar pentru căsătorie să-ți alegi pe cea mai înțeleaptă” (VIII, 268); „Se duc goștii și rămâne mireasa” (IV, 451); „Se duce nunta, rămâne gavia” (X, 270);

– *starea socială*: „Cu mai mari decât tine când te vei căsători, în loc de rude, stăpâni vei dobândi. Vezi să nu o pați” (VIII, 267);

– *diferite interese*: „Toți pentru neveste la interes au alergat, de-aceia bun cu rău s-a amestecat” (VIII, 400).

VI. Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească cei ce se căsătoresc nu sunt întotdeauna cele precizate în Dreptul civil sau în cel canonic, ori sunt exprimate într-un mod propriu, *sui generis*. Unele dintre acestea ne duc cu gândul chiar la preceptele Dreptului roman. Dintre acestea menționăm:

– *timpul* cel mai potrivit de a oficia Taina Sfintei Cununii este ziua de Duminică. În cazul în care nunta se face în alte zile, consecințele sunt nefaste: „Frunză verde lemn uscat, / Parcă marți m-am însurat, / Parcă vineri am vorbit / Și marți m-am logodit, / Că defel nu-s fericit, / Că de când m-am însurat / Peste multe rele-am dat” (IV, 419); „Dracul a mai văzut nuntă miercură” (IV, 522); „După ce toate-s în cercuri / Și nunta o avem miercuri” (IV, 522); „Toate pe dos și nunta marțea” (IV, 523). De

asemenea, nu se face nunta în post: „Ca nunta în post” (IV, 523); „Mai văzut-ați nuntă-n post / Cu fasole și cu borș?” (IV, 527);

– vârste legiuite: „Însoară-te până nu-ți trece vremea” (IV, 391; X, 261); „Însurarea de tânăr ca mâncarea de dimineață” (IV, 398; IX, 74); „Însuratul de tânăr și mâncarea de dimineață n-au greș” (IV, 398); „Sculatul de dimineață și însuratul de tânăr nu strică niciodată” (IV, 399); „Până la 20 de ani sensoară cineva singur; de la 20 la 25 de ani îl însoară alții; de la 25 la 30 îl însoară o babă; iar de la 30 înainte numai dracu-i vine de hac” (IV, 397); „Tinerii să cuvine, până a nu-și vătăma năravurile cele bune să se căsătorească, ca bine să trăiască” (VIII, 269);

– vârste apropiate: „Cel bătrân cu tânără când se însoară, ca cel ce se joacă cu minge și cu păpușă, ce trece din mână în mână” (IX, 74); „Nevastă cam de-o potrivă la vârstă să-ți dobândești, ca să nu te-nvrednicești la verigă să păzești” (VIII, 400); „Cei ce se căsătoresc nepotrivii la vârstă, nu pe seama lor se căsătoresc, ci pe seama celor de-o potrivă la vârstă. Vezi să n-o pați” (VIII, 269);

– inexistența unei alte căsătorii la unul din candidații la căsătorie: „Cel cu două neveste lesne închide ochii, că una de-o parte și alta de alta îi trag ștreangul de gât” (VIII, 400);

– prezența fizică la oficierea căsătoriei a celor doi miri: „Cine nu se află la nunta-i acasă, / Atunci altu-n locu-i joacă cu mireasa” (IV, 519); „Vai de mireasă, când nu-i mirele” (IV, 450); „Vai de cel ce nu-și este la nunta sa” (IV, 519);

– dragoste reciprocă: „Cine pe soție iubește, pe sine însuși se iubește, că soția sa este din însuși trupul său” (VIII 538); „La căsătorie, unire sufletească, dragoste frățască și pungă obștească” (VIII, 268); Avem și proverbe în care distingem mentalitatea veche românească, potrivit căreia părinții sunt cei ce aleg mirele sau mireasa: „Câți din dragoste s-au luat spre căsătorie, n-au dus-o până la sfârșit” (VIII, 268);

– deplinătatea facultăților mintale: „În zadar la muiere frumusețe fără minte” (VIII, 353);

– stare materială necesară asigurării existenței familiei: „Însurare fără stare, să fii gata de țesală” (IV, 397); „Întâi casă, apoi nevastă și în urmă boi buni de arătură” (VIII, 229); „La însurătoare și la moarte nu se poate să n-ai parale” (IV, 400);

– stare psihică normală: „Întâi să-ți depărtezi de la tine mânia, furia, temerea, neastâmpărarea, necredința și să îmbrățișezi dragostea, liniștea și unirea, apoi să te căsătorești, ca să bineviețuiești, că, dimpotrivă, și pe tine și pe soția ta vă faceți nenorociți și vai de copiii voștri!” (VIII, 267);

– libertate deplină privind alegerea: „Silita căsătorie / E frigură de livie” (IV, 300);

– cunoașterea cât mai profundă: „Nici pânză, nici muiere să nu cumperi la lumânare, că și una și alta la față te înșală” (IV, 463).

VII. Logodna este cunoscută de creatorul proverbelor, mai cu seamă că în vechime ea se oficia separat de cununie, uneori cu mulți ani înainte, fiind o promisiune ce și-o făceau tinerii înaintea unei mari despărțiri (oaste, război, călătorie, studii etc.). Și logodna se făcea tot în zi de duminică, alte zile fiind nefaste pentru reușita legăturii dintre cei doi: „După ce erau tineri / Se logodiră Vineri” (IV, 418). Ea avea putere de legătură între tineri, atât pentru conștiința lor, cât și pentru comunitate: „Logodna leagă ca și cununile. Nu te abate din datoria lor” (VIII, 3061). Cu toate acestea, ea nu are puterea Tăinei Sfintei Cununii: „Până nu m-oi vedea cununată, / Nu mă țin că-s măritată” (IV, 326). Perioada de timp dintre logodnă și cununie varia de la caz la caz: „Logodna lungă nu-i cam bună, că vorbe multe adună. Îngrijește-te de aceasta” (VIII, 306), mai ales că „Prelungirea cununilor, cel mai mare păcat” (VIII, 257). Așadar, „Logodna scurtă veselie tinerilor. De ea să te ții” (VIII, 306).

VIII. Forma în care se oficiază Taina Sfintei Cununii este menționată în proverbe cu oarecare aproximație. Astfel, întâlnim câteva elemente religioase, alături de altele laice:

❖ mirele: „A fi tot mire” (IV, 449); „Șede parcă nu-i place mirele” (IV, 449);

❖ mireasa: „Ca la noi la nimeni, cu mireasa dinainte” (IV, 451); „Șade ca o mireasă” (IV, 454); „Șede parcă i-a murit mireasa” (IV, 452);

❖ nașii: „A murit fina, s-a pierdut cumetria” (IV, 362); „A-i ține cuiva lumânarea” (VII, 35) naș; „Ca nunul la nuntă” (X, 270); „După lumânare și mire” (IV, 448); „Femeia însărcinată nu cunună, că-i păcat” (IX, 298); „În cinstea nunului joacă toți proștii” (X, 269); „S-a săturat finul de nașu” (IV, 361);

❖ podoaba miresei: „Pân-a se găti mireasa, / Ochii ginereului să iasă” (IV, 451);

❖ cununiiile: „A pune pirositiile pe cap” (III, 304); „Cu cunună ca o coroană” (IX, 69); „Cu cunună pe cap, ca fetele mari” (IX, 69); „Cununa e lucru mare, / Nimeni n-o poate stricare, / Numai unul Dumnezeu / Și când iartă soțul tău” (IV, 328); „Cununiiile la om acest dar numai îl au, că cum se pun în capul tău dragostea și-o depărtează, temerea și-o întemeiază” (VIII, 256-257); „Dulci sunt cununiiile, dar în greu jug te bagă; toți o cunoaștem și o urmăm, lucru de mirare” (VIII, 257);

❖ cântări de la Cununie: „A-i cânta «Isaia dăntuiește»” (VII, 25);

❖ sărutarea cununiiilor: „A-i săruta cununiiile” (IV, 327);

❖ sărutarea miresei: „Cuvântul de căsătorie se dă prin sărutare” (VIII, 268);

❖ ducerea de subsuoară a miresei: „A lua de subsuoară ca pe mireasă” (IV, 454);

❖ plânsul miresei: „A plânge ca o mireasă” (IV, 453); „Taci, mireasă, nu mai plânge” (IV, 452);

❖ muzicanți: „Ca nunta fără lăutari” (IV, 526); „Văzut-ai nuntă fără lăutari?” (IV, 526);

❖ bore, dansuri, veselie: „Trage danțul după casă, / Că mireasa-i burduhoasă” (IV, 452);

❖ invitați: „La nuntă nechemat nicicum să nu te duci, că-ndată auzi: „Poftim după uși!” (VIII, 425); „Dacă la nuntă ești chemat, ce mai aștepti și nu alergi?” (IV, 527);

❖ bărfa lumii: „Moarte fără bănuială / Și nuntă fără căială” (IV, 525); „Moarte fără bănuială și nuntă fără vorbe anevoie să găsește” (II, 621); „Moartea fără jale, ca o nuntă fără cântare” (II, 625); „Nu e moarte fără răs și nuntă fără plâns” (II, 622); „Nu-i nuntă fără plâns, nici comandare fără răs” (X, 270); „Nuntă fără minciună și moarte fără bănuială nu s-a mai auzit” (II, 621); „Când are să fie o nuntă, caili plâng cu trei zile înainte” (IX, 344);

❖ certuri și neînțelegeri: „Se poate nuntă fără scurtă?” (X, 270), adică fără certuri, bătaii.

IX. Efectele. Căsătoria schimbă radical viața celor doi. În proverbe regăsim aproape toate efectele căsătoriei, pe care le cunoaștem din studiile teologice, cât și altele în plus. Dintre acestea menționăm:

➤ unirea desăvârșită întru legătura dragostei: „A fi un suflet în două trupuri” (II, 448); „Căsătoria cât de dulce, multe necazuri ne aduce, când unirea lipsește. N-o pierde din casa ta” (VIII, 267); „Ce a legat Dumnezeu omul să nu dezlege” (VI, 661); „Cei căsătoriți când într-o unire bine vor petrece amândoi până la sfârșit, cum unul moare îndată celălalt se duce după el” (VIII, 269);

➤ redistribuirea muncii: „A casei greutate deopotrivă apasă pe toți în parte” (VIII, 229); „Mare jug la om jugul căsătoriei, dar cu dulceață îl purtăm” (VIII, 268);

➤ revizuirea comportamentului: „Amar celor ce calcă datoriile nunții” (VIII, 425);

➤ ajutorul reciproc: „Cămașa bărbatului, muiera se-nțelege” (VIII, 357); „La nevoie se cunoaște prietenul și la boală nevasta” (IV, 499);

➤ înscirarea familiei în evidențele statului și ale cerului: „Căsătoriile sunt scrise în cer” (IV, 301);

➤ nașterea de copii: „Creșteți și vă înmulțiți, zis-a Domnul către omul, când pe pământ l-a zidit. Seminția voastră fie ca nisipul mării. Celui ce aceasta nu-i place, ca pomul ce rod nu face se taie și-n foc s-aruncă după Domnului poruncă. De-aceasta să te îngrijești” (VIII, 268); „Cu măritișul norodul îl înmulțești, dragostea o întărești și pe Domnul îndatorezi, că porunca Lui urmezi” (VIII, 380); „Din rea căsătorie, răi copii se așteaptă” (VIII, 269); „Precum pe tine altul te-a născut, naște și tu pe altul ca lumea să se ție” (VIII, 396);

- creșterea și educația copiilor: „Ce e mai frumos la vedere? Decât a vedea pe mamă cu copilul în brațe și cu furca la brâu” (VIII, 372); „Dulceața căsătoriei – să-ți vezi pe copii împrejurul mesei tale” (VIII, 269);
- fidelitatea: „Credința la căsătorie cum se smintește, toată dragostea lipsește. De asta mai mult să te îngrijești” (VIII, 268); „Măritișul te leagă de mâini și de picioare” (IV, 444); „Nu mi-s cununat cu el” (IV, 327); „Nu-s cununat cu nimeni” (IV, 327);
- primirea de daruri de la oameni și de la Dumnezeu: „De la mine puțin, de la Dumnezeu mult” (VI, 679); „Mulți aleargă la nuntă, dar numai ginerele se folosește” (IV, 519); „O dată e nunta!” (IV, 529);
- mângâiere și încurajare reciprocă: „La orice întristare muiera dulce mângâiere aduce” (VIII, 355); „Leac la rană muiera cea bună” (VIII, 354);
- bucurie și fericire unanimă: „O nuntă posomorâtă e ca o babă gârbovită” (IV, 527);
- maturizarea soților: „Omul când se însoară, își mai pune o doagă” (IV, 392); „Viața necăsătorită / la bătrânețe e cea mai urâtă” (IV, 484);
- împlinirea rânduielilor creștinești în caz de deces: „Nicum să nu rămâi necăsătorit, ca să nu piei nepomenit” (VIII, 268);
- fericirea: „Căsătoria, să te rogi la Dumnezeu cu fierbințeală, ca să-ți fie ție spre fericire” (VIII, 267).

X. Familia ideală poate fi conturată pe baza datelor furnizate de proverbele românești. Ea are o serie de trăsături specifice:

- bărnicia soților: „La mama pe când eram / De lucram, de nu lucram, / Mamei tot dragă-i eram. / Iar de când m-am măritat / Nici un bine n-am aflat. / De cu ziua mătur casa, / Aprind focul, gătesc masa, / Aduc apa din fântână / Și furca n-o las din mână. / Lau copilul, îi dau țâță / Și mulg vaca la porțiță...” / (IV, 492); „Casa cu muieră niciodată nu pieră” (VIII, 229); „Muiera bărbată – avuția casei” (VIII, 349); „Muiera bărbată e cu mult mai sus decât orice piatră scumpă” (VIII, 349); „Muiera bărbată mult tort ne arată” (VIII, 349); „Muiera bărbată, cu furca-n brâu, cu fusul în mână, c-un copil la țâță și cu altul în brațe” (VIII, 349); „Muiera bărbată, deși muieră, dar cu minte bărbătească” (VIII, 349); „Muiera bărbată scoate pânza lată” (VIII, 349); „Muiera casnică, când se deșteaptă, gândul la furcă o așteaptă” (VIII, 350); „Muiera cele dinlăuntrul casei să se-ngrijească, iar bărbatul, de afară, pururi s-a ducă-n casă” (VIII, 363); „Muiera vrednică casa și-o păstrează și-o sporește și și-o îndestulează” (VIII, 349); „Muiera vrednică de casă, cu gândul la furcă, din somn se deșteaptă dis-de-diminează” (VIII, 349); „Muiera vrednică și-n somn fuse, furci și mosoare visează” (VIII, 349); „Nu păpușe să te arăți, ci muieră bărbată, cu mult mai bine” (VIII, 349); „Nu poate fi tot mireasă, / Dacă vrea să ție casă” (X, 265); „Să-ți iei nevastă de casă, / Nici urâtă, nici frumoasă” (IV, 500);
- dărnicia și generozitatea: „Adapă tu casa ta îndestul, apoi din al tău prisos dă și la alții cât poți” (VIII, 229);
- fidelitatea: „Bărbatul surd și nevasta oarbă, cea mai tihnită căsătorie” (VIII, 269); „Fericită căsătoria la toți să socotește, când dragostea la amândoi deopotrivă se păzește” (VIII, 269); „La credința căsătoriei cu turturica să te asemeni, ce pe creangă uscată șade, când de soție se desparte” (VIII, 268); „Legea muierii – bărbatul; credința muierii – bărbatul; desfătarea muierii – bărbatul; cine nu păzește aceasta nu e vrednică de a se numi nevastă, adică de-a dobândi numele cel mai cinstit” (VIII, 400); „Mai lesne un bărbat poate păzi credința sa către nevasta sa decât nevasta către bărbatul ei; de-aceia, cine a nimerit nevastă cinstită, acela este mai fericit” (VIII, 400); „Muiera cinstită, piatră neprețuită” (VIII, 353); „Muiera cinstită, podoaba casei” (VIII, 353); „Muiera mândră trebuie să fie, ca cinstea ei întreagă să și-o ție” (VIII, 351); „Nevastă în casă să-ți alegi pe cea mai cinstită, iar nu pe cea mai cu scule împodobită” (VIII, 400); „Nici aurul, nici argintul, nici pietre scumpe grămădite pe muieră nu-mpodobesc ca purtarea ei cinstită” (VIII, 354); „Nimic alt mai bine prinde la orice muieră, decât purtarea ei de cinste” (VIII, 354); „Trei lucruri nu se pot împrumuta: calul, nevasta și pușca” (IV, 493); „La căsătorie credința când vei călca-o, toate celelalte daruri într-un nimic se socotesc” (VIII, 268); „La căsătorie curat și voinic să

te arăți, ca sănătoși copii să scoți” (VIII, 268); „Cinstită căsătoria, când patul este nespurcat. Aceasta să păzești” (VIII, 269);

- înțelegerea: „Bine este să ascuți și sfatul unei neveste” (IV, 506); „Cei ce-au nimerit la căsătorie, la aceia viața dulce o să fie, iar la cei dimpotrivă dureri și necazuri lor o să le vie” (VIII, 269); „Muieră cea mai bună e ceea ce viață bună cu bărbatul ei petrece până ce prin lume trece” (VIII, 354);

- bunătatea sufletească: „Ca muieră bună, nici un lucru pe lume nu e mai bun, dar și ca muieră rea, nici o fiară nu-i mai rea” (VIII, 354); „Muiere bună anevoie a nimeri, iar de cele rele prea lesne a găsi” (VIII, 354); Muieră bună este a casei cărmă bună” (VIII, 354); „Muieră bună este fericirea casei, iar cea rea dărăpănarea ei” (VIII, 354); „Muieră bună este viața sufletului, iar cea rea este moartea sufletului” (VIII, 354); „Muieră bună, bărbatului cunună” (IV, 464); „Nimic altceva mai bun pe lume decât o muieră bună și nimic altceva mai rău pe lume decât o muieră rea” (VIII, 354);

- dragostea: „Ca să petreceți bine în căsătorie, trebuie și unul și altul să umblați după placul altuia” (VIII, 267); „Caută muieră să-ți placă ție, iar nu altora” (IV, 463, 506, 615); „Dacă moare nevasta mea, se duce lumea jumătate; dacă mor eu, se duce lumea toată” (IV, 510); „De vrei să te iubească nevasta, trebuie și tu mai mult să o iubești și pururi s-o cinstești” (VIII, 400);

- armonia: „Casa fără conduri, adică fără muieră, întreagă pustietate” (VIII, 229); „Casa fără muieră, ca un trup fără suflet” (VIII, 229); „Casa fără tropăituri de muierăști conduri nimic alt mai urât în cer și pe pământ” (VIII, 229); „Casa muieră o încălzește” (VIII, 229); „Casa unde născut nu miroase a muieră, cea mai spurcată casă, după lege, se-nțelege” (VIII, 229); „Muierii îi este cap bărbatul său” (IV, 464);

- unirea: „Fericirea căsătoriei, unirea casnicilor” (VIII, 269);

- înțelepciunea: „La căsătorie mai mult mintea să cercetezi decât frumusețea, că mintea de ce merge se sporește și înfloarește, iar frumusețea de ce merge se vestejește” (VIII, 268); „Muieră fără nici o pată, aceea e mai înțeleaptă” (VIII, 349); „Muieră înțeleaptă – coroana bărbatului” (VIII, 349); „Muieră înțeleaptă casa ți-o împodobește cu însăși a ei cinste” (VIII, 348); „Muieră înțeleaptă cu mult mai înțelept pe bărbat îl arată” (VIII, 349); „Muieră înțeleaptă de la bărbat poruncă așteaptă” (VIII, 349); „Muieră înțeleaptă, aceea e mai frumoasă” (VIII, 348); „Nevasta cu mintea bună / E bărbatului cunună” (IV, 508); „Pe muieră înțeleaptă rușinea o înfrânează” (VIII, 349); „De câte ori te închini, să te rogi la Dumnezeu să dea minte nevastă tale” (VIII, 400);

- nașterea și creșterea copiilor: „Muieră blagoslovită (este) aceea care mai mulți copii în casă ne-aduce” (VIII, 354); „Muieră când naște dă mâna cu moartea și după naștere veselie nespasă” (VIII, 396); „Sânul mamei la copil, liman de mântuire” (VIII, 372); „Muma după ce naște mult, mult se-nveselește, dar nu știe că de aici încep necazurile ei” (VIII, 372); „Muma mai lesne pe copii îi învață; de aceea mumele să fie mai învățate” (VIII, 372); „Muma, petrecerea ei, plimbarea ei, jocurile ei, cu fetele ei să le facă, ca să le deprindă la urmări cinstite” (VIII, 372);

- credința: „Muieră credincioasă copii adevărați scoate” (VIII, 350); „Muieră credincioasă, cinstea casei” (VIII, 350); „Muieră credincioasă, jertfelnicul cel mai sfânt” (VIII, 350);

- voia bună: „Muieră dulce viață-ți aduce” (VIII, 355); „Muieră dulce, veselă și voioasă la bărbat să se arate, ca pe bărbat să-l înveselească și bărbatul la muieră voinic să se arate, ca pe muieră s-o mulțumească” (VIII, 354); „Toate zilele căsătoriei tale să te rogi să-ți fie ca-n ziua nunții tale” (VIII, 269);

- cumpătarea în toate, inclusiv în vorbă: „Muieră tăcută anevoie a găsi” (VIII, 351); „Muieră tăcută - cel mai mare dar” (VIII, 350); „Muieră tăcută înțelepciune arată” (VIII, 350);

- respectul reciproc: „Nevasta nu e cârpă, să o descoși și să o lepezi” (IV, 498);

- egalitatea: „Cine vrea să se căsătorească, soție de-o potrivă să poftească, ca să nu se căiască” (VIII, 269);

• buna-cuviință: „Daruri și năravuri bune, iar nu frumusețe să găsești, când vrei să te căsătorești, c-acelea sunt statornice, iar aceasta trecătoare” (VIII, 269).

XI. Rănila familiei sunt numeroase și ele subminează familia, ducând cel mai adesea la destrămare. Dintre acestea, proverbele menționează următoarele:

• infidelitatea: „Calul bun și nevasta frumoasă îți pun capul” (IV, 494); „Dacă m-am căsătorit, / Nu m-am și călugărit” (IV, 300); „Decât să-și păzească cineva nevasta, mai bine crângul cu iepuri” (IV, 509); „Muieră desfrânată, dărăpănarea și necinstea casei” (VIII, 356); „Nevasta frumoasă / Îi pârjol în casă” (IV, 494); „Nevastă peste nevastă nicicum să nu-ți aduci în casă, că rău peste rău îți sporește” (VIII, 400); „Numai muma cunoaște că copilul său este în adevăr al său” (VIII, 372); „Și muieră și bărbatul urăți ne sunt ca păcatul, când peste lege calcă și-n pat strein se aruncă” (VIII, 269);

• prioritatea zestre: „Decât cu argintul în ladă / și cu nevasta neroadă, / Mai bine cu lada goală / Și cu nevasta marghioală” (IV, 492);

• răutatea: „Decât muieră rea, mai bine fără ea” (IV, 464); „Leii și balaurii sunt cu mult mai blânzi decât muieră rea” (VIII, 351); „Muieră rea – izvorul răutăților” (VIII, 351); „Muieră rea – întreagă cățea” (VIII, 351); „Muieră rea – la bărbat scurtare de viață” (VIII, 351); „Muieră rea în casă – tulburare și ocară” (VIII, 351); „Muieră rea, ciurma casei” (VIII, 351); „Muieră rea, mai rea decât fiara cea mai rea, că fiara într-un minut te sfășie, iar muieră rea în toată viața ta” (VIII, 351); „Muieră rea, război în casa ta” (VIII, 351); „Nu suferi în ochi fum și muieră rea, că te îmbătrânește de timpuriu” (IV, 464);

• ticăloșia: „Dumnezeu să te ferească de muieră ticăloasă” (VI, 671);

• egoismul: „Fugi de casa întunecoasă, de cea friguroasă, de cea pitulată și de cea fără aer ce vine de la răsărit, dar și mai mult fugi de casa fără muieră, că muieră casa ți-o îndestulează, muieră ți-o însuflește cu cel mai dulce aer” (VIII, 229);

• vicleania: „Fugi de muieră vicleană, că pe cel mai înțelept om, pe-mpăratul Solomon, muieră ce-a avut, la furcă să toarcă l-a făcut” (VIII, 349);

• limbutia: „Mai bine cu mută, decât cu limbută” (VIII, 350); „Muieră cicală te scoate din casă afară” (VIII, 350);

• lenea: „Muieră leneșă, pagubă aduce, că nici o ață în casă nu aduce” (VIII, 350);

• lăcomia: „Orice căsătorie de bună se privește, dar niciuna nu ne mulțumește, că omul firește să schimbe poftă râvnește” (VIII, 267); „Vai de cel ce a nimerit nevastă leneșă și puturoasă” (VIII, 400);

• neîndeplinirea obligațiilor părintești: „Vai de acele mame ce-și dau copiii pe mâinile altora, ca și cum nu le-ar fi dat lor Domnul lapte din destul” (VIII, 372); „Muma din fire lapte în țâțe a dobândit pentru al ei copil, de-aceia ea însăși pe-al său copil cu al său lapte trebuie să-l hrănească, după cum firea a orânduit” (VIII, 372);

• alcoolismul: „Vinul bun și nevasta frumoasă sunt două otrăvi dulci la om” (IV, 494);

• avortul: „Cu mult mai bine copil să nu faci, decât să-l lepezi după ce-l faci” (VIII, 372); „Vai de acea muieră ce-și pierde rodul pântecelui său. Ce răspuns va da Celui Prea Înalt?” (VIII, 356); „Vai de acele mume ce-și leapădă copiii lor, ca și când n-ar fi sângele lor” (VIII, 371).

XII. Rudele joacă un rol foarte important în viața familiei nou înființate, putând să contribuie la consolidarea acelei familii sau la destrămarea ei. În prim-plan se situează părinții soțului și ai soției, socrii. Proverbele au o atitudine foarte binevoitoare și respectuoasă față de aceste rudeni. Se merge până acolo încât, contrar referatului biblic conform căruia cel ce se căsătorește „își lasă pe tatăl său și pe mama sa și se unește cu femeia sa”, românul a socotit că părinții trebuie tratați cu toată cinstea și respectul ce li se cuvine: „Nevastă mai poți găsi, dar mamă ba” (IV, 465) sau „Mumă și tată nu găsesc, / Dar muieri câte voiesc” (IV, 465).

Această atitudine are fundament religios. Ea se bazează atât pe puterea binecuvântării părintești, cât și pe puterea blestemului părintesc: „Binecuvântarea părinților, / Întărește casa fiilor” (IV, 542, 648); „Blestemul de tată, / Ca stana de piatră” (IV, 648); „Blestemul părinților / Risipește casa fiilor” (IV, 542); „Blestemul părinților / E ca piatra munților, / Cade greu copiilor” (IV, 543); „Ferește-te să nu mâhnești pe mama ta întru nimic, să nu te blesteme, că numai blestemul ei îndată se lipește” (VIII, 372).

Părinții sunt cei care le dau viață copiilor și se îngrijesc de creșterea și educația lor. Copiii devin astfel adevărate oglinzi ale părinților, fie că e vorba de aspecte pozitive, fie negative: „De la mumă spânzură cele dintâi năravuri ale copiilor” (VIII, 372). Față de mamă trebuie să existe un respect desăvârșit, motivat de numeroase cauze: „Muma-n pânțele ei ne-a zămislit, în pânțele ei ne-a încălzit, în pânțele ei ne-a crescut, în pânțele ei ne-a hrănit cu însuși sângele său, țâța ei ne-a dat-o de am supt-o toată până ne-am îndopat ca o lipitoare, în lume când ne-a arătat mâna cu moartea a dat. Pentru ea să ne silim, pentru ea să ne îngrijim, pentru ea să ne jertfim, precum și ea s-a jertfit, când în lume ne-a născut” (VIII, 372).

Există situații când părinții se amestecă în mod brutal în viața copiilor, ei fiind cei care tratează încuscrirea, neținând cont de voința copiilor: „Până nu ne potrivim, / Amândoi nu ne-ncuscrim” (IV, 391).

Autorul anonim nu exclude situațiile când nora nu se înțelege cu soacra sau ginerele cu socrul. A devenit chiar proverbială expresia „Ca soacra cu nora petrece” (IV, 609) sau „Nora cu soacra, ca șoarecele cu pisica” (IV, 516), când este cazul să ne referim la situații tensionate, conflictuale, imposibile. Mai mult chiar: „Soacra n-așteaptă pe noră la masă” (IV, 609); „Soacră, soacră, / Poamă acră, / De te-ai coace cât te-ai coace, / Poamă bună nu te-ai face” (IV, 610). Un sfat înțelept al creatorului anonim nu întârzie să vină: „Când soacra din soacră în mumă s-ar schimba, și nora gura mai mult și-ar păzi-o, iar bărbatul răbdarea mai mult ar suferi-o, atunci căsătoria în pace și în liniște mai mult ar petrece” (VIII, 268). Sunt, de asemenea, situații, când unul din socri este imposibil: „Drac socru” (VI, 615).

O altă rudă întâlnită în proverbe este **mama vitregă**, care, de cele mai multe ori este lipsită de dragoste față de copiii vitregi și de nurerile sau ginerii vitregi: „Muma vitregă mai rea decât orice fiară rea” (VIII, 372).

Sunt puține cazurile când înrudirea bazată pe cuscrie persistă cu tărie și după dispariția unuia din soți: „Muri nevasta, s-a dus cuscria” (IV, 511).

XIII. Divorțul. Vrem, nu vrem, ne place, nu ne place, divorțul este o realitate în viața de familie. Românul are un respect profund față de căsătorie, de caracterul său sacru, acceptând fără ezitare cuvântul Sfintei Scripturi „Ce a legat Dumnezeu omul să nu dezlege” (VI, 661); „Măritatu-i lucru mare, / Nimeni nu-l poate stricare, / Nici popa, dar nici birău, / Numai singur Dumnezeu” (IV, 443), dar, cu un realism impresionant, el acceptă divorțul ca pe o soluție ultimă într-o situație imposibilă. Cauzele care-l determină sunt multiple. A se vedea numai cele de mai sus, menționate în subcapitolul **Rănile familiei**, dar, cu siguranță sunt și altele. Acestea îi dau dreptul omului din popor să afirme: „Aduci pe dracul cu lăutari în casă și apoi nu-l poți scoate nici cu o mie de popi” (VI, 579). În trecut, divorțurile se pronunțau la Mitropolie în București sau de către ierarhul locului. De aceea întâlnim în proverbe expresii precum: „A urca Dealul Mitropoliei” (VI, 75); „Duminică cununie / Și luni la mitropolie” (IV, 328; VII, 42), când este vorba de divorț.

Divorțul presupunea multe greutăți și cheltuieli: „Lesne a se-nsura / Și greu a se dessura” (IV, 396). După observațiile de pe teren ale omului din popor, „Mai adesea muierile decât bărbații vor să se despartă, ca să scape de supunerea ce sunt datoare la bărbați” (VIII, 357). Așadar, iată că din vechime, între celelalte cauze ale unui divorț, era și aceea, mai mult sau mai puțin exprimată fățiș, a emancipării femeii.

XIV. Recăsătorirea este iarăși o realitate în societatea românească încă din cele mai vechi timpuri. Ea se regăsește și în proverbe: „A doua căsătorie se-nțelege că mai bună o să fie, când cea dintâi a fost rea. Nu te depărta de ea” (VIII, 267); „A doua căsătorie, tocmai ca pe mare a doua călătorie” (IX, 74); „Cel ce s-a ars la cea dintâi căsătorie și merge spre a doua căsătorie, același numai cunoaște în adevăr dulceața căsătoriei. Aceluia să te asemenea” (VIII, 269); „Mai bine să te-nsori de două ori, decât să mori o dată” (X, 261); „Odată, de două ori sau de mai multe ori, de face trebuință, negreșit să te căsătorești, ca să scapi de hula omenească și mai ales de nazurile muierilor” (VIII, 267).

Recăsătorirea este o reintrare în normalitatea și firescul vieții și al societății: „Cine de trei ori s-a în-surat, acela a arătat că căsătoria este cea mai dulce viețuire” (VIII, 269). Ironia și hazul nu lipsesc nici în acest caz: „Trecui balta, / Luai alta” (IV, 500). Recăsătorirea este o necesitate biologică și socială, ea relevând optimismul și dinamismul în fața existenței.

Există, ce-i drept, și îndemnuri la văduvie, precum: „Să nu te mai căsătorești a doua oară” (X, 270).

XV. Obiceiurile legate de nuntă sunt numeroase. Găsim și în proverbe câteva, dintre care amintim: „Când zestrea unei fete mari cade așa de la sine, e semn că în curând se va mărita” (IX, 344); „Când se ia zestrea miresei, se pune în ladă o păpușă; e pentru ca să fie mirele mut ca păpușa și să n-o bată pe tânără cât vor trăi” (IX, 337); „În timpul legatului miresei, ea trebuie să plângă, ca să aibă vacile lapte” (IX, 337); „Mirii înainte de cununie să nu mănânce nimic în ziua aceea” (IX, 337); „Când se întâlnesc două nunți, unul din soți va muri” (IX, 344); „Dacă în timpul cununiei se va trece mai repede lumânarea mirelui, e semn că el are să moară mai degrabă; dacă se va trece a miresei, mireasa va muri mai degrabă. Dacă însă lumânările sunt trecute tot una, atunci tinerii la vremea lor o să moară odată” (IX, 327); „Din lumânările de la cununie nu e bine să aprinzi țigara, că iei din focul tinerilor” (IX, 327); „Lumânările de la cununie, de se trece una mai mult, este semn că și acel soț, către care s-a ținut acea lumânare va trăi mai puțin” (IX, 327); „Lumânările rămase de la cununie e bine să se păstreze” (IX, 327); „Mireasă cu mireasă să nu se întâlnească la biserică. Dacă se întâlnesc, să se dea după biserică una din două” (IX, 337); „Nunta să nu se întoarne de la cununie tot pe aceeași cale, că le merge rău tinerilor” (IX, 344); „Când vine mireasa de la biserică, șade pe vatră pe o șea, ia un băiat frumos în brațe și se uită pe coș, ca să facă copii frumoși” (IX, 337); „Miresei după cununie, i se pune în brațe un copil, ca să facă și ea copii” (IX, 337); „Când, după cununie, se arde toată lumina, îi semn că omul cununat nu va trăi mult” (IX, 327); „Mirii, după venirea de la cununie, să mănânce amândoi dintr-un ou, ca să trăiască în înțelegere, să se lase unul după altul” (IX, 337); „La nuntă când te duci, trebuie să zici „bună dimineața” ori pe ce vreme ar fi, ca să le meargă bine tinerilor în viață” (IX, 344); „La nuntă, când bei vin sau rachiu, să bei două pahare, căci altfel nu trăiește unul din cei doi tineri” (IX, 344).

Nuntă în Maramureș

OAMENI AI FERNEZIULUI: CARDINAL LUCIAN MUREȘAN

Antoaneta TURDA

Cardinalul Lucian Mureșan

Începutul acestui an a stat sub semnul unei vești minunate care, măcar temporar, a reușit să înlăture cenușiul cotidian. Este vorba despre numirea Arhiepiscopului Major Greco-Catolic Lucian Mureșan în funcția de Cardinal titlu de Sant'Atanasio. Această onorantă numire desigur că a schimbat puțin imaginea României, iar pentru noi, băimărenii, a fost o bucurie cu atât mai mare, cu cât Domnia Sa își are obârșia în părțile noastre. Născut la Ferneziu (în apropierea Băii Mari) în 23 mai 1931, Eminența Sa a trăit până în 1994 în acest oraș, în care revine cu plăcere și unde este așteptat cu mult drag. Întâlnirile, destul de rare, e adevărat, între băimăreni și Eminența Sa Cardinalul Lucian Mureșan, stau sub semnul iubirii, într-o lume devoratoare, așa cum bine observăm de fiecare dată când aceste miraculoase întâlniri se produc. Unul dintre momentele de grație relativ recente în care am avut ocazia să-l privesc și să-l ascult a fost ziua de 13 mai 2011 când, la Univer-

sitatea de Nord, s-a lansat volumul alcătuit de biblioteca Ana Grigor, în cadrul Serviciului de Informare Bibliografică și Documentară al bibliotecii noastre: *Preafericitul Părinte Lucian Mureșan*: documentar biobibliografic aniversar. Momentul a fost o avanpremieră la aniversarea Înalțului Prelat la împlinirea vârstei de 80 de ani, care, revenind la Baia Mare, a retrezeit dragi amintiri în inimile noastre. Prezența sa de o luminozitate ieșită din comun în lumea încrâncenată în care trăim s-a simțit în Amfiteatrul animat de lume, ducându-mă cu gândul la o carte pe care o citeam chiar atunci. Este vorba despre volumul Domniei Sale *Cine are pe Cristos, are totul* apărută la Editura Buna Vestire din Blaj în 2010 și aflată la Sala de lectură a bibliotecii noastre. Amintind aceste titluri acum, la scurtă vreme de la ceremonia din 18 februarie a.c. care a avut loc la Roma cu ocazia creării celor 22 de Cardinali, îmi dau seama că ele pot fi, pentru cei ce nu-l cunosc pe înaltul Prelat, două repere într-o cunoaștere Sa, întrucât volumul omagial conturează, din prisma cercetării documentare, ceea ce volumul de meditații reflectă din unghiul ascuns al personalității individuale: portretul unui om cu adevărat credincios, căruia Dumnezeu i-a arătat calea spre preoție și pe care a urmat-o fără șovăire. Ce a implicat și implică și acum acest drum ne este dezvăluit la fel de clar și convingător de ambele cărți, care compun portretul înaltului prelat ca într-un joc de puzzle în care cititorul, așezând cartonașele la locul lor, poate confirma adevărul mărturisit de Preafericitul Lucian Mureșan: „Vocația este chemare și răspuns la chemare”¹. Receptarea corectă și atentă a acestor cuvinte existente în volumul omagial *Preafericitul Părinte Lucian Mureșan*, precum și toate referirile cuprinse aici ne demonstrează impactul pe care Domnia Sa l-a avut asupra oamenilor cu care a venit în contact, dar cheia cea mai sigură care deschide labirintul sufletească al Păstorului este cartea *Cine are pe Cristos, are totul*. Cuprinse în 236 de pagini, gândurile autorului, structurate în nouă capitole, sunt adunate de-a lungul timpului cu grija teologului de a explica semnificația anumitor sărbători și simboluri, dar și cu cea a preotului sensibil și capabil să ne insuflă credința care să înlăture orice dezamăgire personală. Receptate din prisma efortului generator de speranță, toate ideile și gândurile izvorâte din carte formează o carapace care ocrotește cititorul de răul lumesc, dând soluții în alegerea drumului care oco-

¹ Grigor, Ana. *Preafericitul Părinte Lucian Mureșan*: documentar biobibliografic aniversar. – Baia Mare: Editura Surorilor Lauretane, 2011, p. 67.

lește, măcar parțial, tentațiile lumești și asumarea demnă a eșecurilor vieții. Un citat în acest sens este revelator: „[...] a ne găsi lauda în Cruce, sau a ne lăuda în Crucea Domnului Cristos, înseamnă că am găsit modalitatea lepădării de noi înșine”². Desigur că lepădarea de sine nu e niciodată dusă până la capăt în rândurile oamenilor, rămânând doar de studiat gradul la care ajungem să facem acest efort pe care ni-l propunem în lupta noastră pentru perfecțiune, luptă raportată mereu la semnul Crucii, cel mai elocvent simbol al iubirii lui Dumnezeu față de oameni. „Să avem în inimi Crucea și pe Cel pironit pe ea și să vedem că viața este mai tare decât moartea, pacea este posibilă și atât de necesară, iar învierea dă forță iubirii”³. Este îndemnul Preafericitului Lucian Mureșan, pentru că doar Crucea este puntea cea mai solidă dintre noi și Isus Cristos cel răstignit pentru răscumpărarea noastră, în imaginea ei oglindindu-se, dincolo de suferință, bunătatea și răbdarea Mântuitorului nostru. Văzând în Cruce puterea și infinita mărinimie a celui Atotputernic, creștinul poate înțelege atitudinea Sfintei Fecioare care, supunându-se planului divin, și-a asumat cu seninătate crucea ce i-a fost dată, aspect dezbătut într-un capitol special închinat Mamei Bisericii.

Meditația la simbolurile esențiale ale creștinismului: Crucea, Isus Cristos și Sfânta Maria ne ajută să conștientizăm faptul că ele sunt călăuzele care ne conduc pe calea spre Dumnezeu, această cale fiind individuală, particularizând-o doar constanța ambiției noastre de a ne desăvârși spiritual. Recunoașterea, în acest context ideatic, a celor trei simboluri drept călăuze în efortul nostru de a atinge perfecțiunea, desigur că ne obligă să conștientizăm că, în această luptă pământească, fără harurile dobândite de la Dumnezeu, am fi mult mai slabi decât suntem, adevăr care obligă la smerenie. Meditațiile privitoare la modestia atât de necesară traiului nostru cotidian au menirea să ne pună în gardă asupra faptului că toți suntem dotați din naștere cu ceva și avem obligația de a avea grijă de talanții care nu ne sunt oferii gratuit, ci cu intenția ca prin capacitățile noastre fizice și intelectuale să trăim în acel spirit creștin care să laude mărirea lui Dumnezeu care conlucrează cu oamenii în al căror chip se regăsește mereu imaginea Divinității.

A dobândi exercițiul smereniei înseamnă a înțelege cum se cuvine sensul iubirii și al toleranței, toate legate de milostenia atât de prezentă în textele biblice, punctul suprem al milosteniei divine fiind relevat de minunile pe care Isus Cristos le realizează nu pentru a primi laude, ci din milă față de omul disperat. Atenția pe care Domnul nostru o are față de cerințele noastre este demonstrată cu multă sensibilitate în cuvinte puține, cu un mesaj tulburător: „Dumnezeu ne întâlnește în punctul unde moartea despică viața, în vârtejul celei mai mari tensiuni. Dintr-un oarecare punct de vedere, dis-

perarea se află în centrul a toate. În ziua în care Dumnezeu pare absent sau tăcut, se nasc cu adevărat rugăciunea și speranța. Dialogul cu Viața nu începe când avem multe lucruri de spus, ci când mai putem striga Mântuitorului cu ultimele răsufări: «Nu pot să trăiesc fără Tine!»⁴. Privită astfel, existența umană capătă acea luminozitate atât de necesară pentru a conștientiza că viața e frumoasă în totalitatea ei, frumusețe vizibilă doar atunci când suntem capabili să ne bucurăm de ce ne oferă propria existență, chiar și în momentele grele.

Dacă existența noastră stă sub semnul setei de lumină asociate cu smerenie, toleranță și iubire, se pare că suntem asemeni pământului în care se sădește sămânța roditoare, pentru că păstrăm în inima noastră măcar un minimum de curățenie spirituală necesară a-L primi și a-L asculta pe Isus Cristos care a căutat mereu să-și facă apostoli din oameni, chiar dacă sunt șovăitori. Pusă sub semnul ascultării, relația OM-DUMNEZEU este o relație extrem de interesantă, întrucât ea presupune un anumit tip de ascultare, ce implică curajul de a-L urma pe Cristos în lupta sa împotriva răului, adică acea ascultare în care cele două părți conlucrează prin discernământ, nu din inerția ce domină relația stăpân-servitor. Desigur că a-l urma pe Cristos nu e un lucru comod și puterea de a face aceasta ne este dictată de puterea magică a rugăciunii care învinge greul.

Abordarea relației OM-DUMNEZEU presupune în mod cert ideea de unitate a creștinilor sub bolta ocrotitoare a Bisericii, aspect bine reliefat în capitolul *Unitatea voită de Cristos*, concretizat într-o caldă pledoarie pentru alungarea orgoliilor și a egoismului, ce stau în calea iubirii și a multășteptatei unități creștine. Dar pentru a înfăptui acest deziderat, desigur că avem nevoie toți, de la clerici până la credincioși, de modele, aspect la care Preafericitul Lucian se oprește oferindu-ne patru modele în persoana a patru fețe bisericești exemplare ridicate din sânul Bisericii Greco-Catolice: Episcopul Inochentie Micu, Samuil Micu, Episcopul Ioan Suciu și Cardinalul Alexandru Todea, nume strâns legate de istoria Blajului, căruia i se dedică ultimul capitol.

În încercarea mea, ca bibliotecară, nu ca credincioasă, de a evoca această personalitate locală, oprindu-mă mai mult asupra cărții ce poartă semnătura proaspătului Cardinal român, am vrut să scot la lumină nu atât un nume cunoscut deja în toată țara, cât un mod de a gândi.

Obișnuită fiind ca, atunci când iau în mână o carte pentru a efectua operațiunile ce țin de specificul muncii mele, să le și răsfoiesc, desigur că, la sfârșitul unei zile de muncă, ajung la tot felul de concluzii privitoare la ce și cum se publică în România de azi, concluzii uneori amare, alteori de-a dreptul îmbucurătoare, ca și în cazul de față când, la primul contact cu aceste meditații, am redescoperit frumusețea lumii și noblețea sentimentelor.

² Lucian, arhiepiscop major al Blajului. *Cine are pe Cristos, are totul*. – Blaj : Editura Buna Vestire, 2010, p. 21.

³ Idem, p. 24.

⁴ Idem, p. 78-79.

VEȘNICIE PE PĂMÂNT. SĂRBĂTOAREA NAȘTERII MAICII DOMNULUI

(Un punct de vedere laic)

Angela Monica JUCAN

Credință, încredere, realitate și simbol se adună în sărbătoarea mai sentimentală decât altele a Nașterii Maicii Domnului – sărbătoare fără teme scripturistice, motivată însă prin Sfânta Tradiție și evlavie populară. Nu am competența să discut autoritatea textelor apocrife și nici nu cred că dovedirea veridicității lor ar avea mare relevanță, investiția Mariei de către Dumnezeu în calitatea de mamă a Fiului fiind cel mai serios motiv și chiar suficient de a fi slăvită de oameni, începând cu nașterea ei (și aceasta ieșită mult din comun). Vreau numai să remarc faptul că Sfânta Fecioara Maria este foarte respectată și în islam, ca mamă a lui Iisus (însă Acestuia i se recunoaște, în mahomedanism, doar o poziție de mare profet) și este singura femeie nominalizată în Coran. În Sura familiei Imrîn, Coranul relatează, foarte asemănător cu textele creștine apocrife, și despre evenimentul venirii ei pe lume.

Sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului a fost instituită pe la mijlocul secolului al V-lea, cândva, în intervalul de 20 de ani dintre Sinoadele III ecumenic (431, Efes – la care s-a fixat învățătura de credință a Bisericii, declarându-se maternitatea divină a Mariei, cu cele două atribute ale ei: Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioară, declarându-se, de asemenea, unitatea persoanei lui Iisus Hristos, născut din Fecioară) și IV ecumenic (451, Calcedon – unde s-a consfințit doctrina celor două firi ale Mântuitorului).

Slăvită de catolici printr-un cult special, supravenerată de ortodocși, respectată simplu de protestanți, relativizată în recunoaștere de neoprotestanți, Sfintei Fecioare Maria nu-i contestă nimeni calitatea de mamă a lui Iisus. Cinstirea este gradată în atâtea intensități din cauza, cred, a înțelegerii diferite a întrupării Fiului. Este imposibil de imaginat, cu mijloacele de care dispunem, un act în același timp sincron și diacronic. Având un orizont euclidian, nu putem gândi la un loc conti-

nuitatea și delimitarea. Cunosători numai ai iminentului, nu putem pătrunde transcendentul. Sunt dimensiuni despre care nu avem cum să culegem informații și aș aminti, în acest context, un splendid eseu scris de Slavomir Almăjan – „Poetul și marea (2)”, din care nu se poate să nu înțelegi (măcar) cât de mult nu înțelegi. (Vorba lui Socrate, „scio me nescire”.) Dumnezeu este Unul în Ființă și întreit în Persoane: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh – ipostaze consubstanțiale. Fiul capătă formă, se supune fizicii, ia viață biologică, intră în istorie. E văzut printre oameni în chip de om, deși este, în același timp, Ființă divină. Dumnezeu rămâne trinitar; Iisus nu este o extracție din Treime și Dumnezeu nu devine, nicio „clipă”, mai „mic” sau dual. Fiul, ca persoană însă e dual, ca fire (fără a avea fire dumnezeiască distinctă). Problema ne depășește. Noi nu putem concepe timpul și spațiul altfel decât în limite, pe când Dumnezeu nu are „părți”, „cadre”, „momente”, „evoluție” sau „etape”. Că Fiul se face om ar putea fi (cine știe!) ceva similar schimbării stării de agregare (cum, menținându-și natura – adică „persoana” –, apa poate avea „fire” lichidă, solidă sau vaporizată).

Sfânta Fecioară este cu adevărat Născătoare de Dumnezeu – demnitate pentru care chiar El a ales-o.

Un foarte bun prieten al meu neoprotestant îmi pune mai multe întrebări legate de conduita tot mai lejeră a celor care aparțin bisericilor tradiționale. În principal, mă întrebă de ce, dacă o preacinștim, nu încercăm să o și imităm pe Sfânta Fecioara Maria (păstrând castitatea până la căsătorie), de ce nu îi prețuim pe cei care, totuși, reușesc acest lucru și de ce chiar și cei cu moravuri „ultramoderne” se declară, cu tupeu, „credincioși”. Bineînțeles că el are dreptate. Rostul sărbătorilor creștine nici nu este pur aniversar sau mnemonic ori de slăvire formală, ci și educativ – de chemare la virtute, de îndemn la urmarea pildelor sfinților, de stimulare a aspirației spre un nivel cel puțin al

onorabilității în viața noastră. N-am știut imediat ce explicație să-i dau prietenului meu. Cred însă că am găsit, până la urmă, răspunsul. Nu e tare de vină nici omul „supus păcatului”, nu e pe deplin culpabilă nici societatea (care e cum e). Responsabilitatea aparține cel mai mult păstorilor. Atât în Biserica Ortodoxă, cât și în cea Catolică, s-a neglijat strângerea mai puternică a turmelor în jurul lor, realizarea și întărirea unor legături de grup. Omiletica cu mesaj moral are un conținut foarte asemănător (ascultând, odată, predica unui pastor penticostal, mi-am amintit Didahiile lui Antim Ivireanul) și creștinii nu sunt învățați decât de bine în toate Bisericile lor. Spre deosebire de neoprotestanți care formează comunități adevărate, în care oamenii se cunosc între ei, se ajută, întreprind împreună lucrări, își sunt unii altora exemple, catolicii și ortodocșii sunt răzleți, sunt singuri și în biserică, și în lume – singuri în fața anormalității tot mai agreate de societatea dintotdeauna mare meșteră în sancțiuni și care, mai nou, sancționează tocmai decența. Neoprotestanții au sentimentul apartenenței, ei sunt, întotdeauna, „noi”, nu „eu”. Când în anturajul tău sunt promovate bune obiceiuri, e mai ușor să faci, ca ceilalți, binele (parafrzez după Pavel) pe care și tu îl vrei, în timp ce un ins singur în fața unei mase desfrânate (pe care o recunoaște ca smintită) va ceda mult mai ușor, făcând răul pe care nu îl vrea, numai ca să nu distoneze. Trebuie să adaug însă că, în ultimul timp, situația pare să se schimbe. Tot mai mulți preoți sunt implicați în activități cu tineretul și e uimitor cât de mulți tineri frecventează, mai nou, bisericile. Perspectiva însănătoșirii există.

Dar, în susținerea dreptății venerării Sfintei Fecioare (desigur, de către Bisericile care o fac), în loc să enumăr capitolele și versetele biblice care legitimează recunoașterea ei ca sfântă (mai presus decât toți sfinții), am să dau, prietenului meu, și un răspuns puțin anecdotic. Când, în satul (predominant ortodox, poate cu un oarecare trecut greco-catolic, nu știu) în care am lucrat câțiva ani, întrebam de la cine aș putea cumpăra miere, oamenii îmi spuneau: „Domnișoară, să mergeți la X, că acela-i pocăit și nu vinde decât miere curată”; când căutam brânză de oaie – la fel: „să mergeți la Y, că-i pocăit și sigur nu vă dă brânză din lapte amestecat” (adică de oaie și de vacă). Sau nu-s de vină preoții, ci ăsta-i ortodoxul – mai neconștiincios ori mai comod? Se poate. Dar scade asta ceva din meritele „pocăitului”? Greșește ortodoxul

recunoscându-i și admirându-i calitățile (pe care, ce-i drept, nu se deranjează să le și copieze)? Cu atât mai mult o respectăm pe Sfânta Fecioara Maria, chiar dacă „uităm” să-i și urmărim pilda... Eu nu dau pe nimic în lume Ortodoxia, deși văd cât de mult ne lipsesc virtuțile și aș fura neoprotestanților seriozitatea, corectitudinea și solidaritatea și le-aș aduce în tinda noastră. Dar, vedeți, pentru frumoasele însușiri morale, îl folosesc pe „aș” – o formă auxiliară proprie, indiferent de timp, unui mod verbal deziderativ. Perfectul compus indicativ îl las pe altădată... Ceea ce nu mă împiedică să-mi țin credința mereu în prezentul modului verbal al acțiunii sigure...

Atribuită de catolici cu imaculata concepție, supravenerată de ortodocși, respectată mai reținut de protestanți, parțial contestată de neoprotestanți, Sfânta Fecioara Maria rămâne cea care este și Dumnezeu știe mult mai bine decât noi cine este ea. De fapt, Preacurata nu are nevoie de închinarea noastră. **Noi** avem nevoie să o cinstim, unul în ceva apropiat de latreia, altul în hiperdulie, celălalt în respect moderat sau, altul, în apreciere trecută prin problematizare – după felul fiecăruia de a cântări lucrurile.

Sărbătoare fără temei scripturistic, întemeiată pe votul de încredere acordat unor scrieri necanonice, Sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului are o motivație mai sentimentală decât altele și depășește „canonicul” – sfinții fiind, de obicei, sărbătoriți la data morții lor. Dar, ca Mamă a lui Iisus, Sfânta Fecioara Maria este, în toată puterea cuvântului, și mamă a creștinismului, așa încât venirea ei pe lume – a colaboratoarei la întruparea Cuvântului – are sens de veșnicie și pe pământ.

Nașterea Maicii Domnului

CURAJUL LUI N. STEINHARDT

Ioana DRAGOTĂ

La Colegiul Național „Avram Iancu” din Brad a fost sfințit, în anul 2005, paraclisul cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, patronii spirituali ai liceului, într-o veșnică pomenire a celui care a fost aici elev și a devenit cunoscut apoi ca Sfântul Ardealului, părintele Arsenie Boca.

Pe peretele din spate al paraclisului sunt pictați părintele Stăniloae, părintele Nicolae Steinhardt și părintele Arsenie, fiecare cu o carte în mână: *Filocalia*, *Jurnalul fericirii* și *Cărarea Împărăției*, fiecare cu drumul său, dar toți cu același țel.

Ce legătură putem găsi între tânărul evreu bucureștean, sculptor în cercurile mondene, ironic și rafinat și chipul monahal de pe peretele paraclisului? Nu putem decât să ne plecăm în fața nepătrunselor căi ale Domnului. Dar, în acest traseu, N. Steinhardt a avut deplină libertate și răgazul să aleagă.

Trecând peste faptul că trebuia să știe la ce se expune frecventându-l pe C. Noica și citind cărți interzise (ceea ce nu e neapărat o dovadă de curaj, ci poate fi și o dovadă de inconștiență – oamenii de multe ori sunt tentați să creadă că lor nu li se poate întâmpla ceva rău, erau, doar, între prieteni...), vine adevăratul moment al alegerii, momentul de răscruce, momentul curajului.

Când se vorbește despre viața lui N. Steinhardt, atenția se focalizează, în mod firesc, pe botezul din celula închisorii, nașterea de-a doua. Nimic nu se poate compara cu el. Bartolomeu Anania spune:

*Eu cred că momentul de la Jilava, pe care l-a administrat părintele Mina asupra lui N. Steinhardt, este un moment al culturii românești și al Bisericii noastre. Cred că este un moment teologic pe care va trebui să-l consemnăm în tratatele noastre și de care va trebui să ne aducem pururea aminte.*¹

¹ Bartolomeu Anania, Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului. *Părintele N. Steinhardt – un om care a murit fericit* în *N. Steinhardt în evocări*, Iași, Polirom, 2012, pp. 34-35.

Dar marea răscruce, alegerea ireversibilă a căii care, în mod firesc, duce spre acest moment culminant, o văd în altă parte, atunci când N. Steinhardt stă în fața întruchipării Răului și este pus să aleagă: de o parte trădarea și libertatea, de cealaltă solidaritatea și împărtășirea sorții prietenilor săi. Anchetatorii îi dau răgaz să se gândească. Și N. Steinhardt se gândește. Se sfătuiește cu tatăl său. Regăsim aici imagini inegalabile. În evident spirit veterotestamentar, la chemarea adevărului, tatăl are tăria să susțină sacrificiul (nu așa a procedat Avraam cu Isaac?), iar fiul își asumă iubirea aproapelui și jertfa de sine, așa cum ne îndeamnă Mântuitorul. Din acest moment, în care dă proba de foc a sufletului pregătit pentru convertire, Calea Împărăției îi stă larg deschisă în față. Încă nu știe, dar deja l-a îmbrățișat pe Hristos. Că mai există piedici și ispite, e evident, dar separarea apelor s-a făcut. Cele ce urmează devin posibile numai datorită alegerii dintâi, sunt o continuă probă de consecvență și curaj. Se încununează cu o aură, cu un statut de la care nu mai poate, nu mai vrea să abdice. Din acest moment N. Steinhardt a devenit un om liber, în sensul pe care el îl atribuia libertății. Iar curajul nu l-a mai părăsit.

De multe ori m-am întrebat cum ar fi arătat viața lui N. Steinhardt dacă ar fi acceptat să depună mărturie în procesul lotului Noica. Nu pot să-mi închipui. Se putea foarte bine să meargă la închisoare și în această situație, au fost numeroase cazuri. Sau poate ar fi scăpat, cu prețul inerent, dar nici un om de bună credință n-ar fi putut să-l judece prea aspru, date fiind condițiile (a se vedea pudoarea care înconjoară slăbiciunea omenească a lui C. Noica – N. Steinhardt l-a iertat, dar a înfățișat adevărul în toată nuditatea lui). Mai era posibil același final? Aș putea spune că traseul lui ar fi fost altul, că nu s-ar fi născut *Jurnalul fericirii*, că nu s-ar fi călugărit, că nu și-ar fi găsit calea, dar la ce bun? Lui Dumnezeu, toate îi sunt cu putință.

SURSELE CELEBRITĂȚII JURNALULUI FERICIRII

Adelina ULICI

Trăim zile în care noțiunea de celebritate se pervertește ireversibil, are de a face din ce în ce mai puțin cu valoarea, rămânând doar în sfera statisticii. Afirmatia că se citește tot mai puțin, deși se scrie tot mai mult, mediul electronic acaparând un interval de timp destinat altădată lecturii, e pe buzele tuturor. Discuțiile pe teme filosofice sau religioase nu sunt agreate și asistăm la o sărăcire a conversației curente și chiar a vocabularului, invadat de englezisme „în trend” și termeni argotici. Cultura generală temeinică nu se mai bucură de recunoașterea pe care o avea până nu de mult ca valoare socială. În aceste condiții, receptarea de care se bucură *Jurnalul fericirii* în medii din cele mai diverse și în straturi din cele mai largi – supuse altfel unei degradări continue a ierarhiei valorilor – poate părea paradoxală. Dar părintelui Nicolae îi plăceau paradoxurile – spun părintele Nicolae și nu N. Steinhardt, pentru că a scris *Jurnalul fericirii* sub ascultarea primită în mănăstire, ceea ce dă noi dimensiuni demersului său.

O simplă căutare pe internet după combinația „Jurnalul fericirii – Steinhardt” dă peste 90.000 de rezultate – de la site-uri specializate, până la simple bloguri ale unor tineri (internetul încă mai este un mediu democratic, iar statistic vorbind se poate spune că este dominat de tineri). Să fie doar urmare a faptului că este înscris în programa școlară, în care a intrat intempestiv, în 1994, la nici trei ani de la editarea lui – mai mult ca sigur, un alt record în materie – și referatele gata făcute abundă? Nu neapărat, pentru că sunt solicitate mai mult lucrările incluse în programa pentru bacalaureat, cea ce nu este cazul.

Mai mult, după lansarea celei mai mari platforme digitale de carte electronică în limba română, Elefant.ro (www.elefant.ro), în noiembrie 2011, care pune la dispoziția utilizatorilor 600 de titluri de carte în limba română, în prima lună au fost descărcate 4.000 de cărți în format electronic, peste o treime dintre cumpărători aparținând diasporei românești. Cele mai descărcate titluri, în ordine, au fost:

1. Istoria lumii de la Big Bang până în prezent, de Cynthia Stokes Brown (apărută în SUA – 2007, tradusă în română în 2009, o nouă ediție în 2011);
2. Solar, de Ian McEwan (unul dintre cei mai bine cotați prozatori englezi, roman scris în 2010, tradus în 2011);
3. **Jurnalul fericirii, de N. Steinhardt (prima ediție 1991);**
4. Litera din scrisoarea misterioasă, de Alex Leo Șerban (roman publicat în 2011, anul morții acestui atât de original scriitor);
5. Slăbești mâncând : cum să scapi de kilogramele în plus și să mănânci după pofta inimii, de medic Gabriela Man (2010);
6. Perfecțiune : însemnări despre trădare și renaștere, de Julie Metz (best-seller american, cu caracter autobiografic, scris în 2009, apărut în limba română în 2010);
7. Wolf Hall, de Hilary Mantel (roman istoric/psihologic englez, premiului Booker Prize 2009, editat în România tot în 2010);
8. Cartea șoaptelor, de Varujan Vosganian (Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române pe anul 2009, roman-reconstituire a dramei armenilor);
9. Trei într-o barcă, de Jérôme K. Jérôme (publicat în Anglia în 1889, roman umoristic de o longevitate extraordinară);
10. Sunt o babă comunistă, de Dan Lungu (trei ediții în limba română: 2007, 2010, 2011; este în curs de realizare cea de-a zecea traducere în străinătate a cărții, sunt în curs de realizare transpunerea cine-

matografică și scenică; anul trecut, scriitorul ieșean a fost decorat de statul francez cu titlul de Cavaler al Ordinului Artelor și al Literelor – Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres).

(Sursa: Emil Dragotă <http://www.gadget.ro>)

O listă destul de eterogenă. E de remarcat faptul că, excepție făcând romanul lui Jérôme K. Jérôme, celelalte opt titluri sunt cărți premiate, de dată recentă, a căror lansare s-a bucurat de o bună publicitate. Câte vor rămâne pe valul lecturii și după douăzeci de ani rămâne de văzut.

Jurnalul fericirii se poate spune că a trecut proba timpului. La apariția lui, interesul suscitât putea fi atribuit faptului că aparținea „literaturii de sertar” (vai! dezamăgitor de puțină față de așteptări). De asemenea, au fost câțiva ani după 1989 în care s-a manifestat un viu interes pentru literatura concentraționară, mulți descoperind o lume ale cărei tenebre nu și l-ar fi putut închipui, dar și acesta este într-o vizibilă descreștere. Deci nu aici trebuie căutate sursele acestei longevități.

În câteva mărturii sofisticate sau foarte simple găsite în cărți sau pe internet, găsesc un posibil răspuns:

Cartea aceasta m-a marcat, m-a impresionat, m-a schimbat. Sunt atât de bucuros că în sfârșit am reușit s-o citesc. (www.goodreads.com)

A fost o vreme când, îndochinată de prea multă „știință” de carte, începusem să am îndoieli cu privire la credința ortodoxă... Auzeam în stânga și în dreapta de alte căi spirituale și mă bătea gândul să caut acolo ceea ce eu aveam la îndemână și nu știam prețui... În cele din urmă, m-a ferit Dumnezeu de pericolul de a merge pe căi străine, deși lupta a fost grea, am îndurat multe ispite și am fost copleșită de frământări și revolte interioare. Au trebuit să treacă niște ani, ca să iasă la iveală sminteala pe care alte mijloace spirituale le produc în mintea și sufletele celor care au părăsit calea credinței adevărate.

În anii aceia, o carte de căpătâi, un îndrumar pentru „intelectualul” din mine, care nu era mulțumit de nivelul „sub-academic” pe care îl întâlnea în cadrul comunității ortodoxe, a fost Jurnalul fericirii al lui Nicolae Steinhardt. O carte de excepție, care a fost pentru mine acea cărămidă ziditoare ce a repus temelia credinței ortodoxe în sufletul meu... (Elogiul unei cărți de căpătâi: Jurnalul fericirii de Nicolae Steinhardt. Cum mi-am regăsit drumul către credință. Enia Escu. www.formula-as.ro)

Cu adevărat ești fericit când citești această carte. Ca român, te regăsești și ți se umple sufletul de bucurie. (www.supercarti.ro)

Am simțit întotdeauna că trăirea religioasă, spirituală îmi e mai la îndemână când eram în România. Parcursul meu literar spiritual a început cu cărțile lui Osbo, un maestru indian care m-a învățat cum să evadex din mintea haotică, cum să devin spectator al propriilor gânduri. Am trecut prin lecturi despre Buddhism, Zen, Reiki, ajungând târziu la creștinism prin Jurnalul fericirii, o mărturie atât de specială, ce cu greu poate fi descrisă. Am văzut prin ochii lui Nicolae Steinhardt o altă ortodoxie și mi-a deschis inima către ea după mulți ani de nepăsare și ocazional dispreț față de regulile ei aparent misogine – n-am putut intra într-o mănăstire pentru ca eram în pantaloni și așa mai departe, le știți foarte bine. (Olga Deleanu. <http://olga.revistatango.ro>)

O carte frumoasă. O carte care m-a pus pe gânduri.

Credincioșii îmi erau indiferenți. Le respectam dreptul lor [sic] de a se duce la biserică și de a se ruga. Nu aveam nimic cu ei atât timp cât nu încercau să mă convingă să cred în felul în care o fac ei. Gândeam că credința este un moft, o chestie pe care poți să o ai sau să n-o ai, oricum nu contează în viață. Citind cartea asta am descoperit însă puterea credinței. Credința este cea care l-a ajutat pe omul ăsta să reziste 5 ani în închisorile comuniste. 5 ani de torturi și umilințe, 5 ani în care a rezistat numai prin credința lui în Dumnezeu.

Cartea asta nu a reușit să mă facă să cred în Dumnezeu în felul în care o fac ceilalți, nu a reușit nici să-mi schimbe părerea cum că majoritatea credincioșilor se duc la biserică precum oile, fără să știe exact ce se întâmplă acolo. Ce a reușit însă să facă această carte a fost să mă facă să respect credința în sine. M-a făcut să înțeleg că în condiții extreme faptul că tu crezi cu putere în Dumnezeu te va face să rezisti, să treci mai ușor peste încercările care ți s-au dat. Iar asta nu este puțin lucru. (<http://zboara.eu>)

Iată că însă, nici în această mocirlă în care zăceam, Domnul nu m-a uitat. Mi-a căzut în mână o carte minunată: Jurnalul Fericirii, pe care citind-o am început să întrezăresc iarăși câte ceva din ce pierdusem: Fericirea. Apoi m-am întâlnit și cu cel ce avea să-mi devină duhovnic și pentru prima oară după mulți ani, am gustat puțină fericire, după ce mi-am spovedit anii de păcate. Îmi amintesc acea spovedanie ca fiind ceva minunat, mă simțeam atât de ușor... (www.sfintiiarhangheli.ro)

Relația mea cu Steinhardt a început prin... a-l preda. Între 1990 și 1999 am fost profesor la Școala Normală din București. De prin 1995, Jurnalul fericirii a intrat în programa școlară. Am observat că avea o priză deosebită la elevi. Steinhardt le oferea răspunsuri convingătoare la întrebările pe care și le puneau. Astfel de răspunsuri mi le oferea și mie... (Steinhardt mi s-a revelat ca un om prin excelență liber, dialog cu eseistul George Ardelean. <http://convorbiri-literare.dntis.ro>)

Monica Pillat pe care la moartea tatălui său a învățat-o *Rugăciunea inimii*, spune despre *Jurnalul fericirii*: „căci cartea lui nu era numai un jurnal al orelor trecute, ci mai ales un pelerinaj al unui suflet care își croise din vremelnicie o cale spre etern. În această călătorie, Nicu Steinhardt mă lua cu el, corectându-mi prezentul, pregătindu-mă pentru cele viitoare”, subliniind cu elegantă finețe rolul călăuzitor al cărții. Și, mai departe: „Am găsit în *Jurnalul fericirii* un îndreptar menit să sporească rezistența umanului la neant, să opună haosului principiul moral după care adevărul este înțelesul pe care îl dai vieții tale, în drumul către Dumnezeu.” (În N. Steinhardt în evocări)

E oare mult dacă spun că citind aceste mărturisiri simt adierea unui duh de sfințenie? Căci pomul după roadele lui se cunoaște. *Jurnalul fericirii* a fost o călăuză spre credință pentru o generație de intelectuali sortită pierii de conjunctura în care s-a format – maturizată într-o perioadă de înșelătoare destindere, bunăstare și afirmare a demnității naționale, îmbibată de materialism până în măduva oaselor, pervertită la a crede că viitorul inevitabil al omenirii este comunismul. Pentru această generație, pătrunsă de aroganța interpretării greșite a cuvintelor „Feriți-vă cei săraci cu duhul” și pe care discursul tradițional practicat de biserică nu o mai atrăgea, N. Steinhardt a găsit cuvintele potrivite pentru a-i lua vălurile de pe ochi și a „ademeni-o” cu vocea culturii, familiare și singura recunoscută ca valoare și refugiu pentru cei mai puțin conformați vremurilor și, desigur, cu modelul propriei sale deveniri întru Hristos. Și se pare că rămâne o călăuză în continuare, pentru cei care vor să găsească o cale, să evadeze din spațiul concentraționar al propriilor neputințe, asumându-și slăbiciunile și victoriile, fericirea, totul sub strigătul ridicat spre înalt: Cred, Doamne, ajută necredinței mele!

Pentru ceilalți rămâne lectura pe numeroase paliere, reconstituirea istorică, bucuria regășirilor culturale, paradoxurile, întrebările și neliniștile, lecția de curaj. Și, în plus, povestea spectaculoasă a autorului, ca și a manuscrisului, confiscat de Securitate, rescris, ascuns...

Habent sua fata libelli (Cărțile au soarta lor). Să-și fi închipuit monahul de la Rohia destinul spectaculos pe care îl va avea *Jurnalul fericirii*? Înclin să cred că da. Din tot ceea ce face: își riscă libertatea și viața scriindu-l, îl rescrie, îl apără, reiese clar că îi acorda o importanță deosebită și, dată fiind deschiderea lui culturală de excepție, era conștient de valoarea literară, deși întâietatea o are datoria lui de a da mărturie despre Hristos.

SECRETUL „SCRISORII PIERDUTE” ÎN VIZIUNEA LUI N. STEINHARDT

Mirel GIURGIU

Motto:

La beauté est partout, mais elle ne se révèle qu'à l'amour. (Frumusețea este peste tot, dar ea nu se dezvăluie decât dragostei.)
Émile Male

Cred că a venit rândul, după ce am citit și am scris despre Fericirea trăită de autorul *Jurnalului*, să aducem la lumină ceva din fericirea pe care noi, cititorii, am încercat-o ori de câte ori am vroit să deslușim „Secretul” capodoperei lui I. L. Caragiale – *O scrisoare pierdută* – ajutându-ne de textul mirabil al lui N. Steinhardt.

Țesătura aceasta plină de originalități a apărut la Paris, în anul de grație 1975, în revista „Ethos”, redactată de Virgil Ierunca.

Eseul vedea lumina tiparului sub pseudonimul Nicolae Niculescu. A fost curând adus la cunoștința publicului larg românesc, grație postului de radio „Europa Liberă”, în lectura lui Alain Paruit, a cărui voce inconfundabilă prin inflexiunile timbrului captiva ascultătorii acelor neuitate „Teze și antiteze la Paris” – binecunoscuta emisiune a Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca.

Chiar de la începutul lecturii, avem parte de o magnifică surpriză care ne introduce în atmosfera misterioasă a „Secretului”, unde vom da peste mărturisirea făcută de N. Steinhardt cititorilor acestei capodopere; citez:

„Maică-mea, care-l știa pe dinafară și care m-a îndemnat la trei izvoare: Cronicarii, Creangă, Caragiale, lăcrima întotdeauna la sfârșitul actului al IV-lea al *Scrisorii pierdute*... Surprinderea noastră crește cu fiecare pagină de început, întrebările curg, cum adică...? și de ce să plângi când asști la o comedie atât de spumoasă cum e arhicunoscuta capodoperă a lui Caragiale...? A plânge acolo unde se joacă o comedie pare cu totul nefiresc și nepotrivit cu ce se pare că se întâmplă, cititorul se simte pe bună dreptate derutat... Intuind sensibilitatea noastră debusolată, eseistul începe prin a face puțină ordine în expunerea de motive, Nicolae Delarohia cheamă în ajutor doi autori prețuiți în mod deosebit de dânsul, primul fiind francezul

Jacques Maritain, autor al celebrei *Antimoderne*, carte în care nuanțează conținutul operei lui Machiavelli. Maritain face o distincție între ceea ce el numește „machiavelism relativ” – fenomen social aparținând lumii vechi, și „machiavelism absolut”, fenomen care ține de lumea contemporană...

Deosebirea fundamentală între cele două machiavelisme (machiavellismuri, cum zice Trahanache) este că cel relativ are grijă să nu distrugă valorile tradiționale, respectând ierarhiile din societate, obiceiurile, cuviințele cu tradițiile, în timp ce machiavelismul absolut, pe care și noi îl cunoaștem în ziua de azi, răstoarnă ordinea în Agora, creează confuzii grave în ierarhia valorilor, contestă importanța tradițiilor, situându-se pe o linie defăimătoare, negativistă, postmodernistă. Curenții acestora intolerant, atât de actual, din păcate, nu cunoaște decât o singură entelehie – aceea a politicianului care face temenele în fața falșilor idoli – pe care i-aș numi Harpagonii noului ev, slujitori preaplecați ai Zeului Ban.

Facem aceste precizări din dorința vie de a ajuta cititorul și pe noi înșine, de altfel, în descifrarea *Secretului scrisorii pierdute* – după metoda cărturarului de la Rohia.

Al doilea mare gânditor care-l călăuzește pe N. Steinhardt este scoțianul Mc Luchan; el susține că-n jurul oricărei opere literare sau de artă strălucește o aură, un nimb care fecundează respectiva creație, influențând substanța și lămurind înțelesul ei adânc.

Steinhardt pleacă în analiza lui fină însoțit de autorii mai sus menționați, oprindu-se mai întâi asupra actului al IV-lea al *Scrisorii pierdute*, în care într-una din scenele de final, vedem cum alegătorii se îndreaptă, dinspre grădina Primăriei, către casa lui Trahanache, acolo unde grupuri de alegători, care mai înainte se contraziceau unii pe alții în

dueluri verbale pline de patos, acum fraternizează, se îmbrățișează chiar. Suntem uimiți de-a dreptul... Ionescu și Popescu, Cațavencu și Cetățeanul turmentat, se află în fruntea alaiului; citez: „După ei vin o mulțime de cetățeni cu ramuri verzi și steaguri, asemenea foarte chefuli. Toată lumea cu borcane de băutură în mâini. Din casă, în urma lui Farfuridi, Brânzovenescu și a celorlalți alegători, vin feciorii cu sticle de șampanie, se împart pahare de șampanie frunțașilor...”

Cei de la putere fraternizează cu opoziția, căci, spune Cațavencu: „în împrejurări ca acestea micile pasiuni trebuie să dispară”.

În astfel de împrejurări, ramurile verzi pe care le poartă alaiul în mâini constituie un simbol al împăcării, al vieții însăși, al paradisului.

Aplecându-se cu grijă și cu delicatețe rară asupra acestor scene finale, N. Steinhardt dorește să ne dezvăluie ceva din secretul piesei lui Caragiale, aura creată în jurul întregii acțiuni conține nimbul creștin al împăcării ce are loc între părți adverse – totul petrecându-se într-o ambianță tonifiată de ospetie. Aici autorul scrierii de față afirmă încă o dată (o mai făcuse și în *Jurnalul Fericirii*) importanța ritualului creștin al ospățului, citând inspirat din teologul german Alexander Schmemmann: „lumea pentru creștin e un ospăț, imaginea ospățului apare de-a lungul întregii *Scripturi* și este fluidul și încoronarea ei”.

Eseul de care ne ocupăm are marele har de a aduce la lumină o lume românească veche, la care se raportează Caragiale, lume căreia Steinhardt îi împrumută emoția trăirii lui, înmuiată în esențe creștine regăsite-n replici de tipul: „– Iartă-mă”, „– Te iert”. Cațavencu îngenunchează în fața lui Zoe și o roagă să-l ierte: „– Iartă-mă, iartă...” La care Zoe îi răspunde într-un fel din care înțelegem că l-a iertat pentru toate emoțiile pricinuite până la recuperarea scrisorii: „Eu sunt o femeie bună, am să ți-o dovedesc. Acum sunt fericită. Puțin îmi pasă dacă ai vrut să-mi faci rău și n-ai putut. Nu ți-a ajutat Dumnezeu.”

Replicile scilicitoare, scurte și iuți ca argintul viu al apelor de munte, chiar și atunci când sunt rostite cu patimă, nu depășesc limitele politeții

convenționale, oricât s-ar disputa Cațavencu cu adversarii lui politici, oricât și-ar dori să fie ales prefect în locul lui Tipătescu, atunci când se află în fața lui Zoe, nu-și permite s-o numească familiar „coana Joița” ci i se adresează numai cu „madame Trahanache” sau îi spune simplu „Doamna”.

Chiar așa semidocti cum sunt, Farfuridi și Brânzovenescu nu-l insultă pe Trahanache, nu-i aruncă în față tot ce știau despre legătura lui Zoe cu Tipătescu – în loc de ofense și umiliri, caută și găsesc eufemisme politicoase care nu rănesc pe nimeni.

Putem extinde afirmația aceasta în folosul politeții pe care o cultivă și Lache și Mache Ipingescu și Jupân Dumitrache – alte personaje din galeria operei caragialiene... În viziunea lui Nicolae Delarohia, este vorba aici de o mentalitate românească inofensivă, proprie acelei lumi apuse pe care Mihai Ralea o găsea „patriarhală, idilică, fără griji și preocupări” după cum aflăm dintr-un citat enunțat de cărturarul eseist.

Românii treceau cu ușurință puntea dintre Orient și Occident, știind să ia de la fiecare ceea ce considerau a fi mai bun, ocolind fanatisme – excesele, rigoarea de tip occidental –, înlocuindu-le cu o anumită detașare relativizantă care, la urma urmei, dovedește înțelepciune și preferința pentru o existență marcată de bucuriile simple ale vieții cotidiene.

Eroii lui Caragiale din *Scrisoarea pierdută* pot fi acuzați de incultură, de deformarea expresiilor de sorginte occidentală – de imitații ale unor mode venite din Occidentul european etc., dar nicidecum de violență, de răzbunare – ei, necunoscând vendetta nu-și umilesc și nu-și strivesc adversarul odată ce acesta cade învins la pământ.

Secretul *Scrisorii pierdute* ține de această atitudine, de această frescă zugrăvită cu măiestrie de părintele Nicolae atent la ceea ce se află dincolo de textul piesei...

Cheia creștină în care ne este prezentată lumea lui Caragiale justifică din plin raționamentul lui Jacques Maritain cu privire la „machiavelismul relativ” de care aminteam la început.

DIVAN DOMNESC SUB STREAȘINA MĂNĂSTIRII

Angela Monica JUCAN

N. Steinhardt, *Primejdia mărturisirii*. Convorbiri cu Ioan Pinteia.

Convorbirile de la Robia care, în rezumat, prezintă înfățișarea celor șapte zile ale Creației, sunt precedate de *O convorbire între viață și cărți* (dezvăluind ceva din perimetrul ermetic al pregenezei, unde și când toate existau, numai că ansamblul era nelămurit în întrepătrunderile sale).

O convorbire „între viață și cărți” conține principalele direcții pe care le vor urma, pe pista Genezei, cele șapte zile: despre reacție (1), compartimentare (2), competență (3), subtilitate (4), exteriorizare (5), specializare (6), har (7).

Capitolul *Ziua întâi* pune problema atitudinii omului de rând (a specialistului) și a celui de excepție (a artistului) în fața vieții, atitudine care poate fi serioasă ori ludică. Acest „gest” corespunde culturii, care este fie științifică (serioasă), fie artistică (ludică). Amândouă reclamă curaj (etic – știința, estetic – arta). Poziția față de viața manifestată individual e asemenea primei zile a Creației, în care Dumnezeu – prin imperativul (voința Tatălui) „Să fie lumină!” – ia atitudine instituind impresia, deci simțirea contra nepăsării, ceea ce în Noul Testament corespunde Nașterii Domnului – altei Creații, la alt nivel, în altă ordine. Artă este și ea zidire, cu mijloace profane, însă cu dar dumnezeiesc de geniu, artistul fiind binecuvântat cu înaltă sensibilitate, făcând să contracareze ignoranța, amorțirea spiritului, neglijența. În plan liturgic, e vorba de „Nașterea de Sus”, prin Sfânta Taină a Botezului, de recrearea celui care primește botezul, de semănarea „eticului și esteticului” în om, de îndatorarea omului la curajul manifestării oneste a poziției sale particulare în fața universalului și a obștescului, cutezanță care poate fi exprimată în ton grav sau de agrement. Artistul e și el un ziditor: de stil, un întemeietor de receptivitate, de uz, de rafinament, un „botezător” cu idei, „cu voința (cum se exprimă Steinhardt privitor la Constantin Țoiu) de a înțelege, de a explica și a face lumină, voință caracteristică scriitorilor care nu sunt simpli făcători de cărți.” Ca prima zi a lumii, „arta și cultura sunt totodată *trezire*, fascinație și feerie.” Ca nou-născutul înaintea botezului, „postmodernismul nu-i decât o negație și un vas care așteaptă să fie umplut.” Curentul acesta contemporan nouă dă deocamdată o artă nelucrată, care își așteaptă altoiul. Referitor la imaginația formativă, ordonatoare (similară actului demiurgic), Ioan Pinteia adaugă că „o operă perenă trebuie să

aibă curaj estetic, dar și curaj etic”, fiindcă „unul și același e curajul când spargi prin tehnică o scriitură și o atitudine estetică, o lăncezită, leneșă, contrafăcută și pretinsă literatură, ori când subiectul, tema, narațiunea în sine sunt încărcate de adevăr, de îndrăzneală, de ne-reținută putere modelatoare, descoperitoare.” Concluzia – numită în carte *Suplimentul zilei* – ne povestește despre Vasile de la Poiana Mărului „care ne îndrumă spre neîntrecuta de nici o altă virtute *dreaptă socotință* și care ne dă încredere în puțința noastră, așa slabi, contradictorii și iremediabil supuși dialecticii cum suntem, de a ști totuși unde se află binele și unde se află răul, încotro se cuvine să mergem și ce se cuvine, cu orice preț, fie el cât de mare, să ocolim.” În tălmăcire, ar veni trăirea (simțirea de care vorbeam) împotriva impasibilității, nepăsării, entuziasmul advers flegmei. *Și a văzut Dumnezeu că e bună lumina, și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric.*

Ziua a doua este în Vechiul Testament ziua în care apare Tăria, adică protecția, spiritualitatea, superioritatea. Tăria consfințește aproapele și departele, susul și josul, deasupra-ul și dedesubtul, peste-ul și sub-ul: e spațială. În capitolul corespunzător acestei zile, e vorba la Steinhardt exact de recunoașterea valorii spirituale ca „tărie” mereu deasupra substanței. Modestia lui Steinhardt e copleșită de punerea numelui său în rând cu mari nume ale culturii, cu „tării” ale spiritului: „elogiu mai cutremurător nu mi-ar putea face” – spune Steinhardt referindu-se la considerarea sa de către Ovid S. Crohmălniceanu aproape de Gilbert Keith Chesterton (autor favorit al lui Steinhardt, recunoscut de el ca „tărie culturală”). Este un gest corespondent închinării magilor, care și ei recunosc valoarea ideală și i se închină, o cinstesc, lucru omolog Sfintei Taine a Mirungerii, taina împărtășirii darurilor și a harismelor Duhului Sfânt. În registru profan, acest lucru e demonstrat în carte prin exemplul lui Nae Ionescu, care, metaforic vorbind, revărsa în jur valoarea culturii, un fel de har mai mult sau mai puțin accesibil: „pe toți îi întrece [le era deasupra – n.n.], pe toți îi lăsa cu multe lungimi în urmă prin darul acesta incomparabil de a transmite, de a dovedi absoluta convingere că nimic nu este mai de actualitate, mai util, mai stringent, mai pasionant, mai bogat în consecințe programatice decât cultura și chipul ei paroxistic: filosofia”. Nae Ionescu „promova senzația cordialității *cu* și dependenței *de* cultură” (întocmai cor-

dialității cu și dependenței de Cer!). Învățătura Suplimentului zilei: *Despre bunătatea sufletească* este cuprinsă în cuvintele: „cultura nu este numai acumulare de cunoștințe, ci o subțirime a caracterului și capacitatea de a nu considera bunătatea drept o simplă virtute desuetă și sentimentală. Să nu săvârșim regretabila eroare de a lua drept scriitori pe simpli făcători de cărți și drept oameni de cultură pe simpli memorizatori de informații”. Prin urmare, *Să fie o țârie prin mijlocul apelor și să despartă ape de ape!*

Separarea în **ziua a treia** a apelor de uscat simbolizează sacralitatea (cerul lichefiat al apelor) opusă deșertăciunii (uscatul), fecunditatea (rodirea) spiritului opusă pustiului de idei. Acum se încheagă materia evidențiindu-și limitele în nemărginirea idealului neconsumabil. E pilda vegetației care se trezește din stagnarea „uscatului” hrănindu-se cu seva „apei”, rotindu-și apoi rodirea între epuizare (toamna) și avânt (primăvara). Apar aici, de fapt, dinamica, activitatea (în contradicție cu pasivitatea, neparticiparea), perseverența, tenacitatea, reluarea la infinit, altfel spus „stăruința și-n delunga răbdare”. Nicolae Steinhardt figurează acest lucru vorbind despre înțeleptirea prin călătorie – un schimb din care omul se alege întotdeauna cu „rodire” în spirit, „rostul ei principal fiind să ne trezească din stagnare și obișnuelnicie, din inerție și program”. Călătoria „e discontinuitate, e contact cu noul, cu neașteptatul, cu abruptul, cu neeuclidianul”. Nicolae Steinhardt concepe călătoriile „ca mijloc de a constata pluralitatea modului de existență, relativitatea axiomelor și dobândirea tocmai prin această luare la cunoștință a relativității scării axiologice, a solidarității oamenilor. Călătoria ne învață că sunt diverși, dar solidari cu noi, că străinul a cărui scară de valori și ale cărui puncte cardinale sunt altele decât ale noastre, este totuși *aproapele nostru*, vecinul nostru (cum spun englezii), semenul nostru. Călătoria e semănat, și plivit, și cules: ea presupune „popasuri, aterizări, coborări din tren sau avion, adăstări atente, spre a putea explora în tihnă [...] locuri străine”. Aici se lămuresc caracterele pasager și peren. Separarea apelor și arătarea uscatului corespund doar „drumeției”, care își are doza ei de pasivitate, de lipsă de implicare. „Drumeția este doar informativă și pitorească, e distractivă”. Activitatea prin rodire e o formă superioară a călătoriei, voiajul intelectual, cu proba de mare virtuozitate a traducerilor, care presupun o împreunălucrare: „Traducătorul trebuie să efectueze o dublă operație: să treacă de la textul original la ideile pe care le exprimă și apoi, odată aflate aceste idei și noțiuni, să le exprime în limba sa. E un du-te – vino [...]. Se cere să înveți un grai inedit, un aliaj poetic-filosofic-lingvistic nou [...]”. Chemarea Apostolilor în Noul Testament e tocmai chemarea la împreunălucrare, la implicare, la stăruință spre rodire, la cultivarea „terenului” din semen, din aproapele. Același lucru îl reprezintă Sfânta Taină a Euharistiei când, concret, omul ia, mănâncă și bea, dar, ideal, „rodește” și începe, precum plantelor din natură, un nou parcurs, se înscrie pe o nouă rută a călătoriei sale prin lume, deprinde separarea apelor de uscat.

„Românul, cred, e înzestrat cu darul setei de a cunoaște lucruri și locuri [...] fără a se pierde pe sine [...]” – spune Nicolae Steinhardt. A te împărtăși din lume, din natură, din societate e un lucru solemn, a da, a dăru, a transmite e unul festiv: „Sărbătoarea e, firește, un act gratuit. Un răgaz, adică, o pierdere de valori practice, dar e și un izvor neapărat necesar al acumulării de energie și un prilej de destindere pe care natura ne învață că este bine să-l acordăm și pământului (prin asolament și an jubiliar) sau și uneltelor și mașinilor, care și ele trebuie folosite cu temperanță și sunt supuse uzurii. Sărbătorile sunt o necesitate a speciei noastre ahtiată de fericire și îndreptățită a cunoaște nu numai momentul însămânțării și al secerișului, nu numai producția, ci și consumul, nu numai eficiența, ci și gratuitatea, nu numai operativitatea, ci și jertfa”. În volumul *Practica fericirii* menționat de N. Steinhardt, Paul D. Drogeanu „a proclamat și dovedit documentar dreptul omului la bucurie și fericire”. Discret, Suplimentul zilei: *Despre romanul Fabian* de Erich Kästner spune că aceasta este „povestirea concentrată a dilemelor între care se zbate un oarecare om al contemporaneității: îi stau în față dezmațul marii metropole și închistarea orașului provincial. Îl înfruntă dezordinea și prostia, și pe bună dreptate se teme că după ele va veni tirania” – astfel că *Pământul a dat din sine verdeață iarba care face sămânță după felul și asemănarea ei, și pomi roditori, cu sămânță după fel pe pământ*.

În **ziua a patra** se înfiripă în Geneză luminătorii: Soarele (rațiunea, simțul realității), Luna (sentimentul), stelele (visarea, imaginația). Aici e momentul discernământului ori al ezitării, pentru că apare organizarea, prin timpul cu semnele lui *ca să deosebească anotimpurile, zilele și anii și să cârmuiască*. Prin periodizare, avem rânduiala, normele, regulile, legile. Revenind la textul lui Steinhardt, aflăm că meșteșugul (realitatea) plus explorarea (visul) fac din ucenic un inițiat, un om calificat, fiindcă ucenicul își dovedea până mai ieri capacitatea printr-o lucrare proprie făcută în urma experienței practice (deprinsă sedentar, în atelier) și a unei călătorii (activitate nomadă care eliberează curiozitate și adaugă noi experiențe, noi idei). Așa se concretizează aspirația. În proiect superior, e vorba de Manifestarea Fiului lui Dumnezeu întrupat, adică, în Noul Testament, activitatea terestră a Lui, finalizată în învățăturile (raționale și poetice) care stabilesc o bună disciplină în viața individuală (imposibilă fără capacitatea de distincție, de *deosebire*), uzanțe – la nivel social, și datini – în verticală (linie istorică). Pe același loc, al patrulea, se întâmplă (?) să fie Sfânta Taină a Pocăinței – de neînchipuit fără *deosebirea* păcatului de propria persoană (deci recunoașterea lui ca lucru impropriu ființei noastre, balast, povară inutil de cărat) și expierea lui prin mărturisire (scuturare, „dereticare”, deșertare). Spovedania e momentul revelării Soarelui și a stelelor din om, pentru că aici strălucesc deopotrivă rigoarea eticului și flexibilitatea (estetică) a sufletului deschis, a inimii în palmă. „De aceea – spune Steinhardt – mi s-a părut André Gide cu adevărat un imoralist pentru că a crezut că în morală ajunge să fii sincer. Dar cât privește persoana noastră, lecția cea bu-

nă ne-o dau Eliade și Ionescu. [Eugen – n.n.] Ionescu fiind acela care aici merge până la capăt, *la capătul nopții?*. Suplimentul zilei: *Un baiku: Ramura înflorită* e pe măsura gravității și splendorii zilei a patra: „Un filosof japonez se plimba cândva într-o pădure. [...] Tot mergând și gândind el, îi atrage atenția o creangă de copac lipsită de orice podoabă. Se oprește în fața ei și spune: vorbește-mi despre Dumnezeu! Și atunci creanga pe loc înflorește”. Altădată, o „zi” asemănătoare: *Și să slujească drept luminători pe tăria cerului, ca să lumineze pământul*.

În **ziua a cincea** apar animalele, deci biologicul, instinctul, o energie care poate fi orientată pozitiv (îngerește) sau negativ (diavolește). În paralel, Noul Testament ne prezintă Patimile care se consumă tot la nivel trupesc, în suferință fizică, în durere, opusă bucuriei, desfătării, „poienii”. Despre cum a descoperit „luminișul” numit Rohia, Nicolae Steinhardt spune că, la prima vizită, pur și simplu i-a plăcut: „Locul mie din prima clipă mi-a plăcut nespun de mult. M-a cucerit pur și simplu” (dragoste la prima vedere!) și și l-a ales pentru tot restul vieții (Sfânta Taină a Cununiei!) ca loc de meditație: „dialogul cu tine însuși, împăcarea cu ideea că poți trăi în bune și rodnice relații cu sinea ta, chiar dacă ea se pricepe a-ți dezvălui din ce în ce mai acut toate greșelile și slăbiciunile pe care le-ai săvârșit în viața ta”. Convertirile sunt ca într-un cuplu: „întâlniri la jumătatea drumului, cum este aceea dintre poet și partizan în frumoasa carte a lui Ignazio Silone *Pâinea și vinul* (în care partizanul începe să se apropie de credința preotului, iar preotul începe să împărtășească convingerile partizanului), ceva asemănător s-a întâmplat la Păltiniș și cu cei doi vecini, Constantin Noica și Antonie Plămădeală. S-a produs ceva asemănător cu o cumetrie spirituală, următor căreia Noica și-a aflat locașul de veci lângă Schitul de la Păltiniș, iar Antonie Plămădeală s-a priceput să descopere în opera și personalitatea lui Noica o dispută, dar nu o vrăjmășie cu cerul [...]”. Lecția din „casa” Rohiei este că „lumea e una și oamenii pretutindeni la fel cu virtuțile și scăderile lor”. *Instinctul* cărturarului nu e cu nimic mai prejos de „tema” Zilei a cincea: biblioteca de la Rohia constituie pentru Nicolae Steinhardt „un spațiu înzestrat cu puteri ademenitoare, un loc de reculegere și de multiple ispitiri pentru inimă și minte” – instinct orientat serafic. Biblioteca aceasta (pe care Steinhardt a organizat-o) și pădurea Rohiei (pe care a înțeles-o) își sunt metafore. Drumul prin pădure e „drumul filosofilor”, drumul celor care *pătrund*. Important e ca – filosofi sau oameni simpli –, în drumul prin *pădurea* vieții, să țină (rațional și poetic) dreaptă linia iubirii. Este citat în acest context Efreim Sirul spunând despre ultimul prooroc al Vechiului Legământ că „Nu s-a dus în pustie spre a se sălbătici, ci spre a îndulci în pustie sălbăticia lumii”, acoperind astfel foarte bine mesajul zilei a cincea – civilizarea înclinațiilor, lucru prelungit și în Suplimentul zilei: *De la trei poeți români citire*, unde ni se demonstrează că „lupta se dă [într-un text de Marin Sorescu – n.n.] între grație și gravitație, între ce înalță și ce trage spre teluric, între ce-i subțire și

subtil, pe de o parte, și ce este gros și greoi pe de alta. Esențial, poate, pentru om este să scape, la figurat, de sub imperiul gravitației”. Într-un fragment din Ana Blandiana se poate constata similitudinea dintre viață și creația artistică, unde „a fi sau a face presupune o alegere și deci o limitare, renunțare la toate celelalte, practic infinit de numeroase posibilități”. Din infinit de numeroase posibilități, Steinhardt a făcut, din păcate, aici, o alegere deloc inspirată... Pe un text din Nichita Stănescu, se poate demonstra că „în clipa despărțirii sufletului de trup, simțul răspunderii copleșește tot”. E bilanțul chivernisirii circumstanțelor și valențelor zilei a cincea: *Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a cincea*.

În **a șasea zi** e zidit omul în ipostază masculină, apoi feminină: Adam și Eva – om înzestrat cu verticalitate (opusă josniciei târâtoarelor și fiarelor) și investit cu responsabilitate (stăpân peste animale – peste neprevăzut). Om matur și liber să hotărască, dar deocamdată neavizat în materie de valori, fără un „gust” format, el se decide pentru egoism, individualism (*el, ea*), își dezvăluie voracitatea, rapacitatea, speculația și se alege din rai cu moartea, cu provizoratul, culpa, zădărnicia, canoanele grele ale sudorii și suferinței. Noul Testament opune acestei morți o alta, pe Cruce, a Mântuitorului care dobândește pentru noi posibilitatea nemuririi asumându-și moartea din dăruire, din altruism, punându-l pe *tu* înaintea lui *eu*. *Fiecare* din Adam și Eva devine aici *amândoi* și începe povestea făpturii care numai ea singură din toată suflarea viețuitoarelor își poate scoate – prin iubire – „paguba” unei clipe de neomenie, de cădere, de superficialitate. Relația viață-carte nu e altceva și e înțeleasă de Steinhardt prin implicarea plenară a omului în tot ce face. Cel mai important este, spune Steinhardt, referindu-se la titlul altui volum al său, „nu viața, nu cărțile, ci acest *între*”, astfel încât lectura „devine un act complex, o comuniune dintre cititor și scriitor. De unde și caracterul ca să zic așa «activ» al unei lecturi atente. Lectura e o întâlnire... [...] între două temperamente”. Nicolae Steinhardt și Ioan Pinteau convin asupra faptului că „întotdeauna pentru a se manifesta în cosmos cuvântul se face trup”, în cazul creației, prin în-*făptuirea* artistică. Scriitori considerați minori (cum ar fi Brătescu-Voinești și Gârleanu) sunt altfel considerați de Steinhardt, pentru că, la Brătescu-Voinești mai ales, el găsește „trăsăturile esențiale ale caracterului românesc”, caracter deloc străin altruismului *noii* zile a șasea, intervenției în folosul altuia, credința fără faptă fiind – cum spune Steinhardt – moartă. Jertfa poate lua diferite forme, de la istoria umană plină de eroi, până la identificarea intereselor la avvă și ucenic. E aici locul deslușirii umorului de răs, a bucuriei de veselie, manifestări profund deosebite ca versiuni ale sincerității și simulării, ale generozității și meschinăriei, chiar ale dărniciiei și acaparării. Răstignirea aceiași a șasea zile n-a fost ipocrizia veselă a luării în stăpânire pentru sine a veșniciei contra unei dureroase dar pasagere terapii, ci adevărul bucuriei dăruirii acestei veșnicii și evidența tămăduirii omenirii. Vindecarea în particular a ființei umane o aduce a șasea Sfântă Taină: Maslul. Acest mir, această

speranță a maslului, coincide (și ea!) muncii de traducător. Privilegiindu-l neîncetat pe *tu* (*tu* fiind atât autorul tradus, cât și cititorul căruia i se facilitează accesul la text), traducerea e „o lucrare de mare smerenie, ea presupune ascultarea bătailor unei alte inimi, identificarea cu o altă gândire”, seamănă cu relația maestru-discipol (avvă-ucenic), în care gloria dascălului constă în reușita elevului. În caz de abatere de la regulă, „ca în tot ce-i omenesc, nu atât concretețea cotidiană a trăirii e definitorie, cât modelul ideal”. Chiar în caz de despărțire „practică”, un cuplu nu-și pierde natura. „Dragostea – spune Steinhardt – e o monadă depășind proprietățile omenescului – o entitate absolută în afară de timp, pe care nici constituenții ei nu o pot anihila odată ce au zămislit-o. Și opera de artă odată ce a fost făurită scapă de sub controlul autorului și-și trăiește viața independent de el. Tot așa și dragostea. Tot așa complexul acela minunat de fidelitate, încredere, afecțiune, devotament. Oamenii se pot despărți, dar legătura care a existat, ca și opera de artă, își continuă ființarea ei de sine stătătoare”. Cinstirea la modul unanim a omului prin Sfântul Maslu se „suprapune” *Sonetelor închipuite...* ale lui Vasile Voiculescu, sonete care sunt „cel mai frumos omagiu adus lui Shakespeare”, adică migala (și) în relația cu un om aparte. Cu marii artiști care „prin mărinimia lor dăruiesc lumii ceva, îi lasă ceva” și cu preotul polonez Maximilian Kolbe (din Suplimentul zilei: *Oameni și sfinți*) care se jertfește în locul tatălui a patru copii, ziua a șasea, ziua prin excelență a umanității, rămâne și ziua omeniei, a amnistiei, a înduplecării, a disculpării, a îngăduinței, a cooperării. *Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul său.*

Odihna și binecuvântarea **zilei a șaptea** sunt repausul activ umplut cu meditație, veghe, întrevedere, mulțumire sfântă pe care pământeanul le poate atinge în recunoștință, iar creștinul în rugăciune sau în grija de a nu perturba armonia lumii. Surprinzător, deși foarte normal, e evocat François Mauriac care „asemuește harul cu o muzică”. Nicolae Steinhardt adaugă: „Botezul sau convertirea ori intrarea în monahism se produc în acompaniament de muzică divină”. Aici sunt comparabile Învierea și Sfânta Taină a Hirotoniei. Aici e împlinirea. Aici emițătorul (*eu*) e una cu receptorul (*Tu* – Dumnezeu); „din această relație de tip eu-tu, dintre om și Dumnezeu său” decurge caracterul lin și de necomparat cu alte religii al creștinismului. În rugăciune, știm că „mesajul pe care-l trimitem nu se va pierde undeva printre infinituri și abstracțiuni și idei pure, ci va

fi recepționat de o Persoană”. Hirotonia ca (al șaptelea) act este stabilitatea și simfonia în virtualitate a catapetesmei (diafragmă care face rezonanța omului cu Dumnezeu, membrană care permite, chiar favorizează, osmoza sacru-profan) și dizolvarea vremelnicii în veșnicie. Din relația de comunicare prin rugăciune, prin rangul și rostul stării (deci stabilității) de hirotonie și prin contextul Învierii, se desprinde afirmația lui Steinhardt că harul e la unison cu divinul. Odihna zilei a șaptea se tâlmăcește la Steinhardt prin menținerea elanului într-un perpetuu echilibru din „strădania noastră personală”. Contrar religiilor asiatice, care neagă, disprețuiesc și desființează viața, creștinismul o iubește și o proslăvește, cucerind nemurirea, vecia, adică repausul zilei a șaptea. Aceeași odihnă este la Steinhardt coincidența dintre fond și formă, dintre simțire și manifestare și relevarea naturii iluzorii (prin instabilitate) a forței diavolești. Odihna e atunci când Tatăl în Vechiul Testament și Fiul în Noul Testament *umplu* – cum se exprimă Steinhardt – *total* și omul și-a desăvârșit ființa prin puterea Sfântului Duh. În binecuvântarea zilei a șaptea, „il preamărim fiecare pe Dumnezeu în felul nostru”, la Păltiniș „farurile sunt: rațiunea și cercetarea. La Rohia predominante sunt credința și dragostea”. Rugăciunea e o pace trează, „e un balsam, o cale deschisă spre liniștire”. *Scrisoare către ucenicul Iustin* (care e Suplimentul zilei) consolidează ideea odihnii în cumpănă stabilă: călugărul e chemat să dea altora credința și lumina, chiar dacă lui îi lipsesc: nesenzaționala problemă personală a preotului în talerul care aduce în același drept complicația care dădea să cadă a mireanului, complicitatea a două subiectivități, curajul tăgăduirii singurătății, îndoiala, tentația, părtinirea, umanitatea (echivalentă întotdeauna noțiunii de bunătate) pastorală în întâmpinarea nici nu a strădaniei spre perfecțiune, ci doar a prețuirii sacralului în mediul laic. Ceea ce Nicolae Steinhardt transmite prin (sintagma, deja) „dăruind vei dobândi” e o împreună-ngenunchere într-o comunitate (mai mică sau mai mare), comunitate ctitorită de păstor prin *noi*, omul fiind „din naștere” un organism complex, social, divin, făcut din substanță încărcată cu suflu sfânt.

Așa că hirotonirea este darea/primirea în custodie a patrimoniului *om* și hirotonia – straja la reputația omenirii, meșterită în sudoarea nelucrător dar durabilă și meritorie a câte unui *numit* blând păstor, a câte unui *anumit* artist, a câte unui *oarecare* om. *Și a binecuvântat Dumnezeu ziua a șaptea și a sfințit-o, pentru că într-însa s-a odihnit de toate lucrurile sale, pe care le-a făcut și le-a pus în rânduală.*

**„DRAGOSTEA DE ȚARĂ ESTE UNUL DIN CELE MAI NOBILE SENTIMENTE,
PĂSTRAREA ȘI CULTIVAREA LUI LA TÂNĂRA GENERAȚIE ESTE O DATORIE SFÂNTĂ ȘI
OBLIGATORIE”**

Dialog cu prof. ANDREI DRAGOȘ, dirijorul Corului Bărbătesc din Finteușu Mare

realizat de **Angela Monica JUCAN**

Corul din Finteușu Mare se apropie de o sută de ani de existență. Au fost, în timp, momente de tensiune, clipe de cumpănă, perioade de inactivitate? Ce anume face ca acest cor să-și restabilească echilibrul și să se reactiveze de fiecare dată, indiferent de natura încercării prin care a trecut?

La 1 decembrie 2018 vom avea o sută de ani de existență prin cântec. Pe parcursul celor 94 de ani de existență, în activitatea noastră n-au fost pauze, cu toate greutățile apărute. În perioada Dictatului de la Viena, când Ardealul de Nord a fost ocupat de hortiști, activitatea corului s-a desfășurat în biserică;

aici, vrăjmașii neamului românesc n-au îndrăznit să dea cu barda decisiv. În perioada regimului comunist, am știut să păstrăm măsura, să punem la conservare valori patriotice extraordinare, pe care le-am scos la iveală atunci când a apărut momentul. La Finteuș era locul în care cei care conduceau destinele județului în perioada comunistă veneau pentru a asculta în taină cântece pe care în altă parte nu le puteau asculta, iar din aprilie 1978, când a fost relansat cântecul „Treceți, batalioane române, Carpați”, în România au reapărut vechile cântece patriotice, pe care le prezentăm la diferite spectacole omagiale. Ele au fost preluate de diferiți soliști și prezentate cu variațiuni. Desigur, suntem încântați că am fost factorul primordial al relansării vechilor cântece patriotice. Liantul în activitatea noastră este faptul că ne-am născut cu această „genă” a promovării dragostei de neam și țară prin cântec dar și faptul că în cei 93 de ani am avut dirijori care au pus în prim-plan al activității acest deziderat, și că au fost legați în totalitate de finteușeni: Nistor Dragoș, Gheorghe Pop, Roman Sadoveanu, Valeriu Coteți și Andrei Dragoș s-au născut și au trăit aici, în acest minunat colț de țară. Valentin Băințan, la venirea în Finteuș, a fost fascinat de personalitatea satului, lansând dorința de a-și dormi somnul de veci în glia străbună din cimitirul satului de la biserica din Finteuș. Cântatul în cor se transmite din generație în generație la finteușeni.

„NE-AM UNIT INIMILE, GÂNDURILE ȘI GLASURILE PENTRU A PROSLĂVI PRIN CÂNTEC NEAMUL ROMÂNESC”

Când ridicați, de atâtea ori, sălile în picioare, se mai poate spune că sentimentul patriotic este atrofiat, acum, la români?

Dragostea de țară este unul din cele mai nobile sentimente, păstrarea și cultivarea lui la tânăra generație este o datorie sfântă și obligatorie. Noi, corul din Finteuș, avem o deviză: „Ne-am unit inimile, gândurile și glasurile

pentru a proslăvi prin cântec neamul românesc”. Am cântat pentru prima oară în 1 Decembrie 1918, ziua cea mai sfântă a neamului românesc, ziua pentru care și-au jertfit viața milioane de români, de-a lungul veacurilor, este ziua în care prin jertfă a apărut în lume „România Mare”, ziua în care visul milenar al românilor a fost împlinit. Promovarea sentimentului patriotic a fost, este și va fi principalul obiectiv al activității noastre. Pentru a realiza acest obiectiv, am lansat proiectul cultural „Cântec din sufletul neamului”, acțiune cultural-patriotică de prezentare a istoriei poporului român prin cântec, de promovare a culturii spirituale și materiale a poporului român în plan intern și internațional, în mod special în comunitățile de români din afara țării. Mesajul cântecelor noastre reprezintă un semnal de alarmă la starea de somnolență, de letargie, în care se află o parte a națiunii române – „Somnul rațiunii naște monștri” –, în direcția păstrării identității noastre spirituale și chiar teritoriale. Cei care vor reuși să-și păstreze identitatea spirituală (limba și tradițiile) vor dăinui pe pământ. Acest deziderat cere în schimb sacrificii materiale și voință națională, decizii ale celor care pot și au puterea să sprijine material acest demers, dar și ale celor care desfășoară activități în care acest sentiment trebuie promovat. Patriotismul este specific celor mulți, celor care au fost sacrificați și care sunt sacrificați și în momentul actual, nu celor puțini, celor din vârful piramidei, care parcă s-au plictisit de atâta bine, uitând de cei care trudesc pentru prosperitatea lor. Prea sunt sacrificați cei mulți pentru orgoliul celor puțini. Parcă este prea mare și multă sărăcia la cei mulți, pentru prosperitatea celor puțini. Să nu uităm că pentru păstrarea identității naționale merită să facem chiar sacrificiul suprem.

„CÂND NE GĂSIM ÎN DEPLASARE, ORGANIZĂM ÎN AȘA FEL CA DUMINICĂ DIMINEAȚA SĂ PARTICIPĂM LA SUSȚINEREA LITURGHIEI ÎN LOCALITATEA ÎN CARE NE AFLĂM”

Ce relații are corul cu Biserica, în general, și cu biserica din sat, în special?

La înființarea corului au contribuit trei intelectuali ai satului: directorul școlii, preotul și învățătorul; desigur, corul a fost și este strâns legat de biserică. Biserica este locul în care, în fiecare duminică, corul participă la realizarea Liturghiei. În perioada Dictatului de la Viena (1940-1944), Biserica a fost singurul loc în care corul s-a putut manifesta, aici organele de represiune hortiste n-au intervenit. Corul este invitat să susțină Liturghia și în alte localități, iar atunci când ne găsim în deplasare, organizăm în așa fel ca duminică dimineața să participăm la susținerea Liturghiei în localitatea în care ne aflăm. În deplasările noastre în străinătate, un rol deosebit l-au avut parohiile ortodoxe din zona în care am fost. În străinătate românii sunt legați mai mult de biserică decât în țară, este locul în care se adună și discută diferite probleme; biserica contribuie la unitatea de tradiție și credință a românilor din diaspora. Astfel, am susținut concerte în Catedrala „Sfinții Arhangheli Mihail, Gavriil și Rafail” din Paris, în Biserica „Sfânta Cruce” din Torino, în Parohia din Lodi (Italia), în Parohia din Fonte Nuova și Mantova din Italia, în Alcalá de Henares din Spania, în Domul din Salzburg și în Biserica „San Lorenzo” din Torino, unde se află giulgiul cu care a fost acoperit trupul lui Iisus Hristos.

Corul din Finteușu Mare emoționează întotdeauna publicul. Dar coriștii? Mai au emoții înaintea unui spectacol? Să fie succesul propriile emoții transmise, în sublim, publicului?

Corul din Finteuș reprezintă un unicat național prin repertoriul abordat și prin modalitatea lui de a-l transmite publicului. Mesajul patriotic, național, pe care-l are repertoriul finteușenilor e unic în felul său, atât în conținut, melodicitate, cât și în costumație. Este un cor al coborâtorilor de pe Columna lui Traian, care prezintă istoria poporului român prin cântec, de la strămoșii noștri (daci), la perioada actuală, fiind promovate prin cântec marile momente ale nației române. Emoțiile scenei sunt inerente și prezente în orice moment al actului cultural, cu atât mai mult la coriștii din Finteuș, care-și cântă marea dragoste de glia străbună, de Bunul Dumnezeu, de locurile natale. Sigur, emoțiile din scenă și sentimentele artiștilor sunt transmise publicului, se realizează o comuniune, o unitate de simțire, spectacolul devine o comuniune de sentimente. Aceasta o considerăm noi cea mai mare realizare – publicul să caute să rezoneze cu artiștii din scenă.

„ÎNTOTDEAUNA TREBUIE SĂ DAI CA SĂ POȚI SPERA SĂ IEI”

Care a fost cel mai neospitalier loc în care ați fost invitați? Ce a creat disconfortul?

Nu sunt locuri neospitaliere pentru corul din Finteuș și, cred, pentru niciun artist. Noi ne creăm prin prestația artistică un mediu favorabil, în care ne simțim confortabil, atât noi, ca prestatori artistici, cât și publicul spectator. Întotdeauna trebuie să dai ca să poți spera să ieși.

Prin ce peripeții „de neuitat” ați trecut în timpul turneele? Cum v-ați descurcat? Ce le face să rămână „de neuitat”?

Peripețiile sunt multe, așa, ca și anii trecuți peste noi, unele pozitive, altele negative, dar toate în colectivitate sunt depășite mai ușor. Peripețiile sunt legate de mijloacele de transport, care în unele cazuri cedează atunci

când nu te aștepți; așa s-a întâmplat în decembrie 2010, când ne deplasam la Târgu Jiu și un mic furtun de cauciuc de la sistemul de răcire al autocarului a cedat, iar timpul de reparație a fost de șase ore, lucru care a dus la pierderea concertului planificat la Teatrul din Târgu Jiu. Dar cu această ocazie am constatat și atașamentul unor oameni față de noi. Președintele Asociației cultural-patriotice „Avram Iancu” ne-a facilitat accesul rapid într-un atelier de reparații al firmei de transport urban din Cluj-Napoca. O altă întâmplare a fost cu ocazia ultimului turneu de la Roma. Unui corist i s-a făcut rău pe scenă și a leșinat în timpul concertului. Rapid, s-a intervenit, iar organele locale au solicitat serviciul salvării și s-au făcut investigații speciale la un spital din Roma, privind starea de sănătate a colegului nostru. De ce amintesc un asemenea eveniment? – Pentru a atrage atenția asupra pregătirii deplasărilor, ca toate detaliile să fie abordate și pregătite cu multă seriozitate, deoarece nu se știe când apare neprevăzutul. Asigurarea medicală pe care a avut-o colegul nostru ne-a scutit de unele neplăceri care se pot ivi în asemenea cazuri. Trebuie amintite aici și câteva evenimente deosebite pe care le-a trăit corul în ultimii doi ani. În decembrie 2010, corul a susținut un șir de concerte la Târgu Jiu, Turceni, Turnu Severin, iar în 6 decembrie la ora 18, am fost oaspeții profesorilor și studenților de la Universitatea de Vest din Timișoara. La finele concertului susținut în Aula Magna a Universității, corul a fost distins cu diploma „Honoris Causa” pentru promovarea dragostei de țară prin cântec. În 15 decembrie 2010, corul a susținut un concert pe scena Ateneului Român, în cadrul Galei „10 pentru România”, prilej cu care a fost distins cu acest trofeu. În 1 octombrie 2011, în București, a avut loc Gala Premiilor U.N.I.M.I.R. pentru anul 2011. Printre cei premiați a fost și Corul Bărbătesc din Finteușu Mare, pentru promovarea culturii naționale. Am primit diploma alături de mari somități din arta românească: Mariana Slătinaru Nistor, Eugenia Văcărescu Necula, Gheorghe Zamfir, Daniel Podlovski, Dan Grigore, Cristian Mandeal, Horea Andreescu, Victor Rebengiuc – în total au urcat pe scenă și au primit premiile 23 de colectivități sau personalități artistice.

„SUNTEM ÎMPREUNĂ LA BINE ȘI LA RĂU, NE AJUTĂM RECIPROC, ÎMPREUNĂ PUTEM FACE MAI MULTE ȘI MAI UȘOR”

Ce apreciați cel mai mult la un corist? Vocea poate fi mai puțin importantă decât unele calități morale?

Activitatea în corul din Finteuș are două laturi, de a transmite sentimente și a educa prin cântec publicul spectator și de a te autoeduca prin propriile tale acțiuni. Concertele noastre sunt lecții de istorie națională, sunt lecții de educație muzicală și iubire de aproapele tău și de Dumnezeu. Acest mesaj este receptat atât de spectator, cât și de corist. Coristul trebuie să fie un om complex, care este capabil de sacrificiu în pregătirea proprie și în acțiunea de expunere a celor receptate spre public. Coristul trebuie să aibă harul cântatului în cor, să facă acest lucru din plăcere și cu plăcere, să-și respecte statutul de corist și să-i respecte pe spectatori. Desigur, ne naștem diferiți, dar aici, în grupul nostru, deprindem unii de la alții lucrurile minunate ale vieții în colectivitate, făcându-ne conștienți de puterea pe care o are o colectivitate umană. Suntem împreună la bine și la rău, ne ajutăm reciproc, împreună putem face mai multe și mai ușor.

Cum e organizată o zi obișnuită a unui corist din Finteuș? Ce înseamnă pentru el „zi obișnuită”? Repetițiile se includ în „obișnuit” sau în „deosebit”?

În funcție de locul de muncă, coriștii își organizează timpul și modul lui de utilizare. Cu mici excepții, coriștii au gospodărie cu animale pe care le întrețin, iar atunci când sunt deplasări, aceste sarcini rămân în seama soției sau a altora rămași acasă. Repetițiile la cor constituie un lucru obișnuit – în fiecare duminică, de la ora 14.30 începem repetițiile care se termină după două, două ore și jumătate. Repetiții organizăm și peste săptămână, seara, atunci când împrejurările o cer, în fața unor spectacole, sau când avem ceva deosebit de pregătit. Repetițiile constituie și un prilej de a ne întâlni, de a discuta diferite probleme care vizează bunul mers al comunității.

Dacă știu bine, există o arhivă a corului. De când e condusă? Ce conține? Se păstrează absolut orice document sau unele sunt considerate nerelevante pentru posteritate?

Corul are o arhivă condusă din anii '70, care conține fotografii, înregistrări audio și video, afișe, programe, invitații, decupaje și articole din ziare, trofee, medalii, carte de onoare și multe alte documente. Se păstrează aproximativ toate documentele, deoarece la un anumit moment, toate pot avea valoarea lor. Sperăm ca după realizarea reparațiilor capitale la căminul cultural, să organizăm acolo o sală (muzeul corului) în care să fie expuse diplome, trofee, fotografii, pliante etc.

Ce piese compun garderoba unui corist finteușean? La ce (și de ce) ați renunțat din portul tradițional?

Nu am renunțat la portul tradițional. Coristul din Finteuș are două costumații: cea de vară, alcătuită din pantalon alb, cămașă, vestă, pălărie de paie; și costumația de iarnă, din pantalon tip „cioareci”, gubă și căciulă neagră. Cu siguranță, în satele românești, vechile activități tradiționale, țesutul, cusutul, cultivarea plantelor textile

(în, cânepă) au dispărut, în favoarea produselor industriale, doar croiul și modelul decorativ diferă de la o zonă folclorică la alta. Parcă folclorul sau tradiționalul îl mai găsim în rare cazuri, chiar în scenă, în spectacolele de folclor, dar și acolo predomină kitsch-ul, prostul gust. Totul este comercial, în detrimentul tradiționalului.

Mai există vreo piesă din portul popular local pe care finteușenii o poartă, în mod curent și acum?

La Finteuș se poartă iarna căciula neagră, iar vara pălăria de paie, dar cu calota mai joasă decât cea de pe vremuri. În sărbătorile de iarnă mai vezi câte-o femeie cu guba sură, sau cu zadie de lână (șorț de lână specific Chioarului).

„ODATĂ TREBUIE SĂ DISPARĂ UN LUCRU ȘI APOI ESTE PREȚUIT LA ADEVĂRATA LUI VALOARE”

Succesul la public al gubelor nu face ca ele să revină în „modă” la Finteuș?

Doar în rare cazuri se mai văd pe drum, în mod special femei, purtând gube, dar, știți, odată trebuie să dispară un lucru și apoi este prețuit la adevărata lui valoare.

De ce credeți că au renunțat țărani la libertatea de a-și asigura prin mijloace proprii tot ce le trebuie? Etnocultura e mai periclitată decât folclorul?

Sătenii au renunțat la produsele vestimentare tradiționale datorită facilității de a procura vestimentație și încălțăminte produse pe cale industrială. Femeile de la sat au tot mai puțin timp pentru a produce cu tehnică rudimentară, manuală, diferite produse care au devenit deja produse artizanale. Poate ar fi interesant ca în unele localități să se creeze centre de producție de bunuri de larg consum, costumații tradiționale, finanțate de stat, care apoi să fie valorificate în magazine specializate. Dar, până suntem săraci, nu cred că așa ceva se va întâmpla.

Ce a mai rămas din industria casnică?

Din vechea industrie casnică a dispărut torsul, nu se mai cultivă în și cânepă, foarte rar se toarce lână. Se șes mai rar covoare, zadie de lână și ștergări. Femeile cos năfrâmi din „delin” cu modele aplicate prin cusătură cu mătăsă. Se fac ștergări, fețe de masă, perdele cu ciur. Este o metodă decorativă pe pânză țărănească, prin eliminarea unor fire prin tăiere, rămânând pânza cu găuri pătrate, după un anumit model. Se face manual dantelă, care se folosește la ștergări, fețe de masă, la cearceafuri.

Satul încă mai există, dar s-a modernizat mult. Folclorul se stinge ireversibil? Se retrage temporar? Sau se metamorfozează?

La dispariția satului românesc și-au adus contribuția deciziile iresponsabile de industrializare forțată a României în perioada comunistă, când tinerii migrau de la sat, de la activitatea nerentabilă din C.A.P., spre activitatea industrială, la un salariu cât de cât satisfăcător. În acest fel au rămas sate în care în momentul actual trăiesc doar bătrâni ale căror posibilități fizice și financiare nu pot susține activitatea gospodăriilor private. Noile guverne venite după 1989 n-au adus nimic bun pentru sat, legile care guvernează activitatea în agricultură sunt haotice, de dragul respectării proprietății în agricultură, terenul s-au fărâmițat, făcând ca activitatea agricolă să fie nerentabilă. În felul acesta satele s-au depopulat, iar unde nu sunt tineri, nu se poate face progres. Finteușul este un sat la distanță mică de Baia Mare și mulți locuitori fac naveta la diferite firme din oraș, în timpul liber desfășurând activități în gospodăria proprie. Folclorul nu se stinge: se metamorfozează, se transmite de la o generație la alta, de la o comunitate la alta, sau prin mass-media. Aici trebuie luate măsuri radicale în ceea ce privește promovarea emisiunilor folclorice, în special la TV – televiziunile comerciale, în care este promovat folclorul, dar nu și cel de calitate și tradițional, ci un folclor comercial, care denaturează originalul.

„UN EVENIMENT LA SAT IMPLICĂ ÎNTREAGA POPULAȚIE, CU MIC, CU MARE, TOATĂ LUMEA ESTE ANGRENATĂ ȘI DISPUSĂ SĂ FACĂ CEVA”

Oricine vede că satele sunt acum mult mai puțin pitorești decât în urmă cu 50 de ani. Totuși, nu cumva aceasta e doar o aparență? Hainele, arhitectura și câteva elemente de confort să fie totul? Raportarea la evenimente, abordarea problemelor, evaluarea importanței lor, rezolvările ingenioase (tipic românești), relațiile interumane nu tot pe mentalitatea „pitorească” a străbunicilor noștri merg?

Satul românesc este într-o continuă metamorfoză, în continuă mișcare și transformare, atât populațional, cât și material. Satul rămâne pitoresc prin arhitectura tradițională care încă se mai păstrează la construcțiile vechi și în mică măsură la cele noi, dar satul a câștigat prin crearea utilităților necesare vieții – străzi asfaltate, apă curentă, canalizare, telefonie, televiziune prin cablu etc. –, toate duc la uniformizare, dar se păstrează la sat relațiile interumane, ale vieții patriarhale, ale vieții rurale, relații umane mult mai apropiate decât la oraș. Un

eveniment la sat implică întreaga populație, cu mic, cu mare, toată lumea este angrenată și dispusă să facă ceva. În sat este mai proeminentă mândria de apartenență la o anume comunitate. Dacă s-ar face un arbore genealogic în sat, s-ar constata că există legături de rudenie foarte apropiate într-un număr mare de familii, peste 30% sunt legați prin rudenie de sânge sau nași, cumetrii etc. Ineditul spiritualității finteușene este vizibil și la coriști, în diferitele deplasări, când raportează totul la sat, făcând mereu comparații între obiectivele vizitate și Finteușul nostru natal, desigur, multe sunt ilare și produc o stare benefică asupra grupului.

„MEMBRII FORMAȚIEI CORALE NU AU ÎN SAT UN STATUT APARTE, NU SUNT VEDETE [...] SUNT ADMIRAȚI, DAR NU INVIDIAȚI, SUNT OAMENI ÎNȚELEȘI ȘI CONSIDERAȚI NECESARI, PRIN EI S-AU REALIZAT MULTE LUCRURI ÎN COMUNITATEA NOASTRĂ”

Mai sunt oameni – și încă destul de tineri – care au prins vremea când dobașu satului anunța evenimentele importante. Departe de a fi fost perceput ca o „joacă”, între aceste evenimente era și jocul – sătenii considerând că e important să se știe la șura cui va avea loc, ca oricine dorește să poată participa. Astăzi, în Finteuș, ce importanță dau oamenii corului? Membrii corului sunt priviți în sat ca niște vedete? Sunt admirați? Sunt invidiați? Sunt neînțeleși? Au un loc mai „în față” în comunitatea satului? Sau trec mai mult neobservați? Ar anunța dobașu concertele lor?

În Chioar – zona etnofolclorică de care aparține Finteușul – „Danțu” era principala manifestare duminicală de peste an; iarna se organiza în casele mai spațioase, iar vara în șura unui cetățean care accepta ca, din primăvară până toamna târziu, la casa lui să se adune tot satul. Ca manifestare anuală, danțul culmina cu „Vergelul”, care se organiza în sărbătorile de iarnă, începând cu cele trei zile de Crăciun, Anul Nou și Bobotează. Vergelul, sau danțul danțurilor, este danțul inițiat, aici intrau în danț (la joc) perechile de dansatori – cei mici –, care începeau să joace în comunitate pentru prima dată. La Finteuș cânta la danț familia Negrea, renumită pentru violoniștii și instrumentiștii pe care-i avea, iar plata pentru cântat se făcea prin zile de clacă din partea fiecărui dansator. Peste an, se organiza claca danțului. Dacă în lume se vorbește de Finteuș, se vorbește datorită acestei formații corale, probabil unicat în țară și poate în lume. Membrii formației corale nu au în sat un statut aparte, nu sunt vedete, sunt simpli cetățeni care au în preocuparea lor și acest hobby (cântatul în cor). Ei sunt conștienți într-o măsură de importanța activității lor, dar nu în profunzimea fenomenului produs. Lipsa de cultură și de preocupare în domeniu îi privează de anumite sensuri profunde ale mesajului transmis, de fapt și spectatorii savurează doar mesajul direct, patriotismul cântecului, și nu necesitatea implementării lui în adâncul sufletului, ca acesta să devină „Crez”. Coriștii în sat sunt admirați, dar nu invidiați, sunt oameni înțeleși și considerați necesari, prin ei s-au realizat multe lucruri în comunitatea noastră. Sigur, „dobașu” a dispărut, anunțurile se fac prin mass-media, dar în Finteuș, la sfârșitul fiecărei Liturghii duminicale, preotul anunță evenimentele care vor avea loc în săptămâna care urmează. Concertele corului care au loc în Finteuș sunt puține, dar întotdeauna cu sala plină, la ele participând și cetățeni din satele limitrofe.

Și culisele satului Finteușu Mare?

Corul funcționează și datorită sacrificiilor pe care le fac soțiile, mamele și familiile noastre, cei rămași acasă, care preiau îndatoririle gospodărești care nu suferă amânare în executarea lor. Animalele și unele lucrări nu pot aștepta până venim acasă din deplasări. Soțiile ne asigură costumația adecvată și curată pentru realizarea spectacolelor, ele ne pun în bagaj mâncarea necesară pe timpul deplasării, ele rămân singure cu grija zilei de mâine, pentru ce? – doar pentru cauza nobilă pe care o promovăm. Un rol deosebit îl au administrația locală (Consiliul local al orașului Șomcuta și Primăria), Consiliul Județean Maramureș, care ne ajută financiar în realizarea unor proiecte culturale pe care le promovăm, cum ar fi Festivalul Coral „Valentin Băințan” și manifestarea artistică „Cântec din sufletul neamului”. La fel trebuie să-i amintesc aici pe oamenii de bună credință (sponsorii) care ne ajută financiar și material în activitatea noastră.

În afară de cor, ce puncte de mândrie/renume mai au finteușenii?

La Finteuș activează din anul 1974 Ansamblul folcloric „Stejarul”, care are scopul de a culege, conserva și valorifica scenic cultura tradițională din nord-vestul României. A reprezentat arta tradițională românească în țară și în Letonia, Polonia, Ungaria, Elveția, Italia.

„OBICEIURILE DE SĂRBĂTORILE CREȘTINE SUNT PĂSTRATE LA FINTEUȘ”

Se păstrează obiceiurile legate de sărbătorile creștine? De cele laice?

Obiceiurile de sărbătorile creștine sunt păstrate la Finteuș, Crăciunul cu colindele, cu vizitele făcute reciproc, între rude și prieteni, în păstrarea unor tradiții, în prepararea unor produse culinare specifice sărbătorilor creștine. În Finteuș, mulți locuitori țin posturile de peste an în întregime, iar marea majoritate a cetățenilor postesc în zilele de post de peste an, miercurea și vinerea. De Bobotează are loc sfințirea caselor și a acareturilor, copiii

umblă cu „Chiraleisa”, iar în ziua de Bobotează are loc sfințirea „Aghiazmei Mari”, la fel se face de Rusalii, când se sfințește apa și hotarul – se iese în țarină pentru acest moment. În ziua Bunei Vestiri, dimineața, se aprind în grădini focuri, care vor purifica grădina și familiile. În Duminica Floriilor se sfințesc ramurile tinere de salcie, care se așază la intrările în casă și grajduri, pentru a opri duhurile rele să intre înăuntru. În postul Sfintei Marii (1-15 august) se face la biserică „Paraclisul Maicii Domnului”, la care participă în mod special foarte mulți tineri. Sărbătoarea Învierii Domnului (Paștile) este precedată de cele trei seri (joi, vineri și sâmbătă), iar la 12 noaptea are loc Învieria, la care participă un număr mare de săteni. În ziua de Paști, familiile aduc la biserică o coșarcă special făcută cu un ștergar deosebit, în care sunt puse preparatele care se vor mânca în cele trei zile de Paști și care vor fi sfințite odată cu paștile (vinul cu prescura). Sărbătorile laice sunt legate de cele creștine, dar se păstrează mai puțin. De 1 mai (Armindenii) se pun la porți buchete de ramuri înverzite, cu flori etc.

Ce se cultivă mai mult în Finteuș? Cum sunt valorificate roadele pământului?

În Finteuș se cultivă porumb, grâu, triticale, ovăz, cartofi, plante furajere (trifoi, lucernă, ghizdei), legume pentru consumul propriu. Pe dealuri sunt livezi semiintensive și plantații de vie. Cerealele nu sunt comercializate la piață, se folosesc în propriile gospodării sau pentru hrana animalelor și îngrășatul porcilor, care apoi sunt comercializați la piață (târg).

Ce animale cresc oamenii din Finteușu Mare? Mai demult aveau și alte animale?

Numărul animalelor din gospodării a scăzut mult. În Finteuș se cresc vaci, cai, porci, păsări de curte (găini, curci), s-a redus foarte mult numărul bivoliilor și al cailor (locul lor fiind luat de tractoare). Multe familii au iepuri, porumbei și familii de albine. Sunt familii care cresc oi (aproximativ 250 de oi – numărul lor s-a redus: înainte erau 4-500 de oi).

Animalele sălbatice vizitează, uneori, satul? Produc pagube? Iau ceva măsuri oamenii? Ce măsuri?

Suntem un sat situat la distanță față de pădure, așa că animalele sălbatice vin mai rar în sat (vulpi). În câmp mai umblă mistreți, câprioare, dar pagubele produse sunt mici (normale).

Am înțeles. Dimensiunea Finteușului nu trebuie căutată printre cele măsurabile și perisabile. Aici, pagubele materiale sunt normale; animalele înfometate se pot „servi” din munca oamenilor, nederanjate; de altfel, la locuitorii de aici se vede o pronunțată tendință de spiritualizare a vieții: accent pe culturile vegetale (pe sevă), în timp ce zoocultura e lăsată să regreseze, ba, mai mult, în acest compartiment atenția se mută, de pe oi (cu produsele lor materiale), pe porumbei (simplă companie!); cine știe, poate că Finteușul va reuși să pună sub ocrotire animalele domestice nobile (calul, oaia, bivoliul); oricum, dintotdeauna, acest sat s-a remarcat prin valorile ideale, renumele lui fiind dat de tot ce înseamnă artă (comunitatea susține afectiv un cor care se apropie de suta de ani și un ansamblu folcloric aflat acum la vârsta maturității unui om), nu de vreo cultură de ceapă; minunățiile lumii sunt comparabile cu lucrurile familiare din Finteuș; satul s-a modernizat cam în tot ce ține de „fațadă”, dar interiorul uman e intact; nicăieri în lume nu există locuri neprietenoase, fiindcă prietenia e dusă chiar de finteușeni peste tot, învelită în fibrele inimii și dăruită, nu așteptată; trofee, premii, diplome? – niște... peripecii!; încurcături sunt numai întâmplările din cauza cărora se poate rata sau perturba transmiterea unui mesaj de simțire românească; patriotismul este pur și simplu ereditat în Finteuș și e închinat de coriști publicului, care îl preia pe canal emoțional; repetițiile sunt pentru artiștii finteușeni activități de rând, fiindcă înscrierea în ștafeta patriotică intră în treburile lor (național)-gospodărești; evenimentele culturale sunt momente importante în viața oamenilor, demne de a fi anunțate în Biserică; socotința fixează rentabilitatea economică, asigurarea hranei de azi și de mâine, dar nu s-a ajuns decât sporadic la nesocotința renunțării la postul creștin; din vechiul port finteușean, în viața de zi cu zi se păstrează doar acoperămintele capului – de unde se vede că cei născuți aici au instinctul protecției conștiinței, a rațiunii, a memoriei („coiful mântuirii”!); gubele au fost jertfite în existența profană, dar tocmai aceasta le trece în rândul sacralului, astfel încât apariția lor în concertele corului finteușean le faceenerate de milioanele de români de pe toată planeta; acasă și oriunde pe pământ, un finteușean nu poate suprima participarea la Sfânta Liturghie.

Asta e. Pe harta Universului, Finteușu Mare începe de la borma Dumnezeu, urmează drumul Național și se termină cu oprirea Veșnicie. Un sat într-adevăr Mare.

La reușita formației corale, pe lângă dirijor, concură toate vocile. Vocile acestea sunt ale unor oameni. Îi numim coriști și apreciem corul. Spectatorul îi vede numai în grup. Dar ei sunt personalități distincte, universuri umane bogate. Am dorit ca „un” corist să fie și pentru pu blic, cel puțin acum, coristul și să aflăm mai multe și despre dirijor. Vă invităm să citiți în paginile următoare (ca „anexe” ale acestui interviu) articolele: „Un om al echilibrului” de Cosmin Tămăian, „A fost destinul meu să vin în lume în satul în care cântecul exprimă cel mai profund dragostea de glia străbună și de Dumnezeu” de Andrei Dragoș, „Din dragoste de Dumnezeu, de neam, de țară”, material realizat de dirijor în colaborare cu coriștii și „Sigur este că am apucat pe o cale bună venind aici” semnat de Dorel Petre Cățu.

UN OM AL ECHILIBRULUI:

PROF. ANDREI DRAGOȘ, DIRIJORUL CORULUI BĂRBĂTESC DIN FINTEUȘU MARE

Cosmin TĂMÂIAN

Prof. Andrei Dragoș

Cu peste două decenii în urmă, mai precis în 1986, când am intrat, cu emoție, în rândurile corului bărbătesc de la Finteuș, am remarcat, între tenorii foarte buni, o voce care mi-a atras atenția, m-a impresionat într-un mod foarte plăcut și pe care dirijorul de atunci, domnul profesor Valentin Băințan (binecuvântată să-i fie memoria) o aprecia mult.

Era vocea domnului Andrei Dragoș, fiu al satului, profesor de fizică-biologie și directorul Școlii cu clasele I-VIII din Finteușu Mare.

A moștenit de la tatăl domniei sale, Nistor Dragoș (un mare solist al corului), o voce de aur, o plăcere de a cânta și o pasiune pentru muzică pe care puțini, în ziua de azi, le au.

Această pasiune pentru muzică s-a răsfânt și asupra generațiilor de copii care i-au trecut prin mână și pe care i-a învățat nu numai tainele materiilor predate, ci și tainele muzicii corale

pentru copii și arta dansului popular, artă pe care și azi o face foarte bine, având, alături de dânsul, un grup de dansatori și instrumentiști foarte talentați, cu care a participat la numeroase festivaluri de dans popular, atât în țară, cât și în afara granițelor ei, ducând cu cinste și onoare prestigiul Maramureșului, în special prestigiul Țării Chioarului.

Întâlnirile care au urmat începând cu acel an, 1986, când ne vedeam la repetiții la cămin sau în grădiniță duminica (eu având bunicii din partea mamei la Finteuș), cât și în următorii ani în care am trăit momente de înaltă ținută sufletească împreună cu corul și domnul Băințan, a făcut posibilă o cunoaștere mai apropiată a domnului Andrei, cunoaștere care s-a transformat rapid într-o relație de prietenie și simpatie reciprocă (eu aflând că bunica mea și cu mama domniei sale au fost verișoare, le-a chemat pe amândouă Reghina, au fost din același sat – Vălenii Șomcutei și s-au căsătorit tot într-un sat – Finteușu Mare), de colaborare sinceră și fructuoasă pe altarul muzicii corale românești.

Așa se face că, în anul 2003 când domnul Băințan se retrage de la cârma corului (din pricina sănătății șubrede și a vârstei înaintate), domnul Dragoș va prelua corul și bagheta dirijorală, fapt care m-a bucurat nespus, mi-a risipit îndoilele și neliniștile pricinuite de anumite zvonuri negre care vizau chiar încetarea activității corului din cauza lipsei unui dirijor care să aibă răbdare cu noi, să ne cunoască sufletul și viața, să ne înțeleagă și să-și dorească să colaboreze cu noi dincolo de orice bariere și concepții, greșite zic eu, legate de pregătirea socio-profe-

sională a corului, transportul și remunerarea dirijorului.

Toate acestea nici că se puteau mai bine găsi decât în persoana domnului profesor Andrei Dragoș.

M-a impresionat vocația profesorului, a omului iubitor de frumos, dublată de o sensibilitate pedagogică evidentă, antrenată prin studiul cărților și al oamenilor.

Mi-am dat seama că aveam în fața noastră un om al echilibrului, caracterizat de îmbinarea armonioasă a două exigențe contrastante: severitatea și blândețea, am conștientizat faptul că era vorba de o blândețe severă, adică de o atitudine fundamentată pe competențele sale profesionale impregnate cu dragoste față de oameni în general, de coriști în special.

După o perioadă scurtă de acomodare cu noul rol, domnul Dragoș încearcă și reușește introducerea în repertoriul nostru coral a mai multor piese care tratează atât de frumos și elocvent dragostea de neam și țară, iubirea de aproapele și preamărirea lui Dumnezeu, precum și reintroducerea altor piese, grele ca valoare, peste care uitarea încerca să-și lase praful.

În țară, peste tot unde a fost invitat corul (iar aceste invitații n-au fost puține), domnul Dragoș a realizat concerte foarte frumoase. Etalând un repertoriu foarte variat și bogat, a reușit să transmită acea emoție și trăire românească specifice sufletelor delicate, sensibile, de o mare finețe, ale românilor, iar răsplata au fost nume-

roasele aplauze și bisări, precum și promisiunea de a reveni în mijlocul auditoriului.

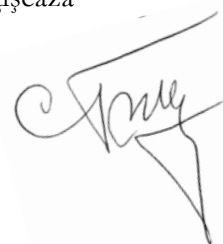
Din anul 2005 încooace, domnul profesor Andrei Dragoș realizează un proiect extraordinar – „Preaslăvirea prin cântec a neamului românesc și a limbii române” –, proiect care se derulează anual, printr-o ieșire într-o comunitate românească din diaspora.

Cu fiecare recital, inimile românilor din Barcelona, Paris, Milano, Madrid, Torino, Salzburg, Roma etc. au tresărit de emoție, bucurie și plăcere la auzul cântecelor patriotice, al doinelor, al colindelor vechi, autentice.

Toate aceste minunate lucruri realizate de domnia sa, precum și multe altele, au făcut ca inima și sufletul acestui român adevărat să nu obosească și să nu renunțe niciodată, chiar dacă țara a trecut și trece prin momente dificile, motiv în plus să-și dorească alături de noi să înfăptuiască, prin cântec, acest frumos dar nu ușor deziderat: „Iubirea de Neam și Țară”.

Profit de acest prilej pentru a-i ura multă sănătate, alături de cei dragi (familie prieteni, coriști), să rămână același om optimist și vesel, cu privirea senină și sufletul plin de iubire, iar dacă Dumnezeu va vrea, să rămână mulți ani în fruntea corului, pentru un motiv destul de serios din zilele noastre, care lovește atât statele din U.E., cât și de pe alte continente: „Un popor care-și uită tradițiile, datinile, obiceiurile, cultura și valorile culturale se poate considera o națiune pierdută!”

Cu considerație și mulțumire, aceste modeste rânduri pentru tot ce-ați făcut și faceți în continuare pentru sufletul meu și al celor care gândesc și simt românește, vă îmbrățișează

**A FOST DESTINUL MEU SĂ VIN ÎN LUME ÎN SATUL ÎN CARE CÂNTECUL EXPRIMĂ
CEL MAI PROFUND DRAGOSTEA DE GLIA STRĂBUNĂ ȘI DE DUMNEZEU**

prof. Andrei DRAGOȘ

Nu știu ce m-a legat atât de mult de acest sat, dar nu se putea altfel, doar aici am văzut lumina zilei, într-o familie de țărani iubitori de frumos, de pământ, harnici și cu credință în Dumnezeu.

Așa că nu a fost alegerea mea, a fost destinul meu să vin în lume în satul în care cântecul exprimă cel mai profund dragostea de glia străbună și de Dumnezeu, aici, unde unchiul tatălui meu (fratele bunicului), ajutat de preot și de directorul școlii din vremea respectivă, s-a gândit că marele eveniment care se apropia – „Unirea cea Mare” – trebuie întâmpinat cum se cuvine.

Spre sfârșitul Primului Război Mondial, adună bărbații care nu erau plecați pe front și pregătesc întâmpinarea celui mai mare eveniment pe care-l va avea neamul românesc – Unirea tuturor teritoriilor românești într-un stat unitar și independent, „România Mare”. Ce păcat că, din această Țară a românilor, de-a lungul timpului,

lupii flămânzi ai Europei au sfârtecat bucăți pe care n-am reușit să le recuperăm în momentele favorabile pe care ni le-au oferit evenimentele istorice.

În 1 Decembrie 1918, la Șomcuta Mare, sub numele Corul Plugarilor din Finteușu Mare, susțin primul concert, moment, probabil, unic în România, ca începutul activității artistice a unei formații corale să fie legat de ziua de 1 Decembrie 1918, și care are ca deviză „Ne-am unit inimile, sufletele și glasurile pentru a proslăvi prin cântec neamul românesc”.

Orice s-ar spune, corul din Finteuș este o istorie vie, care păstrează în paginile sale cele mai semnificative și mai expresive cântece, prin care promovează momentele istoriei naționale, dragostea de Țară și credința în Dumnezeu.

Ce curaj, ce șansă, ce moment favorabil atunci când se cânta numai ce trebuia cântat, când, sub notele din partitură, textele conțineau... partidul, Ceaușescu, din partiturile corului nostru parcă intenționat au fost șterse aceste cuvinte, înlocuindu-se cu Ștefan, Mihai, Tudor, Iancu, cu... pe-un picior de plai, pe-o gură de rai, trec batalioanele române Carpații, într-o Transilvanie frumoasă, la arme cu frunze și flori, așteptându-i izbânda și frații. Oare când vom trece cu frunze și flori peste Prutul cel despărțitor de frați și Țară, când visul cel măreț al lui Mihai Voievod Viteazu se va reîmplini și cei care ne conduc destinul își vor aduce aminte și se vor

gândi la românii care trăiesc în afara României actuale?

Poate m-am legat de această parte a gliei stră-bune pentru faptul că Dragoș Andrei, birăul (primarul) satului, la sfârșitul veacului al XIX-lea a reușit împreună cu consătenii lui să cumpere de la Biserica reformată din Aiud, pentru sat, pășunea și pădurea de pe „Teietură”, că acest om a fost tatăl primului dirijor al corului din Finteuș și al bunicului meu, așa că eu sunt Dragoș Andrei a lui Nistoru lui Patric a Birăului, iar mama este Reghina Coltanului din Văleni. M-am născut în 17 noiembrie 1947, fiind primul copil, născut după șapte ani de la căsătoria părinților mei, căsătorie care a avut loc în prima parte a lunii noiembrie

1940. Am absolvit Facultatea de Științe Naturale și Agricole de la Institutul Pedagogic din Baia Mare, în 1971, și am activat ca profesor la Școala din Săpânța, apoi la Școala din Curtuișu Mare, ca, în septembrie 1974, să fiu adus la Școala din Finteușu Mare, în calitate de profesor-director, de unde m-am pensionat în octombrie 2010. În 1972, m-am căsătorit cu Maria, profesoară de limba și literatura română, avem trei copii și patru nepoți. Activez în cor din anul 1963, cânt la tenor I, iar din 2003, sunt dirijorul corului. În octombrie 1974, am înființat Ansamblul Folcloric „Stejarul” din Finteușu Mare, cu scopul de a culege, conserva și valorifica scenic tradiția populară din nord-vestul României – costum, dans, cântec și obiceiuri.

La Ambasada României din Paris (4 decembrie 2005)

DIN DRAGOSTE DE DUMNEZEU, DE NEAM, DE ȚARĂ

prof. Andrei DRAGOȘ

Alexandru Ioan AVRAM a MĂRIOARII LUI CRIȘAN. „Născut la 2 iunie 1965 în Finteușu Mare, am absolvit 10 clase și apoi Școala profesională de metalurgie, am fost angajat la Combinatul Chimico-Metalurgic din Baia Mare ca rafinator, de unde am ajuns șomer. După o perioadă m-am angajat la „Aramis” Baia Mare, lucrând ca magaziner. Am intrat în cor în anul 1983, la îndemnul unchiului Nicolae¹, îmi place colectivitatea și atunci când suntem împreună. Este o bună posibilitate de a ieși în țară și în străinătate”.

Ion este baritonist și-i place să se afirme cu vocea, este serios la repetiții și încearcă să-și rezolve la serviciu participările la acțiunile pe care le avem. Este un om bun la suflet și săritor, de multe ori îi ajută pe cei mai în vârstă la bagaje. El întreține mormântul lui Valentin Băințan.

Adrian BARBU (Biu). O viață dedicată cântecului coral. Născut în 27 iunie 1927 în Finteușu Mare, a absolvit opt clase și este agricultor. Cu toate că a rămas orfan de tată încă din tinerețe, intră în cor la vârsta de 15 ani în anul 1942, cântând în timp la toate vocile, tenor 1, tenor 2, bariton și bas. Este unul dintre cei mai talentați și pregătiți coriști, cu seriozitate și respect față de activitatea corală. Datorită acestui fapt a reușit să stăpânească și dirijatul, dirijând corul bisericesc la Sfânta Liturghie. Până în anul 2009, a fost președintele executiv al corului, iar din 2009 este președintele de onoare. Este unul din păstrătorii vechilor cântece patriotice, fiind coleg de formație cu mulți din cei care au pus bazele mișcării corale de la Finteuș. A activat în cor sub toți dirijorii: Nistor Dragoș, Gheorghe Pop, Roman Sadoveanu, Valeriu Coteți, Valentin Băințan și Andrei Dragoș. În multe momente

este un sprijin în realizarea unor piese și în organizare. Este cel mai vechi corist în activitate. Nu a avut urmași pe linie masculină, dar are un nepot, pe Adrian Floruță, care cântă la tenor I și este cantor la biserică.

Liviu BARBU a lui IȘTOAN. Născut la 5 august 1947 în Finteușu Mare, am făcut școala profesională de trei ani, apoi liceul „Gheorghe Șincai” și Școala Tehnică de Proiectare în Minerit. „Activez în cor din anul 1965, cu mare pasiune și dragoste, îmi plac cântecele patriotice și în mod special cântecele de inspirație folclorică compuse de Ion Vidu. Repetițiile ne dau prilejul de a ne întâlni și a discuta multe probleme, de cultură, politice dar și despre activitatea din localitatea noastră. Prin activitatea corală am avut posibilitatea să cunosc multe locuri din țară și din Europa. M-aș bucura dacă posturile de radio și televiziune ar promova mai mult cântecele noastre”.

Liviu Barbu cântă la bariton, pasionat și iubitor de frumos și cântec, respectuos și dornic de mai bine în toate domeniile.

¹ Tenorul Nicolae Buda (n.r.).

Vasile CHIRA a lui ȘIMONU RUJII. Născut duminică, 2 iulie 1933, în Finteușu Mare. A intrat în cor în anul 1950 și cântă la bas. În tinerețe, a lucrat ca vulcanizator, mecanic, fochist, ocupându-se în același timp cu agricultura și are cazan de făcut ȕică; face horincă pentru finteușeni, dar și pentru cei din Posta, ale căror cazane nu funcționează din lipsă de apă. Actualmente, este pensionar, văduv, soția i-a decedat în urmă cu 17 ani. Are două fete: Rodica și Laura, și trei nepoți: de la Rodica, pe Carmen (27 de ani), iar de la Laura, pe Paul (16 ani) și pe David (13 ani) – în ei își pune speranța să îi urmeze la cor. Fetele sunt plecate și lucrează în Italia. Laura locuiește la Torino unde este asistentă medicală și face parte din Asociația Social-Culturală „OVIDIO” a românilor din Piemont, care a facilitat participarea corului nostru la două mari acțiuni la Torino și a Ansamblului Folcloric *Stejarul* la Festivalul Internațional de Teatru în Stradă de la Torino (2010).

Dionisie COTEȚ a BURDII. Născut în zodia Leului, duminică, 10 august 1941 (anul 7449, de la Adam) în Finteușu Mare; în calendarul asiatic este Șarpe de metal, aspectat pasiv, luna Maimuței, an comun, cu doi Lap chun-i. A absolvit opt clase și școala de mecanici agricoli. Cântă în cor la bariton, dar, fiind bolnav, e nevoit să lipsească mult de la repetiții – se mișcă greu, acest fapt face ca în concertele de pe scene cu înălțime să lipsească, la fel și la Liturghia din Biserica, deoarece nu poate să urce la balcon.

Gheorghe COTEȚ a lui NISU BURDII. „M-am născut în 29 august 1973 în Finteușu Mare, am absolvit Școala Ajutătoare nr. 2 din Baia Mare specialitatea confecționer încălțăminte, actualmente lucrez ca muncitor la Drumurile Naționale filiala Baia Mare. Am intrat în cor în 1994 din dorința de a mă integra și eu în mișcarea artistică din sat, de a cânta în cor”.

Este un corist serios și sociabil, participă cu plăcere la activitate, reușind să-și rezolve și problemele de timp care se suprapun în unele momente. Cântă la tenor I.

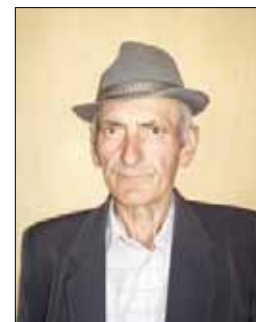

Ioan Dumitru COTEȚ – MITRU MOCIRANULUI. „Născut în 3 iulie 1948 în Finteușu Mare, am absolvit șapte clase și apoi Școala profesională de mecanici utilaj greu. Am lucrat la T. C. I. Oradea filiala Baia Mare și la Primăria Șomcuta Mare. Activez în cor din anul 1962, cântând la bariton”.

Mitru este vocea de bază de la bariton, fiind cel mai vechi de la voce, în momentul actual este prim-curator al parohiei noastre fiind foarte preocupat de amplele lucrări de renovare care au loc la biserică și de pregătirile ce au loc pentru resfințirea bisericii, festivitate care va avea loc în ultima duminică din luna august 2012.

Toma COTEȚ a lui GUSTI ȚÎLII. S-a născut în zodia Pești, duminică, 6 martie 1949. Cântă de mulți ani în cor, la bas. Este pensionar, pomicultor, a lucrat la „Scipomar” Baia Mare, ferma de la „Stejarul”, pînă la desființarea acesteia, cum de fapt s-au desființat majoritatea fermelor pomicole și nu numai.

Cultivă porumb și cartofi, crește iepuri, lucrează și ca muncitor constructor. Soția, Cornelia, o femeie autoritară, are 57 de ani. Au trei copii – Augustin, de 36 de ani, Ani, de 31 de ani, Vasile, de 27 de ani – și trei nepoți: Diana (a lui Augustin), de 16 ani, David (al lui Ani), de șase ani, Rareș (al lui Vasile), de doi ani și șase luni².

² Informație din 13 iunie 2012 (n.r.).

Dinu Stelian CRISTE a lui VĂSĂLICA STINII. „Născut în 3 noiembrie 1975 în Finteușu Mare. Am absolvit opt clase și școala profesională, lucrez ca muncitor în construcții, deoarece firma la care am fost angajat s-a desființat și am ajuns șomer. Sunt la cor din 1992, urmându-l pe tatăl meu”.

Dinu este baritonist talentat, și tatăl lui cântând la aceeași voce, provine dintr-o familie de cântăreți. Până la căsătorie a făcut parte și din ansamblul folcloric.

Nistor CRISTE a TRIFULUI. Născut în 9 iulie 1939 în Finteușu Mare, a absolvit șapte clase și a lucrat ca muncitor necalificat la Întreprinderea de Transporturi Auto din Baia Mare, de unde s-a pensionat. Cântă în cor din 1955, face parte din generația veche, înzestrat cu voce de tenor I deosebită și cu un bun auz muzical; este nelipsit de la activități, îi place corul și colectivitatea, este prietenos și glumeț, repede lansează o glumă.

Vasile DAVID. S-a născut în zodia Racului, miercuri, 27 iunie 1962. Este în cor din anul 2008, unde cântă la bas. Muzica e singurul lui „hobby”, dar se ocupă cu plăcere și de agricultură (cartofi, fânțe). Împreună cu ginerele și-a cumpărat o gamă de mașini agricole (tractoare, pluguri, semănători, grape cu discuri, mașină de plantat cartofi, combină) cu care prestează lucrări și pentru alți cetățeni din Finteuș. Are vaci și porci. Soția, Maria, lucrează cu el în agricultură, asta, bineînțeles, pe lângă muncile domestice curente; au o fiică de 26 de ani, Liliana, și un nepot, Ionuț, de cinci ani.

Aurel DRAGOȘ a lui MIRON. „Născut în 13 octombrie 1941 în Finteușu Mare, am făcut șapte clase în Șomcuta Mare, apoi Școala Profesională în Satu Mare, calificându-mă în meseria de zidar, am absolvit Liceul Gheorghe Șincai din Baia Mare la seral și apoi Școala Tehnică Financiară din Baia Mare. Provin dintr-o familie cu posibilități materiale reduse, dar dragostea de cunoaștere, de a studia, m-a ajutat să mă realizez. Activez în cor din anul 1965 la tenor II din dragoste față de cor și de cântecele corale pe care le promovăm. Cântecele patriotice promovate de formația noastră are ceva aparte, imaginea noastră parcă vine din străfundurile istoriei pentru a promova dragostea de țară prin cântec”.

Aurel Dragoș este tipul românului cinstit și corect care a răzbit în viață prin muncă foarte conștiințioasă și seriozitate deosebită. A promovat în viață și societate prin propriile puteri și calități, iubește munca și colectivitatea la fel de mult și corul, discutăm de multe ori despre modalitățile prin care am putea atrage în această activitate pe tinerii din Finteuș, cum am putea face ca acest fenomen artistic să nu dispară.

Mircea DRAGOȘ a lui IONU BOBULUI. Născut luni, 3 februarie 1975 (zodia Vărsător). A intrat în cor în anul 2008 și cântă la bariton. Din familia lui, este primul corist. Ocupația: conducător auto. Are un camion proprietate personală cu care prestează munci la diferite persoane fizice și juridice, și pentru comunitatea din Finteuș, ajutând la întreținerea drumurilor care nu sunt asfaltate. Hobby-uri (în afară de muzică): fotbal și dans (activează și în Ansamblul Folcloric „Stejarul”, ca dansator). În gospodăria proprie, nu ține decât o vacă, în schimb are mult de lucru la câmp (culturi: porumb, cartofi, fânțe). Este căsătorit cu Florina și au un băiat de doi ani și șase luni³ – Vasile Matei.

³ Informația este din data de 13 iunie 2012 (n.r.).

Petrică Gabriel DRAGOȘ (Patric) a lui GĂVRILA lui BULGĂR. Născut în zodia Gemenilor, joi, 11 iunie 1970; cântă în cor din anul 1989, de la 19 ani, tot la bariton, ca și tatăl lui, Gavril, care a activat în cor până în anul 2009. Este administratorul unei firme proprii. Cu utilajele pe care le deține în firma proprie execută multiple lucrări pentru comunitatea noastră. Este sufletist și preocupat de ce se întâmplă în sat, ia atitudine față de neregulile care apar. Soția, Cecilia, este casnică. Au un băiat de 14 ani, Gabriel, și unul de cinci, Radu. Petrică este implicat și în activitatea parohiei noastre, fiind curator.

Valeriu Nistor DRAGOȘ a lui NISTORU lui PATRIC a BIRĂULUI. Născut în 25 septembrie 1951 în Finteușu Mare. Tata: Nistoru lui Patric, mama: Reghina Coltanului din Văleni. Am absolvit opt clase la Finteușu Mare, Liceul nr. 2 din Baia Mare, iar apoi Școala postliceală comercială din Cluj-Napoca. Am lucrat ca șef de unități comerciale la I. C. S. A. P. Baia Mare (Gastronom S. A.), la restaurante „Maramureșul”, „Mara Parc”, „Miorița”, „Dealul Florilor”, de unde m-am pensionat. Sunt căsătorit cu Florica, educatoare, avem o fată – pe Roxana – și o nepoată – Alesia, elevă la Liceul de Artă din Baia Mare. Lucrând în Baia Mare, locuiesc acolo, dar începând cu anul 1977, fac naveta la repetiții, mergând duminica și peste săptămână la Finteuș (ducându-l și pe domnul Băințan, cât a trăit și ne-a fost dirijor). Merg la Finteuș cu multă plăcere, este satul meu natal, acolo am și o mică proprietate (cabană cu livadă), am colegii și prietenii, acolo este casa părintească, în care locuiește fratele meu, actualul dirijor al corului. Corul din Finteuș este o creație a familiei mele – fratele bunicului meu a fost primul dirijor, fratele meu dirijează corul acum, iar eu sunt președintele Asociației Corale. În grup, mai ales că suntem buni prieteni și foarte apropiați, lucrurile sunt mai frumoase.

Gabriel Valer FĂTUL. „M-am născut în 28 decembrie 1991 în Baia Mare, sunt student în anul II la Universitatea de Nord din Baia Mare, activez în cor din anul 2008 cântând la tenor II. Locuiesc cu familia la Baia Mare, dar la fiecare sfârșit de săptămână mergem toată familia la Finteușu Mare, la bunica din partea mamei. Duminica particip la Liturghie și am auzit cântând corul duminical, iar la căminul cultural am participat la multe acțiuni realizate de cor. Așa m-am decis să fac parte și eu din această formație. Activez în cor deoarece îmi place să fac parte dintre cei ce promovează cântecele vechi patriotice. Mă simt onorat să fac parte din acest grup de «eroi» promotori ai dragostei de țară și de Dumnezeu prin cântec.”

Ioan FĂTUL. „M-am născut în 24 decembrie 1964 în Finteușu Mic, am absolvit învățământul superior în Baia Mare și lucrez ca funcționar public la Primăria Municipiului Baia Mare. Prin căsătorie, am ajuns în Finteușu Mare, iubind corul și cunoscând activitatea deosebită pe care o are am intrat în cor în anul 1990 anul căsătoriei. Am și un băiat care este în cor și cântă la tenor II”. Ionuc are o voce superbă de tenor I, are un auz deosebit și un simț armonic excelent ce-l ajută mult în prestația corală. Chiar iubește cu adevărat corul și cred că nu ar da înapoi pentru tot binele lumii.

Ioan Valer FĂTUL (Ucu). S-a născut în zodia Leului, miercuri, 29 iulie 1987, la Baia Mare. După astrologia lunară, este Iepure de foc în profil pasiv, luna Ma-imuței, an comun, dar norocos – cu doi Lap Chun-i. Cântă în cor la bariton, are o voce bună și duce mai departe arta bunicului său – Valer Lobonț (cărui în sat i se zicea Ministeru). A urmat Școala Populară de Artă „Liviu Borlan” din Baia Mare, unde a studiat orga, dar nu mai cântă decât ocazional la acest instrument. Deși este licențiat în Drept, preferă să lucreze ca barman și să participe la muncile agricole și gospodărești ale familiei lui. Este un băiat serios și foarte harnic, priceput la toate.

Adrian FLORUȚĂ a lui ADRIAN. Are 25 de ani (născut în 14 februarie 1987, în Finteușu Mare). A absolvit mai multe școli – Grupul Școlar Auto din Baia Sprie, Liceul Tehnic din Baia Mare, Școala Populară de Artă „Liviu Borlan” din Baia Mare, studiind acolo instrumentul taragot, dar îi place viața la sat și a rămas în Finteuș să se ocupe mai departe de gospodăria părinților: face și agricultură (cultivă mai ales porumb, grâu, cartofi) și este și fermier, având șapte vaci. De mic i-a plăcut Biserica, unde bunicul lui, Adrian Barbu, este de mulți ani dirijorul corului și l-a luat și pe el, foarte devreme, să cânte. Aici a fost remarcat, ca solist, de dirijorul Valentin Băințan, care l-a încurajat și l-a îndemnat să intre și în renumitul cor bărbătesc din localitate, în care activează și azi bunicul lui matern. Este la partida tenor I, n-a abandonat nici taragotul, cu care cântă la diverse petreceri unde este invitat; în același timp, este cantor al Bisericii din sat.

Augustin-Roman GROBEL. „Născut în 30 aprilie 1946 în Finteușu Mare, din părinți țărani. Am absolvit șapte clase la Școala din Remetea Chioarului locuind acolo cu bunica dinspre mamă. La noi, la Finteuș, în perioada respectivă funcționa școală doar cu clasele I-IV. Am frecventat Școala Profesională Agricolă din Șomcuta și m-am transferat la Școala Tehnică Agricolă din Satu Mare, deoarece cea din Șomcuta Mare s-a desființat. Am absolvit școala și am lucrat o perioadă la C.A.P. Șomcuta Mare, în paralel frecventând cursurile liceului din localitate, secția mecanici de mașini și utilaje, bineînțeles la seral. După terminarea liceului, am fost transferat ca șef la Secția de mecanizare a agriculturii din Șomcuta Mare. Am avut dragostea de a participa la activități culturale, activând în echipa de teatru din sat alături de mai mulți consăteni (Barbu Adrian, Romocea Toma și alții care au plecat dintre noi). Încă din 1945 corul nostru a fost dirijat de unchiul meu, Gheorghe Pop, deci nu se putea ca noi din familie să nu participăm la această activitate, după cum bine știți învățătorii și preoții erau sufletul satelor românești. La corul din Finteuș te integrezi foarte repede, coriștii sunt prietenoși și fără invidie, caută permanent să-și ofere ce au mai bun și altora, dar mai greu este cu acumularea repertoriului foarte vast și diversificat, dar alături de colegi am depășit acest stadiu. Corul a ajuns o personalitate națională, un promotor al dragostei de neam, țară și Dumnezeu prin cântec, nu se poate să nu ne dăm strădania pentru perpetuarea acestui fenomen”.

Gusti este un om cu o gândire pozitivă, inventiv și pasionat, a avut șansa să aibă în familie pe al doilea dirijor al corului, pe învățătorul Gheorghe Pop, de activitatea cărui se leagă promovarea mișcării corale din zona Șomcutei în perioada 1950-1970, construirea căminelor culturale din Finteuș și Buciumi și a Casei de Cultură din Șomcuta Mare.

Florin ILIE. „M-am născut în 29 martie 1988, deodată cu fratele meu **Ionuț ILIE**, deci suntem în cor doi frați gemeni. Ionuț în momentul actual este plecat și lucrează în Franța. Am absolvit – ca și fratele meu – Grupul Școlar Tehnic din Baia Mare secția Industrie alimentară și lucrez pe post de carmangier în Baia Mare. Activăm în cor din anul 2004, la propunerea profesorului Dragoș. M-am obișnuit și îmi palce foarte mult”.

Frații Ilie sunt talentați, cu bună educație și sociabili, se acomodează repede la situațiile care apar, cântă la tenor II. Încă din clasele primare, fac parte din Ansamblul Folcloric „Stejarul”, ca dansatori. Sunt singurii gemeni care participă la activitatea corului și a ansamblului. Mulți consăteni nu reușesc să-i deosebească. Prin profesia lor, participă la realizarea și pregătirea bucatelor pe care le oferim oaspeților noștri care participă la activitățile organizate în sat.

Corin Iulian IONESCU a lui GĂVRILA lui VICTOR. „Născut la 25 ianuarie 1950, am absolvit Liceul Agro-Industrial din Șomcuta Mare, secția Electromecanici, lucrez la firma „ENTOPAT” din Mireșu Mare, în calitate de director. Activez în cor din anul 2006 ducând mai departe preocupările familiei mele. Bunicul meu Victor a lui Găvrilă, tata și frații mei au cântat în acest cor, deci cum să stau eu deoparte, mai ales că frații mei prin căsătorie au plecat din Finteuș și nu mai activează în cor. Atunci când cânt mă simt cineva, am o satisfacție și o împlinire. Aș dori ca peste mulți ani să mai aud corul cântând și regret mult că nu am fecior care să mă urmeze, dar sper că vor cânta ginerii mei”.

Lulu, așa cum îl alintăm, provine din familia primului dirijor, a lui Nistor Dragoș, bunica lui, Anastasia, a fost soră cu „învățătorul” așa cum îl pomenesc și azi finteușenii pe primul lor dirijor. Lulu cântă la bariton iar împreună cu soția și cele două fete sunt membri ai ansamblului folcloric „Stejarul”.

Vasile Gherasim IONESCU a lui VICTORU DIACULUI. Este pensionar, s-a născut în Finteuș, marți, 23 noiembrie 1937, în zodia Săgetător. A absolvit opt clase, apoi școala de șoferi din Petru Groza (acum Ștei, județul Bihor) și a fost conducător auto la Drumurile Naționale Baia Mare și la T. C. I. A intrat în cor în anul 1950, la numai 13 ani. Este căsătorit cu Maria, mai tânără decât el cu cinci ani, au un băiat, Dorel, și o fată, Daiana. Au mai avut-o și pe Dorina, care a murit pe la 15 ani. De la Dorel, îl au pe nepotul Marian (24 de ani), iar de la Daiana nepoatele Veronica (18 ani) și Maria (12 ani).

Vasile LOBONȚ a LĂPTARULUI. Data nașterii: sâmbătă, 19 iunie, anul Domnului 1954, și de la Adam 7462 (zodia Gemeni). Cântă la tenor I, în Corul Bărbătesc din Finteușu Mare, cântă și în corul bisericesc; este și curator la biserică. De meserie, este maestru constructor specializat în zidărie. Are o gospodărie frumoasă, în momentul de față, crește două vaci (Mândraie și Stela) și cinci purceluși. Soția, Cornelia, este casnică. Au un băiat – Florin, o fată – Mariana, și șapte nepoți – de la băiat pe Florina, Cristi, Lidia, Emanuel, iar de la Mariana pe Andrei, Naomi și David. Nepoții din partea fetei sunt, acum, în Irlanda.

Teodor LÖRINȚ (Dorel). Voce frumoasă, de tenor I. De meserie, este blănar-croitor, actualmente pensionar. S-a născut duminică, 17 martie 1957 (zodia Pești). Soția, Ana, lucrează ca vânzătoare într-un magazin din Finteuș. Au două fete – Loredana și Lavinia și o nepoțică – Ștefania (fetița Loredanei). Îi place să se ocupe de animale: acum, are patru vaci, zece oi, două scroafe cu purcei, un câine mare, frumos, ascultător – îl cheamă Șeic –, o mulțime de pisicuțe și mama lor, o elegantă Persană albă.

Gheorghe MIHAȘCA. Născut la 18 octombrie 1941 în Finteușu Mare. A absolvit liceul și a profesat ca șofer în cadrul Firmei „Azur”, transport călători, de unde s-a pensionat. „Cânt în corul din Finteuș pentru a avea posibilitatea să-mi exprim dragostea de țară prin cântecele noastre”.

Cumătru Mihașca cântă la bariton, la prima vedere s-ar părea că este flegmatic și pasiv la unele lucruri care-l înconjoară, dar după ce reușești să-l cunoști îți dai seama ce profund gândește și cât se frământă vizavi de unele aspecte din activitatea noastră cotidiană.

Nistor MORARIU. „M-am născut în 5 octombrie 1929 în Finteușu Mare. Am absolvit Liceul de cultură generală din Șomcuta Mare și am lucrat ca funcționar și președinte de cooperativă de consum ultima dată la Șomcuta Mare, de unde m-am pensionat. Am intrat în cor în 4 august 1991, la insistențele dirijorului Valentin Băințan, dar și din dorința de a participa și eu la acțiunile formației corale”.

Nistor Morariu intră în activitatea corală la o vârstă destul de înaintată, cântând la tenor I. El a fost cel care a instituit în asociația noastră sistemul de sponsorizare a activității încă din anul 1992.

Dumitru MUNTEAN. S-a născut în zodia Peștilor, miercuri, 23 februarie, anul Domnului 1966, iar de la Adam 7474. Îi place mult în cor, unde cântă la tenor II. Este agent de pază în Baia Mare, iar acasă ține vaci și porci. Are și un câine foarte bun. Cultivă de toate, mai ales porumb și cartofi. Pe lângă muzică, are ca hobby pescuitul. Soția, Lia, este muncitoare în Finteuș. Fiicele lor învață în Baia Mare, la cele mai bune colegii naționale: Dumitrița, de 19 ani, este la „Mihai Eminescu”, iar Georgiana, de 16 ani, la „Vasile Lucaciu”.

Grigorie MUNTEAN. Născut la 28 octombrie 1940 în Finteușu Mare, fiul lui Dumitru și Sofia, absolvent a opt clase și a școlii de mecanici de utilaj greu. A intrat în cor în anul 1955, când dirijor era Gheorghe Pop, iar corul funcționa ca formație mixtă. „În tinerețe m-am dus la cor, fiind liber și mi-a plăcut să ies cu ceilalți tineri prin sat. La 18 ani m-am însurat, corul fiind mixt am adus și soția la cor. După o perioadă corul a revenit la formula bărbătească și soția a rămas acasă să se ocupe de treburile din gospodărie. Sigur, în gospodărie sunt multe probleme și soția mă ceartă uneori că mă duc de acasă cu corul, dar nu regret și nu-mi pare rău, fac un lucru deosebit și până voi avea zile și sănătate voi activa în cor.” Grigorie este un tenor talentat cu multă dragoste față de activitatea corală, serios în pregătire și în activitatea scenică, bun organizator și dornic de a activa în comunitate.

Mircea MUREȘAN a BOCUȚULUI. „Născut în 13 iunie 1967 în Finteușu Mare. Am absolvit Liceul Industrial de Construcții de Mașini din Baia Mare și am lucrat la „Cuprom” Baia Mare până nu demult, când firma a fost închisă, așa că sunt tânăr șomer. Am intrat în cor la îndemnul tatălui meu și al profesorului Andrei Dragoș, la data de 29 octombrie 1984. Era un moment când euforia corală la Finteuș era maximă, și ne dădea posibilitatea de a ieși în lume, erau momente destul de grele și încălcite, dar prin cor am putut vedea țara”. Mircea cântă la tenor II fiind pasionat și un bun exemplu pentru cei tineri din vocea lui, la tenor II au rămas doar patru coriști din generația Băințan.

Lucian ONIGA. „Născut în 13 februarie 1969 în Ileana jud. Sălaj. Am absolvit Liceul Economic «Simion Bărnuțiu» din Șimleul Silvaniei și apoi Facultatea de Management Financiar Contabil din București, sunt angajat la Ferma Zootehnică din Baia Mare, în calitate de operator. M-am căsătorit în Finteușu Mare cu Bombonica Dragoș și iată-mă în satul care are cel mai frumos simbol – Corul din Finteuș. Din anul 1995 am intrat în cor, dar datorită serviciului nu m-am ținut serios de treabă vrând să renunț. Nu am renunțat și mă bucur pentru aceasta, cânt cu plăcere și cântatul îmi aduce satisfacții deosebite. Lucian cântă și la taragot, este iubitor de muzică și pasionat om serios cu preocupări la fel, și-a construit casa la Finteuș ca să poată fi mai aproape de noi. Cântă la tenor II.

Ioan Marian POP a MĂRIOARII FĂTOAIL. „M-am născut în 19 martie 1971, am absolvit Liceul Agro-Industrial din Șomcuta Mare. În prezent lucrez cu Firma «Baumit România», ca director de zonă. Sunt foarte mult plecat pe teren dar încerc să particip la repetiții și la acțiunile corului. Cânt în cor din anul 2011, dar am fost și înainte cântând la liturghie în biserică. Motivele ar fi multe, prin cântecul nostru promovăm dragostea de neam și țară, păstrăm și ducem mai departe tradiția străbunilor noștri”.

Popicu este un tânăr ambițios și cu mult talent, cântă la tenor II, face parte și din Ansamblul Folcloric „Stejarul”, cu care am reprezentat Maramureșul pe diferite scene din țară și din Europa. Nu cu mult timp în urmă și-a adus feciorul la cor. Așa se transmite din generație în generație dragostea față de cântecul coral.

Marinel POPAN. Săgetător născut în 14 decembrie 1965. Fiul lui Cornel Popan (29 mart. 1937-6 iun. 2000), corist, care i-a transmis pasiunea pentru muzică și vocea – amândoi cântând la bas. Din această înclinație, și pentru a continua arta tatălui său, s-a înscris și el în cor. Lucrează în construcții, dar este și paracliser la Biserica Ortodoxă „Sfântul Ioan Botezătorul” din sat. O altă atracție pentru el este pictura – în special cea bisericească: a pictat, de exemplu, Biserica Ortodoxă „Nașterea Maicii Domnului” din Mogoșești și Biserica Ortodoxă din Someșeni – Cluj. Este căsătorit cu Iuliana – cea mai pricepută femeie din sat la orice lucru; ea îi confecționează și costumele pentru scenă (a deprins arta croitoriei de la tatăl său). Au doi băieți: Iulian și Vlad. Vlad s-a născut în 14 decembrie 1990. Este absolvent al Liceului Sportiv din Baia Mare, cântă și el la bas, în cor, dar este și

dansator în Ansamblul „Transilvania” din Baia Mare – de aceea participă mai rar la repetiții și alte activități ale corului. Iulian s-a născut la 23 august 1995, este elev la Liceul „Ioan Buteanu” din Șomcuta Mare, clasa a X-a, cântă în cor din anul 2011, la tenor II, însă fiind ocupat cu școala, contribuie la activitățile corului în funcție de timpul liber disponibil.

Toma ROMOCEA, a PUPULUI. Născut în 3 noiembrie 1940 în Finteușu Mare, a absolvit opt clase, este agricultor, a intrat în cor în anul 1955. „Mă duc la cor datorită faptului că strămoșii mei au participat la cor, străbunicul de la înființare, apoi tata, apoi eu și fratele. Bunicul meu, Nistoru Nichitii, a fost bun prieten cu cei trei care au înființat corul. Părinții duc copiii la cor, așa a adus bunicul pe tata și pe unchiul Tămaș la cor și apoi tata pe mine și pe fratele Valer. Activez în cor datorită pasiunii pe care o manifest față de această activitate, prin aceasta am văzut țara și multe zone din Europa și parcă simt o necesitate să merg la cor, a devenit un obicei, o obișnuință ca duminica să merg la repetiții”. Tămaș, un bun basist, de fapt întreaga familie a cântat la bas, serios în pregătire și iubitor de frumos, om cu inițiativă și cu atitudine față de unele nereguli care apar pe parcurs.

Liviu Leontin SABĂU. „M-am născut în 6 noiembrie 1968, am absolvit școala profesională de construcții, sunt ginere în Finteuș, și din ianuarie 2010 am intrat în cor. Frecventez acest cor din dragoste față de străbunii noștri și pentru a duce în continuare cântecele și tradițiile strămoșești, și din plăcere, totodată.” A ajuns la Finteuș prin căsătorie, locuiește în Baia Mare, dar la fiecare sfârșit de săptămână vine la socrii participând la repetiții și activitatea corală. Cântă la tenor II. Este tânăr în cor și desigur în multe cazuri i se pare greu, dar este pasionat și s-a integrat rapid în colectivitatea din sat.

Ionuț Marian SADOVEANU. „Născut în 18 iunie 1993 și sunt elev la Liceul Teoretic «Ioan Buteanu» din Șomcuta Mare, secția Matematică-Informatică. Sunt la cor din 2009, muzica mă relaxează, îmi place să cânt. Vin la cor să-l înlocuiesc pe bunicul care nu demult a plecat acolo departe să cânte în corul îngerilor. Mă gândesc ce va fi în viitor, ce voi face și unde voi profesa, ce voi lucra, dar sunt sigur că una din preocupările mele va fi să cânt în corul din Finteuș, corul străbunilor mei”. Ionuț este un tânăr serios, cu preocupări serioase, cu o bună educație primită în familie care sunt sigur că va continua activitatea alături de noi. Cântă la bariton.

Aurel SZTAN a MOISIL. „Născut în 16 iulie 1942 în Finteuș, am absolvit opt clase și am lucrat ca muncitor la magazinul de materiale de construcții din Baia Mare, actualmente sunt pensionar. Particip la cor din anul 1960, iubind mult muzica. Încă din copilărie am început să cânt la vioară fără să fac performanță, așa că atunci când s-a ivit ocazia am intrat în cor”. Aurel este dotat și talentat, iubește mult muzica și dansul abordându-le cu multă plăcere, cântă în cor de tenor I, ce păcat că nu a reușit să-și lămurească și feciorul să-l urmeze. A rămas orfan de tată de foarte mic, mama lui s-a recăsătorit în Mocira, dar el n-a părăsit Finteușul, fiind crescut de o mătușă. Este căsătorit cu Aurica, mare iubitoare de muzică și dans, cu o fire foarte deschisă, de parcă toate lucrurile din lumea asta sunt extraordinare.

Cosmin Dacian TĂMÂIAN. Nepotul lui Coteș Vasile a lui Aurelu Pintenilor, născut la 4 august 1969, la Baia Mare. Studii superioare. Locul de muncă – „Vital” Baia Mare. Și-a petrecut copilăria în satul Finteușu Mare la bunicii din partea mamei, în felul acesta s-a legat de sat, de oameni și de activitățile din localitate. Sfătuit de bunicul său Vasile Coteș, corist la bariton, intră în cor în anul 1986, cântând la bas. Cosmin face parte dintr-o familie de mari coriști, de oameni care și-au dedicat activitatea pentru prosperitatea spirituală a localității. Nivelul de pregătire intelectuală, vocea și memoria muzicală, seriozitatea și dragostea de satul natal îl situează pe Cosmin în rândul celor mai buni și devotați coriști, în care să ai încredere și siguranță vizavi de rezolvarea unor probleme care se ivesc în activitatea noastră. Împreună cu Valer Dragoș, cu Ionuc Făt, fac naveta din Baia Mare la repetiții, desigur pentru o activitate în cadrul unei grupări de amatori este un efort deosebit. Cu asemenea oameni se pot face lucruri minunate și deosebite.

Ioan TÎNC. Este din zodia Capricorn, născut sâmbătă, 1 ianuarie 1972 în Lucăcești, iar după calendarul lunar, este Mistreț combinat cu elementul Metal, în aspect negativ, în an comun dar norocos, cu doi Lap Chun-i. A absolvit 10 clase și este lucrător în construcții. Pe lângă construcții, se ocupă cu multă plăcere de legumicultură, tradiție moștenită din Lucăcești. Este de ginere în Finteuș, fiind căsătorit cu Crina lui Ionu Stipanului. Activează în cor din anul 2006, din plăcere și pentru perpetuarea tradiției. Este talentat, cu o bună voce de bas.

Bogdan Andrei URS. S-a născut la 23 septembrie 1993 (prima zi din Balanță). După zodiacul chinezesc este Cocos de Apă în formulă negativă (pasivă), din an comun, cu doi Lap Chun-i. Și mai exact, este din anul Cocosului, luna Câinelui (combinație care dă cele mai agreabile persoane ale acestei zodii). Este elev în clasa a XII-a la Liceul „Ioan Buteanu” din Șomcuta Mare⁴. Pentru că pasiunea lui este muzica, a intrat în corul din satul natal, unde cântă la tenor II. Îi place și să joace fotbal, dar, deși pare incredibil, lucrul la câmp este un adevărat hobby, pentru el; au o livadă de meri de 1,5 ha, la întreținerea căreia, de asemenea, participă.

Ioan UȚĂ a MĂRIOARII LĂPTARULUI. Născut în Finteușu Mare, vineri, 25 aprilie 1969 (a cincea zi din zodia Taur). Cântă în cor, la tenor I. Îi place mult în acest colectiv. Lucrează în construcții, a fost, o perioadă, în Spania, dar s-a întors la casa lui. Este administratorul Asociației Agricole din Finteușu Mare. Nicăieri n-a găsit, până acum, o soție, probabil că nu a căutat cum trebuie sau nu a fost decis să facă acest pas. Fiind necăsătorit și, deci, fără obligații familiale, are posibilitatea să participe activ la cele mai multe acțiuni care se organizează la nivelul localității noastre. Nu ține animale „productive”, dar are un câine – Moki, și o pisică – Raluca.

⁴ Absolvent, la data apariției revistei (n.r.).

Gheorghe VĂLEAN. „M-am născut în 14 noiembrie 1946 în Tămaia, prin căsătorie am ajuns ginere în Finteuș la «Bocotanu». Am absolvit școala profesională de electricieni minieri și liceul, am profesat această meserie până la pensionare. M-am acomodat repede în Finteuș și în 1972 am intrat în cor, fiind familiarizat cu mișcarea corală din satul meu natal. Îmi place să cânt, mă pasionează mult muzica religioasă”.

Ghiță cântă la bas, voce bună și puternică, la fel auz muzical, foarte serios la repetiții, iar la biserică cântă cu multă dăruire pricesne. Are un băiat – Călin – și două nepoate– Georgiana (de 14 ani, foarte talentată la învățarea limbilor străine, îi place în special franceza și vrea să urmeze o facultate filologică) și Iulia (cu înclinație spre matematică – probabil, se va îndrepta spre studiul disciplinelor realiste). Călin s-a născut vineri, 15 septembrie 1972; a terminat Liceul Tehnic nr. 1 din Baia Mare, specializându-se în domeniul electronic, dar acum lucrează ca șofer la „Urbis” Baia Mare; participă sporadic la activitățile corului (din lipsă de timp), unde cântă la partida bas.

Valer ZAMFIRESCU a lui VICTORU SOFII. Arcaș născut duminică, 13 decembrie 1953. Este tenor I și continuă vocația familiei: tatăl și bunicul lui au fost și ei coriști. A intrat în cor în 1970, la 17 ani, iar în 1982 i s-a încredințat de către dirijorul Valentin Băințan, prima piesă, ca solist: „Du-te, dor” de Nicodim Ganea, cântec cu care a avut întotdeauna mare succes – a luat chiar premiul special al juriului la Festivalul „Ciprian Porumbescu” de la Suceava. A cântat sub patru dirijori: Roman Sadoveanu, Valeriu Coteți, Valentin Băințan și, actualmente, Andrei Dragoș. Are studii liceale, s-a specializat ca electronist și a lucrat în Baia Mare. Soția, Maria, acum pensionară, a lucrat în comerț, tot la Baia Mare. Au două fete, Ana Maria și Carmen Mihaela, și doi nepoți, David, de patru ani, al fiicei Carmen Mihaela, și Victor, de doi ani și jumătate⁵, al Anei Maria.

Mare păcat că Valer nu și-a perfecționat prin studii acest talent deosebit dăruit de Dumnezeu. Vă asigur că dacă acest lucru s-ar fi întâmplat, Valer nu era colegul nostru, el ar fi abordat concerte de altă factură pe marile scene ale lumii.

⁵ Informații comunicate în data de 13 iunie 2012 (n.r.).

SIGUR ESTE CĂ AM APUCAT PE O CALE BUNĂ VENIND AICI

Dorel Petre CÂȚU

Mă numesc Cățu Dorel. Și Petre pe deasupra, asemenea tatălui meu.

M-am născut în Baia Mare, în data de 24 iunie 1963, de Sânziene („Unii spun că în noaptea aceasta, exact la miezul nopții, se deschid cerurile. Nu prea înțeleg cum s-ar putea deschide, dar așa se spune: că în noaptea de Sânziene se deschid cerurile. Probabil că se deschid numai pentru cei care știu cum să le privească [...]” – Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*).

Așadar sunt Rac și, precum Racii, cred că mă pot descrie ca o ființă analitică, meticuloasă, dar în același timp sensibilă (la tot ceea ce este frumos, sau dimpotrivă, urât). O fire veselă și de un optimism incorigibil. În rest, ceva de genul „unde îl pui, acolo stă”, chit că mai dau din coate din când în când. Despre înălțime și greutate mă abțin să vorbesc, raportul n-ar fi avantajos pentru mine, deși lumea zice că-s frumos, deștept și devreme acasă.

Am absolvit Facultatea de Electronică și Telecomunicații în anul 1987, iar în prezent sunt inginer de sistem – cu atribuții în special pe partea de comunicații – într-o instituție patronată de stat.

Am devenit membru al Corului bărbătesc din Finteușu Mare¹ în primăvara anului 2010, aproximativ luna martie, deci sub acest aspect sunt tinerel.

De ce am ales să intru în cor?

Răspunsul ar fi în același timp și greu și ușor.

Practic, am crescut alături de muzica sa. În clasele I-IV, tovarășa învățătoare (o doamnă în cel mai pur sens al cuvântului) ne-a învățat, în spiritul vremii, o serie de cântece patriotice, dintre care multe erau ale corului din Finteuș. Pe care le-am reținut până în ziua de azi.

Întâmplarea a făcut să ajung în Finteușu Mare, și nu doar așa, în trecere, ci ca om cu număr la casă. A urmat o perioadă de acomodare cu oamenii, cu locurile, cu obiceiurile, cu grijile, bucuriile, necazurile și toate celelalte trăiri ale satului. Inevitabil, am ajuns la momentul în care, timid (dar tenace), mi-am făcut intrarea în cor. Și mi-a plăcut. Corul bărbătesc din Finteușu Mare reprezintă o colectivitate deschisă oricui îi place să cânte, oricui iubește acest popor și această țară, oricui este credincios. Iar acest lucru se simte: există prea puține case în Finteușu Mare din care să nu fie sau să nu fi fost în cor cel puțin o persoană. Acesta nu este un simplu cor, este aproape o instituție a acestui sat, alături de biserică, de școală, de grădiniță. Este un reper al satului, al orașului Șomcuta Mare, al județului Maramureș, al României. Este o expresie a vieții sociale a Finteușului Mare: corul cântă în biserică, participă la înmormântări sau parastase, după repetiții se dezbate problemele obștii (pășune, ciurdă, alegeri, candidați, drumuri etc), se fac planuri pentru săptămâna ce vine, ori pur și simplu se deapănă amintiri. Este o stare de spirit cu rădăcini adânc înfipite în trecut, un memento al unei istorii

¹ Domnul Dorel Petre Cățu cântă la tenor II (n.r.).

zbuciumate, o evadare din banalul cotidian spre universul spiritual al credinței în Dumnezeu. Este, în fine, un mod de viață.

Dar toate acestea nu se văd. Când stăm pe scenă sau în fața altarului unei biserici, se vede doar un grup de bărbați, în general bine făcuți și mulți trecuți de prima tinerețe, îmbrăcați în gube, cu fețe grave. Un grup de bărbați care prin cântecele lor aduc un omagiu eroilor neamului sau îl preaslăvesc pe Dumnezeu.

În aceste timpuri lovite de tot felul de crize economice, financiare, politice sau sociale, în care fiecare gest costă, aceștia sunt în stare să parcurgă sute, ori chiar mii de kilometri pentru a aduce alinare în sufletele românilor de pretutindeni, lăsându-și acasă pentru o perioadă soțiile, gospodăriile, animalele, fără a primi nimic în schimb. Dar ce mulțumire mai mare poate fi decât să vezi un public ce izbucnește în aplauze, ori, dimpotrivă, păstrează o tăcere încărcată de trăiri adânci și mute atunci când ți-ai transmis mesajul prin cântec? Iar dacă gazdele or da un pahar de pălincă, un colț de pită și o bucată de slană, om spune întotdeauna „Mulțam”.

Pentru toate acestea cred că sunt membru al acestui cor.

...

Revenind la tonul pe care am început a scrie, spuneam inițial că ar fi și un răspuns mai ușor de dat la întrebarea „De ce sunt în cor?”, și anume pentru că îmi place. Ni s-a recomandat însă să nu folosim acest răspuns și să intrăm în detalii de la prima încercare. Cred că din milostenie, pentru părinții acelor pruncuți de vreo, să zicem, 2-3 anișori, pruncuți care – Doamne, ferește! – ar putea pune mâna pe aceste rânduri și apoi i-ar necăji cu nesfârșita întrebare:

„DE CE?”

DE CE?,

DE CE?,

DE CE?,

DE CE?...

Trebuie să fac o mărturisire: nu le voi spune niciodată colegilor adevărul meu absolut, că eu sunt cel mai bun din acest cor. Am să le spun însă un alt adevăr, mai relativ, dar poate mai apropiat de realitate: că sigur nu sunt cel mai bun din cor (de fapt nici nu știu dacă sunt bun) dar, la fel de sigur este că am apucat pe o cale bună venind aici.

Eu atât am avut de zis.

Dumnezeu să vă ocrotească pe voi, cei ce ne citiți aceste gânduri! Noi vă simțim aproape.

Cățu Dorel

și Petre, asemenea tatălui meu

P. S. Aș dori să mulțumesc redactorului acestui articol, care nu mi-a ciuntit și nici răstălmăcit spusele spre a curge altfel decât așa cum mi-au ieșit din minte².

Același Cățu Dorel

și Petre

² 😊 (n.r.).

VICTOR NEGREA – PENTRU ETERNITATE**Angelica SIMIONCA**

Violonistul Victor Negrea este cunoscut ca păstrător și valorificator al cântecelor și tradițiilor populare din Țara Chioarului și nu numai de acolo. Melodiile frumoase bine alese și sunetul inconfundabil al viorii lui revin și azi în mintea celor care i-au ascultat vioara minunată, pe unii petrecându-i la naștere, pe alții la nuntă, iar pe unii pe drumul fără întoarcere, drum pe care a plecat și maestrul violonist Victor Negrea în urmă cu opt ani (iunie 2004).

Victor Negrea

Nu se mai știe când s-a născut, poate în 9 iunie 1934, poate în 20 iunie 1933, poate... Dar sigur era în Cireșar și era în Finteușu Mare din Țara Chioarului, și a slujit folclorul maramureșean cu multă dăruire vreme de peste 50 de ani. Absolvent de școală generală, a învățat să cânte la vioară încă de la vârsta de 7 ani, îndrumat fiind de către tatăl său, lăutar și el, Gheorghe Negrea. Prima formație artistică cu care a cântat a fost cea a unității militare din Beiuș, în perioada efectuării stagiului militar. Aici își îmbogățește cunoștințele muzicale și îndrăgește folclorul bihorean. În urma unui concurs, este angajat ca instrumentist la Ansamblul „Maramureșul” din Baia Mare, iar în anul 1970 se transferă împreună cu câțiva colegi instrumentiști la Ansamblul „Țara Oașului” din Satu Mare, unde se înființase o orchestră profesionistă. Alături de această orchestră, participă la numeroase festivaluri naționale și internaționale: la Szeged, în Ungaria, la Zakopane, în Polonia etc. Ansamblul din care făcea parte a câștigat în Polonia trofeul „Toporașul de aur”. Pentru o perioadă scurtă, maestrul viorii revine la Baia Mare. Apoi, a colaborat de asemenea foarte bine cu Ansamblul „Mara” al Casei de Cultură din Sighetu Marmației, alături de care în anul 1977 a câștigat, la Dijon (Franța), „Discul de Aur” decernat de Academia „Charles Cros” din Paris. A efectuat alte turnee peste hotare, invitat fiind de diferite formații artistice, în țări precum URSS, Polonia, Bulgaria, Iugoslavia, Suedia, Norvegia, Elveția. Împreună cu frații săi și alți instrumentiști, se transferă la Exploatarea Minieră Cavnic, unde înființează Ansamblul „Flori de mină”, la Casa de Cultură din Cavnic, al cărui instrumentist și dirijor este tot el.

Avea un bogat repertoriu muzical popular și, la concursurile la care a participat, a câștigat numeroase premii. Bogata moștenire muzicală a sa a fost preluată și cântată de frații, nepoții și strănepoții săi, ei înșiși fiind de altfel cunoscuți în domeniul muzicii populare. Din frumoasele sale melodii s-au inspirat de-a lungul timpului și numeroși soliști vocali.

În amintirea sa, începând din anul 2005, are loc Festivalul-concurs „Victor Negrea”, la care participă interpreți la vioară ai cântecelor sale, dar și ai altor melodii, ocazie cu care sunt descoperite noi talente, posibili urmași ai violonistului.

A fost un om foarte credincios, tot timpul l-a avut în inimă pe Dumnezeu, „și tot așa le-a spus și elevilor săi, să-l aibă pe Dumnezeu în suflet.”¹

¹ Anca Goja, *Festivalul Primașilor „Victor Negrea” – un început vegheat din ceruri*, „Graiul Maramureșului”, nr. 4746, 1 nov 2005, p. 8.

Maestrul viorii Victor Negrea și-a pus amprenta profesionismului său pe o parte din elevii săi, care astăzi sunt fericiți că l-au cunoscut și au fost inițiați în tainele interpretării violonistice de către el.

Gheorghe Anghel: „sunt fericit că am apucat să cânt cu el.”²

Ioan Tămaș: „A fi fostul elev al lui Victor Negrea e o onoare, dar și o povară” și „era ca un tată sau ca un bunic prin sfaturile pe care mi le dădea.”³

Petrică Filip: „Este o onoare faptul că mi-a fost profesor și îmi pare bine că am ajuns să-l cunosc personal și să învăț de la dânsul.”⁴

Liviu Ungur Sîrb: „Era un profesor foarte bun, explica, ne înțelegea, greșeam, repeta, avea o răbdare de nedescris și un talent de a predă, încât nu se putea să nu înțelegi.”⁵

Ioachim Făt: „Victor Negrea, celebrul violonist, a venit acasă la noi și i-am arătat instrumentul. După ce mi l-a acordat, i-a spus tatei că poate să facă un violonist din mine. Terminam cursurile de la școala generală din sat la 12.00, iar la 12.30 aveam autobuz spre Baia Mare. De multe ori mergeam nemâncat, priveam cu jind la colegii mei care rămâneau în curtea școlii la joacă. Era deja o responsabilitate pentru mine. Îmi plăceau foarte mult aceste ore și chiar îmi doream să pătrund tainele acestui instrument. Voiam să învăț cât mai mult de la maestru.”⁶

După cum se vede, mărturiile celor care au învățat cu el sau ale celor care doar l-au cunoscut, ca și înregistrările păstrate, atestă faptul că Victor Negrea a fost un mare artist, un dascăl strălucit, un perfecționist în arta interpretării violonistice, oricând dornic de a-i ajuta pe alții să-și întregască arta violonistică.

Muzica lui va încânta, astfel, și de acum încolo ascultătorii, sunetul viorii sale, „transsubstanțiat” sub arcușul și pe strunele altor violoniști va răsună mereu pe meleagurile românești și în special chiorene, va rezona în inimile iubitorilor muzicii populare, care le vor primi cu aceeași emoție de la alți păstrători și continuatori ai tradițiilor noastre.

Pentru eternitate, maestre!

Surse de informare:

Goja, Anca, *Festivalul Primașilor „Victor Negrea” – un început vegheat din ceruri*, în „Graiul Maramureșului”, nr. 4746, 1 nov. 2005, p. 8.

Miklos, Anca, *Ioachim Făt este discipolul renumitului Victor Negrea*, în „Adevărul”, Baia Mare, 27 febr. 2010,

http://www.adevarul.ro/locale/baia_mare/Ioachim_Fat_este_discipolul_renumitului_Victor_Negrea_0_215978459.html).

Viman, Alexandru, *Cu cât cânt, atâta sunt : Rapsozi ai cântecului popular*, Baia Mare, 1989.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Anca Miklos, *Ioachim Făt este discipolul renumitului Victor Negrea*, în „Adevărul”, Baia Mare, 27 febr. 2010,

http://www.adevarul.ro/locale/baia_mare/Ioachim_Fat_este_discipolul_renumitului_Victor_Negrea_0_215978459.html

„VĂ DORIM SĂ EȘIM ÎNVINGĂTORI!”

Angela Monica JUCAN

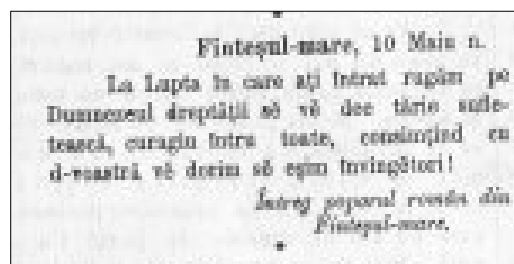
Cine știe câte ceva despre Finteușu Mare știe și că este dintotdeauna sat românesc. Ce monument de trăire înseamnă asta e imposibil să ne imaginăm acum – câtă statornicie, câtă răbdare, încumetare, stăruință, cât sacrificiu s-au consumat, câtă primejdie s-a înfruntat cu mirabilă vrednicie ca legătura dintre strămoși și urmași să nu se desfacă și celor de mâine, cu toată sărăcia din colibă, să le rămână un loc sub soare și un nume. Sigur că satul e românesc pentru că locuitorii lui sunt români și vorbesc limba română. Însă pentru menținerea identității și a limbii (de fapt, nu se poate una fără alta) într-un ținut înjugat atâta amar de vreme la un regat sau la un imperiu – după mersul politicii – care nu ar fi avut drept asupra lui, dar l-au stăpânit prin vicleșug, abuziv și opresiv, e nevoie de întreținerea parei *conștiinței* de neam. Și, în această vatră românească – Finteușu Mare –, fiecare generație, fiecare familie, fiecare ins a pus cel puțin câte o surcea, încât românitatea a fost pregnantă și activă în toată durata existenței acestor oameni aici, chiar dacă a fost nevoie și le-a fost în fire să se situeze mai mult în defensivă.

O asemenea prezență într-o conjunctură cardinală și prezență promptă alături de semeni ajunși la mâna unei justiții injuste au avut finteușenii în timpul procesului memorandiștilor, când au trimis, probabil prin telegraf, o scrisoare de solidarizare cu fruntașii Partidului Național Român din Transilvania imediat după începerea procesului lor¹. Textul – datat pe stil nou: 10 mai 1894 și publicat trei zile mai târziu (duminică, 13 mai) la Sibiu, în „Tribuna”², an. 11, nr. 89, p. 354 – este concis, dar comunică tot ce trebuie și neechivoc:

La Lupta în care ați intrat rugăm pe Dumnezeu dreptății să vă dea tărie sufletească, curaj întru toate, consimțind cu d-voastră vă dorim să eșim învingători!

Întreg poporul român din Finteușul-mare

Impresionant. *Voi* ați intrat în luptă, pentru *voi* ne rugăm, *vă* împărtășim credința și dorința și *vă* dorim (vouă) *să ieșim* (voi, cu noi, cu tot) învingători. În numai câteva cuvinte, sunt pronunțate răspicat asentimentul și adeziunea, știința că acesta este adevărul, unitatea de credință, de voință, de preocupări, angajarea în temerara întreprindere a actului memorandist, susținerea emoțională a celor care sunt cu un pas mai în față. De altfel, în finalul „procesului”, dr. Ioan Rațiu va spune același lucru:

¹ Procesul a început la 7 mai 1894 n. (stil vechi: 25 aprilie) și a durat până în 25 mai (13 mai v.).

² „Tribuna” din Sibiu a avut trimis special la Cluj în zilele procesului (ca și „Gazeta Transilvaniei” din Brașov, „Dreptatea” din Timișoara, principalele periodice din București, plus corespondenții publicațiilor din străinătate).

„Ca persoane particulare, nu avem ce căuta înaintea acestei curți cu jurați, fiindcă noi am lucrat numai ca mandatar ai poporului român [...]”.

Gestul finteușenilor indică și acum, după mai mult de un secol, și peste secole, de-acum încolo, faptul că ei erau la curent cu evenimentele și luau atitudine față de ele. Presa românească ajungea în satul lor prin abonamentele puținilor intelectuali locali, iar ei se îngrijeau ca satul să fie informat despre ce se întâmplă; știrile erau dezbătute în comunitate, oamenii aveau o poziție față de ele și nu dădeau înapoi de la a și-o afirma deschis, expunându-se cu bună știință la riscuri enorme (o arestare – care îi păștea – nu-i doar o sechestrare a celui în cauză: în urma ei, rămâne multă îngrijorare acasă, rămâne povară, sunt copii rămași fără tată, soții ori bătrâni fără ajutor, sunt lacrimi, mestecat amar și un stigmat de purtat – nu printre consăteni, ci în fața celor străini de acest neam), fiindcă nu se putea ca, deși la mulți kilometri distanță, ei să nu se constituie în *aproapele* reprezentanților lor, pe-un gând cu același Ioan Rațiu care tot atunci avea să declare fără înconjur: „Nevinovați suntem, dar dumnea-voastră stăpâni sunteți pe individualitatea noastră fizică, nu însă și pe conștiința noastră, care în această cauză este conștiința națională a poporului român”.

Totul e prins foarte clar în această scrisoare: ortodoxia nativă și indestructibilă a finteușenilor, trăsăturile lor morale, disponibilitatea sufletească și felul „nepractic” de a gândi.

Nu se mai poate ști acum a cui va fi fost inițiativa compunerii scrisorii. Dar dacă ideea ar fi putut veni de la oricare sătean, poate neumblat pe la școală, redactarea și scrierea efectivă nu puteau aparține decât preotului sau învățătorului.

Din păcate, despre preoții Finteușului nu am găsit decât informații sumare. Cert este că preotul din 1894 a fost din familia Dragoș – pr. Ștefan Dragoș, în acea perioadă –, familie care, începând cu anul 1871, a dat preoți care au păstorit satul timp de 110 ani, veghind și la viața laică a comunității și punându-se în primejdia evenimentelor pentru apărarea demnității românești și pentru favorizarea, pe cât se putea atunci, a împlinirii voii românilor – ceea ce ne face să credem că preotul n-a stat deoparte nici când s-a scris textul în susținerea semnatarilor Memorandului.

Dar autorul putea fi la fel de bine tânărul, atunci, Gavril Bogdan care tocmai obținuse în acel an, prin concurs, postul de învățător în satul lui natal. El s-a născut în Finteușu Mare la 4 august 1871 și este primul învățător calificat din istoria acestui sat. A urmat cursurile preparandiale din Sibiu, pe care le-a absolvit în 1893. A fost unul din primii doi atriști din localitate, a fost director al școlii, a fost unul din cei trei întemeietori ai nemaipomenitului cor al satului, a lăsat în manuscris o istorie a învățământului de aici etc., etc., de aceea nu-l vedem nici pe el străin de ideea de a se trimite scrisoarea sau neîmplicat în elaborarea ei, mai ales că studiasse la Sibiu, unde apărea „Tribuna” și e foarte posibil să fi avut legături cu redacția sau pur și simplu să fi rămas cititor fidel al acestei publicații.

Să fi fost părintele Ștefan Dragoș, să fi fost învățătorul Gavril Bogdan cel care a purtat penița pe hârtie sau a conceput mesajul, ori vor fi alcătuit împreună textul – este puțin important să aflăm. Esențial e că *întreg poporul român* din Finteușu Mare a fost de acord și și-a asumat răspunderea și riscul, punând mai presus de securitatea individuală trimiterea unui semn cald de solidaritate și de împreunăsimțire (*consimțind* – zice-n telegramă) cu cei aflați în prima linie a bătăliei pentru viitorul Neamului Românesc și a unui semn, pe cât de ideal și el, pe atât de real, al mobilizării personale și obștești în această luptă dreaptă. Cine știe câte asemenea gesturi nemișinate minte (ca fiind fapte considerate în firea lucrurilor, nu extraordinare) și nici în documente n-au fost consemnate, ori documentele s-au pierdut vor fi fost în lungul timpului. Însă, cu siguranță, ele se găsesc scrise în arhivele și ideale, și obiective, și absolute ale lui Dumnezeu.

DESPRE FOLCLOR**prof. Andrei DRAGOȘ**

Valorile cele mai de preț ale omului sunt cele spirituale purtate în suflet, acestea sunt perene și nemuritoare, nu pot fi răpite de nimeni, în comparație cu cele materiale care sunt palpabile, au o anumită durată, sunt consumabile și trecătoare.

Ca totalitatea bunurilor și cele spirituale reprezintă o zestre moștenită și transmisă din generație în generație, supusă unei evoluții istorice și reprezintă identitatea distinctivă și inconfundabilă a unui popor.

Datinile, obiceiurile și tradițiile au rămas de veghe ca niște candelă pe altarul existenței și nemuririi noastre. Cântecul, dansurile populare, costumele, obiceiurile de peste an și din viața omului, sunt manifestări complexe, folclorul în general este o parte integrantă a vieții sociale și spirituale a comunității în care s-a creat, numai că în condițiile actuale foclorul încetează de regulă să mai fie expresia nevoilor și sensibilităților colective ale satului contemporan. Urbanizarea vieții rurale face producția folclorică anonimă, cu caracter colectiv să sufere multiple transformări.

Înainte foclorul aparținea clărilor, șezărilor, unde prin cântec, dans și povestiri întreținea buna dispoziție, aici se cânta, se juca, se povestea, se dezlegau ghicitori, se legau prietenii, se povestea despre unul și despre altul, dar în același timp se desfășurau munci în colectivitate. În aceste comunități rurale se producea, se șlefua, se accepta sau se respingea creația populară, în felul acesta era un produs colectiv și nu individual. Această operație are loc acum în mod special în spectacole scenice sau în emisiuni de radio și televiziune care au rol de conservare și valorificare a tezaurului folcloric național.

Ca parte a patrimoniului universal de

valori cel național are originalitate și specific greșit pe substratul uman al poporului român, deci este unic și distinct dar în același timp se integrează în fluxul creator mondial.

Poporul român posedă un bogat patrimoniu popular care trebuie perpetuat, cultivat și promovat de la o generație la alta, de aceea tendința de a-l îmbogăți, de a-l ridica continuu, de a-l menține tot timpul în memorie, de a-l promova în cadrul patrimoniului mondial de valori este o îndatorire de onoare a fiecăruia dintre noi. Alături de limba română cum spunea marele Nichita Stănescu „Limba română este patria mea”, foclorul este cartea noastră de vizită, este buletinul de identitate a poporului român în fața lumii, este „Icoana nației române”.

Neglijând patrimoniul spiritual și în mod special cel popular ne săracim sufletul și riscăm să ne retezăm rădăcinile înfipte în acest pământ binecuvântat de Dumnezeu din care este extrasă seva spirituală a acestui neam.

Sub aspect material patrimoniul spiritual trebuie protejat, sprijinit și finanțat deoarece el reprezintă și va reprezenta peste veacuri fundamentul istoric al națiunii române.

În același timp patrimoniul spiritual trebuie ferit de fenomenele perisabile care se vede că sunt inevitabile în acest domeniu, mai ales în perioada actuală când pe plan național și mondial circulația valorilor spirituale este foarte mare și accesul la ele este foarte lesnicios, dar noi trebuie să abordăm acele manifestări care ne caracterizează și ne definesc, fără să atentăm la integritatea și a curatețea creației autentice, în același timp trebuie să acceptăm ideile novatoare dar acestea să fie reprezentative pentru noi ca popor, și ne pot defini în cadrul culturii mondiale.

DANSUL POPULAR ÎN ȚARA CHIOARULUI

prof. Andrei DRAGOȘ

Putem spune cu siguranță că dansul folcloric este una din cele mai valoroase bogății artistice ale omenirii și că a fost și este sursă de inspirație pentru creațiile coregrafice moderne.

Pe întinderea pământului găsim o varietate de dansuri folclorice care prezintă foarte mari diferențieri de la o țară la alta, de la un popor la altul, de la o zonă folclorică la alta.

Creațiile artistice ale omenirii s-au dezvoltat în paralel cu dezvoltarea popoarelor, a celor care le-au produs, ele reflectându-le preocupările, talentul în domeniu, caracteristicile spirituale și tradiționale, și se păstrează până în zilele noastre cristalizate în forme artistice de o indiscutabilă valoare.

Dansul folcloric atestă într-o manieră sinceră și directă aspirațiile și sentimentele oamenilor și este strâns legat de viața și istoria locurilor respective, este însoțitor fidel al omului în toate momentele sale de bucurie sau tristețe și reprezintă caracterul, temperamentul, forța, agerimea, înțelepciunea, inteligența și umorul poporului.

România are un bogat și complex tezaur folcloric. Cultura tradițională românească este una din cele mai bogate din Europa, poate și din lume, și încă se mai manifestă activ și în momentul actual, spre deosebire de multe state europene, în care acest mod de manifestare și creativitate este de domeniul istoriei. Din acest tezaur fac parte și dansurile populare românești, care sunt renumite prin frumusețea și marea lor varietate, alături de cântece, poezie populară, costume, balade, elemente de decor, ceramică, cioplitori din lemn, unelte agricole și cele folosite în gospodărie etc.

Cu toată diversitatea și varietatea regională, dansul popular românesc prezintă caractere comune esențiale care contopesc toate formele de exprimare coregrafică ale poporului român într-un stil național specific.

Dansul popular este o manifestare artistică colectivă bogată în tradiție, el s-a dezvoltat fără încetare și s-a îmbogățit prin contribuția dansatorilor pasionați și talentați care au transpus conștient sau inconștient în plan coregrafic, într-o manieră expresivă și inconfundabilă, sentimentele și aspirațiile colectivității din care fac parte. Fiecare bun dansator are o tendință continuă pentru îmbogățirea formei de exprimare coregrafică, o dorință permanentă de a-și exprima sentimentele în forme și motive coregrafice

noi. Acest lucru face ca dansul popular românesc să fie inepuizabil și nemuritor.

Dansul popular românesc s-a contopit întotdeauna cu viața colectivității și a individului, la fiecare ocazie în care se implica manifestarea unei stări afective, cântecul și dansul au ocupat un rol principal. Asemenea ocazii sunt zilele de sărbătoare, târgurile, nedeile, sărbătorile legate de muncile agricole și fertilitatea pământului, evenimentele importante din viața omului (nașterea, cu botezul, logodna, căsătoria, cu nunta, și chiar și moartea).

Întotdeauna dansul este însoțit de muzică. În timpurile străvechi, dansul se desfășura pe forme melodice propuse de vocea umană, care se îmbogățea cu bătăi din palme, apoi au apărut instrumentele de percuție (bețe, tuburi de lemn și apoi tobele) manifestări întâlnite și astăzi în dansurile de ritual, ca Dansul moșilor din Maramureș, Dansul ursului, Căiuții, Capra, Danțul socăcițelor, care folosesc la acompaniament farfurii și linguri. Odată cu dezvoltarea omenirii, s-au dezvoltat și formele de exprimare muzicală, apărând instrumentele muzicale care au alcătuit taraful tradițional specific fiecărei zone folclorice.

Dansul popular românesc, fiind dans de colectivitate, cu execuție unitară a mișcărilor, ca și prin caracterul și structura specifică a acestora, face parte din marea familie a dansurilor balcano-carpatice, în el găsim o mare bogăție de ritmuri și tempouri, de poziții și mișcări ale brațelor și picioarelor, îmbinând mișcări lirice și elegante utilizate în dansurile de femei cu virtuozitatea și vitalitatea întâlnită în dansurile bărbătești.

Elementele de tehnică coregrafică bine definite și conturate determină caracterul național foarte pronunțat. Pași cu deplasări înainte și înapoi, în lateral, mari sau mărunți, pași bătuți, pași în contratimp sau sincopați, se combină cu deplasări mici sau mari în toate direcțiile pe aria de desfășurare a dansului. Specifice sunt intensitatea așezării pașilor pe podea, de la o finețe deosebită, până la tropotit, producând nuanțe ritmico-sonore deosebite. Se întâlnesc foarte des pași încrucișați, o varietate mare de sărituri pe un picior sau pe ambele picioare, ridicarea alternativă a picioarelor în aer, cu diferite amplitudini, rotirea picioarelor în aer sau la nivelul podelei, bătăi pe cizmă

sau pe diferite segmente ale piciorului, piruete executate de fete, pocnituri din degete, așezări ale dansatorilor în diferite desene, linii drepte, semicercuri, cercuri, linii curbe etc. La dansurile de perechi, apar elemente distincte de tehnică coregrafică, exprimate prin ținuta și poziția dansatorilor, posibilitatea de prindere a partenerilor, iar la dansurile de grup este modul de prindere a brațelor, de îndoire a acestora, de înlănțuire a acestora formând lanțuri de brațe la nivelul umerilor sau șoldurilor.

Expresia coregrafică la dansurile populare românești este însoțită în permanență de creație poetică reprezentată prin strigături. În timpul dansului, feciorii și fetele execută strigături a căror manieră de expunere diferă de la o zonă la alta – dacă moldovenii strigă sacadat și pe ritmica pașilor, în Oaș și Maramureș, țâpăturile au alte intonații, interesante și specifice. În Crișana și Transilvania, se practică adevărate dialoguri între feciori și fete, iar în sud, Muntenia, Oltenia și Dobrogea, strigăturile au rol în conducerea dansului și anunțarea figurilor care urmează să fie executate. Strigăturile conțin texte lirice,

de dragoste, satirice sau umoristice. Interesante sunt manifestările coregrafice pe care le oferă dansurile ocazionate de sărbătorile agricole, cum sânt Drăgaica, Cununa, dansurile practicate cu ocazia sărbătorilor de iarnă: Căiuții, Capra, Ursul, Bugherii sau dansurile de priveghi și dansurile cu măști din Maramureș și Vrancea.

Îmbinarea acestor forme de exprimare coregrafică, cu preponderența unora sau a altora, a dat naștere unei varietăți de stiluri zonale cu specific pronunțat, conferind personalitate unor zone folclorice distincte.

Fără a avea posibilitatea de a delimita strict care se disting prin specificul manierei de dans și de interpretare, deoarece manifestările coregrafice se interferează, ca de altfel toate manifestările folclorice, am putea delimita zonele folclorice mai întinse după vechile provincii istorice: Moldova, Muntenia, Dobrogea, Oltenia, Banatul, Crișana, Transilvania de nord, Transilvania de centru (Zona de câmpie), Transilvania de sud.

MOLDOVA

Reprezintă zona de est a României și este împărțită în trei zone coregrafice:

– Bucovina. Dansul este însoțit de ușoare legănări ale corpului cu pași fără mare amplitudine, ei fiind bătuți și, de multe ori, în contratimp, conferind manifestării o sonoritate continuă și sacadată, întâlnim mici pași cu piteni în dansurile bărbătești ca Trilișeștii. Dansurile de perechi Bătutele au un caracter ușor săltat, cu ritm pronunțat și pași bătuți. În încheierea ciclului de joc se dansează Tigăneasca, care se caracterizează prin rotirea horei cu mare viteză, începând lent, cu pași bătuți pe loc, apoi se deplasează spre dreapta și stânga, ca apoi tempoul să înceapă să crească, cercul dansatorilor împărțindu-se în cercuri mai mici, alcătuite din 4-6 perechi de dansatori.

– Zona de centru (Bacăul, Neamțul, Vasluiul). Este specific dansul bărbătesc Coraghiasca, cu elemente tehnice deosebite, cu ritm aparte, desfășurat în șase măsuri muzicale; acesta este însoțit de sârbe bătute: Sârba de la Sticlăria, Sârba de la Flămânzi, Sârba-n ciobănaș.

– Zona de sud (Vrancea, nordul Galațiului). Este specific dansul Burduiul, sârbele și horele, simțindu-se influența Munteniei.

Taraful este constituit din vioară, cobză, țambal, contrabas și instrumente de suflat (fluiere, tilincă, trișcă, caval, trompetă).

DOBROGEA

Se caracterizează printr-un folclor coregrafic temperamental, cu brâuri bărbătești rapide, hore pe bătaie și dansuri desfășurate pe măsuri de 5-7-9-11 timpi: Drăgaica, Geamparaua, Cadaneasca, Păhărelul, Păpușica.

Specificul folclorului dobrogean este influențat de conviețuirea pe acest teritoriu a unui mare număr de naționalități (greci, turci, tătari, lipoveni, bulgari).

Taraful este compus din vioară, nai, cobză, țambal, contrabas, fluier, cimpoi, caval.

MUNTENIA

Cuprinde zone cu un repertoriu coregrafic foarte variat, având 30-40 de dansuri diferite, în mare parte ele fiind dansuri mixte, care se desfășoară în cerc sau în semicerc cu pași în sincopă sau contratimp. Cele mai reprezentative dansuri sunt Horele de mână, Horele cu bătaie, Sârba, Brăurile Bărbătești, Brăurile Femeiești și Bugeacul specific în Câmpia Dunării. Specific zonei de sud a țării este Călușul, dans care are la origine un dans ritual inclus în obiceiurile tradiționale de primăvară, menit să izgonească relele și bolile. Dansatorii sunt întotdeauna în număr fără soț și sunt conduși de un vâtaf care le comunică figurile care urmează să fie executate.

Tarafurile sunt identice cu cele din Dobrogea, compuse din vioară, cobză, țambal, contrabas, nai, fluier, caval, cimpoi.

OLTENIA

Dansurile oltenești sunt energice, repezi, de mare virtuozitate, se fac deplasări rapide pe spații mari, cu schimbări bruște de direcții, cu pași încrucișați, bătăi sincopate, fluturări de picioare și pintenii. Zona cuprinde dansuri de femei: Crăițele, Ițele, Leana, dansuri bărbătești: Galaonul, Brăulețul; Trei păzește și un număr mare de dansuri mixte și de perechi: Alunelul, Rustemul, Șobolanul, Dianca, Ca la baltă, Sârbe și Hore.

Taraful este compus din vioară, cobză, țambal, contrabas.

BANATUL

În dansul bănățean este specifică execuția pașilor în demi-pile, dansul pe perinițele picioarelor, rotirile picioarelor în aer și la nivelul solului, încrucișări succesive și simultane, cu scurte sărituri ale piciorului de sprijin. Specifice sunt brăurile bănățene care poartă denumirea unor virtuosi dansatori sau a unor localități cu mare tradiție în folclor coregrafic: Brăul lui Vladia, Brăul lui Paica, Brăul lui Snop, Brăul de la Marga, Brăul de la Mehadia, Brăul de la Armeniș, Brăul de la Vălișoara. Specifică pentru brăurile bănățene este măsura muzicală de 7/16. Alături de brăuri, se joacă hore ardelen, joc de doi, posovoai, iedere și jocul bărbătesc Sorocul. La dansurile de perechi, specifică este ținuta brațelor, realizându-se între parteneri țeșături interesante. Specific este și jocul băiatului cu două fete, pe care le trece pe sub mână, executând piruete, când cu una, când cu cealaltă, rotindu-se și ocolindu-se reciproc.

Taraful este alcătuit din vioară, braci, țambal, contrabas, instrumente de suflat.

TRANSILVANIA

În Transilvania de nord, distingem câteva zone cu folclor coregrafic distinct:

Zona OĂȘULUI, unde întâlnim dansuri ca Roata feciorilor, care este cel mai specific joc din zonă, caracterizat prin bătăile tropotite ale picioarelor și cele sincopate ale palmelor, peste care se articulează aritmic țâpuriturile intonate legănat; la acestea se adaugă expresivitatea robustă, vitalitatea fantastică a executanților, producându-se un efect auditiv și vizual emoționant. În dans se execută diferite figuri, ce au denumiri ca: Tropotul mic, Mărunețelul, Tropotul mare, Trepețelul. Formația este de cerc sau roată.

Jocul în alaiul nunții, practicat de feciori prinși în linie câte patru, după care vin ceterașii, apoi stegarul cu mirii și alaiul nunții.

Jocul colacilor la nuntă. Până socăcițele aranjează mesele, afară ceterașii cântă, iar stegarul joacă steagul. Socăcițele aduc doi colaci mari, care se leagă cu încreșturile spre înafară cu două ștergare lungi, apoi sunt dați fetelor care sunt neam cu mireasa, pentru a-i juca. Fetele fac o roată, ținându-se cu mâna dreaptă pe după talie, și ies câte una, pe rând, primesc colacii, pe care-i ridică deasupra capului și-i joacă prin rotiri de 360 de grade.

De-nvârtit. Joc de perechi specific Oășului, dansul cel mai complex din zonă, în el fiind cuprinse o mulțime de tropote executate pe loc în fața fetei sau în învârtire cu ea, se fac pintenii nenumărați, salturi pe verticală, cu legănări de cap și mișcări ale brațelor. În joc, feciorii se întrec în execuția personală a pașilor, prin învârtirea fetei pe sub mână sau învârtind fata în dreapta și în stânga.

Zona MARAMUREȘ, zonă foarte distinctă, din punct de vedere coregrafic cuprinde următoarele jocuri regionale specifice:

- Feciorescu, Bărbătescu, Bătrânescu – dans specific bărbătesc;
- Învârtita sau De-nvârtit;
- Jurelul;
- Jocul lui Vili, joc practicat de feciori, cu pași măruneți, încrucișați, și cu salturi peste pălării sau sticle.

În Maramureș circulă și dansuri de influență, ca Ardeleana, Pădurețul, Coasa, Oșenescu și jocuri ocazionale de sărbătorile de iarnă: Jocul ursului, Jocul caprei.

ȚARA CHIOARULUI

Cuprinde satele aparținătoare districtului Chioar, așezate în jurul localității Șomcuta Mare și, împreună cu Țara Codrului, cu care se aseamănă în mare parte, reprezintă platforma de coborâre a folclorului din nordul țării spre ținuturile Sălajului, Clujului și Bihorului. În Țara Chioarului întâlnim jocuri specifice:

- Bătrânescu, De arăduit sau Danțul din capăt; Scuturatu;
- Contrânescu;
- Mânâșălul;
- Învârtita;
- Mandelu;
- Roatele de trei, patru sau șapte pași;
- Jocuri ceremoniale, ca: Danțul miresii, Jocul găinii.

Contrănescu

Denumirea arată marea apropiere a acestui joc cu Codrenescul din zona Codrului sau cu Romănescu de zona de interferență Codru-Sălaj.

Este joc de perechi, în care se execută variate figuri de rotiri de 180 de grade în dreapta și în stânga feciorului, ca apoi feciorul să execute un complex de figuri și bățai pe cizmă sau pe alte segmente ale piciorului, cu mâna dreaptă, mâna stângă fiind folosită de sprijin. Folosirea partenerii pentru sprijin face ca feciorul să poată executa salturi rămânând suspendat o perioadă scurtă de timp în aer cu picioarele în poziție de 90 sau 180 de grade, cei foarte virtuozii se pot întoarce peste cap. Pe parcursul dansului, feciorul execută mișcări de picioare numite *ponturi*, care-l înscriu în rândul dansurilor românești de mare virtuozitate. Tempoul jocului este allegro moderato.

Jocul este dansat în perechi, dar de multe ori feciorul se desprinde de parteneră, executând bățai pe cizmă sau unele segmente ale piciorului, iar partenera execută mici deplasări în dreapta și în stânga în ritmul muzicii sau chiar stă și admiră virtuozitatea partenerului. În timpul executării jocului în perechi, partenerii folosesc mai multe ținute de brațe și așezări ale corpului unul față de celălalt:

- Poziția față în față: partenerii sunt față în față, feciorul prinde cu mâna dreaptă brațul stâng al fetei, brațul stâng este coborât pe lângă corp, fata are brațul drept coborât pe lângă corp sau ușor îndoit la spate.
- Poziția de învățare: partenerii sunt față-n față, brațul stâng al băiatului și cel drept al fetei sunt ridicate la nivelul pălăriei și prinse la nivelul palmelor. Brațul drept al băiatului prinde fata de talie, iar brațul stâng al fetei se sprijină pe umărul drept al feciorului.
- Poziția unul lângă altul: în această poziție, fata este folosită de sprijin pentru băiat, care execută ponturi, bățai pe cizmă și salturi aeriene. Fata este în stânga băiatului, prinzându-și ambele mâini la nivelul taliei, brațul stâng al băiatului se sprijină prin prindere de brațele fetei, brațul drept al băiatului este liber pe lângă corp, cu el băiatul va executa bățai pe cizme, segmente ale piciorului, în unele momente, se prinde cu ambele mâini de mâinile fetei pentru a executa sărituri pe ambele picioare.

Dansul are două părți: partea I, care cuprinde mișcări în dreapta și în stânga, învățări în dreapta și în stânga, trecerea fetei pe sub mână, apoi se trece la partea a doua, în care feciorul execută ponturi și bățai pe cizme și priză pe podele.

Contrănescu

Mânântălul sau Săritile

Dans de perechi, care include în componența sa o serie de mici sărituri de la pământ, care produc o săltare continuă a corpului.

Cei doi parteneri stau față-n față și ridică ambele brațe deasupra capului, brațele fiind întinse, și se execută pași ușor săriți de la podea, pașii feciorului fiind reprezentați de ușoare bățai în podea executate prin schimbare alternativă, cu ușoară săltare a corpului; pașii fetei sunt mici sărituri pe ambele picioare deodată, fără ca vârfurile acestora să se dezlipească de podea, corpurile, în acest fel, execută ridicări și coborâri în plan vertical, dând un mare farmec dansului.

Învârtita

Dans de perechi executat în tempo allegro, cu pași mărunți pe podea, executați spre dreapta și stânga sau înainte și înapoi, urmat de rotiri ale perechii de 180 de grade sau rotiri de 326 de grade. Cele două tipuri de rotiri se alternează, urmând ca după ele să se introducă treceri pe sub mâna băiatului, cu pirueta fetei. Executând pașii mărunți dansul se aseamănă cu danțul de început, dar cu un tempo mult mai allegro.

Învârtita – Victor Negrea

Mandelul

Dans care deține un loc constant în ciclul jocului duminical, fiind așezat de regulă după danțul de început și apoi încheind danțul (este danțul de final al suitei). Tempoul jocului este moderato-allegro, cu pași vioi sălțați, cu grupe de trei pași executați în deplasare pe suprafața locului de dans sau învărtite pe loc. Învârtirile sunt de patru-opt pași, completate cu datul fetei pe sub mâna băiatului. Feciorul și fata se așază față-n față, folosind legătura brațelor ca la celelalte jocuri chiorene. Măsura muzicală este de 4/4, ambii parteneri execută pași identici, formați din grupe de câte trei, care se fac pe loc sau în deplasare, pe diferite direcții, după preferința dansatorilor.

La Mandelul de gătat, ținuta este ca la polcă, brațul stâng al băiatului și brațul drept al fetei sunt prinse și ridicate oblic lateral, mâna stângă a fetei se sprijină pe umărul drept al băiatului, mâna dreaptă a băiatului ține fata de talie.

Danțul cuprinde patru figuri care se succed una pe alta:

- Prima figură cuprinde pași mici pe loc sau în deplasare, după preferința dansatorilor.
- Figura a doua cuprinde jumătăți de rotiri spre dreapta și spre stânga.
- Figura a treia cuprinde jumătate de învărtire spre dreapta, urmată de două piruete ale fetei pe sub mâna stângă a feciorului.
- Figura a patra este alcătuită din învărtirea perechilor spre dreapta și spre stânga, cu câte opt pași cu valori de pătrime.

Roatele

Sunt dansuri specifice Țării Chioarului, în special subzonei folclorice „Fisculaș”, a căror construcție și execuție se bazează pe realizarea dansului și a figurilor din dans pe cercuri (roate), de aici și denumirea dansului. Pentru execuția acestor dansuri se formează perechi de feciori și fete, fata așezându-se în dreapta feciorului, feciorul prinde cu mâna dreaptă mijlocul fetei, iar fata își așază mâna stângă pe umărul drept al feciorului, urmează deplasarea pe cerc, cu pași succesivi, în sens invers acelor de ceasornic sau soarelui, urmând pași spre centrul cercului și spre exterior, urmați de rotirea perechilor în funcție de tipul de roată.

În satele din Chioar sunt specifice Roata de trei pași sau Ciobănașu, Roata de patru pași și Roata de șapte pași; în ultima vreme, grație unor dansatori talentați și unor coregrafi pe măsură, a luat naștere o combinație de figuri din toate dansurile amintite, apărând dansul Roata mare.

Roata de trei pași (sau Ciobănașu)

Dansul este cunoscut și sub denumirea de Ciobănașu, datorită melodiei pe care se joacă, melodie specifică Munteniei, adusă la noi probabil de învățători în perioada interbelică.

Perechile se adună în cerc, feciorul la interior, fata la exterior, feciorul prinde fata de brâu cu mâna dreaptă, iar fata își sprijină brațul stâng pe umărul drept al feciorului. Se execută pași pe cerc, deplasându-se în sens invers acelor de ceasornic, apoi, la comandă, partenerii se întorc față în față, feciorul prinde mâna dreaptă a fetei, cu mâna stângă, poziția brațelor este orizontală. Se execută trei pași spre interiorul cercului, apoi alții trei spre exteriorul cercului, urmând o rotire a perechii în sensul acelor de ceasornic sau al mersului soarelui, urmată de un stop, o bătaie cu piciorul stâng al băiatului în pământ. În timpul realizării rotirii perechii, brațele din interiorul cercului se ridică oblic. În continuare, se repetă figurile. Privind dansul de sus, prin așezarea perechilor pe cerc, prin poziția brațelor la pașii care se execută spre interiorul și exteriorul cercului, vedem o roată de car cu spițe, care își mărește și își micșorează diametrul.

Ciobănașu

Roata de patru pași

Poziția dansatorilor la roate este identică, perechile se așază pe cerc, cu fața spre exterior, feciorul prinde fata cu mâna dreaptă de brâu, prin spate, iar fata așază mână stângă pe umărul drept al partenerului. Dansul începe cu deplasarea partenerilor pe cerc, perechile ajungând față în față, mâna stângă a feciorului prinzând mâna dreaptă a fetei, apoi se execută doi pași spre interiorul cercului, urmând doi pași spre exteriorul lui (mâna dreaptă a fetei și cea stângă a feciorului, în perioada execuției pașilor sunt întinse în poziție orizontală), apoi vine o rotire a perechii în sensul acelor de ceasornic, urmată de un stop; se repetă pașii spre interior și exterior și urmează două învârtiri a perechii în sensul acelor de ceasornic; se repetă pașii spre interiorul și exteriorul cercului și urmează o învârtire a perechii, urmată de rotirea fetei pe sub mâna dreaptă a feciorului; figurile se reiau.

Patru pași

Roata de șapte pași

Dans ce s-ar părea să aibă origini și influențe de la Polca poloneză și slovacă. Pătrunderea acestor melodii în nordul Transilvaniei a avut loc prin contactele comerciale pe care le-au avut românii din această zonă cu vecinii lor polonezi și slovaci, dar și prin faptul că mulți tineri au făcut serviciul militar în armata austro-ungară, unii dintre ei chiar violoniști, care au adus în zonă acest stil de cântat.

Partenerii se așază față în față, feciorul prinde fata cu mâna dreaptă de șoldul stâng, fata sprijină brațul stâng pe umărul drept al partenerului; brațul drept al fetei și brațul stâng al feciorului se prind în poziție orizontală. Se execută patru pași spre interiorul cercului, urmați de patru pași spre exteriorul lui, apoi de doi pași spre interiorul cercului și doi spre exterior, urmați de două rotiri a perechii în sensul acelor de ceasornic. Poziția brațelor la pași este orizontală, iar la rotirea perechilor, este oblică, în sus. Pe perechile de patru pași spre interior și patru spre exterior, cercul stă, pe perechile de doi pași spre interior și doi spre exterior și pe cele două rotiri ale perechii, perechile se deplasează pe cerc în sens invers acelor de ceasornic. Perechile de patru pași spre interior și exterior pot fi înlocuite cu opt pași efectuați pe cerc în sens invers acelor de ceasornic, urmați de cele două perechi de pași spre interiorul și exteriorul cercului și apoi învârtita perechii.

Roata mare

Poziția partenerilor este față în față, cu perechile așezate pe un cerc mare, cu prinsoarea ca în descrierea dansurilor anterioare. Se începe cu doi pași spre interiorul cercului, urmați de alți doi pași spre exteriorul cercului și rotirea perechii în sensul acelor de ceasornic; după repetarea de două ori a acestei figuri, cercul mare se rupe, formând două cercuri mai mici și se execută iar figura descrisă anterior, cele două cercuri se rup, formând două grupuri de două perechi care repetă figura pașilor spre interiorul și exteriorul cercului și rotirea perechii o singură dată, urmat de patru tropotituri în podea, moment în care partenera de la o pereche trece la perechea alăturată, apoi figura se repetă, pentru a reveni partenera la locul inițial. Partea finală din roata mare seamănă cu dansul Moara specific zonei folclorice Lăpuș.

JOCUL LA ȘURĂ

Angelica SIMIONCA

Dansurile populare chiorene vin din dezlănțuirea întregii ființe, însoțite de cântec, chiuituri, strigături, care creează printre *jucăuși* (*dăntăuși*), o atmosferă specială, magnifică, cumulând stări și sentimente ale momentului, producându-se astfel o detensionare. Simbioza între mișcarea coregrafică, melodie, cântec, strigături, chiuituri și alte tipuri de manifestări spontane este una perfectă, pe care numai cei de-ai locului o înțeleg cu adevărat. Pentru omul modern, sau pentru cel neinițiat, dansul e doar unul din nimicurile sociale, un fel zgomoș de a petrece. Dar pentru țăran dansul a constituit de sute de ani aproape unica distracție și acestuia i-au fost subordonate reguli nescrise de desfășurare a întâlnirilor colective festive. În unele sate din zona Chioarului, unde casele sunt mai îndepărtate unele de altele, distanța nu-i împiedica pe oameni să străbată adesea câțiva kilometri pentru a ajunge la... *badea Văsălică de pe Dâmb* (!), locul unde era organizat *jocul la șură*. *Cetera, braciul și gorduna* (acestea erau instrumentele unui taraf tradițional din zona Chioarului) se auzeau de departe, chiar dacă pe vremuri nu exista „stație de amplificare”. Jocul ținea până a doua zi în zori, dar nici atunci oamenii nu se îndurau să plece și îi mai puneau pe ceterași să le mai zică „numa’ una, de ducă”.

Ceea ce uimește la prima vedere este participarea *nejucătorilor* – a celor prea bătrâni, a celor care nu știu să joace, a copiilor etc. Putem vorbi de funcția de spectacol a jocului popular; dar firul care-i leagă pe cei prezenți nu este cel de la actor la spectator, deoarece aici nu primează curiozitatea de a vedea lucruri neauzite și neștiute, țăranul fiind inițiat în tot ceea ce face, altfel se autoexclue din grup. Oamenii nu se duc să „vadă” jocul ca niște spectatori pasivi, ci pentru a participa oarecum la el, chiar dacă nu intră în joc, fiindcă dansul popular are capacitatea de a-i antrena și pe cei care doar asistă. Căci din rândul *dăntăușilor*, ca și din melodiile jocului, răzbate un fel de fluid care îi cuprinde și pe cei din afară, unificându-i într-o singură mare suflare care se des-

carcă concomitent, dovedindu-se un puternic liant social al comunității rurale.

În zona Chioarului, este specific dansul de *perechi* sau *de doi*, între un bărbat și o femeie, în care partenerii au la îndemână mai multe modalități de a-și exterioriza talentul coregrafic, în comparație cu jocurile în grup. Bărbatul are o libertate mai mare în a efectua unele mișcări și gesturi, după comanda temperamentului său și a poziției de moment. Femeia este mai reținută, își desfășoară jocul într-un registru mult mai restrâns, dominat în aparență de timiditate, discreție și măsură. Se poate ca la această rezervă coregrafică a femeii să fi contribuit într-o anumită măsură și exigențele sociale, tradiționale, de subordonare a femeii întâi față de părinți, apoi față de soț.

În mai multe localități ale zonei chiorene, jocul începe cu un *Dans de arăduit* sau *Bătrânesc* transmis de câteva generații încoace și care se joacă într-un tempo nu prea rapid. În acest dans de perechi, latura dominantă aparține rotirii perechilor ca în jurul unui ax invizibil care s-ar afla între parteneri. E o rotire impetuoasă, cu pași alergători, mărunți, călcând cu piciorul din afară și atingând uneori o iuțea amănunțită. Exteriorizarea veseliei și plăcerea provocată de joc, au ca revers oboseala, dar aceste aspecte antagonice, plăcere și oboseală, sunt de fapt inerente exprimării coregrafice. Deoarece rotirile duc la o stare de maximă tensiune, ele necesită, la un moment dat, trecerea la o altă stare, la un fel de pauză coregrafică, cu un șir de mișcări neutre, grupate în așa-zisa *plimbare*, care alcătuiește a doua parte a jocului de perechi. De obicei, pașii sunt făcuți lateral, de partenerii stând față în față, spre dreapta, apoi spre stânga. Acum au loc schimburi de cuvinte între parteneri, se fac glume, se zic *strigături* („Astă fată joacă bine / Și mă-nvață și pă mine. / Ea mă-nvață a juca, / Eu o-nvăț a săruta”, „Pă sub mână, românește, / Hai, mândră, și te-nvârtește”, „Hai la Roate, că se poate, / Că ne-om hodini la noapte”), sau chiar subtile critici („Joacă bine fata, măi, / Că ți-a da mă-sa păstăi”) sau *ocări*

(„Joacă ciuma cu minunea; / N-o jucat de când îi lumea”, „Astă fată ști juca, / Pita n-o ști fră-mânta”). Strigăturile sunt răspândite, de altfel, în toată țara, la toate categoriile de jocuri. Ele sunt rostite sacadat, în concordanță cu ritmul melodiei și al pașilor. Specifice dansului de perechi din zona Chioarului sunt *Roatele*, *Patru pași*, *Șapte pași*, *Ciobănașu*, *Legănata*, în care perechile sunt înșiruite una după alta și se mișcă în cerc, cu pași sacadați, începând pe rând cu dreptul apoi cu stângul. Melodiile acestor dansuri sunt specifice zonei, iar ceterașii trebuie să le știe bine, altfel se strică toată petrecerea. Muzicantul joacă un rol esențial în desfășurarea dansurilor. Între dănțăuși și muzicanți se creează anumite legături subtile, muzicanții generând un fel de atracție direct proporțională cu măiestria cu care cântă. De aceea muzicanții faimoși sunt extrem de solicitați chiar și în sate îndepărtate. Un bun muzicant tinde spre cunoașterea globală a repertoriului din localitatea sau zona pe care o deservește având nevoie să satisfacă toate exigențele și așteptările celor care l-au chemat, aceasta implicând o memorie muzicală excepțională.

Pătrunderea unui dans sau a unui cântec dintr-o zonă folclorică în alta, sau chiar dintr-o țară în alta este un lucru des întâlnit în fenomenul folcloric general, însă țărani români întotdeauna au preluat cu multă personalitate și simț critic diverse elemente artistice, iar după o perioadă necesară „așezării”, elementele împrumutate au fost adaptate specificului folcloric local.

Parcă în zilele noastre situația e puțin altfel. De îndată ce anumiți factori aduc o altă orientare a gustului, repertoriul tradițional își pierde puterea și melodiile vechi ies din uz, fiind înlocuite cu altele noi, importate.

Dansul popular a fost de-a lungul timpului un coagulant social puternic în sat. A transformat lumea satului într-o singură ființă, a cărei inimă e în stare să pulseze simultan pe ritmul jocului. A fost un mijloc excelent de comunicare între generații și de socializare, respectându-se cu strictețe

reguli și norme ale satului tradițional românesc. Azi nu putem să spunem același lucru, deoarece jocul tradițional sau *jocul la sură* aproape că nu mai există, iar unde îl mai întâlnim, este din ce în ce mai greu să găsim asemănări cu ceea ce altădată fremăta în satele românești. Cui nu-i este dor de jocul tradițional de altădată?! De *coșercile cu pancove* și *borinca de prune îndulcită*, de *plăcinta creată* și alte bunătăți pregătite de gospodinele din Preluca și aduse la joc pentru a ospăta muzicanții și apoi pe toți cei care participă la joc, inclusiv pe *lătureni*, cum erau numiți cei veniți de pe alte sate. După ce toată lumea se bucura de aceste bunătăți tradiționale, reîncepea jocul. *Roatele prelucanilor* erau unice în zona Chioarului și nu numai în acest ținut – unice prin interpretare, prin coregrafie. Cu mic, cu mare, tineri cu bătrâni fac aceleași mișcări: pe cerc, cu băți din palme executate de bărbați, învârtite pe sub mână, învârtite roată pe cerc într-un sens, apoi în sens invers și iar băți în palme. Toți execută la fel, respectând ritmul și melodia; este ceva extraordinar, parcă ar fi avut parte de o pregătire specială, dar de fapt acest specific coregrafic al zonei se deprinde „din mers”.

În zilele noastre se încearcă implicarea tinerilor în diferite activități culturale cu specific tradițional – dansuri populare, interpretarea cântecelor populare, interpretarea la instrumente muzicale a unor melodii populare etc., însă rezultatele nu sunt pe măsura așteptărilor, fiindcă la jocul tradițional se participa mai întâi cu sufletul și apoi fizic, ca, de altfel, la toate manifestările din lumea satului chiorean. A mima folclorul nu înseamnă a-i da suflu organic. Folclorul nu trebuie imitat, copiat, el poate trăi numai prin interpretare spontană, caldă. În ultimul timp, societatea urbană se arată din ce în ce mai receptivă la inovațiile coregrafice. Chiar dacă la început sunt întâmpinate cu rezervă, ele își fac totuși loc, punând stăpânire pe gusturi, până ce sunt alungate de noi forme care, la rândul lor, vor deveni nu peste mult timp învechite și iarăși înlocuite.

COPALNIC MĂNĂȘTUR

cu satele aparținătoare:

Berința, Cărpiniș, Copalnic, Copalnic-Deal, Curtuișu Mic, Făurești, Lăschia,
Preluca Nouă, Preluca Veche, Rușor, Vad

Aristița BORBEI
Liana POP

Copalnic Mănăstur – vedere de ansamblu

Berința

1405 Berenche	1639 Berentze	1850 Berintza
1470 Berencze	1647 Berendze	1854 Berencze
1475 Berencher	1750 Berincze	1913 Kővárberencze

Cărpiniș

1405 Karpenys	1609 Giortianosfalva	1760-1762 Gyertyános
1424 Karpenica alias Gerthzanos	1620 Giertyanos	1800 Cărpinișu
1566 Gyerthya <n> falwa, Gerthyanos sive Gyercsyanos, Gyertianos, Gyercsyanos	1650 Gyertyános	1830 Kerpenischu
1567 Gyertanyos	1639 Gyerttoanos	1850 Kerpenis
1603 pagus Gyertyános	1648 Gyertyanffalva	1854 Gyertyános, Cărpiniș
	1733 Karpenyes	
	1750 Körpenyes	

Copalnic

1405 Kwzepsew Kopalnok	1567 Zurduk-kapálnok	1800 Szurduk Kápolnok
1405, 1424 Also Kápolnok	1603 Zardok Kápolnok	1850 Kápolnzik
1475 Zurdogcapan	1733 Kopálnok	1854 Kápolnok, Copalnic
1566 Zurduk-Kapalnak	1760, 1762 Szurduk Kopolnik	

Copalnic Mănăstur

1424 Monosthoros-Kapolnok	1609 Monostor-Kapalnak	1831 Menestur
1527 Monostoros capal	1720 Monostor	1850 Kapolnok Monostor,
1543, 1566 Monoster-Kapalnak,	1733 Monostor	Kapulnak Monastir
Monostor-Copalnic	1800 Kápolnok Monostor	1854 Kápolnok-Monostor
1591 Monostor	<Mănăsturu>	

Curtuiuşu Mic

1405 Kurthveles	1603 Keorttvelyes	1805 Kis Körtvélyes
1460 Kerthweles	1651 Kiskörtvélyes	1830 Kurtujusél
1566 Keorthvelyes, Körthwelyes,	1760-1762 Kiskörtvélyes	1854 Kis Körtvélyes
Keörtvelies	1800 Kis Körtvélyes	

Făureşti

1405 Kawachfalva	1567 Kovackapalnak	1733 Feuresty
1424 Kowackapalnok	1583 Kawachi Kapalnak	1760-1762 Kováts Kápolnak
1565 Kovaczfalwa	1602 Faurest	1854 Kovács Kápolnok
1566 Kovács Kapalnak	1650 Kavas-Kapálnak	

Lăschia

1543 Lachkonia	1650 Laczkina	1850 Leszkia
1566 Laczkonya	1733 Leczkény	1854 Laczkonya, Leschia
1567 Laczkoniak	1750 Leczkie	1913 Lacháza
1613 Latzkina	1800 Latzkonya	

Preluca Veche

1603 pagus Praelukafalva	1647 Preluka	1850 Preluke
1639 Praeluka	1800 Preluca	1854 Preluka, Preluca

Ruşor

1528 Dragumerfalwa	1750 Ruschor	1830 Rusor
1543 Draghonofalva	1760-1762 Ruszor	1850 Rusoru
1566, 1603 pagus Dragamerfalva	1784 Russor	1854 Russor, Ruşor
1677 Rusor	1800 Ruşoru	
1733 Roussor	1805 Russzor	

Vad

1424 Rewkapalnok, Revtopoly	1602 Vad	1679 Vád
1427 Recapal	1609 Recapalnak	1800 Vadd
1549 Raykapalnok	1650 Re-Kapálnok	1854 Váád, Vadu
1566 Revkapalnok	1669 Rév-Kapánok	

(După: Suciu, Coriolan. *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*. Bucureşti 1966-1968, vol. 1, p. 128, 164, 173, 185, 226, 354 ; vol. 2, p. 91.)

Istoricul localității

Copalnic Mănăstur a făcut parte din domeniul cetății Chioar, așa cum este menționat la 1566, când Urbariul înscrie 67 de localități, din care 65 sunt românești și două sate (Berchez și Lăpușel) ungurești.

În fruntea voievodatului Copalnic Mănăstur erau voievozii Gheorghe Pop și Luca, de origine română. Satele care făceau parte din voievodatul

Copalnic Mănăstur erau: Copalnic Mănăstur, Copalnic, Vad, Lăschia, Făurești, Plopiș.

Locuitorii satului Copalnic Mănăstur se ocupau cu agricultura, tăiatul lemnului (erau obligați să ducă la cetate, în fiecare an, câte cinci căruțe de lemne), pomicultură, iar în ce privește meșteșugarii, primul loc îl ocupau fierarii, după care urmează blănarii, pielarii, cojocarii, țesătorii, morarii.

Repere geografice

Comuna Copalnic Mănăstur este situată în nord-vestul României, în partea sudică a județului Maramureș, la o distanță de 28 km de municipiul Baia Mare și la 20 km de Târgu Lăpuș. La nord-est se învecinează cu satul Vad, la est cu satul Rușor, la sud este mărginită de culmea masivului Preluca, la vest de satul Copalnic, iar la nord de dealurile ce-l despart de satul Berința. Legătura comunei cu reședința județului se face pe drumul județean DJ 182. Pentru transportul rutier, Comuna Copalnic Mănăstur este legată de drumul Budești, Căvnic, Băiuț prin DJ 109 F, și prin Șurdești pe DJ 182 C, cu suprastructură asfaltată. Restul drumurilor sunt pietruite (în proporție de peste 90%), sau din pământ, acestea din urmă fiind impracticabile pe timp umed, mai cu seamă de mijloacele de transport auto. Localitățile situate pe platoul Preluca rămân izolate o bună parte a iernilor cu căderi masive de zăpadă. La aceasta se adaugă lipsa autobuzelor pentru unele sate, fapt ce îngreunează legătura locuitorilor cu centrul.

Relieful comunei Copalnic Mănăstur este predominant deluros, cca 75 % din suprafața comunei. În ansamblu, este reprezentat de lunca râului Cav-

nic, cu excepția pantelor ce urcă spre Preluca în sud și spre dealul Mânântusului în nord. S-ar putea spune că reprezintă o „căldare”, ale cărei torți ar fi cele două dealuri menționate. Râul primește pe malul stâng Valea Știurdinii, Valea Cociorvii și Valea Leordinii. Pe teritoriul comunei există suprafețe cu zone de risc natural, alunecări de teren accidentale și risc de prăbușiri cca 140 ha, cu alunecări de teren frecvente și de mare intensitate cca 710 ha. Din suprafața totală de 11745 ha, formele de relief se prezintă astfel: depresiuni montane 1174 ha, dealuri și podișuri 8809 ha, depresiuni intracolinare 1172 ha.

Clima este caracteristică zonelor de deal și depresiunilor, cu temperaturi moderate, precipitații în limite normale, ierni cu zăpadă abundentă și veri răcoroase. Climatul este temperat, temperatura medie anuală fiind de cca 9,2 grade Celsius (oscilând între 9,7 – 9,4 grade Celsius), regimul pluviometric al comunei Copalnic Mănăstur se situează în zona apropiată de media precipitațiilor abundente, fiind ca medie anuală de cca 795 ml.

Râurile principale ale comunei sunt Căvnic și Bloaja. Luncile celor două râuri sunt prielnice culturii plantelor cerealiere și legumiculturii.

Aspecte socio-economice

Populația activă din Copalnic Mănăstur depășește 2300 de persoane, dintre care aproape 1600 lucrează în agricultură, restul în diferite domenii de activitate, în special construcții, tâmplărie, instalații electrice.

Pe teritoriul comunei există un număr de 21 de agenți economici, care desfășoară diferite activități de comerț și prestări servicii către populație. În fiecare sat există unități comerciale aparținând Cooperației de Consum, precum și agenți economici privați, care asigură buna aprovizionare a populației. În localitate funcționează unul dintre cele mai moderne centre de prelucrare a laptelui din Ardeal.

În Copalnic Mănăstur există o pensiune agroturistică numită „Casa de peste râu”, situată într-o zonă cu un peisaj mirific, pe malul râului Căvnic.

Potențialul agricol (69,4% din suprafața totală a fondului funciar) este dominat de pășuni și fânețe naturale (73,7%), terenurilor arabile revenindu-le doar 21,9%, o bună parte a acestora neîndeplinind criteriile de calitate necesare. Suprafața ocupată cu pomi fructiferi este de 29 ha (4,2%), fiind una din cele mai ridicate din zonă. Acest potențial agrar asigură producții suplimentare față de nevoile locale de consum, constând în: fructe (prune, mere etc.), lapte și produse lactate, carne, lână, piei și blănuri de ovine, miere și alte produse apicole etc.

Mineritul a fost, incontestabil, factorul economic major în evoluția așezărilor omenești, atât în ceea ce privește expansiunea edilitară și impunerea unui anumit mod de viață socio-economică, cât și în ceea ce privește mărirea geodemografică.

Monumente istorice

În cinstea eroilor căzuți în Primul și Al Doilea Război Mondial s-au ridicat monumente în localitățile Făurești, Lăschia, Berința și Vad, iar lângă aceste monumente se organizează manifestări comemorative cu ocazia Zilei Eroilor. În Lista Monumentelor Istorice actualizată în 2004, comuna Copalnic Mănăstur este pomenită de 14 ori, datorită monumentelor împrăștiate în cele 12 sate aparținătoare.

Principalele monumente istorice:

Trei biserici de lemn, în localitățile Cărpiniș, Lăschia și Copalnic;

Capelă în memoria Eroilor căzuți în Primul și Al Doilea Război Mondial (1934-1982), sat Făurești, expresie a recunoștinței satului față de sacrificiul celor căzuți pe Dealul Fânațelor. Este un monument de artă plastică, având ca autor pe Emil Greble, iar ca autor al picturilor pe părintele Vasile Trif din Baia Mare, membru al Asociației Artiștilor Plastici Amatori din România;

Ruinele bisericii „Cuvioasa Parascheva”, sat Berința;

Biserica de piatră „Sfântul Nicolae”, sat Berința, este o biserică ce datează de la sfârșitul sec. al XVIII-lea și aparține cultului greco-catolic;

Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”, sat Cărpiniș – este datată de la 1757, iar reprezentativitatea sa constă în valoarea estetică, fiind o biserică de mici dimensiuni, specifică nordului transilvan, care denotă bunul gust și simțul măsurii la meșterul popular anonim;

Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, sat Copalnic, datează din anul 1735;

Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, sat Copalnic-Mănăstur – datează din secolul al XIX-lea, fiind ridicată între anii 1880-1884, sub păstorirea vrednicului paroh Anca Mihai;

Biserica de lemn „Nașterea Maicii Domnului”, sat Lăschia – este un edificiu de cult deosebit și prezintă interes cultural. A fost construită în anul 1868 din lemn, cu temelie de piatră, având forma bisericilor vechi din Maramureș. Catapeteasma este pictată în stil bizantin de un pictor necunoscut și se păstrează în bune condiții;

Biserica „Sfântul Nicolae”, sat Prelucra Veche, zidită la 1750, remarcându-se prin valoarea memorial-simbolică, raritate și unicitate;

Casa Anca, sat Copalnic-Mănăstur;

Situl arheologic de la Vad, punct „Poduri”.

Sursa de informare: <http://www.primariacopalnicmanastur.ro/>

Viața culturală și educativă

În anul 1924, funcționau Biblioteca regională a despărțământului Copalnic Mănăstur și cea școlară, cu secția pentru învățători și elevi, având în total 600 de volume. Tot în același an s-au organizat în co-

mună cinci reprezentații teatrale date de învățătorul Teodor Pașca.

În anul 1977 a luat ființă în Copalnic Mănăstur un cerc de artă plastică, iar la Prelucra Veche, un cerc de artă populară.

În anul 1972, corul din Copalnic Mănăstur sărbătorește 70 de ani de existență. De-a lungul anilor, corul a împlinit o misiune spirituală, de înnobilare a sufletului, de educare a gustului pentru frumos, de îmbărbătare în momentele de cumpănă prin care au trecut locuitorii acestei frumoase așezări. Cântatul în cor reprezintă expresia firească a unei voințe unite în jurul unei înalte și nobile idei: dragostea de neam. De-a lungul anilor, corul a avut ca dirijori pe Teodor Medan (1912), Gheorghe Vancu (1914), Valeriu

Corul Copalnic Mănăstur la a 70-a aniversare

Bărbosu (1918), Teodor Pașca (1924), Gheorghe Văleanu (1936), Vasile Pop (1945). Corul a

Dirijorul Vasile Pop

participat la cel de-al X-lea concurs republican „Omagiu Partidului”, clasându-se la faza județeană pe locul III, precum și la Festivalul de la Stoiceni, ediția a III-a, 1971. Nașterea corului din Copalnic Mănăstur este strâns legată de activitatea corală din întreaga Țară a Chioarului. Din afirmațiile unor vârstnici, rezultă că prima ieșire în public, primul concert de cântece românești, primul program artistic prezentat de corul din Copalnic Mănăstur a avut loc la 15 august 1901, cu ocazia tradiționalului bal, la reușita căruia a contribuit în mare măsură tânăra formație. De-a lungul anilor, corul din Copalnic Mănăstur a împlinit o misiune dintre cele mai alese. Prin cântecul său a contribuit la dezvoltarea gustului pentru frumos, a îmbărbătat oamenii acestei așezări în momentele de grea cumpănă, a cultivat dragostea de neam și de țară.

Actualmente, în comuna Copalnic Mănăstur funcționează zece grădinițe și unsprezece școli.

Biblioteca comunală adăpostește un număr de 20.200 de volume, care cuprind toate domeniile tematice. Mai există și biblioteci școlare dotate cu cărți

în funcție de vârsta elevilor din școală.

Revista „Vatra Chioareană”, apărută la Editura Proema, este editată de Asociația Culturală cu același nume, cu sprijinul Editurii „Scriptorium” și al Primăriei și Consiliului Local Copalnic Mănăstur. Ea reprezintă o „oglină socio-culturală a localităților din zonă”, acoperind o întreagă gamă de subiecte din domeniul folclorului, poeziei, reportajului, teatrului, prozei etc.

Din punct de vedere etnografic, amintim **Jocul cu coșerci**, un obicei străvechi, revigorat la Copalnic Mănăstur. Acest obicei era și este destinat familiilor. Este un joc al celor căsătoriți și se realizează ca mai demult, în ziua sau înaintea zilei sărbătorii Sfinții Trei Ierarhi (popular: Trei Sfinți), care se ține în fiecare an la dată fixă, și anume, la 30 ianuarie. În ziua jocului, femeile vin cu mâncarea, iar bărbații cu băutura. Se așază la masă pe grupuri constituite pe bază de filiație sau de prietenie, îmbrăcați în port popular. Perechile de dansatori sunt formate din soț-soție, nu din tineri necăsătoriți.

Jocul între hotare reprezintă o manifestare folclorică dedicată păstrării și perpetuării portului și jocului popular. Această serbare este organizată de Asociația Montană „Masivul Preluca” din Preluca Veche, condusă de profesorul și directorul coordonator al școlilor din comună, Ioan Pop, soția acestuia, Marilena, precum și ing. Florin Nechita, împreună cu Primăria și Consiliul Local Copalnic Mănăstur. Așa cum îi spune și numele, serbarea se desfășoară între hotarele a două sate: Preluca Veche și Preluca Nouă, pe culmea de peste 800 m, numită Vârful Florii.

„Joc între hotare”

Personalități ale culturii și științei

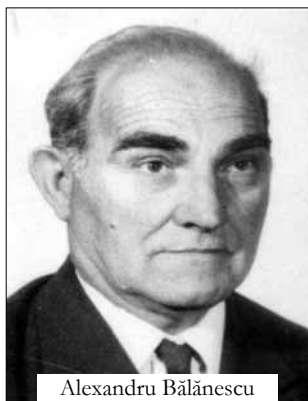
Așezările care intră în componența comunei Copalnic Mănăstur și-au împlinit destinele prin activitatea unor personalități marcante, provenind din următoarele domenii: cultură, literatură, etnologie, folclor literar, medicină, drept, muzică:

Cornel Anca, magistrat, născut în anul 1903 în localitatea Copalnic Mănăstur;

Iuliu George Anca, medic, născut la 22 aprilie 1870, în localitatea Copalnic Mănăstur;

Leontin Anca, dirijor al Operei Române din Cluj, născut în Copalnic Mănăstur;

Marietta Anca, artistă dramatică la Teatrul Național București, originară din Copalnic Mănăstur;

Alexandru Bălănescu

Alexandru Bălănescu, născut la 18 ianuarie 1914 în Gângulești (Vâlcea). A fost învățător în Sălaj, Făurești, Bontăieni, Vișeu de Jos, și Lăschia (localitatea unde se stinge din viață la data de 4 martie 1996);

Valentin Bilț, născut la 4 februarie 1932 în localitatea Făurești. Și-a adus o mare contribuție la promovarea și dezvoltarea folclorului literar și etnografiei din Țara Lăpușului, realizând și două filme etnografice;

Pamfil Bilțiu, folclorist, etnolog, istoric al culturii, publicist, născut la 14 iulie 1939, în localitatea Făurești. Este un pasionat cercetător al culturii populare românești și îndeosebi al celei maramureșene, realizând investigații directe pe teren. Asiduu culegător de folclor autentic, a adunat un bogat și variat material, valorificat în numeroase volume și periodice;

Augustin Buzura, scriitor, membru al Academiei Române, născut la 22 septembrie 1938, în comuna Berința;

Teodor Bota, a scris și a publicat poezii, studiind la Viena în perioada în care și Eminescu se afla acolo;

Dorina Cheșei, originară din Copalnic Mănăstur, soprană la Opera Națională București din anul 1990;

Ioan Dragomir, născut la 20 august 1811 în Copalnic Mănăstur. A activat la Blaj ca profesor de filosofie, apoi prefect, în Chioar;

Ioan Filip, poet, născut la 12 septembrie 1940 în localitatea Lăschia;

Vasile Gheție, născut în anul 1903, la Berița, în familia preotului Gheorghe Gheție. A absolvit școala generală în sat, a urmat apoi cursurile liceului „Gheorghe Șincai” din Baia Mare. În 1927 a absolvit Facultatea de Medicină Veterinară din București. În intervalul 1937-1940, urmează o specializare la Universitatea din Leipzig, unde va primi și titlul de Doctor Honoris Causa, laureat al „Premiului de Stat Român”, membru al Academiei Române, titular al Academiei de Științe din New York. Tratatul său „Anatomia comparată a calului”, „Anatomia animalelor domestice” și cele peste 200 de lucrări științifice sunt și azi materii de studiu pentru viitorii medici veterinari;

Simion Hereș, medic veterinar, născut în Lăschia la data de 31 iulie 1935. A fost membru fondator al Societății de Medicină din România, publicând peste 50 de articole și lucrări de specialitate în Revista de Medicină Veterinară;

Emil Hossu

Emil Hossu, actor de teatru și film, născut la 24 noiembrie 1941, „maramureșean după mamă”, originară din Copalnic Mănăstur (decedat în 25 ianuarie 2012);

Gheorghe Latiș, medic, s-a născut la 20 mai 1910 în satul Făurești. A fost medic șef al raionului Baia Mare și Șomcuta Mare (1950-1952). A ocupat și funcția de director adjunct al Spitalului Unificat Baia Mare;

Ioan Leș, jurist, născut la 1 septembrie 1947, în satul Făurești. Este autorul a peste 30 de tratate, cursuri și monografii în domeniul științelor juridice. A fost secretar adjunct al Guvernului României și secretar de stat la Departamentul Administrației Publice Locale. A participat la lucrările de constituire a Institutului Român pentru Drepturile Omului.

Gheorghe Marcu, născut la 27 iunie 1908 în Copalnic Mănăstur, viitor renumit dascăl al școlilor băimărene și primul director al Bibliotecii regionale din Baia Mare;

Teodor Medan, învățător, participă în calitate de memorandist la Viena, în delegația celor peste 300, iar în noiembrie 1892 a asistat la procesul de presă al lui

Augustin Buzura

Vasile Lucaciu, acuzat ca „agitator de ură contra naționalităților”;

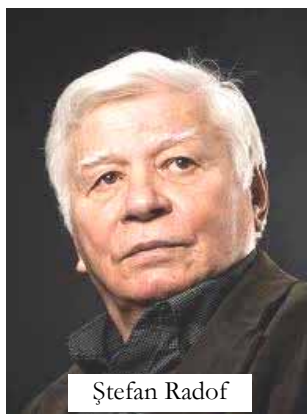
Paul Miclea, născut în Copalnic Mănăstur la 11 iulie 1874; absolvit Preparandia din Gherla, unde și-a luat diploma de învățător în 1892, remarcându-se apoi printr-o bogată activitate școlară și extrașcolară, organizând serate culturale cu adulții;

Prof. univ. dr. **Ioan Mihalca**, născut la Berința; a lăsat în urmă o serie de studii aprofundate de fizică generală, de optică tehnică și de fizica solidului. În 1976, obține titlul de doctor în fizică, după susținerea publică, la Facultatea de Fizică a Universității din Timișoara, a tezei de doctorat intitulată „Procese de magnetizare în feromagneticii supuși solicitărilor periodice de torsiune”, iar în 1978 obține o bursă de studii în RFG. A fost un om de știință de valoare și, pentru activitatea sa științifică, a fost onorat cu titlul de cetățean de onoare al comunei Copalnic Mănăstur;

Maria Pașca, interpretă de muzică populară, s-a născut la 8 septembrie 1934, în satul Berința;

Teodor Pașca, învățător, are merite deosebite pe tărâm cultural-social și didactic;

Titus Liviu Pașca, medic, născut la 1 aprilie 1960, în comuna Copalnic Mănăstur; în anul 2008 a fost ales senator în colegiul uninominal 1 din circumscripția electorală nr. 26 Maramureș;

Ștefan Radof

Elena Platon, filolog, s-a născut la 25 septembrie 1967, în satul Făurești; din 1994, până în prezent, este lector la Departamentul de limbă, cultură și civilizație românească, Facultatea de Litere, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca;

Ioan Prodan, medic, născut la 9 septembrie 1904, în comuna Copalnic Mănăstur;

Prof. dr. **Leon Prodan**, precursor al medicinei muncii din România, s-a născut la 20 iulie 1902 la Copalnic Mănăstur; a publicat circa 200 de lucrări științifice; a participat, începând din 1949, la o serie de cercetări de mare amploare de igienă și sănătate publică pe teritoriul Transilvaniei și Banatului;

Ștefan Radof, actor, căsătorit de 50 de ani cu Doina, născută Hossu, originară din Copalnic Mănăstur. Actorul venea adesea să își petreacă vacanțele la casa moștenită de la bunica soției din Copalnic Mănăstur.

Satele aparținătoare:

FĂUREȘTI

Prima mențiune documentară a localității Făurești apare în anul 1405, atunci când, sub denumirea de Kawachfalva (în maghiară însemnând „satul fierarului”), făcea parte din domeniul Chioarului. Conform tradiției, satul era așezat odinioară pe Dealul Ursoiului, ulterior vatra satului coborând spre albia râului Căvnic. Pe Dealul Ursoiului a fost așezată o veche biserică, mistuită de flăcările unui incendiu, în anul 1684.

Biserica cu hramul „Sfinților Apostoli Petru și Pavel” a fost construită între anii 1908 și 1912, pe locul ce purta denumirea de „grădină bontănească”, în timpul preoților Alexandru Ciocaș și Aurel Greblea. Având proporțiile unei catedrale, așezământul vorbește de sârguința și credința locuitorilor, corelată cu buna păstorire a slujitorilor bisericești.

În ce privește viața culturală din această localitate, menționăm Corul bisericesc ortodox (1937), condus de învățătorul Crișan Gheorghe din Plopiș, precum și Corul mixt al Parohiei Ortodoxe Făurești (înființat în 14 oct. 1958).

Corul bărbătesc din Făurești

PRELUCA NOUĂ

Numele **Preluca** provine din latinescul *preluco*, *-ere*, *-luxi*, care înseamnă „preaînalt” (aici, cu sensul de înălțime geografică, sau luminiș de pădure), nume care este menționat întâi în anul 1603. De la 1854, numele de Preluca este folosit simultan cu cel de Haragos, care în limba maghiară înseamnă „supărăcios”, „arțăgos” sau „mânios” – renume căpătat de localnici datorită refuzului lor de a plăti dările.

Localitatea s-a divizat mai târziu în cele două sate din ziua de azi: **Preluca Veche** (Preluca Bătrână, cum i se spunea în jurul anului 1901) și **Preluca Nouă** (La Pădure, în aceeași perioadă, deoarece locurile erau odinioară acoperite de pădure).

În anul 1867, în Preluca Nouă erau 30 de școlari, numărul lor scăzând spre anul 1877 la 24, pentru ca apoi numărul lor să crească, în 1914, la 60 de școlari, iar în 1978 erau 96.

Între timp, satul Preluca Nouă s-a dezvoltat semnificativ, fiind desemnat în anul 2010 „Unul dintre cele mai frumoase sate din România.” S-a construit o nouă școală, conform noilor standarde, dotată cu săli de clasă moderne și laborator de informatică. Tot în anul 2010, la Preluca Nouă, întâlnim primul învățător cu gradul I, în persoana d-lui **Grigore Dumitru Nechita**, care activează și în prezent și este coordonatorul acestei școli.

În toamna aceluiași an, este inaugurat **Căminul cultural** al localității, unul dintre cele mai mari și mai frumoase din comună, care servește localnicilor, dar și copiilor din ansamblul local de dansuri populare **Dănțăușii**, ca loc de pregătire pentru diferite

spectacole și concursuri. Ansamblul școlii Preluca Nouă („Dănțăușii”) a luat ființă în luna octombrie a anului 2009, în urma unui proiect educațional inițiat de inst. **Anca Claudia Bărbos**, din dorința cunoașterii, popularizării valorilor culturale specifice zonei, de promovare a tradițiilor satului Preluca Nouă și de conștientizare a elevilor pentru respectarea acestor valori inestimabile. În timp, acest vis a prins contur datorită bunăvoinței părinților, care au confecționat costumele populare și s-au implicat enorm în acest proiect, datorită sprijinului acordat de autoritățile locale, în persoana primarului comunei Copalnic Mănăstur – **Vasile Mihalca**, a directorului Școlii cu clasele I-VIII Copalnic Mănăstur – **Ioan Pop**, a profesorului coordonator al Școlii Preluca Nouă – **Grigore Nechita**. Ansamblul „Dănțăușii” a avut până în prezent peste 30 de deplasări la diferite spectacole și concursuri, dintre care amintim câteva: „Tânjaua de pe Mara” (2009), Festivalul produselor tradiționale (6 participări în perioada 2009-2011), Festivalul național de muzică, cor și dans popular, Coaș (2011), Serbarea câmpenească „Joc între hotare” – Preluca Veche (două participări în perioada 2010-2011), Festivalul portului popular de la Cupșeni (2011), Festivalul cântecului și jocului popular de pe Fisculaș-Dumbrăvița, Serbările comunei Copalnic Mănăstur, Festivalul concurs „Florile Someșului” edițiile IV și V de la Mireșu Mare, unde „Dănțăușii” au câștigat premiul al II-lea în anul 2010, respectiv 2011.

Ansamblul „Dănțăușii”

PRELUCA VECHĂ

Preluca Veche este o localitate situată la limita sud-estică a Țării Chioarului, în vecinătatea Țării Lăpușului, la 6 km de comuna Copalnic Mănăstur. Este un ținut deluros, azi accesibil, după ce mult timp s-a păstrat ca zonă închisă, izolată, fapt ce a determinat păstrarea și conservarea atât a tradițiilor și a obiceiurilor, cât și a unor valori muzeografice veritabile.

La nordul localității, se află Dealul Preluca, cu Vârful Florii, înalt de 811 metri, considerat unul dintre cele mai înalte dealuri din țară.

Rețeaua hidrografică a satului Preluca Veche cuprinde mai multe văi cu debit mare, pe cursul cărora au fost construite mori cu o piatră sau două, ceea ce constituie o mărturie în plus că această zonă a oferit condiții prielnice așezării oamenilor încă din timpuri străvechi.

Mai există în sat câteva case tradiționale, care păstrează obiectele specifice zonei Chioar. Una dintre acestea este o locuință construită din 1840, care timp de 40 de ani a fost sediul Primăriei comunei Preluca. Școala din sat găzduiește un colț muzeistic, care cuprinde: icoane pe sticlă și pe lemn, ulcioare, farfurii, prosoape, mașină de torsi, costume popula-

re, linguri de lemn, tigiaie din lut pentru rântaș, furcă de torsi, solnițe, călcător, lampă etc. – toate, obiecte autentice.

Aflată la confluența a trei zone folclorice – Țara Lăpușului, zona Codrului și zona denumită „Fisculaș” –, zona Prelucilor se remarcă prin port, obiceiuri și jocuri populare unice, deosebite de cele ale Țării Chioarului. În acest sat, are loc, în fiecare an, Festivalul cântecului și portului chioarean „Joc între hotare”, locul de desfășurare fiind Dealul Mănăsturului.

O altă manifestare de mare valoare este Tabăra de Arte Preluca, care adună „în șură”, „pe târnaț” și alte locuri de lângă casa omului, studenți la actorie și profesorii lor, artiști plastici, fotografi, sculptori, muzicieni, precum și mulți iubitori de artă.

Dansul prelucănesc a reprezentat dintotdeauna modul de exprimare a bucuriei de a trăi, a apartenenței la zona Prelucilor, fiind prezent în toate evenimentele importante ale vieții oamenilor din zonă. Acum, pe raza localității, își desfășoară activitatea Ansamblul „**Prelucana**” din Preluca Veche, instructor: profesorul Ioan Pop. Ansamblul „Prelucana”, ansamblu de dansatori amatori din satul Preluca Ve-

Ansamblul de dansuri „Prelucana”

che, este continuatorul primului ansamblu de cântece și dansuri populare locale din comuna Copalnic Mănăstur. A fost înființat în anul 1971 de prof. Vasile Nechita. Inițial a fost compus din elevii Școlii Generale Preluca Veche, iar după câțiva ani devine o formație de tineri localnici. A participat la toate festivalurile organizate la nivel de județ în acea perioadă. În actuala formulă, Ansamblul „Prelucana” se constituie în anul 1993, ca ansamblu al tinerilor din localitate. Membrii actuali sunt soț și soție (10 perechi), coordonați de prof. Ioan Pop. Repetițiile se organizează lunar, încercând să includă în repertoriu și dansuri din zonele folclorice apropiate. Ansamblul promovează tinerii care au aptitudini deosebite vocale și instrumentale. În ultimii cinci ani, Ansamblul „Prelucana” a participat la toate manifestările cultu-

rale din zonă („Sărbătoarea Castanelor” – Baia Mare, „Hora la Prislop” – Borșa, „Nopti de Sânziene” – Borșa, „Florile Someșului” – Dej, Festivalul Danțului la Șură – Groși) și la emisiuni folclorice difuzate de posturile TV locale. În anul 2007, ansamblul obține locul I la Festivalul Concurs al Cântecului și Dansului din Țara Chioarului. În septembrie 2009, ansamblul a participat la sărbătoarea localității Waldburg din Austria, unde s-a bucurat de aprecierea unanimă a locuitorilor, impresionând prin frumusețea costumelor și autenticitatea dansului popular. Ansamblul a realizat un schimb cultural cu localitatea Derekegyhaz din Ungaria, înfrățită cu comuna Copalnic Mănăstur. Anual, membrii ansamblului sprijină ONG-ul Asociația Montană „Masivul Preluca”, în organizarea festivalului „Joc între hotare”.

Ansamblul „Prelucana” la Viena

Bibliografie selectivă**Berința:**

Bellu, Ștefan. Serile de la Berința : munca cultural-educativă la sate. Pentru Socialism, 15, nr. 3424, 23 ian. 1965, p. 2.

*** Biserica de lemn din Berința (1941). În: Enciclopedia turistică românească. Calendar turistic, 8, 1941, p. 125.

*** Biserica din Berința. În: Buletinul Comisiunilor Monumentelor Istorice, 28, 1935, nr. 2, p. 86.

Biserica „Sfântul Nicolae” din Berința a fost construită în anul 1768 din piatră și lemn. Construcția are un acoperiș simplu de șindrilă, cu un turn înalt, având foișorul extins în afara bazei turnului și cu un coif zvelt. Edificiul de cult ortodox a fost declarat monument istoric de interes național.

Buzura, Dana D. Berința – satul cu doi academicieni : ieri s-a dezvelit bustul omului de știință Vasile Gheție. Glasul Maramureșului, 7, nr. 1779, 12 febr. 2003, p. 9.

Buzura, Dana D. De azi, Școala din Berința se va numi „Școala Vasile Gheție”. Glasul Maramureșului, 7, nr. 1778, 11 febr. 2003, p. 2.

Buzura, Dana D. Icoană făcătoare de minuni veche de peste șase secole : la Mănăstirea Bogdana din Berința. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2143, 27 apr. 2004, p. 8.

Câmpeanu, Marius. Aspecte referitoare la Învățămintul confesional din Protopopiatul Chioarului în secolul al XIX-lea (I). Calendarul Maramureșului, 2, nr. 3-4, apr.-dec. 2006, p. 167-172.

Fărcaș, Andrei. Adio, domnule profesor Ioan Mihalca! Graiul Maramureșului, 19, nr. 5250, 28 iun. 2007, p. 17.

Fărcaș, Andrei. Ansamblul folcloric „Doina Chioarului” din Berința. Pentru Socialism, 35, nr. 8783, 28 ian. 1984, p. 3.

Fărcaș, Andrei. Ansamblul folcloric „Doina Chioarului” la început de drum : Festivalul național „Cântarea României”. Pentru Socialism, 35, nr. 8796, 12 febr. 1984, p. 2.

Fărcaș, Andrei. Doctorul care a șters lacrimile de pe fața țaranului : In memoriam : [dr. Simion Hereș]. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4763, 21 nov. 2005, p. 14.

Fărcaș, Andrei. Hramul Mănăstirii Berința. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4772, 1 dec. 2005, p. 1.

Fărcaș, Andrei. Ieri, în Berința, a fost marcat Centenarul nașterii Acad. Vasile Gheție (1903-1990). Graiul Maramureșului, 15, nr. 3910, 12 febr. 2003, p. 1, 12.

Fărcaș, Andrei. Mănăstirea Berința – mănăstirea copiilor. Graiul Maramureșului, 18, nr. 5079, 1 dec. 2006, p. 9.

Fărcaș, Andrei. 10 preoți au slujit la hramul Mănăstirii Berința. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5288, 11-12 aug. 2007, p. 3.

Hereș, Simion. Acad. Vasile Gheție 1903-1990 : centenar. Graiul Maramureșului, 15, nr. 3909, 11 febr. 2003, p. 1, 5.

*** Ionică Barna pictează Biserica Ortodoxă din Berința. Informația zilei de Maramureș, 4, nr. 852, 23 iul. 2004, p. 8.

*** La 23 august 1936, se inaugurează monumentul eroilor, la care manifestare au luat parte comunele din jur. Viața școlară, 13, nr. 7, 1936, p. 20.

Marian, Gabriela. Mănăstire ridicată prin jertfă : la Berința. Glasul Maramureșului, 11, nr. 2976, 19 ian. 2007, p. 5.

Săbăciag, Lavinia. Cod roșu la școala și grădinița din Berința. Glasul Maramureșului, 14, nr. 4127, 4 nov. 2010, p. 3.

*** Se inaugurează un nou cămin cultural la Berința. Pentru Socialism, 11, nr. 2022, 16 iul. 1960, p. 1.

Cărpiniș

Fărcaș, Andrei. Biserica veche din Cărpiniș a fost strămutată cu satul de două ori. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4525, 15 febr. 2005, p. 8.

Biserica de lemn din Cărpiniș este un edificiu de cult deosebit de valoros atât din punct de vedere turistic, cât și cultural. Aceasta poartă hramul „Adormirii Maicii Domnului” și figurează pe lista monumentelor istorice. Edificiul de cult a fost construit în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, surse documentare vorbind însă de anul 1757. Inițial biserica s-a aflat pe locul numit „Cărpinișul Vechi”, de unde a fost mutată odată cu satul. A doua strămutare a bisericii s-a făcut pe locul actual probabil, în anul 1812, construcția suferind atunci și unele modificări planimetrice.

Mesaroș, Cosmin Mihai. Biserica din Cărpiniș – cinci secole de istorie : monument istoric în curs de restaurare. Glasul Maramureșului, 12, nr. 3422, 9 iul. 2008, p. 15.

Mortan, Ovidiu. Monument istoric în pragul prăbușirii : Biserica din Cărpiniș. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3045, 13 apr. 2007, p. 5.

Szabo, Adriana. Biserici distruse de incompetență și indiferență. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2934, 24 nov. 2006, p. 5.

Vava, Gheorghe. În satul întinerit (Cărpiniș). Pentru Socialism, 10, nr. 1923, 22 mart. 1960, p. 1.

Copalnic

Câmpeanu, Marius. Aspecte referitoare la învățământul confesional din Protopopiatul Chioarului în secolul al XIX-lea (I). Calendarul Maramureșului, 2, nr. 3-4, apr.-dec. 2006, p. 167-172.

Danciu, Emil. Biserica Ortodoxă din Copalnic-Sat. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4535, 26-27 febr. 2005, p. 2.

Portase, Alec. „Tot pe mijlocăș se dă cu biciul!” : acasă la un gospodar din satul Copalnic. Graiul Maramureșului, 13, nr. 3390, 28 mai 2001, p. 1, 3.

Ruja, Alexandru. 165 de ani de sobărit în familia Miclea : la Copalnic. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3233, 21 nov. 2007, p. 8.

Talpoș, Alina. Singurul pilot proprietar de avion din Maramureș : la Copalnic. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2844, 11 aug. 2006, p. 7.

Copalnic Mănăstur:

Albu, Nicolae. Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800. Blaj, 1944, p. 141.

Andreica, Alina. „Dansul Coșărcilor” alias „Jocul Însuraților” : un obicei specific zonei reluat după ani buni de... pauză, la Copalnic Mănăstur. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2681, 30 ian. 2006, p. 10.

Bisztricki-Florian, Ștefan. Sfințirea bisericii greco-catolice : [din Copalnic Mănăstur]. Vatra Chioreană, 1, nr. 1, sept. 2006, p. 63.

Bohățel, Alina. Un regal de muzică și voie bună : Sărbătorile comunei Copalnic Mănăstur, ediția a V-a. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5622, 11 sept. 2008, p. 11.

Buda-Tețu, Ioan. Atentat la pictura bisericii din Copalnic Mănăstur : un monument istoric tratat ca o bojdeucă. Glasul Maramureșului, 6, nr. 1684, 15 oct. 2002, p. 9.

Burnar, Ion. Copalnic Mănăstur : o comună cu revistă culturală și festival național de carte. Informația zilei de Maramureș, 8, nr. 2123, 13-14 sept. 2008, p. 7.

Buzura, Dana G. 22 de persoane au primit titlul de cetățean de onoare : la „Serbările comunei Copalnic Mănăstur”. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2561, 5 sept. 2005, p. 2.

Buzura, Dana G. Greco-catolicii din Copalnic-Mănăstur au pus temelie unei noi biserici : după 11 ani de speranțe deșarte. Glasul Maramureșului, 5, nr. 1283, 22 iun. 2001, p. 3.

Crișan, Mircea. 140 de localnici nu au fost puși în posesie : Copalnic Mănăstur. Informația zilei de Maramureș, 2, nr. 516, 17 iun. 2003, p. 5.

Crișan, Mircea. Pentru acest an, autoritățile au proiecte culturale pentru tineri : Copalnic Mănăstur. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1025, 14 febr. 2005, p. 5.

Fărcaș, Andrei. Copalnic Mănăstur – centrul aviației particulare din țară : azi, pentru o zi. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5188, 14-15 apr. 2007, p. 1.

Fărcaș, Andrei. Cultură și divertisment la Copalnic Mănăstur. Graiul Maramureșului, 23, nr. 6534, 5 sept. 2011, p. 2.

Fărcaș, Andrei. „Decembrie în zvon de colinde” : la Copalnic Mănăstur. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4479, 20 dec. 2004, p. 9.

Fărcaș, Andrei. Jocul cu coșerci : un obicei străvechi revigorat la Copalnic Mănăstur. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5430, 29 ian. 2008, p. 11.

Fărcaș, Andrei. „Jocul între hotare” – o serbare autentică. Graiul Maramureșului, 22, nr. 6181, 15 iul. 2010, p. 3.

Fărcaș, Andrei. „Jocul între hotare” și promovarea portului popular : o sărbătoare realizată de o asociație. Graiul Maramureșului, 21, nr. 5881, 21 iul. 2009, p. 10.

Fărcaș, Andrei. Jocul la Sfântă Mărie Mare : un obicei reînvie la Copalnic Mănăstur. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5301, 27 aug. 2007, p. 8.

Fărcaș, Andrei. La 15 ani de bilanț al consiliilor locale : Sărbătorile comunei Copalnic Mănăstur, ediția a IV-a. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5307, 3 sept. 2007, p. 12.

Fărcaș, Andrei. Noi formații se afirmă la Copalnic Mănăstur : Festivalul „Cântarea României”. Pentru socialism, 28, nr. 6626, 12 febr. 1977, p. 3.

Fărcaș, Andrei. O expoziție de excepție a învățătorilor : la Copalnic Mănăstur. Graiul Maramureșului, 18, nr. 4887, 19 apr. 2006, p. 8.

Fărcaș, Andrei. O interesantă pledoarie pentru teatru : sâmbătă, la Copalnic Mănăstur. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4584, 25 apr. 2005, p. 10.

Fărcaș, Andrei. Primul hram ortodox la Copalnic Mănăstur. Graiul Maramureșului, 23, nr. 6595, 16 nov. 2011, p. 3.

Fărcaș, Andrei. Sărbătoarea comunei Copalnic Mănăstur, ediția a III-a. Graiul Maramureșului, 18, nr. 5005, 6 sept. 2006, p. 8.

Fărcaș, Andrei. Sărbătoarea comunei a fost o reușită : la prima ediție, în Copalnic Mănăstur. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4395, 13 sept. 2004, p. 1, 3.

Fărcaș, Andrei. Sărbătorile Copalnicului Mănăstur [sic] cu miting aviatic. Graiul Maramureșului, 23, nr. 6534, 5 sept. 2011, p. 11.

Fărcaș, Andrei. Școala în care a învățat Augustin Buzura a fost redată elevilor : în Copalnic Mănăstur. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5444, 14 febr. 2008, p. 5.

Ferenț, Doina. Mănăsturenii au dat munca pe distracție : timp de 2 zile. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2864, 4 sept. 2006, p. 7.

Gherman, Vasile. La Copalnic Mănăstur, francezii au fost primiți cu cântece și poezii. Informația zilei de Maramureș, 7, nr. 1689, 17 apr. 2007, p. 4.

Gherman, Vasile. La Copalnic Mănăstur s-a desfășurat Festivalul de teatru „Micul actor”. Informația zilei de Maramureș, 9, nr. 2314, 5 mai 2009, p. 9.

Goga, Ioan. La biblioteca din Mănăstur. Pentru socialism, 9, nr. 1319, 5 apr. 1958, p. 2.

Goja, Anca. Centru de Internet pentru public, inaugurat la Copalnic Mănăstur. Graiul Maramureșului, 22, nr. 6058, 18 febr. 2010, p. 6.

Goja, Anca. Vor putea 300 de cărți să trezească interesul pentru bibliotecă în Copalnic Mănăstur? Graiul Maramureșului, 21, nr. 5796, 9 apr. 2009, p. 1, 4.

Goja, N. Un inventator din Copalnic Mănăstur transformă apa în combustibil. Pentru socialism, 9, nr. 2141, 30 apr. 1997, p. 4.

Izvoranu, N. Electrificare la Copalnic-Mănăstur. Pentru socialism, 12, nr. 2394, 27 sept. 1961, p. 2.

*** Localitățile județului Maramureș. [Baia Mare], 1971, p. 142-144.

Marian, Gabriela. 103 nunți de aur : la Copalnic. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3167, 4 sept. 2007, p. 2.

Mateșan, Ana. Istoricul localității Copalnic Mănăstur. Vatra Chioreană, 1, nr. 1, sept. 2006, p. 4-23.

Mihăilă, Florea. Copalnic Mănăstur cu fața spre urbanizare. Pentru socialism, 27, nr. 6531, 22 oct. 1976, p. 3.

Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau. Dicționarul numirilor de localități cu populațiune română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 138.

More, Ioana. Comuna Copalnic Mănăstur, sanctuar de credință. Informația zilei de Maramureș, 11, nr. 3177, 2 mart. 2012, p. 13.

*** Oamenii își captează singuri izvoare de apă : Copalnic Mănăstur. Informația zilei de Maramureș, 2, nr. 509, 9 iun. 2003, p. 5.

Opriș, Nick. Biserica greco-catolică din Copalnic Mănăstur la prima liturghie. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2857, 26 aug. 2006, p. 8.

Petruț, Anton. La Copalnic s-a inaugurat o modernă stație de benzină. Graiul Maramureșului, 9, nr. 2206, 15 iul. 1997, p. 2.

Petruț, Anton. Lucruri și fapte inedite la Copalnic-Mănăstur. Graiul Maramureșului, 18, nr. 5061, 10 nov. 2006, p. 8.

Petruț, Anton. Serbare câmpenească cu „joc între hotare” : în locul „Dealul Mănăsturului”. Graiul Maramureșului, 23, nr. 6494, 20 iul. 2011, p. 9.

Pintea, Aura. Valorile patrimoniului cultural imobil din Copalnic Mănăstur. Vatra Chioreană, 1, nr. 1, sept. 2006, p. 77-78.

Pop, Ion P. Biserica greco-catolică din Copalnic Mănăstur. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5387, 5 dec. 2007, p. 10.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea. Vol. 1. București : Editura Academiei R.S.R., 1967, p. 339.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVII-lea. Vol. 1: Supușii. București : Editura științifică și enciclopedică, 1986, p. 2, 3, 276.

Ruja, Alexandru. Copalnic Mănăstur – patru comune într-una singură. Glasul Maramureșului, 13, nr. 3583, 22 ian. 2009, p. 11.

Ruja, Alexandru. Festival în 12 sate : prima ediție a Serbărilor comunei Copalnic Mănăstur. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2262, 13 sept. 2004, p. 6.

Socolan, Aurel. Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2005, p. 63, 95, 98, 99, 100, 102, 201, 202, 239.

*** Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914, p. 154.

Talpoș, Alina. Drum SAPARD ce alunecă la vale : la Copalnic Mănăstur, lucrările nu se pot finaliza la timp din cauza surpării terenului. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2789, 8 iun. 2006, p. 3.

Talpoș, Alina. Drumul Sapard finalizat la limită : la Copalnic Mănăstur. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2890, 4 oct. 2006, p. 2.

*** Un cerc de artă la Copalnic Mănăstur. Pentru socialism, 36, nr. 9330, 3 nov. 1985, p. 2.

Vlad, Adina. Comuna cu cele mai multe biserici din Maramureș : [Copalnic Mănăstur]. Glasul Maramureșului, 12, nr. 3339, 31 mart. 2008, p. 5.

Vlad, Alina. Un singur cabinet medical la 12 sate : în comuna Copalnic Mănăstur. Glasul Maramureșului, 12, nr. 3287, 30 ian. 2008, p. 3.

Curtuiuşu Mic

Aron, Petru. Statistica românilor din Transilvania în anul 1750. Transilvania, 32, nr. 9, nov. 1901, p. 276.

Conț, Ioan. O tânără echipă artistică. Pentru socialism, 6, nr. 356, 26 febr. 1955, p. 3.

Acum vreo trei luni, în comuna Curtuiuşu Mic, din raionul Șomcuta Mare, a luat ființă o echipă artistică. De atunci cei treizeci de tineri și tinere s-au pregătit intens sub conducerea directorului căminului cultural Cupan Vasile. // Zilele trecute tânără echipă a prezentat țăranilor muncitori din comună un frumos și bogat program artistic.

Fărcaș, Andrei. Satul cu 100 de case : [Curtuiuşu Mic]. Pentru socialism, 24, nr. 6266, 26 mart. 1974, p. 1.

[...] satul este complet electrificat, s-a făcut o școală nouă, treabă la care toți sătenii au pus mâna, au o grădiniță înființată din toamna anului trecut, la care frecvența este de sută la sută. Jumătate din locuitorii satului primesc apa prin conducte, direct în case. // Am aflat apoi că în fiecare casă există aparat de radio, că la fiecare a cincea casă se găsește un televizor, că poștașul vine de fiecare dată cu tolba plină de ziare și reviste, numărul abonamentelor atingând 150, revenind mai mult de 1 abonament la o familie. Din cele 100 de case, câte numără satul, jumătate sunt construite în ultimii 15-20 de ani, iar un sfert au suferit modificări și renovări tot în această perioadă. [...] // Așadar, primăvara anului 1974 i-a găsit pe cooperatorii din Curtuiuşu Mic complet pregătiți în bătălia recoltei. Sunt oameni harnici, mândri și energici, așa cum le stă bine unor țărani. Un sat cu 100 de case. Un sat cu și mai mulți oameni harnici. Un sat ca atâtea altele din județul nostru.

Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau. Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 77.

Ruja, Alexandru. Curtuiuşu Mic, un tărâm misterios. Glasul Maramureșului, 13, nr. 3637, 26 mart. 2009, p. 11.

Socolan, Aurel. Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2005, p. 64, 95, 102, 136, 163, 188, 210.

Făurești:

Aron, Petru. Statistica românilor din Transilvania, în anul 1750. Transilvania, 32, nr. 9, nov. 1901, p. 276.

Bilț, Pamfil. Interior de casă țărănească la Făurești. Pentru socialism, 22, nr. 5723, 23 iun. 1972, p. 2.

Bilț, Pamfil. În rândul creatorilor de frumos : [țesătoarea Maria Abriham din Făurești]. Pentru socialism, 20, nr. 4962, 8 ian. 1970, p. 1-2.

Bilț, Valentin. Popas la Făurești : însemnări. Pentru socialism, 32, nr. 8105, 19 nov. 1981, p. 1-2.

Brezovszki, Ana-Maria ; Marinescu, Otilia ; Temian, Laura. Autori maramureșeni : dicționar biobibliografic. Baia Mare : Umbria, 2000, p. 25, 44, 47.

Câmpeanu, Marius. Satul Făurești – în haină de sărbătoare. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5251, 29 iun. 2007, p. 5.

Câmpeanu, Marius. Școala din Făurești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Vatra Chioreană, 3, nr. 2, sept. 2008, p. 20-22.

Fărcaș, Andrei. Cinstind eroii pe dealul dintre Făurești și Fânațe. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5541, 10 iun. 2008, p. 8.

Costin, Petre. Despre starea sanitară a comunei Făurești. Pentru socialism, 8, nr. 973, 20 febr. 1957, p. 2.

Cruceru, Gheorghe. La biblioteca din Făurești. Pentru socialism, 13, nr. 2940, 2 iul. 1963, p. 2.

Fărcaș, Andrei. Jocul cu coșarcă la Făurești : din inițiativă strict privată. Graiul Maramureșului, 21, nr. 5866, 3 iul. 2009, p. 1, 10.

Fărcaș, Andrei. S-a inaugurat Căminul Cultural din Făurești. Graiul Maramureșului, 18, nr. 5065, 15 nov. 2006, p. 8.

*** Făurești – 1733. Transilvania, 29, nr. 9-10 (nov.-dec.), 1898, p. 180.

Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau. Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 90.

Peride, A. Făureștiul începe să iasă din anonimat. Pentru socialism, 28, nr. 6862, 16 nov. 1977, p. 3.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVIII-lea. Vol. 1. București : Editura științifică și enciclopedică, 1986, p. 2, 3, 5, 128, 516.

Roibu, V. Acțiune cultural-științifică la Făurești. Pentru socialism, 33, nr. 8366, 24 sept. 1982, p. 2.

Socolan, Aurel. Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2005, p. 36, 44, 50, 67, 90, 95, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 109, 110, 112, 174, 175, 199, 225, 226.

Ștef, Dorin. Istoria folcloristicii maramureșene & Bibliografia generală a etnografiei și folclorului maramureșean. Baia Mare : Editura Ethnologica, 2006, p. 105, 109.

Vetișanu, Vasile. Monumentul de la Făurești : etnos și dăinuire. România pitorească, nr. 5, mai 1984, p. 17.

Lăschia

Aron, Petru. Statistica românilor din Transilvania în anul 1750. Transilvania, 32, nr. 9, nov. 1901, p. 276.

Bălănescu, Alexandru. Lăschia – punte peste timp. Pentru socialism, 30, nr. 7506, 15 dec. 1979, p. 1.

Pe bărțile mai mari, satul Lăschia nu e nominalizat, dar documentele îi atestă existența încă de la începutul secolului al XIII-lea... [...] // Cei 561 locuitori ai satului trăiau în case de lemn și chirpici, acoperite, în majoritatea lor, cu paie și șindrilă și numai câteva din cărămidă, acoperite cu țiglă. [...] // Cele 202 familii lăschiene, însumând 616 cetățeni, locuiesc în 156 de case, din care 112 case noi de cărămidă și unele cu câte 2 nivele [sic]. În trecut întregul sat se lumina la lămpi fumegânde cu petrol, avea o bibliotecă totalizând sub 500 cărți, erau 3-4 abonați la zăire și existau două aparate de radio. În tot satul erau doar 3 biciclete și o cârciumă cu prăvălie. Astăzi, Lăschia se bucură de binefacerile electrificării, are șosea asfaltată, 10 biblioteci, din care 8 particulare, totalizând peste 3000 cărți; aproape la fiecare număr de casă este un abonament la zăire și diferite reviste, 136 aparate de radio și 83 televizoare. [...] // Datele acestea reliefează cu exactitate chipul nou al satului nostru.

Bălănescu, Alexandru. O seară la căminul cultural din Lăschia. Pentru socialism, 5, nr. 27, 3 febr. 1954, p. 1.

Bălănescu, Alexandru. Podul lui Ionică a Tomii din Lăschia. Pentru socialism, 9, nr. 1419, 2 aug. 1958, p. 1.

Bălănescu, Alexandru. Satul fără analfabeți. Pentru socialism, 5, nr. 195, 19 aug. 1954, p. 3.

Bălănescu, Aurelia. Claca de seceriș în Lăschia. Memoria ethnologica, 3, nr. 8-9, iul.-dec. 2003, p. 793.

Brezovszki, Ana-Maria ; Marinescu, Otilia ; Temian, Laura. Autori maramureșeni : dicționar biobibliografic. Baia Mare : Umbria, 2000, p. 25, 197.

Fărcaș, Andrei. Biserica unicat din Lăschia a fost restaurată în timp record. Graiul Maramureșului, 22, nr. 6142, 31 mai 2010, p. 6.

Fărcaș, Andrei. PSS Justin Sigheteanul a resfințit biserica din Lăschia. Graiul Maramureșului, 23, nr. 6567, 13 oct. 2011, p. 5.

Fărcaș, Andrei. Se restaurează biserica unicat din Lăschia. Graiul Maramureșului, 22, nr. 6068, 2 mart. 2010, p. 10.

Filip, Ioan. Învățătorul satului : Alexandru Bălănescu din Lăschia. Pentru socialism, 22, nr. 5751, 1972, p. 2.

Grozavu, Petruța. Vasile Filip din Lăschia : combatant pe frontul vieții. Glasul Maramureșului, 13, nr. 3629, 17 mart. 2009, p. 4.

Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau. Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 129.

Pârja, Gheorghe. Elevi și dascăli în pridvorul toamnei : la Școlile din Vad și Lăschia. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4433, 27 oct. 2004, p. 8.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVII-lea. Vol. 1: Supușii. București : Editura științifică și enciclopedică, 1986, p. 2, 3.

Socolan, Aurel. Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2005, p. 72, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 106, 107, 110, 244.

*** Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914, p. 156.

*** Un nou sat înfrățit cu bunăstarea. Pentru socialism, 13, nr. 2521, 23 febr. 1962, p. 1.

Preluca Nouă

Fărcaș, Andrei. „Preluca – cel mai frumos sat din România și din Europa”. Graiul Maramureșului, 23, nr. 6496, 22 iul. 2011, p. 4.

Fărcaș, Andrei. O tradiție venită din negura vremilor. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5272, 24 iul. 2007, p. 11.

Nechita, Florian. Istoricul satului Preluca.

Portase, Alec. Fermă cu mistreți în Preluci. Graiul Maramureșului, 22, nr. 6091, 29 mart. 2010, p. 11.

*** Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914, p. 157.

Preluca Veche

Aron, Petru. Statistica românilor din Transilvania în anul 1750. Transilvania, 32, nr. 9, nov. 1901, p. 276.

Bisztricki Florian, Ana. Valori muzeografice în Preluca Veche. Vatra Chioreană, 3, nr. 2, sept. 2008, p. 41-42.

Bisztricki Florian, Ștefan. Sfințirea bisericii greco-catolice din Preluca Veche. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4726, 8-9 oct. 2005, p. 9.

Bota, Ioan. Nunta în satul Preluca-Veche, jud. Maramureș : lucrare de diplomă. Conducător științific: Ion Șeuleanu. Cluj : Universitatea „Babeș-Bolyai”, 1973. 72 p.

Buda, Ion. Ansamblul folcloric din Preluca Veche. Pentru socialism, 19, nr. 4695, 27 febr. 1969, p. 1.

Fărcaș, Andrei. Hram vechi la Preluca Veche. Graiul Maramureșului, 23, nr. 6479, 2 iul. 2011, p. 10.

Fărcaș, Andrei. Jocul între hotare – o serbare autentică. Graiul Maramureșului, 22, nr. 6181, 15 iul. 2010, p. 3.

Fărcaș, Andrei. Noi formații se afirmă : la Preluca Veche. Pentru socialism, 28, nr. 6626, 12 febr. 1977, p. 3.

Fărcaș, Andrei. Preluca Veche – sat nou al hărniciei. Pentru socialism, 27, nr. 6439, 6 iul. 1976, p. 1-2.

Fărcaș, Andrei. Tabăra de Arte de la Șură. Graiul Maramureșului, 23, nr. 6527, 27 aug. 2011, p. 3.

Goja, Lucian Petru. O primăvară rustică și înflorată la Preluca Veche. Graiul Maramureșului, 8, nr. 2141, 24 apr. 2004, p. 8.

Iuga, Ion. Despre meșterul de viori Petre Florian din Preluca. Pentru socialism, 12, nr. 2416, 22 oct. 1961, p. 2.

Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau. Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 175-176.

Portase, Alec. Despre Sâsâiac și Coșconar la Preluca Veche : drumeție spre Defileul Lăpușului. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5643, 6 oct. 2008, p. 8.

Portase, Alec. În Preluci, spre Custura Cetățelii. Graiul Maramureșului, 22, nr. 6127, 12 mai 2010, p. 9.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVII-lea. Vol. 1: Supușii. București : Editura științifică și enciclopedică, 1986, p. 2.

Socolan, Aurel. Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2005, p. 76, 94, 96, 97, 99, 102, 103, 105, 233, 263, 267, 268, 269.

*** Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914, p. 155.

Rușor

*** Căminul cultural din Rușor. Pentru Socialism, 8, nr. 1218, 7 dec. 1957, p. 2.

Gaftone, Vasile. Mireasma pământului : [la Rușor]. În: Dăruire. Baia Mare, 1972, p. 73-76.

*** Conscripția românilor din Transilvania în 1733. Transilvania, 29, nr. 9-10, nov.-dec. 1898, p.180.

*** S-a inaugurat un nou lăcaș de cultură : Căminul cultural din Rușor. Pentru Socialism, 8, nr. 1150, 19 sept. 1957, p. 1.

Vad

Aron, Petru. Statistica românilor din Transilvania în anul 1750. Transilvania, 32, nr. 9, nov. 1901, p. 276.

Bălănescu, Al. Două sate fruntașe la însămânțări : [Vad și Lăschia]. Pentru socialism, 5, nr. 106, 7 mai 1954, p. 1.

Brezovszki, Ana-Maria ; Marinescu, Otilia ; Temian, Laura. Autori maramureșeni : dicționar biobibliografic. Baia Mare : Umbria, 2000, p. 231, 525, 532.

Fărcaș, Andrei. Biserica din Vad la 100 de ani. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5595, 11 aug. 2008, p. 8.

Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau. Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 239.

Pârja, Gheorghe. Elevi și dascăli în pridvorul toamnei : la Școlile din Vad și Lăschia. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4433, 27 oct. 2004, p. 8.

Socolan, Aurel. Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2005, p. 5, 19, 20, 21, 87, 90, 95, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 107, 110, 111, 136, 226, 250, 256, 267, 323, 324.

*** Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914, p. 156.

Ștef, Dorin. Istoria folcloristicii maramureșene & Bibliografia generală a etnografiei și folclorului maramureșean. Baia Mare : Editura Ethnologica, 2006, p. 56, 64, 95, 199.

Din folclorul comunei Copalnic Mănăstur**Berința**

Colo-n jos pă lângă mare,
Viță verde iadăra
O picat o brumă mare
N-o picat nici de-o răcoare,
C-o picat de-o ciudă mare,
Că să-nsoară on voinic
Și o iè pă soru-sa.
– Mă frătiut, frătiutu meu!
Du-te tu-nt-o lume-n țară
Să-ț' afli o soțioară.
'N lume-n țară că s-a dus,
Soțioară n-o adus.

– Tu soră, mi-i fi tu mie,
Blem cu mine-n cununie!
Popa-o prin a cununa,
Icoanele-a lăcrăma.
Iconița Precistii,
Din fundu' bisericii
Pă popa l-o întreat:
– Popă ești, o nu ești popă?
Nu ești popă cu dreptate,
Aciala-i mare păcat,
Sânjele l-ai mestecat.

(Bilțiu, Pamfil. *Sculți, sculți boieri mari. Cluj-Napoca* : Ed. Dacia, 1996, p. 273. De la Marchiș Tereziă, 60 ani, 1982).

Cărpiniș

De la măr până la păr
– De sui, Petre,-n cel măr dulce,
De vezi, Petre, ce-i vede(a)?
– Suie-mă, Doamne, mai sus
Că văzui puntea raiului
Și patu bogatului:
Așternutu-i așternut
Cu indrele mânânte,le,
Cu cuțite ascuțite –
Cât o trăit pe pământ
De rai nu s-o mai gândit,
Tot lucru și l-o lucrat
Cu săracii de pân sat
Și-o cernut fărînile,

Le-o dat lor tărățele.

De la măr până la păr
– Ne sui, Petre,-n cel măr dulce,
De vezi, Petre, ce-i vede(a)?
Suie-mă, Doamne, mai sus
Că văd patul săracului
În mijlocu raiului:
Așternutu-i, așternut,
Cu colaci mândri de grâu –
Că așe i s-o ivit
Cât o trăit pe pământ
Numa de rai s-o gândit.

(Colecția Vasile Trif, *Cărpiniș: de la Parasca Pop, 81 ani, 1969. Memoria Ethnologică, 1 nr. 1, dec. 2001, p. 140*).

Copalnic Mănăstur

Io mi-s on corbuț de noapte
Cu inima mea-mi prind soarte;
Io-s o pasăre rămasă
Subt o streșină de casă.
Turtureaua-i turturea
Ș-aceea-i cu voie rea.
Când o lasă soția

Umblă prin codri cântând,
Creanga verde o ferește,
Pă uscată hodinește;
Unde-i apa limpejoară
O tulbură ș-apoi bea.
Așa-i și inima mea
De când îi tot singurea.

(Culegător Tosca Mare: de la Nechita Letiția, Copalnic Mănăstur)

Făurești – Orație de colăcărie

Starostele, miresei:
– „Noi n-avem floare de dat
– Nici înăuntru de-ntrat
– Avem o babă bătrână,

– Care scalmână la lână.
– Cu asta vi-ți folosi
– Și năuntru nu-ți vini.”

(Culegător Pamfil Bilț: de la Gherghel Augustin din Făurești)

Preluca Veche
Cântece de cătănie

Frunză verde lemn uscat
Mi-o vinit ordin în sat
Du-te, maică, la birău
Și-adă ordinul meu
De la birău pân' acasă
Curuiește-mi o cămașă
Curuiește-o românească
Și o coasă cătăneasă

Pă mâneca de-a stânga
Scrie-mi, maică, drăguța
Pă mâneca de-a dreapta
Scrie-te pe dumneata
Pă lătuțu' dinapoi
Scrie-mi plug cu patru boi
Să vadă domnu' căprar
Că acas-am fost plugar.

(Informator: Florian Roșalia)

Vad

În cătane m-o luat,
Mândre flori mn'i-am sămănat
Pă o verde țălinioară,

La cornu Gutâiului,
Lâng-o rece fântânioară.

(Culegător Tache Papabagi: de la Ioana Codrea – Fundeasa din Vad)

FILE DIN CRONICA LOCALITĂȚILOR BERINȚA, CĂRPINIȘ, COPALNIC, COPALNIC
MĂNĂȘTUR, CURTUIUȘU MIC, FĂUREȘTI, LĂSCHIA, PRELUCA VECHE, RUȘOR, VAD

- 1501** – Voievodul Gheorghe Pop din Copalnic Mănăștur descinde dintr-o veche familie de obârșie nobiliară din Maramureș, vine aici schimbând trei sate pentru o parte din satul Surduc-Copalnic și 1000 de florini.
- 1543** – Sunt consemnate în documente, pe lângă altele, așezările Lăschia și Costeni.
- 1560** – Voievodatul lui George din Copalnic, cu satele: Copalnic-Mănăștur, Vad, Leschia, Făurești, Dragomirești, Cărpiniș, Berința, Cărbunari, Surduc.
- 1566** – Voievodatul lui Gheorghe din Surduc-Copalnic:
- 1). Copalnic Mănăștur (Monostor Copalnic), 7 iobagi, 1 libertus, 6 puste, cens 2 fl., dar: 5 qu. de unt, 5 cașuri, o vacă stearpă, 5 care de lemne.
 - 2). Rușor (Dragomerfalva): 8 iobagic, 7 puste, oamenii fugiți în Ardeal; cens 3 fl., dar 6 qu. de unt, 6 cașuri, o vacă stearpă, 6 care de lemne.
 - 3). Vad (Rév Copalnic): 16 iobagi, cens 5 fl., dar: 7 qu. de unt, 7 cașuri, o vacă, 7 care de lemne.
 - 4). Lăschia (Laczkonyal): 11 iobagi, cens. 3 fl., dar: 6 qu. de unt, 6 cașuri, o vacă stearpă, 6 care de lemne.
 - 5). Făurești (Kovachs Capolnok): 15 iobagi, 2 puste, cens 4 fl., dar: 7 qu. de unt, 7 cașuri, o vacă stearpă, 7 care de lemne.
 - 6). Cărpiniș (Gyertianos): 4 iobagi, 4 puste, cens 5 fl., dar: 5 qu. de unt, 5 cașuri, o vacă stearpă, 5 care de lemne.
 - 7). Berința (Berencze): 13 iobagi, 4 libertini, 3 puste cens: 7 fl. 50 den., dar: 8 qu. de unt, 8 cașuri, o vacă, 8 care de lemne.
- 1578** – Cristof Báthory îi donează lui Tivadar Lukács din Remetea, satul Curtuiuşu Mic, cu condiția ca urmașii lui să-i datoreze aceleași servicii pe care și el le face.
- 1602** – Moise Secuiul a distrus mai multe sate printre care și Berința.
- 1603** – Se întocmește un nou urbaniu al Cetății de Piatră, care avea următoarea organizare:
1. Oficiolatul Cernești – Voievod Petru Bota: Rușor, Măgureni, Cernești, Fânațe, Ciocotiș, Trestia;
 2. Oficiolatul Copalnic Mănăștur – cu doi voievozi: Georgius Pap și Lucaciu: Vad, Lăschia, Făurești, Copalnic Mănăștur, Plopiș, Copalnic;
 3. Oficiolatul Berința – voievod Opriș Banc: Berința, Cărbunari, Cărpiniș;

4. Oficiolatul Prislop – voievod Ioan: Săcătura, Preluca Veche, Boiu Mare, Prislop, Dealu Corbului și Malfalva;
7. Oficiolatul Vărai – voievod Ioan: Vărai, Purcăreț, Gaura (s-a numit Panza), Țalna (?) și Curtuișu Mare; Rușorul avea: 10 familii de iobagi, 8 de nobili și libertini și 18 case locuite; Localitatea Vad avea: 15 iobagi, 5 libertini, 20 de case locuite, iar 13 erau pustii.
- 1609** – Principele Transilvaniei Gabriel Báthory înobilează familia Pop de Copalnic-Mănăstur, în Cernești, Copalnic Mănăstur, Brebeni și Ciocotiș.
- 1631** – Principele Gheorghe Rákoczi I, prin Ștefan Covaceszky, înobilează familia Dragomir de Drăgomirfalva alias Rușor, în Cernești, Copalnic-Mănăstur, Rușor, Ciocotiș și Brebeni.
- 1639** – Urbariul domeniului Căvnic înscrie patru sate dependente: Cărbunari, Cărpiniș, Coruia și Făurești, cu 136 supuși și cu 213 fii.
- 1650** – Așezarea Vad-Copalnic aparținea fiseului districtului Cetății de Piatră.
- 1664** – Este înobilată familia Bob de Copalnic Mănăstur, în Copalnic Mănăstur, Asuaju de Jos și Mireșu Mare.
- 1681** – Este înobilată familia Faur actu Covaciu (Kovács), în localitatea Berința, de către principele Mihail Apafi prin Francisc Lugossi.
- 1682** – Principele Mihail Apafi înobilează familia Bălaj Valentin de Vima Mică, în localitățile Vima Mică și Copalnic Mănăstur.
- 1700** – Localitatea Vad avea 14 iobagi, 8 jeleri și 2 săraci.
În Berința este semnalată biserica de piatră.
- 1750** – Din acest an exista biserică de piatră în Preluca Veche.
- 1760** – În acest an exista școală românească în Copalnic Mănăstur.
- 1760-1762** – În urma conscripției ortodocșilor și greco-catolicilor întreprinsă de generalul Buccow, la Copalnic Mănăstur existau doi preoți uniți, 30 de familii unite, un preot neunit și 25 de familii neunite, o biserică unită; la Curtuișu Mic existau doi preoți uniți, 39 de familii neunite și o biserică neunită; la Berința existau un preot unit, opt familii unite, un preot neunit și 58 de familii neunite, o biserică neunită; în Preluca Veche existau doi preoți uniți, șase familii unite, un preot neunit și 36 familii neunite, o biserică unită; Lăschia: un preot unit și o familie unită, un preot neunit și 56 de familii neunite, o biserică neunită; în Vad: un preot unit și trei familii unite, un preot neunit și 40 de familii neunite, o biserică unită; Cărpiniș: o familie unită, un preot neunit și 28 de familii neunite, o biserică neunită; Făurești: doi preoți neuniți și 42 de familii neunite, o biserică neunită.
- 1786** – În urma recensământului din acest an, situația se prezintă astfel: Berința: 108 case, 104 familii, populația totală: 519: 268 bărbați, 257 femei și 137 nobili; Cărpiniș: 44 case, 42 de familii, populația totală: 205: 98 bărbați, 105 femei și 32 de nobili; Copalnic: 128 de case, 125 de familii, populația totală: 662: 334 bărbați, 337 femei și 183 nobili; Copalnic Mănăstur: 77 case, 84 de familii, populația totală: 423: 206 bărbați, 218 femei și 140 de nobili; Curtuișu Mic: 47 de case, 49 de familii, populația totală: 289: 143 de bărbați, 145 de femei și trei nobili; Făurești: 60 de case, 69 de familii, populația totală: 334: 171 de bărbați, 165 de femei și 42 de nobili; Lăschia: 66 de case, 67 de familii, populația totală: 359: 177 de bărbați, 177 de femei; Preluca Veche: 122 de case, 86 de familii, populația totală: 547: 270 de bărbați, 265 de femei, 222 de nobili; Rușor: 45 de case, 44 de familii, populația totală: 211: 119 bărbați, 98 de femei și 53 denobili; Vad: 55 de case, 50 de familii, populația totală: 291: 137 de bărbați, 153 de femei, 29 de nobili.
- 1800** – Se construiește o biserică de piatră în satul Rușor.
- 1825** – Se introduc matricole bisericesti (care-i cuprindeau pe cei botezați, cununați și morți) în: Coruia, Preluca Veche, Rușor.
- 1830** – Rușorul avea 260 de locuitori, iar localitatea Vad avea 298 de locuitori, toți români.
- 1854** – A luat ființă școala românească din Copalnic Mănăstur.
- 1857** – Se formează plasa Mănăstur, cu reședința la Copalnic Mănăstur.
- 1864** – În acest an, este consemnată existența primului clopot în satul Rușor.
- 1872** – Se construiesc biserici de piatră în localitățile: Dumbrăvița, Copalnic Mănăstur și Cernești.
- 1890** – Obiceiul Tânjelei era răspândit și în Vad.

- 1891** – Ia ființă Institutul de credit și păstrare „Râureana” din Copalnic Mănăstur, președinte dr. Vasile Lucaciu.
- 1900** – Conform statisticii oficiale (măsluite), populația se prezenta astfel: Berința: 989, din care 958 de români; Copalnic (Surdac-Copalnic): 1035, din care 1018 români; Curtuișu Mic: 427, din care 423 de români; Făurești: 704, din care 613 români; Lăschia: 551, din care 541 de români; Preluca: 1161, din care 1148 de români; Rușor: 444, din care 403 români; Vad: 453, din care 437 de români.
- 1901** – Primul program artistic prezentat de corul din Copalnic Mănăstur, cu ocazia balului tradițional de aici.
- 1908** – La Rușor se înregistrează ca nou membru al Asociațiunii preotul Georgiu Petrovan.
- 1909** – Au fost ținute cursuri cu analfabeții în Borcut și în Lăschia;
- 1910** – Populația localităților se prezenta astfel: Berința – 987, Cărpiniș – 318, Copalnic – 1130, Copalnic Mănăstur – 1297, Curtuișu Mic – 403, Făurești – 680, Lăschia – 600, Preluca – 1233, Preluci – 1090, Rușor – 425, Vad – 495.
- 1911** – Existau biblioteci parohiale în: Cărpiniș, Cupșeni, Libotin, Lăschia, Copalnic.
- 1913** – Cu ocazia adunării cercuale Astra din Copalnic Mănăstur, Andrei Ludu a ținut prelegerea „Limba în afirmarea noastră culturală”.
- 1914** – Extrase din datele statistice ale localităților, locuitorilor și situației învățământului confesional greco-catolic pentru parohiile aparținătoare diecezei de Gherla:
- Berința** (Kövárberence) – comună mică, cu parohie convertită la la uniaticism în anul 1837. Biserică de zid cu hramul Sf. Nicolae, edificată în 1837. Matricole din 1837. Școlari de toate zilele 33, de repetiție 16 – cercetează școala greco-orientală. Preot: Alexandru Simon. Cantor: Eremie Cosma. Populația, după religie: 302 greco-catolici, 760 ortodocși și 25 israeliți;
- Cărpiniș** (Gyertyános) – filie a Berinței. Biserică ortodoxă. Populația, după religie: 35 greco-catolici, 308 ortodocși, 5 israeliți;
- Copalnic Mănăstur** (Kápolnokmonostor) – comună mică, cu parohie veche. Biserică de zid, cu hramul Sf. Arhangheli, edificată în 1872. Școală de zid. Matricole din 1787. Școlari de toate zilele 65, de repetiție 32, în școli comunale sau în altele 28. Paroh: Nicolae Avram, protopopul districtului. Cantor: Andreiu Bob. Învățător: George Rusu. Există sinagogă iudaică. Populația, după religie: 801 greco-catolici, 35 romano-catolici, 11 ortodocși, 30 helvetici, 3 unitarieni și 279 israeliți;
- Făurești** (Kovácskápelnok) – filie a Rușorului. Biserică ortodoxă. Sinagogă iudaică. Populația, după religie: 5 greco-catolici și 90 israeliți;
- Lăschia** (Lackonya) – filie a Rușorului. Biserică ortodoxă. Populația, după religie: 9 greco-catolici și 12 israeliți;
- Preluca Veche** (Óharagos) – comună mică, cu parohie veche. Biserică de zid, cu hramul Sf. Nicolae, edificată în 1750. Școală de lemn. Matricole din 1825. Școlari de toate zilele 32, de repetiție 17, în școala de stat. Paroh: Vasile Pop. Cantor: Nicolae Nechita. Învățător: Ioan Lariu. Populația, după religie: 600 greco-catolici și 5 israeliți;
- Rușor** (Rózsapatak) – comună mică cu parohie veche. Biserică de zid, cu hramul Sf. Dumitru, edificată în 1880. Școală de zid. Matricole din 1825. Școlari de toate zilele 41, de repetiție 11, în școli de alt caracter 2. Paroh: Emil Dragomir. Cantor: Ștefan Dunca. Învățător: Ioan Bârlea. Populația, după religie: 411 greco-catolici și 25 israeliți;
- 1920** – Populația localităților era: Berința – 949, Cărpiniș – 359, Copalnic – 1005, Copalnic Mănăstur – 1230, Curtuișul Mic – 412, Făurești – 683, Lăschia – 544, Preluca – 1107, Preluci – 1071, Rușor – 376, Vad – 440.
- 1921** – S-a organizat despărțământul Copalnic Mănăstur al Astrei. Cu această ocazie, s-au înscris doi membri fondatori, trei membri pe viață și 12 membri activi. Director al despărțământului a fost ales Nicolae Avram, protopop în localitate.
- 1922/1923** – Despărțământul Copalnic Mănăstur al Astrei cuprindea 20 de comune, avea 8 agenturi, existau 9 biblioteci, a primit o „bibliotecă regională”. Numărul total de membri era de 595.
- 1925** – În amintirea Marii Adunări de la Blaj din 1848, la Copalnic Mănăstur are loc o mare serbare populară încheiată cu retragere cu torțe. În organizațiile de provincie ale Astrei sunt consemnate: producții teatrale în:

Lăschia, Fânațe, Ciocotiș și Copalnic Mănăstur. Preotul Pavel Picu organizează reprezentații teatrale cu adulții în Cărpiniș.

1926 – În organizațiile din provincie ale Astrei sunt consemnate reprezentațiile teatrale de la Copalnic Mănăstur, Cărpiniș și Berința.

1927-1928 – Despărțământul Copalnic Mănăstur cuprinde 22 de comune, 19 cercuri culturale și 19 biblioteci. S-au ținut prelegeri în localitățile: Copalnic Mănăstur, Rușor, Lăschia, Cernești, Fânațe. Reprezentații teatrale au avut loc în: Copalnic Mănăstur (3 piese), Rușor și Făurești (câte una).

1927-1940 – Cercuri învățătoresci fruntașe în zona Chioar: Făurești (Alexandru Rusea), Copalnic Mănăstur (Teodor Pașca).

1928/1929 – Despărțământul Copalnic Mănăstur al Astrei cuprindea 22 de comune, 19 cercuri culturale cu 19 biblioteci; s-au ținut prelegeri populare aproape în fiecare comună; s-au organizat reprezentații teatrale în: Copalnic Mănăstur, Berința, Măgureni, Lăschia, Brebeni.

1930 – După recensământul din acest an, populația localităților se prezintă astfel:

Berința: 944 (450 de bărbați, 494 de femei), dintre care 899 de români, 9 unguri, 20 de evrei și 16 țigani.

După religie: 630 de ortodocși, 233 de greco-catolici, un romano-catolic, 7 bapțiști, 20 de mozaici, trei de religie nedeclarată. Parohie vacantă. Poșta la Copalnic Mănăstur. Știutori de carte: 555 (55 %);

Cărpiniș: 339 (163 de bărbați, 176 de femei), dintre care 335 de români, un ungur și trei evrei. După religie: 332 de ortodocși, trei greco-catolici, un romano-catolic, trei mozaici. Filie: Cărpiniș. Poștala Copalnic Mănăstur. Știutori de carte: 103 (36,5%);

Copalnic: 1417 (706 bărbați, 711 femei), dintre care 1024 de români, 18 evrei și 18 țigani. După religie: 581 de ortodocși, 461 de greco-catolici, 18 mozaici. Paroh: Alexandru Șimon. Poșta la Copalnic Mănăstur. Știutori de carte: 310 (38,8 %);

Copalnic Mănăstur: 1212 (574 de bărbați, 638 de femei), dintre care 816 români, 59 de unguri, trei germani, un ruten, 319 evrei, 14 țigani. După religie: 78 de ortodocși, 748 de greco-catolici, 46 de romano-catolici, 20 de reformați, un evanghelic, 319 mozaici. Paroh: Nicolae Avram, protopopul districtului. Poșta în localitate. Știutori de carte: 746 (72,3 %);

Curtuiușu Mic: 396 (203 bărbați, 193 de femei), dintre care 391 de români, doi evrei și trei țigani. După religie: 323 de ortodocși, 32 de greco-catolici, doi mozaici, 39 fără religie. Știutori de carte: 189 (55,4 %);

Făurești: 702 (357 de bărbați, 345 de femei), dintre care 651 de români, doi unguri, un rus, 45 de evrei și trei țigani. După religie: 636 de ortodocși, 16 greco-catolici, cinci romano-catolici, 45 de mozaici. Știutori de carte: 305 (54,4%);

Lăschia: 521 (263 de bărbați, 258 de femei), dintre care 515 români, șase evrei. După religie: 504 ortodocși, 11 greco-catolici, șase mozaici. Știutori de carte: 287 (64,2 %);

Preluca: 1036 (526 de bărbați, 510 femei), dintre care 1033 de români și trei evrei. După religie: opt ortodocși, 1025 de greco-catolici, trei mozaici. Știutori de carte: 254 (28,5 %);

Rușor: 391 (173 de bărbați, 218 femei), dintre care 390 de români, un ungur. După religie: opt ortodocși, 365 de greco-catolici, cinci romano-catolici, un reformat, 12 mozaici. Poșta la Copalnic Mănăstur. Filie: Vad. Paroh: Emil Dragomir. Știutori de carte: 192 (59,1 %);

Vad: 462 (234 de bărbați, 228 de femei), dintre care 459 de români, trei evrei. După religie: patru ortodocși, 450 de greco-catolici, cinci romano-catolici, trei mozaici. Știutori de carte: 238 (61%).

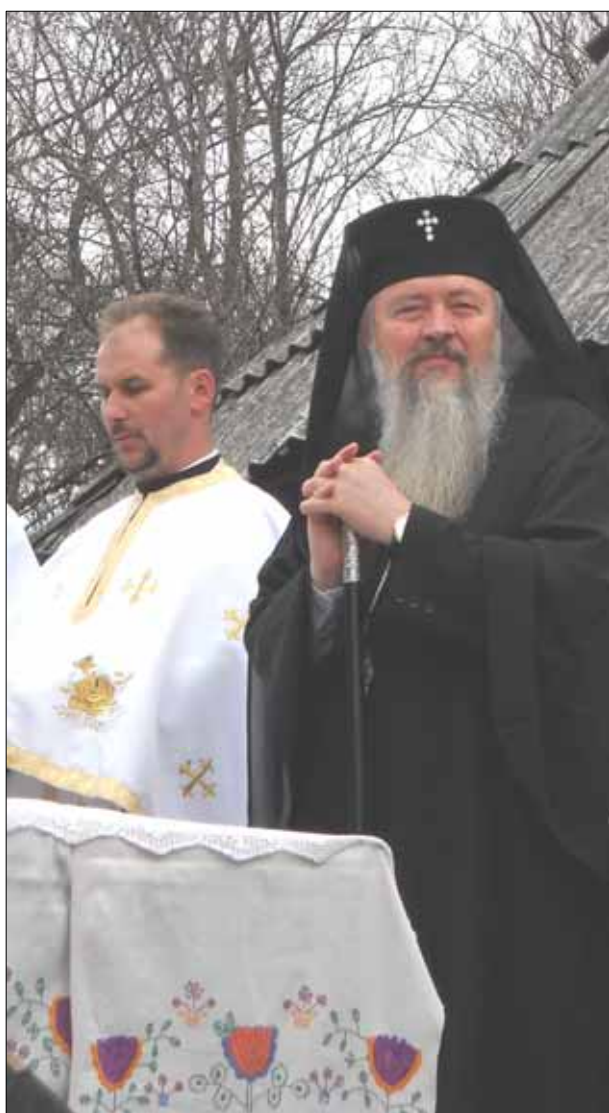
(Selecție din *Cronica Maramureșului*, Vol. 1-5. Lucrare întocmită de Valentin Băințan, Zamfir Dragomir, Laura Temian, Lazăr Temian. Baia Mare, 1989.)

CÂTEVA IMPRESII DE LA OARȚA DE SUS, DIN SĂPTĂMÂNA LUMINATĂ

Delia FLOREA

Vestea că spre sfârșitul Săptămânii Luminate, la data de 21 aprilie 2012, cu o zi înainte de prăznuirea hramului Bisericii Ortodoxe din Oarța de Sus (jud. Maramureș), va fi inaugurată *casa-muzeu* aflată în localitate, s-a răspândit cu mult timp înaintea festivului moment.

La locul stabilit s-a adunat o mare mulțime de oameni ce proveneau din toate categoriile sociale, de toate vârstele (de la sugar, la nonagenar), spre

Mitropolitul Andrei Andreicuț

a-l întâmpina așa cum se cuvine pe Î.P.S. Andrei Andreicuț, mitropolitul Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, dar și pe ceilalți oaspeți de vază sosiți spre a se împărtăși din entuziasmul specific acestui ceremonial: fii ai satului, oficialități locale, preoți, oameni de cultură, câțiva parlamentari, cadre didactice, jurnaliști, artiști etc.

Toți cei prezenți în curtea și grădina casei-muzeu, precum și cei aflați în ulița orșeană *Bobota* au asistat la slujba de sfințire oficiată cu ocazia inaugurării, iar înainte de a trece pragul micului „muzeu al satului codrenesc”, vizitatorii au fost întâmpinați și binecuvântați cu aghiazmă de însuși Mitropolitul. Chipul ierarhului era aureolat de bucuria revederii locurilor natale și de cea a întâlnirii cu cei dragi. Privirile sale revărsau asupra mulțimii prinos de dragoste părintească.

Inițiatorii acestui proiect, care are ca scop conservarea și dezvoltarea culturii codrenești, sunt membri ai Asociației Culturale „Bodava”, la conducerea căreia se află inginerul scriitor Milian Oros și profesorul de istorie Traian Rus. Casa devenită muzeu a fost ridicată în anul 1930. În urmă cu câteva luni, a fost achiziționată de la un localnic, a fost reparată și apoi împodobită cu lăzi de zestre păstrătoare de de-acum vechi comori, ștergare din cânepă – lucrate cu multă grijă de mâinile harnice ale orșencelor, câteva icoane populare pictate pe sticlă, ce înfățișează sfinți ocrotitori – Maica Domnului cu pruncul Iisus, Sfântul Gheorghe ucigând balaurul, un „credenț” plin cu tot felul de obiecte pe care le strânge omul într-o viață, „perini” frumos gătite, un pătuc-leagăn, blide; călcatoare vechi din metal; o furcă și un caier, precum și alte obiecte care făceau parte din gospodăria țărănească tradițională.

Într-una dintre încăperi, am zărit pe o masă un album cu fotografii vechi, îngălbenite de vreme – poate un bun prilej pentru unii dintre noi de a-și regăsi strămoșii, și o provocare spre reconstituirea arborelui lor genealogic. Alături, la loc de cinste, se află *Cartea de oaspeți*, pusă la dispoziția vizitatorilor dornici de a-și consemna impresiile.

După ce am admirat frumoasele exponate, ne-am delectat cu delicioasele plăcinte codrenești oferite de tinere care purtau cu mândrie portul popular specific zonei. Renumitele plăcinte s-au „topit” văzând cu ochii!

Au urmat o serie de cuvântări finalizate cu înmânarea unor diplome de merit câtorva personalități de marcă, a căror activități au adus un aport benefic, consistent, în viața orșenilor: dr. în arheologie Kacso Carol – cel care în urmă cu câteva decenii a făcut descoperiri foarte importante cercetând împrejurimile acestei localități, folcloristul Pamfil Bîlțiu, Malvina Madar – cunoscută interpretă de muzică populară, care le-a îndemnat pe codrence să nu-și abandoneze obiceiurile moștenite din străbuni, „să lase telenovelele la o parte” și să se apuce din nou de „lucrul la dantelă”.

Manifestarea s-a încheiat cu un spectacol folcloric oferit de către primitoarele gazde. În cadrul programului artistic, am remarcat în mod special „minirecitalul” preotului Cristian Pomohaci – fiu duhovnicesc al Î.P.S. Andrei Andreicuț. Cântecurile sale, pline de învățături, atât teologice, cât și laice – înnobilate cu mărgăritare ale înțelepciunii populare românești – sensibilizează, și în același timp, catehizează auditoriul. Între două melodii, dând slavă lui Dumnezeu pentru faptul că timpul a ținut cu noi, chiar dacă cerul era brăzdat de nori cenușii, a evocat personalitatea Arhiepiscopului Justinian Chira, pe care l-a întâlnit încă în copilărie, la Moisei, cu ocazia hramului mănăstirii. După cum ne-a mărturisit, credința vlădică „cu chip de sfânt” l-a marcat profund: rugăciunile sale curate au oprit ploaia ce risca să împrăstie masa de oameni adunați sub umbrelele multicolore!

Ca semn de admirație și prețuire, i-a fost oferit părintelui-rapsod un imens buchet de superbe gerbere. L-a ținut pentru o clipă în brațe, apoi l-a înmânat cu multă delicatețe unei localnice, cu rugămintea ca, în ziua următoare, să-l așeze în biserică la icoana Maicii Domnului. Și a început să cânte: „Hristos a înviat...” îndemnându-ne pe toți să-l acompaniem. La sfârșitul acelei minunate Săptămâni

Luminate, un cor mixt reunit la unison, ca o mărturisire de credință, a intonat cântare de biruință a vieții asupra morții!

O mare parte dintre cei prezenți au immortalizat clipele trăite prin intermediul aparatelor fotografice, cu telefoane mobile, iar alții chiar le-au filmat. Într-una dintre fotografiile realizate a fost surprinsă impresionanta imagine a două mâini extrem de expresive: mari, bărbătești, bătătorite de muncă! Mai târziu, după câteva ore, mi-am dat seama că unul dintre comesenii cu care împărțeam „piroștele” și tradiționalele „moșocoarne” era posesorul celor două mâini trudite. Am aflat și numele său: Toma. Atunci, gândul mi-a zburat la apostolul omonim aflat în preajma Mănuitorului, mai ales că a doua zi, în Duminica Tomii, avea să se prăznuiască hramul Bisericii din Oarța de Sus!

Preotul rapsod Cristian Pomohaci

GHEORGHE POP DE BĂSEȘTI – EROU AL NEAMULUI ȘI SFÂNT ÎN ALTAR**Traian OROS,**

vicepreședinte al Asociației Culturale „Bodava”

La 23 februarie 2012 s-au împlinit 93 de ani de la moartea marelui patriot Gheorghe Pop de Băsești. S-a născut la 1 august 1835 în satul Băsești din plasa Cehu Silvaniei (Sălaj), actualmente județul Maramureș, sat situat la poalele Codrului; din părinții Petru Pop de Băsești și Susana Pop de Turți, județul Satu Mare, ambii părinți de viță nobilă.

La 1860 se căsătorește cu Maria Loșonți, căsătorie binecuvântată cu două fete: Maria Carolina (alinată „Linuca cea dragă”) care, din nefericire, după un an se stinge din viață, și Elena Gheorghina care, prin căsătorie, a devenit Elena Hossu Longin, o familie venerabilă de mari patrioți.

Mai reamintim că Gheorghe Pop de Băsești a fost un apărător fervent și un susținător al școlii românești. El a inițiat și organizat, la Băsești, în 1870, o consfătuire pregătitoare în vederea constituirii unei Asociații care să apere interesele învățământului românesc și ale slujitorilor săi față de politicile tot mai agresive pe care le promovau guvernele de la Budapesta. Astfel, la 10 septembrie 1871, în adunarea ținută la Șimleul Silvaniei ia ființă Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni (RIRS), asociație profesională. Cu această ocazie Gheorghe Pop de Băsești și Andrei Cosma au fost aleși președinți de onoare.

Sediul permanent al RIRS s-a stabilit la Băsești.

Gheorghe Pop de Băsești intră în politică și candidează în Cercul electoral Cehu Silvaniei obținând trei mandate consecutive: 1872, 1875 și 1878. Pentru cel de-al treilea mandat, în Dieta de la Budapesta, s-a dat o luptă aprigă deoarece grupul de parlamentari români era tot mai restrâns. În calitatea sa de deputat, a reprezentat cu mare cinste și curaj interesele sălăjenilor, precum și ale tuturor românilor din Transilvania. El intervine în Parlament și afirmă: „Pentru Irlanda statului maghiar, care este Transilvania nenorocită!... noi stăruim pe aceste plaiuri mai bine de două mii de ani. Toate durerile și toate nădejile ne leagă de pământul pe care trăim”.

În anul 1879, Gheorghe Pop de Băsești ia atitudine față de noua Lege școlară Trefort, care prevedea introducerea obligatorie a limbii maghiare în școlile populare și confesionale. El consideră că Le-

gea aceasta este un adevărat pericol pentru învățământul românesc. Cu privire la această Lege, el afirmă în Parlament: „Proiectul de Lege în discuție e cea mai cumplită năpastă ce poate veni asupra țării [...]. Cucuta veninoasă a zavistiei și a neînțelegerilor semănate de această lege, la însăși temelia țării, va duce la nimicirea ei.”

La 12-14 mai 1871 se convoacă la Sibiu memorabila Conferință generală a reprezentanților alegătorilor români din Banat și Ungaria care consfințește actul de naștere a Partidului Național Român care adoptă un Program în nouă puncte privind lupta pentru interesele românilor. În iunie 1881 Gheorghe Pop de Băsești candidează pentru un nou mandat la Cehu Silvaniei. De această dată, guvernul maghiar au plănuțit din timp să împiedice cu orice preț alegerea sa în Dieta de la Budapesta.

În perioada imediat următoare, din inițiativa fiicei sale Elena Pop, s-a înființat Reuniunea Femeilor Române Sălăjene (RFRS), la care Gheorghe Pop de Băsești a fost membru fondator. Tot la Băsești, în 1908, ia ființă o filială a ASTREI din Sibiu, astfel că Băseștiul devine cu adevărat un centru de spiritualitate și de luptă politică a românilor din zona Codrului și Sălajului. „Badea George”, cum i-a zis Nicolae Iorga, era sufletul și amfitrionul tuturor activităților acestor asociații și, cu marea sa generozitate și dragoste, le oferea ajutoarele necesare.

În anul 1892, în urma Conferinței P.N.R., noua conducere avându-i în frunte pe Ion Rațiu, președinte, și Gheorghe Pop de Băsești, vicepreședinte, hotărăște formarea unui grup de lucru pentru redactarea Memorandumului și înaintarea lui la Curtea de la Viena, misiune în sarcina lui Gheorghe Pop de Băsești. Delegația n-a fost primită la Împărat, iar în august 1919, când trupele române au ocupat Budapesta, plicul cu Memorandumul a fost găsit nedescoperit. Instanțele de judecată ale vremii i-au condamnat pe Memorandiști, printre care, Gheorghe Pop de Băsești a primit un an de închisoare de stat, în Ungaria. În timpul procesului, în fața Instanței de judecată, Gheorghe Pop de Băsești a dat dovadă de mare curaj și patriotism. El a afirmat răspicat: „Ceea ce se discută aici, domnilor, este însăși existența po-

porului român”... „Existența unui popor nu se discută, se afirmă”... „De aceea nu mai suntem aici acuzați, suntem acuzatori”.

După moartea președintelui martir, Ion Rațiu, din 7 decembrie 1902, Gheorghe Pop de Băsești preia conducerea P.N.R., în calitate de vice-președinte, iar din 1905 devine președinte, până la împlinirea marelui său vis – Marea Unire din 1918.

În 1905, Gheorghe Pop se hotărăște să reentre în viața politică și candidează pentru un nou mandat la Cehu Silvaniei. Hoardele de bătauși unguri veniți și din alte localități, s-au năpustit asupra românilor alegători și a candidatului lor, bătându-i cu sălbăticie, zădărniciind alegerea deputatului român.

La 12 noiembrie 1918, Consiliul Național Român Central al PNR, convoacă Marea Adunare Națională în Cetatea Unirii, Alba Iulia, pe ziua de 1 Decembrie 1918. La Adunarea Națională, Gheorghe Pop de Băsești a fost declarat și ales președinte. Octogenarul Președinte, cu emoție și lacrimi de bucurie în ochi, deschide Marea Adunare Națională rostind: „Am venit chiar și dacă această cale m-ar costa viața, căci de-acum, pentru mine, nu mai rămâne alta decât să zic și eu cu dreptul Simeon din Scriptură: „Acum slobozește, Doamne, pe robul tău în pace”... „că mi-am văzut visul cu ochii”!

Obosit de-atâta zbatere pentru cauza neamului său și sub povara celor peste 83 de ani pe care îi avea, căzând la grea suferință, Gheorghe Pop de Băsești se va stinge ca o sfântă lumânare, trecând în eternitate la 23 februarie 1919, în dragul său Conac de la Băsești.

În ultimele clipe ale vieții sale a avut parte și de mângâierea divină, văzându-i pe militarii români veniți de la Cehu Silvaniei spre a aduce omagiul lor marelui tribun.

Elena Pop, căsătorită Hossu Longin, a continuat măreața operă a părintelui său; ea se găsea întotdeauna în fruntea tuturor acțiunilor și activa cu fermitate în domeniul cultural, social și filantropic, arătându-și înaltele virtuți față de oropsitul și subju-

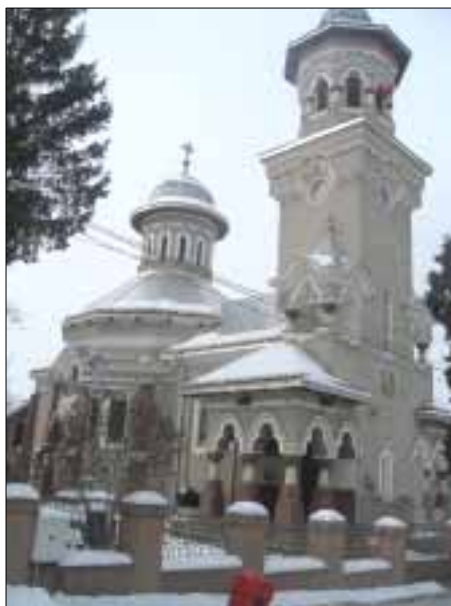
gatul neam românesc. Împreună cu preotul Ilie Călăuz, protopop al districtului Silvania, a cumpărat un teren în centrul localității Cehu Silvaniei, pentru ridicarea unui lăcaș de cult românesc. În 1937 este înăl-

țată biserica, în stil neobizantin-brâncovenesc și casele parohiale.

Biserica a primit hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” în semn de pioasă recunoștință marelui tribun. La dorința Elenei Hossu Longin, pe ușa din dreapta, ușa diaconilor, a iconostasului, care-l reprezintă pe Sfântul Mare Mucenic Gheorghe călare pe cal alb, ucigând balaurul cu sulita, s-a pictat chipul din tinerețe al bunului său tată, Gheorghe Pop. Tot ea se-nvrednicește și donează clopotul mic, un iconostas, amvon și obiecte de cult.

Din documentele arhivistice ale Parohiei, mai aflăm că preotul Ilie Călăuz s-a adresat Ministerului Cultelor, în 1937,

arătând printre altele: „S-a zidit acest Sion a Domnului pe locul istoric unde marele luptător și apărător al drepturilor românilor Gheorghe Pop de Băsești a fost crunt bătut și sângele lui a sigilat acest loc”... „Temelia acestui sfânt lăcaș s-a așezat chiar la o sută de ani de la nașterea vajnicului luptător și Președinte al Adunării Naționale de la Alba Iulia”.

Biserica Ortodoxă din Cehu Silvaniei

Sfântul Mare Mucenic Gheorghe înfățișat cu chipul lui George Pop de Băsești

URMAȘII LUI GEORGE POP DE BĂSEȘTI

prof. Traian RUS,
vicepreședinte al Asociației Culturale „Bodava”

Gheorghe Pop de Băsești

Am ezitat mai mulți ani în publicarea acestui articol, pentru că informațiile mele se bazau doar pe memoria transmisă oral a sătenilor din satele codrene, dar și în ideea păstrării unei imagini imaculate a marelui tribun de la Băsești. M-am consultat atât cu urmași ai celebrei familii, cât și cu istorici contemporani de anvergură, și cu toții mi-au dat girul pentru a scoate la lumină un aspect necunoscut din viața lui George Pop, chiar dacă el însuși a cerut tuturor membrilor familiei să-l păstreze ca o taină de suflet.

Da. George Pop de Băsești are urmași direcți!

Studiind viața și activitatea unei celebre „dinastii” de dascăli codreni, familia Robu, originară din comuna Oarța de Jos, am aflat că întemeietorul acesteia, Petre Robu (1855-1924), era printre cei mai apropiați colaboratori ai tribunului. Mai mult, i-a devenit ginere. Georgeta Robu (căsătorită Cedică), remarcabil profesor și dirijor de coruri, în prezent pensionară, cu domiciliul în Ulmeni, nepoata lui Petre Robu, mi-a relatat următoarele:

„În perioada stagiului militar efectuat la Cluj (1858-1860), participând la un bal la Râșcruci, George Pop a cunoscut-o pe Maria Loșonți, văduva baronului maghiar Sebeși, cu care va lega prietenie. În urma relației cu această văduvă, va rezulta în 1859 o fiică, pe nume Ana. Pentru a nu le afecta «imaginea», Maria Loșonți a hotărât să dea această fetiță la orfelinat.

În 20 octombrie 1860, George Pop, ajuns plutonier al Companiei a XIII-a din Regimentul «Carol Ferdinand» din Cluj, s-a eliberat din armată, iar în toamna aceluiași an s-a căsătorit cu Maria Loșonți Sebeși. Au convenit să nu semnaleze că au o fiică în afara căsătoriei, astfel că o lasă pe Ana în continuare în orfelinat.

În 1862 se naște prima fiică de după căsătorie, Maria Carolina, care moare după câteva zile, în 16 ianuarie 1862.

A doua fiică de după căsătorie este Elena-Gheorghina, viitoarea doamnă Elena Pop Hossu-Longin, născută la 26 noiembrie 1862, decedată la 15 mai 1940.

La câțiva ani de la căsătorie, cei doi soți se hotărăsc să o aducă pe Ana la Băsești, ca «fată în casă», pentru a nu umbri faima pe care o căpătase deja George Pop de Băsești prin acțiunile sale sociale, patriotice, politice. Elena Pop Hossu-Longin va afla abia într-un târziu că Ana, fata din casă, este sora ei bună și din această cauză relația între ele va avea de suferit, dar în cele din urmă se va împăca cu sora ei.

Când Ana a ajuns la vârsta căsătoriei, George Pop de Băsești, cunoscându-l și apreciindu-l mult pe învățătorul Petre Robu din Oarța de Jos, a dorit să și-l facă ginere și i-a oferit-o pe Ana, bineînțeles cu o avere bună, dar și cu dezvăluirea secretului că nu este o simplă fată în casă, ci însăși fiica lui naturală, dar secretul trebuia păstrat. De altfel, toată familia noastră a păstrat până astăzi acest secret, înțelegând că nu trebuia afectată cu nimic memoria marelui bărbat care a fost George Pop. Faptul că Ana a fost concepută în afara căsătoriei și că a crescut o perioadă la orfelinat putea fi incomod și negativ, mai ales că George Pop avea atâtea dușmani.

Deci, Ana Sebeși, prima fiică a lui George Pop de Băsești a fost prima soție a bunicului meu, Petre Robu, învățător și cantor în Oarța de Jos în perioada 1876-1910.

Cu Ana, bunicul a avut opt copii: două rânduri de gemeni care au murit imediat după naștere și alți patru copii (un băiat și trei fete) care au crescut mari și au întemeiat familii. Aceștia sunt urmașii direcți ai lui George Pop de Băsești:

1. **Rob Valer**, plugar, căsătorit cu Pop Clarița din Oarța de Jos. La rândul său a avut patru copii:

a) Vioara, casnică, căsătorită cu Popdan Emil din Oarța de Jos. A avut un singur urmaș, Popdan Ioan, căsătorit cu Magdalena din Oarța de Jos, fără copii.

b) Ioan, plugar, căsătorit cu Vlaica Maria, casnică din Oarța de Jos.

A avut 3 copii:

– Florica, contabil, trăiește și în prezent la Oarța de Jos și are un copil, Valer, elev,

– Emilia, trăiește în Oarța de Sus, căsătorită cu Mureșan Teodor și are la rândul său doi copii, Alina și Doru, care lucrează în Italia. Alina are două fete, Teodora, elevă în cls. I și Diana, 2 ani.

– Valer, decedat la 17 ani prin înecare în Dunăre, în timp ce încerca să emigreze în America.

c) Petre, inginer-constructor, emigrat în S. U. A., decedat. A avut o fiică, Cristina, care trăiește și în prezent în America.

d) Emilia, funcționară, fără copii, care trăiește în Cluj-Napoca.

2. **Rob Valeria**, casnică, căsătorită în Benesat cu Mercea Gheorghe. A avut 5 copii:

a) Ioan, administrator la un seminar teologic din Geoagiu, mort în refugiu.

b) Reghina, casnică, căsătorită în Benesat cu Petru Mercea, plugar. A avut 3 copii:

– Nicu, avocat în Satu Mare, căsătorit cu Nina, medic pediatru. Au emigrat în S. U. A., dar după ce au decedat acolo au fost aduși și înmormântați al Benesat. Nu au avut urmași.

– Gheorghe, decedat, strungar din Benesat, căsătorit cu Eugenia, casnică în Benesat, în viață. Au avut un copil, Petru Mercea, în prezent inginer-arhitect la Primăria din Ulmeni.

– Leontina, casnică, căsătorită cu Raț Valer, plugar din Benesat, decedați. Au avut doi copii:

– Nina, economistă la Finanțele din Dej, căsătorită cu Lazăr Sabin, subinginer, cu trei urmași: Ciprian, decedat, Corina, economistă, căsătorită la Cluj-Napoca și Valerica, învățătoare, căsătorită în județul Ialomița.

c) Valer, plugar la Benesat, căsătorit cu Maria, din aceeași localitate. A avut trei copii:

– Gheorghe, mecanic agricol în Benesat, decedat. A fost căsătorit cu Maria, localnică, în viață. Urmașii lor, de asemenea în viață: Olimpia, asistentă medicală în Benesat, căsătorită cu Ionică Mercea, tehnician, având împreună o fetiță, Maria, elevă, și pe Ucu, asistent medical la Zalău, căsătorit și având un băiat.

– Valerica, casnică, căsătorită în Aluniș cu Pinte Alexandru, plugar. Au avut doi copii, ambii în viață: Traian, inginer la Satu Mare, căsătorit, Maria, asistent medical la Zalău.

– Octavian, funcționar la Satu Mare, căsătorit. Are o fetiță, Corina, în prezent în Italia.

d) Leontina, casnică, căsătorită cu Covaci Gheorghe din Ulmeni. A avut o fată, Aurora, care este profesoară la Ulmeni, căsătorită cu Lucian Pușcaș, economist. Urmașii Aurorei: Alexandru-George, economist la

Cehu Silvaniei, căsătorit cu Melinda-Maria, inginer și economist, Dana-Aurora, profesoară la Ulmeni, căsătorită cu Doru, Vasile, profesor.

e) Anicuța, casnică, căsătorită în Ariniș cu Sabău Gheorghe, plugar. A avut doi copii: Ioan și Emilia:

– Ioan, fost sudor la Baia Mare, a fost căsătorit cu Ludovica, educatoare tot la Baia Mare. Ambii sunt decedați. Au avut trei copii: Ancuța, profesoară de limba română la Baia Mare, Adrian, absolvent de marketing, căsătorit cu Erika, domiciliată în Baia Mare, și Raluca, economistă la Cluj-Napoca, necăsătorită. Cu toții sunt în viață.

– Emilia, contabilă la Alba Iulia, în prezent pensionară, căsătorită cu Martin Leister, tehnician, decedat. A avut o fată, Ingrid, inginer chimist, căsătorită în Elveția.

3. **Rob Ana**, casnică, căsătorită la Bârsăul de Sus cu Drăgan Laurențiu, plugar. În anul 1913 a emigrat în S. U. A. cu întreaga familie. A avut 3 copii: Victor, Valeria și Mihai, cu toții decedați. Victor a avut 2 copii, Valeria 3 copii, Mihai 3 copii. Se pare că trăiesc cu toții.

4. **Rob Ilona** (Ileana), casnică. Primul soț i-a fost Marchiș Gheorghe din Oarța de Jos, plugar, iar al doilea Ravas Vasile din Giurtelecul Hododului, țăran mijlocăș. Cu primul ei soț a avut o fată, Viorica Marchiș. Viorica, absolventă de liceu, casnică, s-a căsătorit cu preotul greco-catolic Ghiurco Izidor, care, aruncat în temnițele comuniste pentru convingerile sale religioase, și-a găsit acolo obștescul sfârșit. Și preoteasa Viorica a avut o parte de ani grei de închisoare, eliberarea găvind-o alienată mintal. Au avut trei copii, care în anii detenției părinților au crescut singuri, prin grija sâtenilor din Oarța de Jos: Octavian, Flaviu și Aurora, cu toții stabiliți în Cluj-Napoca, unde, de altfel, mama lor a avut domiciliu forțat după eliberarea din închisoare. Se pare că sunt încă cu toții în viață.”

Reconstituirea acestor ramuri din arborele genealogic al bătrânului stejar din Băsești este în plină desfășurare, prin grija inimoasei profesoare de la Ulmeni, Georgeta Cedică. Datele primare au fost confirmate de documentele fondului Mihai Robu, pe care le-am putut studia la Arhivele Statului din Zalău (vezi colecția Mihai Robu, Dosarul Autobiografii).

Sper că nu am săvârșit o impietate. Sper, de asemenea, că unii dintre urmașii lui George Pop de Băsești vor putea afla abia acum date despre originea lor nobilă, pentru că doar puțini dintre dâșii au putut trece peste zidul interdicției care le-a fost impus.

Personal, am înțeles abia acum activitatea prodigioasă pe care o desfășoară la Ulmeni profesoara Aurora Pușcaș și faptul că liceul particular pe care l-a fondat acolo poartă numele ilustrului său străbun. Genele lui persistă și astăzi, unii urmași continuându-i monumentală lucrare în folosul poporului român.

Oarța de Sus, 14 februarie 2012

ACUM SLOBOZEȘTE PE ROBUL TĂU, STĂPÂNE...

prof. Traian RUS

Gândul nostru pios trebuie să se îndrepte din nou spre Băsești, spre cripta către care marele nostru poet Octavian Goga ne îndemna să mergem mereu: „Epigoni ai țării mele, duceți-vă la ea ca să învățați dragostea de neam”. Poetul popular ne îndeamnă să păstrăm vie faima marilor eroi ai neamului:

„Din Șișești pân’la Băsești
Numai cete voinicești!
Lucăcești și Popenești
Fala Țării Românești
Să te-nchini, să-i pomenești”

S-au împlinit 93 de ani de când „Badea George” s-a mutat pentru a-și dormi somnul de veci alături de țărani pentru care s-a jertfit. La 26 februarie 1919 a avut loc slujba de înmormântare. „După cel dintâi dangăt de clopot, dracii roșii (bolșevicii) din hoardele lui Béla Kun trimit ploaie de gloanțe asupra casei eroului nostru, încât ferestrele salonului unde era catafalcul se cutremurau de ropotul puștilor și mitralierelor vrăjmașe” (dr. Irineu Pop Bistrițeanul, *Băseștiul și ilustrul său bărbat George Pop*, Cluj-Napoca, Carpatica, 1995, p. 108). Apoi, în carul țărănesc tras de șase boi, împodobit cu cetini de brad, bătrânul nației noastre a mers cu inima împăcată: Biruise! Chiar dacă dușmanii săi, orbiți de ura lor ancestrală, au continuat să-l atace și după moarte, sufletul său râdea: „V-am biruit!” Armata română era aproape! Iată, după o viață martirică, un sfârșit apoteotic!

M-au marcat pentru toată viața celebrele cuvinte pe care le-a rostit George Pop la Alba Iulia. Era 2 decembrie 1918, când în sala Tribunalului din Alba Iulia s-a ținut prima ședință a Marelui Sfat Național pentru alegerea Comitetului de conducere a membrilor delegației care urmau să ducă M.S. Regelui Ferdinand hotărârea Marii Adunări Naționale și a Consiliului Dirigent. După ce toate au fost înfăptuite, iar membrii Consiliului Dirigent au depus jurământul, George Pop a devenit conștient că misiunea sa se încheiase. Răspunzând binecuvântării și felicitărilor episcopului de Arad, dr. Ioan Pop, președintele, răspunse: „Am ajuns să desăvârșim o operă mare care dezgroapă din iobăgia seculară neamul românesc. Mulțumim fierbinte marelui Dumnezeu că a făcut să se poată săvârși acest act măreț”. Cerând apoi membrilor Marelui Sfat să-și îndeplinească cu sfințenie cerințele ce le revin, a încheiat cu cuvintele Sfintei Scripturi: „Acum slobozește, Doamne, pe robul Tău în pace, că am văzut Mântuirea neamului meu” (Valentin Băințan, *Băsești, „Mica Romă” de sub poalele Codrului*, Baia Mare, Cybela, 2000, p. 217).

Slaba pregătire teologică a generației mele nu mi-a permis să pot înțelege proveniența acestei expresii. Abia în vremea din urmă, studiind semnificația sărbătorii Întâmpinării Domnului, care se săvârșește pe 2 februarie, am cunoscut povestea Sfântului și Dreptului Simeon. M-am gândit că merită relatată pe scurt pentru a o cunoaște și noi, mirenii, cu toții.

Sfântul Simeon a fost printre cei 70 de înțelepți puși din porunca lui Ptolemeu, faraonul Egiptului, să traducă Vechiul Testament din limba ebraică în cea greacă. În momentul când a ajuns la textul din Isaia 7, 14, „Iată, Fecioara va lua în pânțe și va naște Fiu”, gândind că nu este posibil ca o fecioară să nască, a înlocuit cuvântul „fecioară” cu „femeie”. Pentru necredința sa, Dumnezeu i-a făgăduit că nu o să moară până nu va vedea pe Mesia născut din Fecioară (Luca 2, 25-26). Astfel, Sfântul Simeon a trăit 360 de ani, până când, în a 40-a zi de la nașterea lui Hristos, acesta a fost adus în templu, conform tradiției. Atunci s-a îndeplinit făgăduința lui Dumnezeu, iar Sfântul Simeon, îndemnat de Sfântul Duh, l-a luat în brațe pe Cel născut din Fecioară și a spus: „Acum, slobozește pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău în pace, că văzură ochii mei mântuirea Ta”. „Acum slobozește” este și o rugăciune care se rostește la fiecare slujbă a vecerniei, adică la începutul unei zile liturgice.

În finalul epitafului pe care membrii familiei sale l-au conceput și l-au înscris pe obeliscul mormântului lui George Pop de Băsești, se află și un fragment inspirat din textul biblic:

„Aici își doarme somnul de veci George Pop de Băsești – Președintele P.N.R. și al istoricei Adunări de la Alba-Iulia unde a proclamat unirea tuturor românilor”.

„Născut la 1 august 1835, trecut în veșnicie la 23 februarie 1919, sub șuierul gloanțelor secuiești, apărât de Armata Română liberatoare”.

„Domnul a chemat pe robul său căruia i s-a dat să vadă dezrobirea neamului”.

În 1923, la inaugurarea monumentului funerar, Goga scria: „În învălmășagul grăbit al prezentului, când figuranți de mână a doua au umplut arena cu zgomotul lor, profilul lui badea Gheorghe primește un nou relief și o nouă semnificație”. Este dureros să constatăm că adevărul lui Octavian Goga este mai valabil ca niciodată. Neamul nostru își uită eroii și uitându-i nu-și va putea prețui dulcea libertate pe care Dumnezeu i-a dăruit-o.

Acest material este și un strigăt de durere spre neuitare. Autoritățile noastre, atât cele politice, cât și cele culturale, atât cele locale, cât și cele județene și naționale, ar trebui să respecte cultul eroilor neamului. Instituțiile culturale ar trebui să desfășoare asemenea programe, încât fiecare român să-i cunoască și să-i prețuiască pe toți cei care s-au jertfit pentru neam și țară. Cu atât mai mult cu cât mijloacele la îndemână sunt mai multe ca niciodată. Crunta robie în care a trăit acest popor sute și sute de ani trebuie făcută cunoscută, iar cei care s-au jertfit pentru dezrobirea lui, venerați. Cu atât mai mult George Pop de Băsești!

Revin și strig din nou: gândul nostru pios trebuie să se îndrepte din nou spre Băsești, spre cripta către care marele nostru poet Octavian Goga ne îndemna să mergem mereu: „Epigoni ai țării mele, duceți-vă la ea ca să învățați dragostea de neam”!

CAPACITATEA INOVATIVĂ A BIBLIOTECII – FILOSOFIA ȘI FUNDAMENTUL SCHIMBĂRII EI

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
director general, Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu Hasdeu” Chișinău

„Capacitatea de inovare ne hotărăște destinul.” (Roman Herzog)

Abstract: *Bibliotecile, ca orice altă organizație, companie, instituție publică, caută căi noi de a produce valori prin noi mijloace, să găsească strategii creative pentru situații organizaționale complexe dictate de vremurile tulburi. Crearea capacității de inovare este una din căile de a le găsi. Abordarea autorului tratează capacitatea de inovare ca potențial de facilitare în crearea unei noi conștiințe a conducerii bibliotecii, domeniului, unei noi conștiințe a puterii bibliotecilor de schimbare și inovare, ca potențial de facilitare în orientarea efortului profesional pentru a uni armonic forțele esențiale ale bibliotecii: omul, instrumentul, inspirația – o trinitate care va lucra pentru viitorul bibliotecilor.*

Keywords: *inovații; potențial inovativ; capacitatea de inovare; oameni, instrumente, inspirație, schimbare.*

Acest motto se referă atât la indivizi, cât și la instituții, inclusiv culturale, inclusiv biblioteci. Acest sens îl găsim și la Ch. Darwin: „Supraviețuitorul unei specii nu este nici cel mai puternic, nici cel mai inteligent, ci acela care se adaptează cel mai bine la schimbare”, care, în egală măsură, se referă și la instituții, inclusiv la biblioteci.

Inovațiile sunt mai mult ca oricând motoare de dezvoltare și succes pentru orice tip de activitate, ele rămânând tema principală de preocupare și dezbateri la nivelul managementului organizațional. Puțini manageri totuși recunosc că nu sunt mulțumiți de activitatea de inovare a organizațiilor lor. Și mai puțini dintre ei poziționează tema inovației la nivel strategic. În lumea inovațiilor, puține organizații integrează în mod durabil inovarea în activitatea managerială, o instituie ca mod de activitate, ca stare de spirit, ca valoare instituțională.

Reușesc să facă aceasta doar bibliotecile care privesc inovațiile ca pe o prelungire a *punctelor forte interne*, a *competențelor* și a *resurselor* lor. Reușesc bibliotecile care integrează inovațiile la *îndrumarea personalului*, la *procese* din bibliotecă, la *serviciile* oferite *împreună cu produsele*. Știm cu toții că sunt bunuri, instrumente și resurse ale bibliotecii. Modul în care le valorificăm, le manipulăm poate crea (sau distruge, dacă deja este) potențialul de inovare al bibliotecii. Specialiștii, printre care și cei din domeniul nostru, printre ei și subsemnata, susțin că inovația în bibliotecă reușește doar dacă există necesitate de inovare, există mediu loial inovării pentru dezvoltare, dacă biblioteca are orientare novatoare și potențial inovativ. Prin *potențial inovativ* se înțelege *capacitatea organizațională și profesională a bibliotecii de a susține activitatea inovativă*. Aceasta presupune că biblioteca deține *structura, resursele și nivelul de dezvoltare* necesare pentru activitatea inovativă¹.

Specialiști din mediul economic susțin că în componența potențialului inovativ, ca resursă de bază a activității inovatoare, intră:

- *personalul* (organizator și executor al activității inovative);
- *bază/resursele tehnico-materiale și financiare*;
- *proprietatea intelectuală a domeniului* (forme existente de organizare a activității inovative și idei de elaborare a noilor produse și servicii).

Constatăm, cu părere de rău, că domeniul biblioteconomic autohton nu are așa ceva. Ca excepție, menționăm aici Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”, care are înregistrate ca proprietate intelectuală câteva forme de produse și care se preocupă, în continuare, de portofoliul său de proprietate intelectuală.

Specialiștii de la London School of Business, printre care și Gary Hamel, consideră că trebuie să credem în *trei lucruri* dacă vrem cu adevărat ca biblioteca să creeze o capacitate pentru inovare (autorul se referea la capacitatea inovativă a companiilor; mai jos am adaptat aceste trei lucruri la biblioteci)²:

¹ Kulikovski, Lidia. *Biblioteci vs inovații*. În: BiblioPolis, vol. 29, nr. 1, 2009, p. 35.

² Hamel, Gary. În: BiblioPolis, vol. 41, nr. 4, 2011, p. 14.

- dacă optăm și investim în transformarea inovației în capacitate, asigurăm bibliotecii viitor;
- există o sursă bogată de imaginație latentă în organizații și spirite creative și întreprinzătoare, entuziasm destul (încă destul, spunem, pentru că resursa... se subțiază!) – toate acestea trebuie puse în slujba bibliotecii;
- chiar este posibil să facem din inovație o capacitate.

Cifra 3 se regăsește în toate exemplele de mai sus – e un număr alchimic. Tot pe treimea alchimică am structurat niște repere pentru crearea capacității inovative, sintetizate din experiența proprie de organizare a acestui travaliu la BM, din documentarea întreprinsă în interesul către inovație. Concluzia la care am ajuns este că trebuie puse în mișcare trei forțe: *omul, instrumentul, inspirația*. Mai mult, trebuie să unim armonic într-un *triunghi* aceste forțe: *omul-instrumentul-inspirația* – pentru a asigura o acțiune complexă și unitară. Oamenii au nevoie de schimburi de experiențe, de idei, cu alți oameni, de instrumente sub forma tehnicilor, a metodelor, a cunoștințelor etc. pentru a-și îndeplini aspirațiile supreme (cum ar fi mulțumirea, satisfacția, mândria, performanța, succesul...). Doar atunci când oamenii, instrumentele și inspirația cooperează, atât individul (bibliotecarul), cât și biblioteca, sistemul, sunt pe drumul cel bun. Catedra de biblioteconomie și asistență informațională (BAI), în cadrul ciclului masterat, a realizat, în 2011, o cercetare de profunzime – *Evaluarea locului de muncă la BM „B. P. Hasdeu”* – pentru a afla cum funcționează aceste forțe în cadrul sistemului managerial. Acest studiu a completat și complementat rezultatele obținute de altă cercetare, realizată tot de BAI, în 2010 – *Evaluarea eficienței managementului inovativ: cazul BM „B. P. Hasdeu”*.

Rezultatele studiilor de caz amintite ne-au demonstrat că dezvoltarea individuală a bibliotecarilor se află în strânsă legătură cu dezvoltarea organizațională a bibliotecilor. Principiul acestei legături (*omul-instrumentul-inspirația*) este simplu: dacă eu, tu ne dezvoltăm, vom atrage și alți bibliotecari care se vor dezvolta la rândul lor. Dacă în jurul nostru evoluează ceva, aceasta se va răsfrânge și asupra noastră, asupra tuturor din segmentul care evoluează, dându-ne posibilitate de a continua să ne dezvoltăm. Se pune astfel în mișcare un ciclu de stimulări reciproce și de evoluții. Cu alte cuvinte, inovarea, e opera oamenilor. Performanța individuală însă se bazează pe: cauzalitate, comportament, încredere, empatie, comunicare, învățare, responsabilitate, perseverență, disciplină, motivație și credință – componente susținătoare ale triadei *om-instrument-inspirație*, dar și componente (reclamate de către angajații bibliotecii) ale unui loc de muncă ideal.

Măsurarea forței unui loc de muncă a fost concentrată în douăsprezece întrebări, care, în linii majore, acoperă componentele de mai sus. Însă pentru a ajunge la piatra filosofală – alegerea conștientă, opțiunea conștientă pentru profesie și pentru munca pe care o fac întru dezvoltarea instituției, calitatea, precum și loialitatea, pe care trebuie să o manifeste angajații – cercetătoarea E. Butucel a mai adăugat două întrebări: „Continui să lucrez aici deoarece...” și „Când mă gândesc la serviciu, fac asocierea cu...”³ Rezultatele ne-au bucurat și întristat deopotrivă. Considerăm că rezultatele unei cercetări, feedbackul și indicatorii de performanță sunt calitative care compun carnetul de note al unui manager. Datele obținute, calitative, ne-au pus în acțiune. Anul 2012, an aniversar al BM (135 de ani de existență), va fi unul de consolidare și împuternicire a *triunghiului alchimic* al BM, a acestor trei forțe, pentru a demonstra o capacitate de inovare demnă de numărul anilor pe care-i are. Genericul aniversării este: „Biblioteca Municipală «B. P. Hasdeu» – 135 de ani de tradiție și inovații”. Așa cum *omul-angajatul* reprezintă cea mai importantă forță a dezvoltării unei biblioteci, iminent, a inovării, managerii BM vor oferi un exemplu pozitiv, vor face vizibile viziunile, vor încuraja inovarea, vor motiva, vor energiza inovarea pentru că nimeni nu poate fluiera o simfonie – are nevoie de tovarăși, de echipă care să accepte viziunea comună, s-o considere realizabilă și să fie pregătită s-o apere.

Forța înnoirii este puterea înțelepciunii vizionare. Fără viziune nu există strategie, nu există direcție, nu există viitor. Dacă ne referim la domeniul biblioteconomic, constatăm cu decepție că nu avem o strategie... BM este una dintre puținele biblioteci din branșă care are o viziune, o strategie public discutată (de la bibliotecar la primar) și de acord asumată și aprobată. Am creat o strategie organizațională pe termen lung care acționează unitar. Ca supliment la viziune și strategie ne-am propus o direcție eficientă și „umană” de management – una cuprinzătoare, unitară și orientată spre inovație. Fără strategie, bibliotecile sunt instituții în hibernare (pacienți care au nevoie de diverse investigații, analize și intervenții). Ilustrez cu o poveste care seamănă amețitor de mult cu situația bibliotecilor noastre:

În fața sediului unei mari companii angajații au găsit un coș cu un nou-născut. L-au luat, l-au schimbat, l-au îngrijit. Dar îi chinuia întrebarea: „Al cui poate fi copilul?” Nu cumva a fost conceput în companie? Ca să afle răspunsul, au angajat câțiva experți care aveau sarcina să răspundă la această întrebare incomodă. Răspunsul, un categoric „NU”, a fost o ușurare pentru toți. Experții au ajuns la următoarele concluzii: (1) copilul n-a fost conceput în companie pentru că aici, nu sunt și nici

³ Butucel, E. *Evaluarea locului de muncă la Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”*. Universitatea de Stat din Moldova. Facultatea de jurnalism și științe ale comunicării. Catedra biblioteconomie și asistență informațională. Teză de cercetare pentru obținerea titlului de master în științe ale comunicării [manuscris]. p. 100.

nu au existat niciodată doi angajați care să colaboreze atât de strâns; (2) aici nimic nu se face cu plăcere și din dragoste; (3) în compania dată niciodată, nimic, nu s-a realizat în nouă luni; dar mai ales (4) membrii conducerii sunt în afara bănuielilor, pentru că ei nu încep niciodată ceva nou⁴.

A doua forță a triungiului armonic, adică al doilea element al capacității de inovare sunt *instrumentele* prin care putem readuce la viață pacientul „biblioteca”. Viziunea, strategia, valorile sunt instrumentele fără de care nu pornim la drum. Dacă nu le avem, începem călătoria către capacitate de aici. Elaborarea lor implică o analiză profundă, detaliată a stării de fapt prin care aflăm gradul de învechire a serviciilor, nivelul de hibernare, valoarea oamenilor. Se spune că mijloacele financiare pot fi atrase, pot fi obținute; bibliotecile pot fi construite, pot fi renovate, modernizate; oamenii însă trebuie câștigați. Apropos, calitatea oamenilor și bugetul la fel sunt calitative cu greutate în carnetul de note al managerului, conducătorului, alături de indicatorii de performanță.

Indicatorii de performanță, dacă nu-s cosmetizați, sunt *un instrument util de verificare* a stării de sănătate a bibliotecii, a inovației. Știind a manipula cifrele, un manager inovator poate identifica reziduurile dăunătoare, gradul de rugină și mucegai în organismul bibliotecii. Acestea frânează randamentul organizațional – orice efort întreprins cere mult mai multă energie și mai mult timp.

De regulă, jumătate din crizele prin care trec bibliotecile încep din interior. De aceea, utilizăm eficient și cu atenție *instrumentul analiză a activității* începând cu managementul, continuând cu finanțele, resursele umane, produsele, logistica, marketingul până la cercetare și dezvoltare. Cel puțin acest demers identifică domeniile care generează crize în bibliotecă sau identifică tipul de criză prin care trece biblioteca. Instrumentele de analiză permit bibliotecii să-și dezvolte un radar propriu de detectare a crizei, prin care din timp pot recunoaște anumite semnale, pe care un manager vizionar le identifică drept criză. Rezultatele cercetării IMAS/IREX indică *Criza de imagine* și *Criza funcțională* a bibliotecii publice, aspecte pe care le-am semnalat în repetate rânduri la întrunirile profesionale, în speranța anticipării lor. Astăzi, crizele s-au înmulțit și diversificat, prinzând bibliotecile în suferință de *Criza resurselor*, de *Criza rentabilității*, de *Criza de strategie*, de *Criza utilității*... Suntem cu probleme de perspectivă! Exact ca doctor Watson din *Sherlock Holmes*!

Sherlock Holmes și dr. Watson au hotărât să petreacă o zi plimbându-se în natură. Când s-a înnoptat, au pus cortul (după ce au mâncat copios) și, obosiți, au adormit bușean.

La un moment dat Holmes se trezi și-l trezi și pe Watson.

— Watson! Deschide repede ochii și uită-te la cer! Ce vezi?

Watson deschise ochii, privi în sus și spuse:

— Văd stele. Văd multe stele.

— Și ce-ți spune ție asta, Watson? întrebă Holmes.

Watson se mai gândi un pic.

— Îmi spune că acolo sus sunt nenumărate stele, galaxii, planete. Aceasta dovedește că nu suntem singuri în univers.

Ce-ți spune ție asta?

— Watson! strigă Holmes. Mie-mi spune că cineva ne-a furat cortul!

Atractivitatea, viteza, obținerea bunurilor informaționale fără efort – facilități oferite de alții – au generat și cauzat abandonul bibliotecii. Toți cunosc starea, chiar și în afara domeniului, dar unii bibliotecari încă nu au observat răirirea utilizatorilor, rămânând într-o așa-zisă zonă de confort fără utilizatori sau cu mai puțini ca înainte. Inovarea e o soluție! În lumea de astăzi, „OK”, „așa și așa” și „pe-aproape”, pe care le culegem din opiniile utilizatorilor, nu sunt de ajuns. Oamenii vor lucruri noi, uimitoare, spectaculoase. Cum spunea John Ridderstrale, „lumea seamănă mai curând cu patinajul artistic decât cu patinajul viteză, pentru că *iei puncte pentru impresia artistică*” [sublinierea noastră]. Reamintim că miraculosul cuvânt *atractivitate* persistă și în concluziile cercetării IMAS/IREX – „bibliotecile au pierdut atractivitatea”.

Bibliotecile își spoliază în mod nechibzuit propriul potențial creativ, inovativ. Încadrarea capacității de inovare într-un proces este o ieșire din situație. Putem face din inovație un proces sistemic – putem implanta acele valori și convingeri care fixează inovația adânc în cultura organizațională, în structuri, prin dezvoltarea de aptitudini, procese și medii care să sprijine inovația oriunde și oricând ar apărea. Unul din obiectivele *Programului de instruire* al BM pentru anul 2012 este chiar acesta – dezvoltarea capacității oamenilor pentru a sprijini inovația.

E adevărat că multe biblioteci inovează, constrânse, dar nicio bibliotecă, nici chiar Biblioteca Municipală, cu preocupări mai pronunțate față de inovație și de capacitatea organizațională de inovare, nu poate pretinde că a încorporat inovația complet în activitatea bibliotecii. „Astăzi asistăm la nașterea unei noi modalități de abordare a felului în care ne organizăm, o modalitate care ne oferă posibilități importante de a îmbunătăți

⁴ Autor necunoscut, găsit cu ajutorul lui Sacha Kugler în *Ghid de strategie organizațională*, recomandat ca lecturi pentru membrii Clubului „Bibliotheca Mov”.

felul în care muncim, consumăm și inovăm”⁵. Lumea modernă se definește prin capacitatea sa de a crea aproape din nimic un flux de noi produse, servicii, modele organizatorice și experiențe, iar bibliotecile nu pot fi la coada listei.

Inspirația – a treia forță a triunghiului armonic *Capacitatea de inovație*.

Suprafața aripilor unui bondar este de 0,7 centimetri pătrați la o greutate de 1,2 grame. Conform regulilor tehnicii de zbor, este imposibil să zbori în aceste condiții. Bondarul nu știe asta și zboară pur și simplu. Se folosește de curenții de aer. Oamenii însă au nevoie de inspirație ca să facă ceva. Fără inspirație ne lipsește *vitalitatea, culoarea, atractivitatea* (atractivitatea identificată ca fiind lipsă în biblioteci, în Studiul bibliotecilor publice, IMAS). Fără ea, Grigore Vieru nu și-ar fi scris poeziile, Eugen Doga nu ne-ar fi bucurat cu muzica lui, Brâncuși nu și-ar fi creat sculpturile, iar Cristofor Columb nu s-ar fi pornit la drum. Inspirația este punctul de pornire al oricărei performanțe organizaționale și sursa oricărei inovații care contribuie la progresul instituțional. A fi conducătorul, managerul sau liderul unei biblioteci înseamnă a fi un *Cristofor Columb* care conduce biblioteca pe căi nebătătorite; înseamnă a-i inspira pe cei din jur; a-i încuraja să fie vii, creativi și inovatori; a le transmite cunoștințe și a încuraja apariția noului, a vrea să învețe, să cunoască și să-i învețe apoi pe alții. Acest principiu îl am înscris pe ecuson și îl practic încă din 2004.

Oamenii se dezvoltă și își manifestă întreaga inspirație doar atunci când au încredere, când cred în bibliotecă și în conducerea ei, atunci când pot face schimb de cunoștințe cu alți „inspiratori”, când se regăsesc în principiile organizaționale. Cercetarea amintită – *Evaluarea locului de muncă la BM „B. P. Hasdeu”* – demonstrează (vedeți răspunsurile la câteva întrebări) că la Biblioteca Municipală această stare există:

În ce măsură sunteți de acord cu întrebările:	Dezacord total	Dezacord	Nu știu	De acord	Acord total	Răspuns pozitiv
Știu ce se așteaptă de la mine la locul meu de muncă?		0,9	3,8	54,2	41,1	95,3
La locul meu de muncă am posibilitatea, zi de zi, să fac ceea ce știu să fac cel mai bine?		13,1	5,6	44,9	36,4	81,3
Șeful meu sau altei persoane de la locul meu de muncă pare să-i pese de mine ca persoană?	1,9	0,9	21,5	52,3	23,4	75,7
Există la locul meu de muncă cineva care mă încurajează să mă dezvolt?	2,8	2,8	8,4	51,4	34,6	86,0
La locul meu de muncă, opiniile mele par să conteze?	0,9	2,8	13,1	58,9	24,3	83,2
Misiunea, viziunea, valorile bibliotecii mele mă fac să simt că munca mea este importantă?		3,7	8,4	49,5	38,3	87,8
Colegii mei sunt adepții unei munci de calitate?	1,9	4,7	7,4	45,8	40,2	86,0

Efortul de creare a capacității de inovare depinde în cea mai mare măsură de faptul dacă managerii inspiră angajații să descopere lucruri noi. În acest sens, managerii acționează ca un clopot care trezește cunoașterea organizațională și individuală; descoperă comorile ascunse de cunoaștere; transformă cunoașterea latentă în cunoașterea trăită; asigură ca fiecare angajat să aibă acces la toate sursele de cunoaștere; optimizează tehnologia informațiilor la nivelul bibliotecii; încurajează dezbaterile între manageri și angajați; sprijină și recompensează angajații care-și transmit mai departe cunoștințele, îmbunătățind astfel diverse domenii organizaționale. Rezultatul obținut (mediu), de 85,0 %, este mai mult decât bun pentru managementul BM.

Majoritatea inovațiilor din biblioteci sunt inovații de adaptare sau imitații ale inovațiilor care s-au produs deja undeva, pe care noi le numim inovații, de vreme ce în biblioteca dată este o schimbare sau îmbunătățire. Bibliotecile înregistrează inovații de proces și de produs. Mult mai puține, de tot puține, inovații sociale și organizatorice găsim prin biblioteci. Inovațiile sociale și organizatorice stimulează satisfacția la locul de muncă și îi determină pe angajați să se identifice cu biblioteca în care lucrează. Inovațiile sociale întăresc creativitatea, facilitează mai multe inovații de produs și de proces, precum și îmbunătățiri calitative. Inovațiile sociale sunt condiționate de structura și cultura relațiilor bibliotecii. La BM, atât structura, cât și cultura relațiilor răspund acestor condiții. Sunt mulți care se identifică cu instituția pentru că știu de ce muncesc aici: „Îmi place colectivul”; „Colegii sunt prietenoși”; „Simt că mă dezvolt”; „Am satisfacție profesională”; „Îmi place ceea ce fac”; „Este destinul, vocația și profesia pentru o viață”; „Am pregătirea și experiența necesare”; „Am succese”; „Mă apreciază colegii”; „Mă aranjează pachetul social”; „Sunt deplasări, comunic cu alte instituții”; „Beneficiez de

⁵ Leadbeater, Charles. *Noi – gândim: inovație în masă, nu producție de masă*. București: Publica, 2010, p. 26.

instruiri”; „Îmi plac misiunea și valorile bibliotecii”; „E casa mea, familia mea” etc.⁶ Menționăm că era o întrebare deschisă, fără variante de răspuns.

Pe exemplul BM, concluzionăm: (1) inovațiile sociale și organizatorice sunt inovații greu cuantificabile, dar cu greutate de impact; (2) reușesc să-și creeze capacitate inovativă bibliotecile care au valori comune, norme, reguli bine înrădăcinate și sisteme de relații, acestea fiind precondiții obligatorii pentru crearea capacității inovative; (3) capacitatea inovativă, atenționăm, se sprijină pe *încredere*, *responsabilitate* și *respect*, calități și stări care se desprind și din răspunsurile angajaților BM.

Altă concluzie la care s-a ajuns este: măsura în care o bibliotecă e dispusă să-și transforme cunoștințele „oficiale” (cunoștințe și experiențe organizaționale adunate formal în sisteme – rapoarte, planuri, cursuri, metodologii, produse profesionale, arhive) și cunoștințele „informale” (experiențele, cunoștințele și ideile personale, aflate în mințile și sufletele angajaților) în idei noi depinde în principal de capacitatea ei de descoperire a lor; ideile noi apar conjunctural, de aceea este foarte importantă inspirația; o bibliotecă fără inspirație e ca o mașină fără motor, inspirația dă bibliotecii forța necesară pentru a înfrunta crizele, pentru a se reînnoi, pentru a se dezvolta și a se întări prin inovații permanente.

Bibliotecile noastre sunt unde sunt pentru că merg pe căi bătătorite. Astăzi devine din ce mai important să producem valori prin noi mijloace, să găsim strategii creative pentru situații organizaționale complexe. Crearea capacității de inovare este o cale sigură. Capacitatea de inovație facilitează crearea unei noi conștiințe a conducerii bibliotecii, domeniului, unei noi conștiințe a puterii bibliotecilor de schimbare și inovare, facilitează orientarea efortului nostru profesional pentru a uni armonice forțele esențiale: omul, instrumentul, inspirația – o trinitate care lucrează pentru viitorul bibliotecilor. Inovațiile nu sunt rezultatul proceselor individuale, ci mai degrabă răspunsul la întrebarea dacă întregul sistem organizațional acționează *armonios*.

Credem cu tărie că bibliotecile, cele mai inteligente, cele mai ieftine, cele mai bune și democratice instituții ale societății, sunt în stare să-și creeze propria capacitate de inovare. „Totul este posibil prin multă muncă, determinare și viziune”, spunea Steve Jobs, vizionarul și inovatorul de la „Apple”.

Referințe bibliografice

1. Butucel, E. *Evaluarea locului de muncă la Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”*. Universitatea de Stat din Moldova. Facultatea de jurnalism și științe ale comunicării. Catedra biblioteconomie și asistență informațională. Teză de cercetare pentru obținerea titlului de master în științe ale comunicării [manuscris]. 114 p.
2. Goffee, Rob; Gareth, Jones. *Clever: cum să-i conduci pe cei mai inteligenți și mai creativi dintre oamenii tăi*. București: Publica, 2011. 234 p.
3. Hamel, Gary; Breen, Bill. *Viitorul managementului*. București: Publica, 2010. 338 p.
4. Doyle, Artur Conan. *Aventurile lui Sherlock Holmes*. București: Adevărul Holding, 2009, p. 179.
5. Jarrett, M. *Gata de schimbare: de ce unele companii se pot transforma cu succes, iar altele nu*. București: Publica. 300 p.
6. Kulikovski, Lidia. *Biblioteci versus inovații*. În: BiblioPolis. 2009, vol. 29, nr. 1, p. 33-36.
7. Kulikovski, Lidia. *Inovația în management – soluția schimbării în domeniul infodocumentar: introspecție teoretică*. În: Biblioteca Septentrionalis, 2011, nr. 2 (37), p. 127-129.
8. Kulikovski, Lidia. *Inovația în management – responsabilitatea managerilor. Provocări, gânduri și îndemnuri*. În: BiblioPolis. 2011, vol. 41, nr. 4, p. 9-16.
9. Leadbeater, Charles. *Noi – gândim: inovație în masă, nu producție de masă*. București: Publica, 2010. 286 p.
10. Ridderstrale, Jonas; Wilcox, M. *Revitalizarea corporației. Cum reușesc liderii să se schimbe*. București: Publica, 2010. 324 p.
11. Sharma, Robin. *Ritualul creativității și al inovației*. În: Atinge măiestria în leadership cu călugărul care și-a vândut „Ferrari”- ul: cele 8 ritualuri ale liderilor vizionari. București: Vidia, 2.

⁶ Toate răspunsurile, detaliat analizate, corelate cu vârsta și funcția, le găsiți în teza dnei E. Butucel, la pagina 80.

ACTIVITATEA EXTRAMUROS – O FORMĂ INOVATIVĂ DE ACTIVITATE SAU ACTUALIZAREA UNEI FORME UITATE?

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
director general, Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu Hasdeu” Chișinău

Domeniul biblioteconomic a cunoscut schimbări importante care au cauzat atât redefiniri, reorganizări, progrese cât și regrese, pierderi de teren, de public. Studiile efectuate în diverse țări (la noi și fără studii putem constata) demonstrează că s-a erodat masa cititorilor și s-a restrâns, lent, numărul cititorilor constanți. În ultimii ani, frecventarea bibliotecilor (nu numai publice) e în stagnare, spun specialiștii europeni, noi zicem, cu referire la Republica Moldova, că e în diminuare. Cauzele sunt multiple. Utilizatorul și biblioteca relaționează într-un context informatizat și digitizat care impune transformări profunde și nici o prognoză nu arată sfârșitul lor... Context pe care Octavian Paler l-a descris în *Paradoxul vremurilor noastre*: ... *Am ajuns până la lună și înapoi dar avem probleme când trebuie să traversăm strada... Am cucerit spațiul cosmic, dar nu și pe cel interior... Scriem mai mult, dar învățăm mai puțin... Plănuim mai multe, dar realizăm mai puțin... Am învățat să ne grăbim, dar nu și să așteptăm... Am construit mai multe calculatoare... dar comunicăm din ce în ce mai puțin.*

... *Acestea sunt vremurile noastre... în care sunt prea multe vitrine, dar nimic în interior...* Vremuri în care citim mai puțin, adăugăm noi.

Pe acest fundal, putem mai ușor vorbi de activitatea extramuros a bibliotecilor, mai ușor putem justifica, sau argumenta necesitatea orientării dinspre intramural spre extramural. Pe acest fundal, ne întrebăm: Ce putem face, în acest context, pentru a îmbunătăți serviciile bibliotecii?

Bibliotecile și serviciile de informare sunt în plină mutație și trebuie să facă față numeroaselor evoluții tehnologice. Aceste evoluții cer adaptări, inovări, regândiri, reconstruiri ale activității. Fiecare bibliotecă are modalitățile sale de a găsi răspunsuri – comun este scopul – orientarea spre nevoile comunităților, spre nevoile personalizate ale indivizilor. Una din soluții ar fi o strategie *de ieșire a bibliotecii în comunitate* – a merge la potențialii utilizatori – de activitate extramurală.

Exista mai multe abordări conceptuale ale activității extramuros: (1) activitatea de promovare a instituției (în sensul a merge în comunitate și a vorbi despre bibliotecă); (2) extinderea serviciilor până în cel mai îndepărtat sector al comunității, până la cel mai îndepărtat utilizator; (3) utilizarea serviciilor bibliotecii de la distanță, din afara zidurilor ei.

Există tot atâtea semnificații noționale:

EXTRAMUROS

1. în afara zidurilor;
2. extern.

EXTRAMURAL I:

3. în afara zidurilor;
4. extern;
5. fără frecvență (referitor la cursuri);
6. utilizare (a serviciilor) de la distanță sau la distanță.

EXTRAMURAL II:

1. Adjectiv - *a se petrece sau a se situa în afara pereților, zidurilor, instituției, comunității, etc.* [Dictionary of the English Language, Fourth Edition, 2003, Houghton Mifflin Company].
2. Adjectiv - *a se conecta cu ... dar în afara condițiilor acceptate ale unei instituții* (latin extra – englez - beyond – dincolo de, în afara..., la distanță, și murus – wall – pereți) [Collins Essential English Dictionary, 2 Edition 2006, HarperCollins Publishers].

Deși în limba engleză se utilizează termenii extramuros, extramural, mai există un termen, *outreach*, încetățenit și utilizat de bibliotecile anglo-americe când este vorba de activitatea în comunitate, comunitară. În Dicționarul englez-român (70.000 cuvinte) al editurii Teora nu găsim cuvântul *outreach*. Doar separat *out* și *reach*.

OUT – exterior; în afară.

REACH I:

1. a ajunge până la, a se întinde până la, a sosi la;
2. a întinde, a da, a înmâna, a trece.

REACH II:

1. atingere, ajungere;
2. to make a reach - accesibilitate, posibilitate de ajungere, acces;
3. within reach – accesibil; la îndemână, aproape;
4. strădanie, silință.

În *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, ediție nouă [p. 938], termenul *outreach* are următoarea semnificație: substantiv – activitate prin care o organizație furnizează servicii și consultanță, asistență oamenilor din comunitate, în special celor care nu pot sau nu-s în stare să vină la instituție pentru satisfacerea necesităților sau ajutor. Ex. - *programe educaționale extramuros - efort de a extinde serviciile extramuros și pentru romi, extinderea serviciilor extramuros până în sectorul Aeroport etc.*

Activitatea extramuros oferă calea de a deschide biblioteca la un număr tot mai mare de oameni. Prin definiție, ne indică să ne extindem în afară, în comunitate, pentru a lucra împreună, în parteneriate, în rețele.

Esențialmente, a se extinde în afară, înseamnă să contacteze, să influențeze, să ajute un număr mai mare de oameni – oameni care pot fi potențiali utilizatori ai bibliotecii. Aceasta mai înseamnă să extindem accesibilitatea bibliotecii, să rezolvăm problema de acces al unei largi proporții de populație care niciodată nu a vizitat și utilizat biblioteca.

Misiunea serviciilor extramuros în biblioteci este *furnizarea materialelor recreaționale, educaționale, culturale persoanelor care, din varii motive, nu pot utiliza serviciile intramurale, clasice, ale bibliotecii.*

Obiectivele activității extramuros, pe care le impun evoluțiile actuale și pe care BM și le-a trasat (sau identificat?), asumat, sunt următoarele:

- implementarea, menținerea și dezvoltarea unor servicii distribuite suficient de echitabil pentru a fi accesibile tuturor, în orice punct al municipiului;
- constituirea unor colecții itinerante capabile să satisfacă cerințele diverselor grupuri și instituții comunitare;
- dezvoltarea cooperării, parteneriatelor cu instituții și organizații comunitare prestatoare de servicii pentru asigurarea coordonării și eficienței activităților extramuros;
- cimentarea relației dintre bibliotecă și liderii comunității;
- creșterea vizibilității

bibliotecilor în comunitate (în media și în municipiu, în școli, în diverse instituții).

Aceste obiective corespund principiilor de funcționare a bibliotecii moderne care sunt: să facă publicul să-i deschidă ușile; să-l facă să revină, din nou și din nou; să meargă la public acolo unde este, în mediul lui.

Activitatea extramuros nu-i nouă! A fost practică de biblioteci secole la rând.

A cunoscut o dezvoltare spectaculoasă în a doua jumătate a secolului trecut. Era un serviciu obligatoriu în structura bibliotecii, care presta servicii itinerante, mobile (toate bibliotecile

raionale și municipale aveau bibliobuze și biblioteci ambulante). Ca și atunci, activitatea extramuros nu era altceva decât căutarea cititorului, acum a utilizatorului.

În timpul când publicul nostru este provocat de multiple forme de comunicare, diverse tentații spre divertisment, avem nevoie să tindem spre idealul accesului echitabil pentru fiecare, oricând, oriunde, în orice format. Acceptând echitatea accesului, afirmăm valorile noastre de bază, recunoaștem realitățile și ne asigurăm viitorul, scria Carla D. Hayden, în cartea „From Outreach to Equite. Inovative Models of Library Policy and Practice”¹.

Serviciile extramuros apar într-o varietate de programe pentru diverse categorii de public: pentru cei instituționalizați, bătrâni, copii, tineri, adulți..., defavorizați, imigranți, refugiați sau persoane care nu au timp să vină la bibliotecă, oamenii de afaceri – cu alte cuvinte, activitatea extramuros este orientată și spre capturarea noilor segmente de public, spre a atrage nonutilizatorii...

Metodele de ieșire la aceste categorii de public sunt la fel, foarte variate: *livrare la domiciliu* (celor care nu se pot deplasa, sau nu au timp), *livrare la instituție* (la cererea instituțiilor sau din inițiativa bibliotecii, în scopul promovării colecțiilor și serviciilor), *livrare de*

la distanță (prin e-mail, prin site-ul bibliotecii, via telefon mobil etc.). Procedeele de livrare, la fel, diferă: *prin curier*, sau bibliotecile care au mașină utilizează acest mijloc, *prin poștă*, *prin intermediul tehnologiei informaționale*, *bibliotecarul merge la persoană sau instituție*, sau prin înțelegere și acord, *vine un reprezentant al instituției*, în cazul *pachetelor de lectură* la cerere.

Biblioteca angajată în activitate extramuros își pregătește *Pachete de lectură*, pentru diverse grupuri (copii, bătrâni); *Business pachete*, la cererea instituțiilor; *Expoziții itinerante*, *Programe speciale*, *itinerante* sau la cerere pentru o instituție anume.

Prin activitate extramuros – biblioteca își îmbunătățește imaginea publică în comunitate, are oportunități excelente de colaborare cu grupuri diverse din comunitate, își găsește parteneri pentru realizarea misiunii și scopurilor sale, găsește modalitatea prin care sporește, diversifică și îmbunătățește serviciile sale oferite membrilor comunității. În ultimul timp, sporește popularitatea activității extramuros printre biblioteci. Nu este străină nici altor instituții culturale, de exemplu galeriile, muzeele organizează expoziții itinerante, mobile, cu care merg în diverse instituții educaționale și organizații. Oricum, principiul fundamental al activității extramuros este unul de colaborare, cooperare, conlucrare, consultare și conduce la parteneriate de colaborare, împărtășire de resurse informaționale, bunuri materiale și de personal.

Activitatea extramuros este și un instrument managerial de menținere și de creare a unei imagini pozitive a bibliotecii, de centru comunitar. Mulți specialiști consideră activitatea extramuros strategie de supraviețuire a bibliotecilor în lumea Google-lui.

Abordată integral, această formă de activitate deschide multe posibilități, adaugă noi deprinderi și experiență, schimbă metodele și căile prin care vede munca sa bibliotecarul. Este un beneficiu de lungă durată pentru biblioteci de a extinde audiența și a dezvolta o bază solidă care să rămână sustenabilă și în viitor.

Biblioteca, astăzi, ca niciodată, are nevoie să construiască cât mai multe poduri și legături durabile între sectoarele cultural, educațional, social, voluntar, de sănătate din comunitate. Aceasta și-a propus BM prin strategia BM 2017 identificând prioritar direcția *Biblioteca serviciu public comunitar* și scopurile: (1) *Extinderea accesului chișinăuanului la viața civică și culturală urbană*; (2) *Furnizarea serviciilor capabile să satisfacă necesitățile tuturor categoriilor de cetățeni și identificarea ariilor mai puțin acoperite cu servicii de bibliotecă*; (3) *Sporirea contribuției Bibliotecii Municipale la dezvoltarea comunitară*. În primul an de implementare a *Strategiei*, BM a realizat 1155 de activități extramuros, care au (implicat) acoperit 27.395 de chișinăueni; a sporit, față de anul 2007, utilizarea de la distanță înregistrând 538.191 de vizite. Putem considera rezultatul mai mult decât

¹ Carla D. Hayden, președinte ALA în anii 2003-2004.

pozitiv dacă, prin efortul întreprins, 27.395 de chișinăuieni (de la distanță, și mai mulți) au aflat de bibliotecă și serviciile ei, au beneficiat de colecția și programele ei, mulți dintre ei devenind utilizatori activi ai bibliotecii.

Impactul activității extramuros nu se rezumă doar la aceste statistici. Activitatea extramuros ne-a permis mai profund, să explorăm diversitatea socială și culturală a comunității, să înțelegem mai bine și să promovăm diferențele noastre, să contribuim la regenerarea climatului de incluzivitate, încurajând o perspectivă de amploare, de participare mai extinsă. Activitatea extramuros a cultivat, educat, capacitatea noastră de a ne uita și în exteriorul așezământului bibliotecii noastre. Cel mai important aspect reținut din experiența activității extramuros este că bibliotecarii au conștientizat necesitatea ieșirii lor de după masa de lucru, fapt ce ne-a permis să aflăm cum să îmbunătățim performanța prin acest proces.

Jim Collins, în cartea *Leading Beyond the Walls*², plasează clar niște principii cu referire la schimbarea concepției de conducere a organizațiilor, principii foarte necesare, astăzi, și bibliotecilor:

În primul rând – *biblioteca, ca oricare altă instituție din comunitate, trebuie să-și definească interiorul și exteriorul făcând referire la valorile și țelurile esențiale ale acesteia, nu la limitele tradiționale;*

În al doilea rând – *managementul instituțional are datoria de a construi mecanisme de conexiune cu comunitatea;*

În al treilea rând – *managerii trebuie să accepte realitatea că zidurile tradiționale se dizolvă în prezent și că această tendință se va accelera.*

Biblioteca, ca instituție publică, este obligată, prin misiune, să-și asume responsabilitate socială sporită în Era Cunoașterii. Rolul social este recunoscut de salariații bibliotecilor dar se face a nu-l înțelege prea bine și nu-l acceptă, ca valoare, rol sau scop. Trebuie revăzută această atitudine. Fiecare decizie luată, fiecare acțiune realizată trebuie văzută din perspectiva acestei responsabilități, pentru că programele extramuros nu au șanse de izbândă decât dacă bibliotecarii și bibliotecile sunt convinși de importanța lor la toate nivelurile de decizie și de execuție.

Referințe:

1. McCook, Kathleen de la Peña. *A Place at the Table: Participating in Community Building*, foreword by Sarah Ann Long. (Chicago: American Library Association, 2000).
2. Kulikovski, Lidia. *Accesul persoanelor dezavantajate la potențialul bibliotecilor*. Ch.: ed. Epigraf, 2006, p.142-145.
3. Osborne, Robin. *From Outreach to Equite. Inovative Models of Library Policy and Practice*. ALA, 2004. – 160 p.
4. Collins, Jim. *Leding Beyond the Walls*. The Peter Drucker Fondation for Non Profit Management; Frances Nesselbein, Marshall Goldsmith și Ian Somerville, ed. Jossey-Bass Publishers, 1999.
5. *Six Steps to Creating a Librarery Outreach Program*.
6. www.ala.org/ala/olos/outreachresource/docs/six_outreachsteps.pdf
7. *10 Library Outreach Programming Ideas*
8. www.ala.org/ala/olos/outreachresource/docs/outreach_programming.pdf
9. *Partners in Library Outreach*
www.ala.org/ala/olos/outreachresource/docs/outreach_partners.pdf
10. Bibliografie utilă la: www.cas.usf.edu/lis/a-librarian-at-every-table

² Citat din: *A 8-a treaptă a înțelepciunii* / Stephen R., Covey . - București: ALLFA, 2006, p.301.

SCURTE ÎNSEMNĂRI DINTR-O SCURTĂ CĂLĂTORIE**Alexandru Ioan ROMAN**

De multă vreme în subconștientul meu (și nu numai) se cuibărise ideea unei evadări de pe aceste „plaiuri mioritice” spre alte zări și tărâmurii pentru a constata cu propriile simțuri cum stau lucrurile, deoarece informațiile primite din varii surse erau contradictorii și eram destul de confuz în a aprecia cât de cât corect starea de fapt în afara fruntariilor acestei țări. Ca să fiu pe deplin corect trebuie să spun că am mai făcut două ieșiri în exteriorul țării: una în urmă cu aproximativ 30 de ani, deci în alt secol, alt mileniu, altă „epocă”, în fosta Cehoslovacie, cu traversarea Ungariei, circulând cu trenul într-un grup de turiști care era bine supravegheat ca nu cumva să se „rătăcescă” vreunul. La vremea respectivă m-am întors foarte plăcut impresionat de ceea ce am avut ocazia să văd, să aud și să trăiesc. A doua ieșire (de data aceasta în perioada „democrației originale”) am avut ocazia să o fac tot spre răsărit (deși toată lumea se îndrepta spre apus), respectiv în Republica Moldova, de unde am venit cu un gust amar deși am găsit acolo foarte multe și felurite bomboane – dulciurile fiind printre specialitățile celor din Chișinău. Acolo am întâlnit două categorii de români: o categorie a românilor care simțeau, vorbeau și gândeau profund românește și o altă categorie de români care vorbeau rusește (poate știau și românește) dar numai ei știau ce și cum gândeau. Am ținut să fac aceste precizări pentru că nu cu multă vreme în urmă, în cursul acestei primăveri, mi s-a oferit ocazia să particip la inaugurarea „Colțului românesc” deschis în cadrul Bibliotecii Publice Voievodale din Cracovia, Polonia. Aveam oarecare emoții, având în vedere trăirile anterioare, și ținând cont de faptul că urma să merg nu spre apus, ci tot spre răsărit, un răsărit mai nordic. Urma să constat că, de fapt acest „răsărit nordic” era mult mai „apusean” decât mi-am imaginat.

Plecarea a fost într-o luni de dimineață, cum îi stă bine românului când porcește la o treabă serioasă. Înainte de părăsirea teritoriului românesc, s-a făcut alimentarea automobilelor cu combustibil românesc de la o pompă nu prea românească. Se anunța o zi frumoasă, cu un soare primăvăratice care crea o bună dispoziție tuturor ocupanților automobilului, chiar dacă majoritatea erau flămânzi, având în vedere ora matinală de plecare. La punctul de frontieră (unicul pe care l-am întâlnit), eu, personal, am avut ceva emoții, dar de scurtă durată, pentru că nu a remarcat nimeni că sunt un „începător” la trecutul granițelor. A început marea aventură (așa o consideram eu). Peisajul nu s-a schimbat brusc, fiindcă, în timp ce pătrundeam tot mai mult pe teritoriul Ungariei, oarecare similitudini am constatat cel puțin în zona pe care o străbăteam îndreptându-ne spre Slovacia, în ceea ce privește organizarea și arhitectura localităților rurale. Cu cât înaintam mai mult pe teritorii străine, drumurile deveneau tot mai bune, dar vremea se făcea tot mai rea, o ploaie rece omniprezentă secundându-ne permanent până la destinație. Dar când circuli pe autostradă, nu prea mai contează cum este vremea. Dacă această mișcare se face cu un automobil performant, atunci este sigur că se câștigă pariul cu timpul. Se pare că noi, românii, ca popor, avem timp destul, așa că autostrăzile nu reprezintă o necesitate stringentă sau, poate, nu avem... terenul potrivit pentru așa ceva sau, poate... Și uite așa, trecând de pe un drum bun pe alt drum și mai bun numai că ne-am pomenit că trecem și pe lângă clădirile, acum abandonate, care oarecând serveau la administrarea trecerii frontierei dintre Ungaria și Slovacia. Am rămas surprins să constat și în această țară, într-o anumită zonă, o asemănare izbitoră a localităților rurale cu unele de pe la noi cum ar fi cele de pe traseul Baia Mare – Seini, respectiv Șomcuta Mare, dar cu un accent în plus pe ordine și curățenie. La un moment dat, s-a încheiat monotonia drumului prin zonă de șes și s-a început urcușul spre măriștea munților Tatra. Trecerea din Slovacia în Polonia poate să nici nu fie observată dacă ești absorbit de frumusețea peisajului și nu remarcă un simplu panou care marchează acest fapt. Traversarea munților Tatra a fost un exercițiu de imaginație deoarece o ceață densă te împiedeca să vezi în depărtare, având posibilitatea de a observa numai împrejurimile de proximitate ale drumului, dar era suficient să constăți că totul este ordonat și pus la punct pentru primirea turiștilor la numeroasele popasuri și stațiuni amenajate în special pentru practicarea sporturilor de iarnă. Temperatura scădea pe măsură ce urcam, ceea ce ne-a produs oarecare îngrijorare, deoarece majoritatea eram echipați vestimentar cu o ținută destul de lejeră, de primăvară, impusă de starea vremii de pe la noi înainte de plecare, dar, pe măsură ce am părăsit înălțimile, temperatura s-a redresat și a

ajuns la valori aproape „normale” din punctul nostru de vedere. Spre seară, am ajuns cu bine la destinație, ne-am cazat la un hotel care era în imediata apropiere a bibliotecii unde avea să se desfășoare activitatea noastră. Și cum toată lumea era flămândă, deoarece fiecare mâncase pe parcursul drumului doar din mers, ne-am reunit într-una din camere, am pus mână de la mână, „traistă de la traistă” și am întins o masă specific ardeleană, mai concret maramureșeană, ca să ne recuperăm puterile și buna dispoziție (ca adjuvant s-a folosit câte un păhărel de „pruncilină”) în vederea bunei desfășurări a acțiunii ce urma să aibă loc a doua zi. Pentru ușurarea digestiei s-a făcut și o plimbare de seară, o „recunoaștere nocturnă” a centrului istoric al Cracoviei care este de-a dreptul uluitor.

După o noapte odihnitoare, am pornit a doua zi la o cercetare pe lumina zilei a „Orașului Vechi”.

Cracovia (*Kraków* în limba poloneză) este situată în sudul Poloniei, fiind reședința voievodatului Polonia Mică, unul dintre cele mai vechi și mai mari municipii ale țării. Populația municipiului este de peste un milion de locuitori. Nucleul istoric al municipiului este situat pe malul râului Vistula, la baza colinei Wawel, și a fost înscris în anul 1978 pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO. Cracovia este un important centru artistic, cultural, științific și nu în ultimul rând turistic, reprezentând totodată fosta reședință a regilor polonezi, având o istorie de peste 1000 de ani. Fiind singurul oraș mare care a scăpat de distrugerile din cel de-al Doilea Război Mondial, Cracovia deține unul dintre cele mai bine păstrate centre orășenești medievale din Europa. Vechiul Oraș conține o bogăție de elemente prețioase arhitecturale din diferite perioade, cu biserici magnifice și palate aristocratice pe vechile străzi, reminență a zilelor glorioase când era reședința regilor și a regalității. În inima orașului se găsește una dintre cele mai mari piețe din Europa, Piața Vechiului Magazin.

Orașul Vechi este o zonă compactă, încercuită de parcuri care formează o centură verde în jurul centrului istoric. Principala intrare în orașul vechi se făcea prin Poarta Florianska, așezată în cadrul zidurilor orașului inițial, acum un suport pentru operele artiștilor. Cu o viață culturală înfloritoare, a fost căminul multor scriitori naționali, artiști și intelectuali, și este unul dintre principalele centre culturale din țară.

Pe colina Wawel se află Castelul și Catedrala Regală, reședința regilor polonezi timp de șapte secole și simbolurile istoriei naționale poloneze. De asemenea, importante sunt și rădăcinile evreiești ale orașului, iar istoria unuia dintre cele mai mari centre evreiești din Europa se poate vedea clar în vechea zonă de ghetouri din cartierul Kazimierz.

În același timp, Cracovia este un oraș modern, pe locul trei ca mărime din Polonia, și un centru universitar având una din cele mai vechi universități din Europa – Universitatea Jagiellonă (*Uniwersytet Jagielloński*, în limba poloneză) – înființată în 1364 la Cracovia de către Cazimir al III-lea, regele Poloniei, fiind cea mai veche universitate din Polonia, a doua ca vechime din Europa Centrală și una dintre cele mai vechi din lume.

Atmosfera unică a acestui oraș medieval l-a făcut să fie una dintre cele mai populare destinații turistice din Polonia și chiar din Europa.

Ar fi foarte multe de spus despre acest minunat oraș, dar cel mai concludent este de văzut. Însă scopul principal al vizitei a fost, după cum am mai menționat, amenajarea și inaugurarea „Colțului românesc” în cadrul Bibliotecii Publice Voievodale – la mansardă, care a fost recondiționată și reamenajată foarte modern –, acțiune pe care am demarat-o în jurul orei 11, având concursul și sprijinul unui grup inimos dintre bibliotecarii locali.

Demersurile au debutat la începutul acestui an, când directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, dr. Teodor Ardelean, a pornit negocierile cu conducerea Bibliotecii Publice Voievodale din Cracovia –

„Diavolul flămând”, dragonul de la baza colinei Wawel, simbol al Cracoviei

director Jerzy Woźniakiewicz – în colaborare cu Asociația Polono-Română condusă de românul Ignat Timar și Lectoratul românesc de la Universitatea Jagiellonă, unde-și desfășoară activitatea profesorul universitar băimărean Cornel Munteanu.

Colțul Românesc, cu foarte multe accente maramureșene, cuprinde 680 de cărți în limba română, două costume populare donate de Ansamblul Folcloric Transilvania, ceramică de Daniel Leș, materiale promoționale purtătoare de informație românească, fotografii realizate de cursanții „Școlii 9”, coordonator Silviu Gheție, cuprinse într-o minie expoziție, albume, atlase și enciclopedii cu România, Maramureș și Baia Mare, DVD-uri cu filme românești. Materialele promoționale și o parte din albume au fost donate Colțului Românesc din Cracovia de către instituțiile muzeale și de cultură din Baia Mare.

A treia zi de dimineață, înainte de inaugurarea și deschiderea oficială a Colțului Românesc, grupul de bibliotecari băimăreni a vizitat salina de la Wieliczka din apropierea Cracoviei, din care în prezent nu se mai exploatează sare ci este amenajată ca muzeu, numai în scop turistic, reprezentând o capodoperă subterană creată de mâna omului.

La inaugurare au luat parte, alături de delegația română, **Ignat Timar**, președintele Asociației Polono-Române din Cracovia, **Jerzy Woźniakiewicz**, directorul Bibliotecii Publice Voievodale din Cracovia însoțit de bibliotecari polonezi, **Fryderyk Sopuch** – traducător de limba română, Ministerul de Justiție Polonia, prof. univ. dr. **Cornel Munteanu**, lector de limba română la Institutul de Filologie Romanică, Universitatea Jagiellonă, Cracovia, prof. univ. dr. **Joanna Porawska**, Institutul de Filologie Romanică, Universitatea Jagiellonă, Cracovia, prof. univ. dr. **Eva Kocój**, Institutul de Cultură, Universitatea Jagiellonă, Cracovia, studenți polonezi, români stabiliți în Cracovia, foști studenți care au studiat în România, arhitectul nonagenar **Tadeusz Gaydamowicz**, și foști refugiați polonezi care în 1939 au emigrat în România pentru a se pune la adăpost de ororile războiului și sunt încă vorbitori de limba română.

Ignat Timar, translatorul și călăuza delegației băimărene prin Cracovia, este român din Bistrița, școlit în Polonia începând cu anul 1993, de meserie economist, stabilit în Cracovia prin căsătorie. În urmă cu patru ani, el a preluat conducerea Asociației Polono-Române din Cracovia de la profesoara universitară Joanna Porawska și încearcă să promoveze prin diferite proiecte cultura românească în Polonia.

Clădirea Bibliotecii Publice Voievodale din Cracovia, desfășurată pe o lungime de 230 de metri de-a

Secvență de la inaugurarea „Colțului Românesc”

lungul întregii străzi Rajska, pe o suprafață de 11.445 m², a fost inițial cazarmă de infanterie, construită în perioada 1860-1862. Caracterul militar al clădirii a fost menținut până în 1996, când autoritățile locale au decis transformarea ei în bibliotecă. Biblioteca Voievodală din Cracovia este principala bibliotecă publică a provinciei Malopolska, deservește aproximativ 80.000 de cititori înregistrați și are un patrimoniu de 500 de mii de unități biblioteconomice. Aceasta oferă utilizatorilor 500 de locuri în sălile de lectură și 100 de stații de calculatoare, cu acces la Internet.

Imagine parțială cu „Colțul românesc”

Delegația bibliotecarilor băimăreni, împreună cu omologii cracovieni și reprezentanți ai comunității vorbitorilor de limbă română din Cracovia, a participat, după deschiderea festivă a Colțului Românesc la un scurt colocviu, unde s-a vorbit despre România, despre biblioteci și cărți și s-au recitat poezii scrise de poeta de origine română Alina Alens, în limbile română și polonă. După-masa s-a încheiat în același ton, dar într-un mod mai relaxat, grupul băimărean încercând să ofere grupului polonez un piknik cu specific românesc într-un loc pitoresc pe malul unui lac, vremea fiind minunată pentru începutul de primăvară.

Din păcate, conform butadei că „tot ce este bun și frumos nu ține mult...”, a patra zi am pornit spre casă, deoarece „ca și-acasă nu-i niciunde” (bine ar fi să fie adevărat tot timpul). De data aceasta, vremea a ținut cu noi și am putut admira din plin toate splendorile oferite de natură, dar mai ales cele create de harnicul și gospodarul popor polonez care a avut înțelepciunea (prin reprezentanții lui patrioți, nu „patrihoți”) să ia deciziile cele mai potrivite pentru a intra rapid în rândul țărilor cu un ritm accelerat de dezvoltare. Nu știu dacă o să mai am ocazia vreodată să văd și alte locuri, dar aș fi mulțumit să le pot revedea pe aceleași, precum și alte plaiuri din frumoasa Polonie!

Moment surprins în timpul conferinței de presă (de la stânga la dreapta): poeta Alina Alens, Fryderyk Sopuch, Ignat Timar, Jerzy Woźniakiewicz și dr. Teodor Ardelean

JURNAL DE CATALOGARE

(fragmente)

Adelina ULICI

miercuri, 18 august, 2010

Comuniștii cultivau anonimatul. Iar ideile lor despre drepturile de autor erau foarte bizare. Ce altceva pot să cred când prelucrez un ziar din 1967 și nu am nici un element de responsabilitate, nici o casetă de redacție? Ziarul pare să se fi făcut singur. Nu trebuia nimeni să iasă prea în față. Îmi aduc aminte cu câte precauții și cât de greu se publicau pe plan local cărți. Trebuiau unii să fie mai egali decât alții. Ce să faci dacă talentul nu era bun al întregului popor? Îmi aduc aminte de un interesant film documentar despre lumea muzicală sovietică din care am aflat că, la începuturile noii orânduiri, a existat inițiativa de a desființa postul de dirijor de orchestră simfonică, pentru că toți trebuiau să fie egali, iar dirijorul le „comanda” celorlalți, stătea în fața lor, ridicat pe un pedestal... Apoi s-au lămurit că, totuși, dirijorul e necesar. Ce o fi fost în sufletul dirijorului și muzicienilor? Cum au putut răbda, cum au putut supraviețui? Așa îți dai seama cât de mare era groaza.

Bine, mai târziu, cărțile aveau un „bun de publicare” special, așa cum cărțile religioase aveau aprobarea înalților ierarhi, rolul acestora îl juca citatul din „tovarășul N. Ceaușescu”. Îmi aduc aminte că am citit un text al lui Andrei Pleșu despre dedicațiile de pe cărțile oferite lui N. Ceaușescu, poate nu chiar benevole, dar ilustrative. Era o mare distanță între limbile protocolare și cele îmbăloșate. Am aflat lucruri surprinzătoare. Cum spunea doamna Teresia Tătaru, la lansarea unei cărți a domniei sale, în stilul direct, caracteristic: „Toți am mâncat rahat. Dar una e să mănânci cu lingurița și de nevoie și alta cu polonicul și cu plăcere.”

Am uitat titlul cărții lui Andrei Pleșu, dacă despre o carte de-a lui e într-adevăr vorba. Mă gândesc că în mintea mea am avut o bibliotecă fabuloasă. Chiar am citit. Aș putea spune că, într-un fel, am citit mai mult decât am trăit. Citesc de la 5 ani. Ca elevă, am luat la rând biblioteca școlii, apoi a liceului. Eram un copil singuratic, nesigur, introvertit, complexat, joaca mea era cititul, refugiul meu era cititul, spațiul meu suveran peste care, în sfârșit, domneam nestîngerită, fără rival. Citeam. Uitam să mănânc și citeam, mă strigau și nu auzeam, citeam. Veneam la

masă cu cartea în mână, mama ne certa. Citeam fără discernământ și constrângeri. Nimeni nu-mi cenzura lecturile. Îmi plăceau poveștile, dar îmi plăcea cititul în sine, ca ocupație, altfel nu-mi explic cum aveam răbdarea să citesc cărți care depășeau puterea mea de înțelegere. Între clasa a VIII-a și liceu am făcut saltul de la cantitate la calitate. În vara aceea, aflată în vacanță la Rona de Jos, singurele cărți disponibile mi-au fost *Biblia* și *Doctor Faustus* a lui Thomas Mann, care a declanșat intrarea în marea literatură. Atunci am luat la rând capodoperele. Și marii autori, până epuizam tot ce găseam din operele lor. Aveam un caiet în care notam autorul, titlul și data. L-am abandonat și pe acela ca pe mai tot ce am întreprins. Dacă nu am făcut altceva, am abandonat copios toate drumurile începute. Dacă am scris ceva, am ars. Și aici mă tentează „Remove”, „Delete”... Aici e mai simplu, mai fără urme decât hârtia pe care trebuie să o arzi sau să o faci bucăți bucățele, ca nimeni să nu mai poată reconstitui ce ai scris.

Da, am citit enorm. Ziua, noaptea. Realitatea din cărți era mai tare decât realitatea. Sigur, toate acestea se plătesc din greu, în timp. În viață nu poți să dai pagina așa ușor, nu poți să arunci o otheadă la sfârșit să vezi cum se termină totul.

Mi-am făcut o bibliotecă enormă în minte așa cum am visat să am întotdeauna, cu rafturi de la podea, până în tavan. (Mi-am făcut-o și în realitate, dar realitatea e întotdeauna dezamăgitoare față de închipuire.) Mă mândream și eu, ca Borges, cu cărțile pe care le-am citit și împărțeam oamenii între cei care citesc și cei care nu citesc. Mult mai târziu am înțeles cât de mult greșeam și că totul e zădărnice. Am fost șocată prima dată când, după ani de abandon, vrând să reiau însemnările și să trec un anumit titlu în caietul meu de lectură, l-am descoperit acolo, scris clar, cu scrisul meu de copil. Îl citisem cu ani în urmă și-l recitisem fără să-mi aduc aminte de el, fără să tresară nimic a recunoaștere în memoria mea de cititor. M-am îngrozit. Cum, imperiul meu, averea mea, comoara mea nu era un câștig odată pentru totdeauna? Atunci de ce mai citeam, dacă nu rămâneam cu nimic? Câte voi uita? Cum va fi în ziua când le voi uita pe toate?

Cine voi fi, cu ce voi rămâne?

Gândind cu deznădejde la lucrurile acestea, m-a consolat cumva faptul că substanța poveștilor rămâne în noi, intră în țesătura noastră lăuntrică, chiar dacă uităm cuvintele. Că suntem ce citim, în cele din urmă. Că punem trepte spre cunoașteri viitoare. Cam așa. Apoi, desigur, am distrus caietul.

Din biblioteca mea enormă dispar cărți. În fiecare clipă se șterge un rând, un paragraf. Rafturile mele sunt din ce în ce mai goale. Mă gândesc cu groază la ziua în care toate rafturile vor fi goale. Sper să nu apuc ziua aceea.

Ce se întâmplă cu cititorii împătimiți și înversunați, atunci le când dispar toate cărțile? Ce le mai rămâne? Unui om care nu citește, îi rămâne viața lui întreagă. Dar lor? Poate fi vorba de pedeapsă atunci când iubești prea mult cărțile?

joi, 19 august 2010

Presă interbelică. *Brazda* : revistă de îndrumare agricolă, economică și socială, editată de Asociația Inginerilor Agronomi din Nord-Vestul Ardealului, Satu-Mare. An 1, nr. 1 și an 2, nr. 2. Apare bimestrial – e prima dată când întâlnesc cuvântul, o dată la două luni, din fr. „bimestriel”.

În primul număr, p. 30-31, un articol pe un subiect puțin discutat: *Colonizarea graniței de vest* de Ioan Rusu. Îi fac o descriere în meniul Articole. Ar fi păcat să se piardă.

Floarea darurilor, București, 27 mai 1907, „Apare Dumineca. Supt îngrijirea lui N. Iorga.” Caut anul primei apariții, pentru că mă derutează numerotarea: Vol. II, nr. 9. Hangiu spune: 1907. Iau calendarul și calculez: a apărut bilunar, timp de trei numere, și apoi săptămânal. Trec ambele informații la frecvență. Ar trebui specificat și în Note. Da, pare să fie 1907. De ce atunci acel Vol. II? Un Vol. I de 8 numere a 6 file fiecare, mi se pare greu de închipuit. Nu așa făceau legăturile în epocă. Am impresia că a apărut prima dată în 1906. Caut în catalogul colectiv, să văd bibliotecile care au efectiv revista. Toate spun același lucru: 1907. Deci, data primei apariții: 1907. Cum am îndrăznit să pun sub semnul întrebării un dicționar celebru? Foarte bine. O greșeală, numai prima dată e greu să fie făcută. După ce apare, se găsește întotdeauna cine să o preia, fără să meargă la surse. Așa avem în *Dicționarul enciclopedic*, ediția nouă, vol. I, la Petru Pavel Aaron, informația că s-a născut la Bistra (jud. Maramureș), când nici pomeneală de așa ceva. A murit la Baia Mare, într-adevăr, dar Bistra în care s-a născut e din N-V județului Alba. Așa figurează în *Dicționarul enciclopedic*, așa e preluat și în *Dicționarul general al literaturii române* și cine știe cât mai urmează să se perpetueze. Autorii au lăsat așa în cunoștință de cauză, pentru că domnul Florian Roatiș, cu meticulozitatea (puțin spus) caracteristică, le semnalase eroarea. Și mai grav.

Văd cu ochii minții prima ediție a *Dicționarului enciclopedic*, cea în patru volume, cu coperte verzi, zgrunțuroase, pe care, copil fiind îmi plăcea să-l răsfoiesc. Îmi plăcea hârtia lui, îmi plăceau paginile cu ilustrații color. Parcă văd și acum paginile cu medalii și cu drapele, cu păsări și pești. Îmi plăcea să citesc câte un nume, să văd cine a fost, ce a făcut, în ce domeniu s-a remarcat. Era un joc de copil prea singuratic să iasă la joacă. Dar cât de mult mi-a folosit! M-am trezit cu o cultură generală bogată, fără să-mi dau seama. Era un prim pas. M-am trezit cunoscând o sumedenie de lucruri și cât mi-a folosit mai târziu în munca de clasificator de cărți. Mi-a rămas și o amintire neplăcută cu dicționarul. Ai mei, neavând ce lucra, m-au lădat unor cunoscuți aflați în vizită că știu deja să citesc (încă nu mergeam la școală). Nu știu cum a venit vorba, erau pe picior de plecare. Parcă îi văd și acum, în hol, la ușa de intrare. Aceia au vrut, probabil, o demonstrație, oricum, și-au manifestat neîncrederea. Așa că am luat (proastă inspirație) un volum din dicționar și m-am împleticit cu chiu și vai printre denumiri latinești și tot felul de cuvinte necunoscute. Cine știe ce text mi-am ales! Am stârnit un amuzament răutăcios, asta nu e citit. Demonstrația a fost ratată. Am simțit că m-am făcut de rușine, nu m-au crezut în stare să citesc bine, i-am pus pe ai mei în postura de lăudaroși. Am presupus că se simt stânjenți. Să fi ales o carte de povești din cele pe care le citeam cu plăcere și ușurință, cu litere mari, cu cuvinte clare. Încă mai reacționez neplăcut la amintirea aceea. Nu știu ce m-a durut mai tare. Probabil sentimentul că mi-am dezamăgit părinții. Știu că e o prostie, dar mult timp, supradimensionând întâmplarea, am regretat că nu am ales o carte potrivită. Amintirea aceea mă face acum să zâmbesc. M-am schimbat, totuși, am mai lucrat ceva la orgoliu... Viața (și nu cărțile) te învață multe. Iubitul Eminescu spunea: „Nu e carte să înveți / Ca viața să aibă preț / Ci trăiește, chinuiește / Și-ai s-auzi cum iarba crește.” Înăuntrul meu, uneori, aud iarba crescând...

Am învățat mai multe lucruri din acea întâmplare: că nu are rost să te lauzi cu nimic, că atunci când vrei să te grozăvești, îți iese mai prost, că oamenii pot să nu te creadă, chiar dacă ai dreptate. Nu mi-am lădat niciodată copiii în fața altora. Și nu i-am pus să facă demonstrații de nici un fel. Am detestat întotdeauna chestia cu „hai, spune-i o poezie lui tanti...” În afară de părinți, nimeni nu are impresia că se petrece ceva epocal. Viața e viață, e un miracol, ajunge să știm asta. E destul. Vorba ceea, de unde o omenire atât de obișnuită, comună, normală, banală, din atâția copii precoci, geniali?

Un articol frumos în deschiderea revistei: *Oameni și cărți. Încă odată: ce se cetia pe vremuri la noi. Cărțile lui Vasile Drăghici*, semnat de Nicolae Iorga (p. 129-132). „În cărțile pe care le alege cineva, le păstrează cu

îngrijire, le lasă după sine ca o moștenire scumpă, se vede icoana sufletului său: ele sunt prietenii lui cei mari, cei folositori, care-i stau totdeauna aproape, la orice ceas și în orice loc, zeci, sute și mii de ani după moartea lor, prietenii de la care împrumută mult și cărora le dă totuși de la sine o tălmăcire personală, ce nu rămâne la carte, dar se ține pentru cetitor, în chip firesc de dânsa și face parte cu adevărat din cuprinsul ei.

De aceea nici-o listă de cărți nu e indiferentă. Am voi să avem pe această cale cât mai multe cunoștințe de suflute, cât mai multe psihologii: ne-ar trebui însemnarea cărților celor mai buni ca și a celor mai răi, celor mai ageri ca și a celor mai mărginiți, pentru a înțelege pe deplin, din nevoia de cetit a unei societăți, orientarea ei, moravurile ei, seriozitatea sau ușurătatea ei, situația ei față de judecata, desăvârșit informată și foarte aspră, a timpurilor.”

Primul paragraf mi se pare emoționant. Simt că acolo N. Iorga vorbește despre propria lui relație cu cărțile. Despre el vorbește.

Alte câteva lucruri de luat aminte pe marginea acestui citat:

- identificarea provenienței documentelor de la Colecții speciale (nu numai atunci când avem biblioteci constituite, cunoscute ca atare) poate fi o sursă fertilă de cercetare;
- fragmentul e de luat în seamă și de achizitorii de cărți, care, la rândul lor, își dezvăluie într-o anumită măsură, personalitatea și cultura, cumpărând cărți, chiar dacă trebuie să țină cont de cererea utilizatorilor. Fiecare își pune amprenta pe configurația colecțiilor: echilibrată, de largă respirație culturală, superbă, sau stridentă și eteroclită. Sigur că intervine și oferta pieței editoriale, și gustul publicului, dar întotdeauna poți să alegi;
- poți cunoaște cititorul urmărind istoricul împrumuturilor lui, pentru a avea în vedere recomandări ulterioare, achiziții ulterioare.

Ce studii sociologice s-ar putea face în bibliotecile noastre pornind de la dinamica preferințelor de lectură! O spune un mare istoric.

Mai demult, în fiecare casă care cât de cât se ținea de clasa de mijloc (nu știu cum să o numesc altfel) exista o bibliotecă. Mai mare sau mai mică, mai selectă, mai din topor. Pentru oamenii obișnuiți bibliotecile aveau cam același conținut. Nu prea aveai de unde alege. Știu asta pentru că de nenumărate ori am tresărit ca la întâlnirea cu un cunoscut, când am preluat bibliotecă personală din acea perioadă, ca donații. Îmi treceau prin mâini vechi cunoștințe din biblioteca părinților mei. Acum nu mai știu. Am înțeles că bibliotecile au ieșit din modă. În afară de cei care au de lucru cu cartea, nu prea mai găsești biblioteci în casele oamenilor. Multe donații vin la bibliotecă din partea moștenitorilor cărora nu le mai trebuie, nu știu ce să facă cu ele, dar

nici nu vor să le arunce, pur și simplu. Sigur că există și categoria celor a căror poziție socială îi obligă la așa ceva și țin biblioteca precum un atestat de cultură. De aici gluma cu cărțile cumpărate la metru, la kilogram, după culoare, cu biblioteca sculptată în întregime din lemn, cu cotoarele cărților cu tot. Sau poate că nu erau glume, mai știți? Marea masă pare să nu mai cumpere cărți în afară de manualele școlare ale copiilor. Mai cumpără ziare, până își permite. Mai repede cumpără un calculator pentru copii decât cărți. Obiectul bibliotecă a cam dispărut. Dacă există rafturi, ele sunt ocupate cu obiecte decorative. În loc de cărțile personale, există bibliotecile publice și internetul.

Ratare: *Fragment de calendar* p. 43-86. La pagina 53 scrie: „Cetitorii acestui Calendar Național creștin...” După cele trei ilustrații pe care le are, poate fi localizat în Transilvania, dar ar putea fi și al românilor americani. E din perioada interbelică. Caut pe internet tot felul de combinații, articulat, nearticulat. Nu găsesc nimic. Pe moment nu pot pune decât [Calendarul Național creștin 1929]. În catalogul colectiv RoLiNeST găsesc un Calendar național al Foii Interesante și un Calendarul național ilustrat al românilor americani, prea recent. Primul ar fi o pistă. Trebuie luată legătura, prin împrumut interbibliotecar, și procurate niște imagini scanate, pentru comparație. Trudă multă, rezultat nesigur.

vineri, 20 august 2010

Azi continuă seria ratărilor. Un *Calendar creștin pe anul 1944*, întocmit de Pr. Ion I. Ciortan, apărut la Kolozsvár – Cluj, incomplet. Nu îl găsesc în alte cataloage online. Nu-i pot determina paginația. Toate lucrurile astea rămân în suspensie. Ar trebui făcută o listă cu ele și, fie prin Biblos, fie cu ocazia drumurilor la alte biblioteci, de cercetat cataloagele. Cu puțin noroc, totul se poate determina. Calendarul ar fi interesant de studiat, filă cu filă, de citit printre rânduri. Apare în 1943 (fiind calendar pe anul 1944), al treilea an de ocupație.

Un dosar de presă cu trei numere din cotidianul *Năzuința : organ al Comitetului Județean Sălaj al PCR și al Consiliului Popular Județean*, martie, aprilie, mai 1978. Ziarele au fost păstrate și donate bibliotecii pentru că au în ele câte un articol despre tragedia de la Ip și Trăzneu. Refuz să alunec din nou în epocă, să-mi aduc aminte de naționalismul strecurat cu țârăita în presă. Cum a fost primită, căutată, ce agitație a stârnit și lucrarea *Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României*. Nu știam prea multe până atunci. Uneori mă întreb cum a fost posibil ca adulții, părinții, profesorii să nu ne spună nimic. Se temeau sau voiau să ne protejeze. Adevărul e că nici eu nu am căutat. Aveam lumea mea perfectă, cu marile vecinătăți: Eschil, Sofocle, Euripide, Homer, Vergiliu, Dante, Shakespeare, Stendhal, Flaubert, Dostoievski, Mauriac, Camus, Proust, Thomas Mann,

Kafka, Herman Hesse... Ah, ce vremuri! Lumea părea că nu se mai poate schimba. Ni se explicase clar înșiruirea orânduirilor în istorie. Toată lumea avea să ajungă mai repede sau mai târziu ca noi, în comunism. Acum mi se poate spune că trebuia să știu. Dar cum aș fi putut?

Un alt dosar, cu presă basarabeană din perioada interbelică și din anii 1941-1942: *Poetul*, nov. 1937, o reproducere fragmentară, rudimentară, filele au prezentat interes deosebit pentru deținător; *Sufletul nostru*, an I, nr. 1, 15 oct. 1933, Chișinău; *Basarabia nouă : literară – socială – economică*, an I, nr. 1, dec. 1937, București; *Cuvânt moldovenesc*, an VI, nr. 31, 24 iul. 1931, Chișinău; *Rața : gazeta săptămânală de luptă a refugiaților basarabeni*, 20 mai 1941, București, iar apoi, cu subtitlul *gazetă săptămânală de luptă și atitudine românească*, numerele din 19-26 iul. și 26 iul.-2 aug. 1942, apărute la Chișinău, director V. Țepordei. *Rața* e impresionantă – un număr din refugiu și două imediat după intrarea trupelor române în Basarabia. Acel de neuitat *Ostași, vă ordon, treceți Prutul!*

Sunt cinci titluri. Pentru fiecare voi face o descriere separată, la periodice. În fiecare înregistrare „Presă basarabeană 1931-1942” va fi titlul uniform, unificator. Voi face, în total, șase înregistrări sub aceeași cotă. Le-am primit într-un același dosar, doar. Și felul în care au fost selectate și păstrate are relevanța lui. Un alt obiect special pentru colecții speciale. Altă posibilitate era să fie descrise bucată de bucată, cu cotă distinctă, cu mapă separată. Un consum mare de materiale, fără speranța că vom realiza achiziția vreunui alt număr vreodată. S-ar pierde un element important din istoria lor. Ziarele acestea au fost păstrate cu sacrificii și cu mari riscuri. În anii '50 a și se descoperi astfel de ziare în casă era un bilet sigur spre pușcărie. Și mapa asta ar putea fi citită cuvânt cu cuvânt, pentru a căuta să simți atmosfera acelor vremuri. Să încerci să vezi printre rânduri cum resimțeau oamenii unirea, cum au simțit dictatul și reîntregirea.

Am putut constata că presa e un foarte fin instrument de reconstituire a imaginii unei epoci. Epoca noastră – nu este ilustrată atât de bine avalanșa presei de scandal? Cu foarte puține excepții, totul e scandalos, că la asta mă refer.

luni, 23 august 2010

Vreau să-mi verific corespondența. În lipsa cafelei și a țigării de dimineață, asta mi-a rămas printre puținele tabieturi. Pe www.yahoo.com îmi atrage atenția, scos în față, articolul: *Inside the „Glass Pavilion”* by Sushil

Cheema (sursa: <http://realestate.yahoo.com/promo/inside-the-glass-pavilion>). Casa de sticlă a arhitectului american Steve Hermann. Aproape totul este la vedere. Din casă, parcă ai sta în mijlocul naturii. E frumoasă dar nu-mi place. Văzută dinafară este o ilustrare perfectă a dorinței de etalare, a modificărilor pe care noțiunea de intimitate le-a suferit în zilele noastre. Și se înscrie perfect în sloganul zilelor noastre: „totul la vedere”! E un fel de Facebook arhitectonic.

Azi, din nou presă. De data asta presă proaspăt comunistă, *Lupta poporului : săptămânalul Comitetului regional Oradea al Partidului Comunist Român*, ianuarie-septembrie 1947, mai elocvent decât sute de pagini de tratat de istorie. E și ciudat să le citești, ai două perechi de ochi: una care știe ce s-a întâmplat după, alta pentru a încerca să înțeleagă cum citeau oamenii în epocă. Deosebit de ciudat este faptul că pe ziare este aplicată ștampila: Biblioteca Arhivele Statului Craiova! Cum or fi ajuns la noi? Nu cred că este vorba de furt. La un moment dat, comuniștii nu au mai fost așa de încântați de începuturi și precursori, așa că au mai „scuturat bibliotecile”, s-au mai auto-purificat. Probabil că așa a fost și la Arhivele Statului din Craiova! Dar cineva nu a fost de acord să se arunce, să se distrugă, să se ardă. O mână de ziare putea trece mai ușor neobservată.

Da, da, fiecare carte veche și fiecare ziar mai vechi, fiecare lucru ce intră la Colecții speciale are istoria lui. Pe lângă că ridică uneori câte un mic colțisor al vălului ce acoperă trecutul, are, ca obiect, o istorie personală. Măinile prin care a trecut, ochii care l-au citit, casele în care a fost. Pentru multe dintre ele, cineva a riscat mult ca să le păstreze.

Azi e 23 august. Târziu mi-am dat seama că pe vremuri era mare sărbătoare. De la „insurecție armată” până la „revoluția de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă” au tot botezat-o din ce în ce mai pompos. Am citit atâtea opinii! Că așa e într-o bibliotecă, dacă e destul de mare, stai suficient de mult timp acolo și ai curiozitatea, poți găsi argumentate toate opiniile posibile referitoare la un același subiect. Până la urmă, ca bibliotecar, nu cred că mai poți avea opinii personale. Citezi de aici sau de dincolo, după starea de spirit. Da, da, îmi trecuse prin minte într-o dimineață că Bibliotecarul este o sumă de citate. Dacă le ștergi pe toate, nu mai rămâne nimic. E un fel de omul invizibil împachetat în hârtie tipărită, bandă magnetică, cd-uri și pagini de internet – replica actuală a *Bibliotecarului* lui Archimboldo.

TABLETE BIBLIOTECONOMICE

Ioana DRAGOTĂ

- *Inaugurarea Bibliotecii Naționale a României*

Mi-ar fi plăcut să particip la eveniment. Am căutat ecouri și imagini pe internet, să văd cum a fost. E prima și singura dată când i-am invidiat pe ei, care stau mai aproape de București. Bibliotecarii, pașnici de felul lor, au luptat pentru acest sediu, au curs râuri de pixeli și cerneală. În mediile biblioteconomice virtuale pe care le frecventez, toți oamenii s-au bucurat de inaugurarea Bibliotecii Naționale a României (cu o singură excepție cunoscută, dar excepția întărește regula).

M-am bucurat și eu – era ceva tare stânjenitor să fii bibliotecar public și să știi că Biblioteca Națională nu are sediu. Am un mare respect pentru instituția Bibliotecii Naționale, în general. Am prins vremuri când materialele profesionale veneau cu regularitate de la Națională și nu ne puteam închipui munca în bibliotecă fără ele. Am crescut ca bibliotecar în această idee, că am în Biblioteca Națională forul profesional suprem.

În cele citite, prezența bibliotecilor publice din țară nu a fost prea vizibilă. Din câte știu, de exemplu, conducerea ANBPR și reprezentanții IREX au fost la data evenimentului în județul Sălaj, la sărbătorirea unei mari reușite: finalizarea programului BiblioNet.

Eu încă mai visez la găsirea unei soluții pentru coagularea organizațională a bibliotecilor din România, care ar aduce un plus de forță și prestigiu. Știu că s-au încercat diferite variante, inclusiv cea a federației, fără succes. Cunosc istoria postdecembristă zbuciumată a acestui sector – la un moment dat, chiar am făcut o micuță schiță „istorică” pentru o prietenă-bibliotecar în Republica Moldova, care voia să știe cum e la noi. Poate că atunci nu era momentul, dar speranța moare ultima.

Ceea ce-mi doresc este o Bibliotecă Națională care, depășind problemele legate de condițiile materiale, să lucreze la posibilitățile maxime și să primească strălucirea pe care orice instituție de acest fel o are în lume. Să devină un model pentru noi toți.

Mult, mult succes în casă nouă!

- *Scopurile bibliotecilor publice (ecouri întârziate de la Conferința ANBPR)*

Am fost la Conferința ANBPR de la Târgu Mureș, am participat la toate activitățile. Când a fost să aleg între secțiuni, m-am dus la Tinerii Bibliotecari,

pentru o infuzie de optimism. A fost bine, a fost frumos, felicitări organizatorilor!

Intervențiile au abordat căi, mijloace, metode și nu s-a vorbit despre scopuri, deși de aici trebuie pornit întotdeauna pentru a le stabili pe celelalte. Sigur că scopurile se pot subînțelege. Accentul este pus pe prezența activă a bibliotecii publice în comunitate. Cum e firesc, a existat și momentul BiblioNet (care a resuscitat multe biblioteci publice comunale) – desigur că nu a fost ratat eternul exemplu al unei vindecări miraculoase prin intermediul calculatorului (adică un parfum de telenovelă?) și, desigur, obținerea de slujbe, analize medicale gratuite etc.

Ce nu am remarcat (poate că e scăparea mea) a fost deschiderea spre cultură. Dar societatea se schimbă și poate cultura a căzut în desuet, iar biblioteca publică, nu-i așa, trebuie să se adapteze mersului societății.

Am să rezum cam abrupt: într-o așa risipire de eforturi și imaginație în toate direcțiile posibile, am rămas cu senzația că scopul principal al bibliotecii publice, spus pe șleau, e să facă orice, numai să supraviețuiască și să obțină banii ăia subțirei de la buget, în care intră și salariul bibliotecarului – un mic magician care trebuie să se priceapă la toate.

Dar mai are biblioteca publică, așa cum se configurează ea, un specific (în afară de cel al gratuității serviciilor, nici acesta în exclusivitate – mai sunt și ONG-uri și voluntariat...)?

- *Posibile modele de biblioteci publice*

Oferta de moment e destul de subțire. Sunt două posibilități: biblioteca SMURD (versiunea IREX), care intervine în cazurile de extremă urgență, pragmatică, cu rezultate cuantificabile în joburi, bani la buget și însănătoșiri grabnice (nu am auzit încă, dar sunt foarte posibile reuniri de gemeni despărțiți la naștere, copii schimbați la maternitate etc.) și bibliotecile publice americane cu implicarea lor în comunitate.

Ce ni se potrivește mai bine? Nu știm. Și cui îi pasă? Putem transplanta modele în spațiul autohton? Sigur că da! Noi, românii, am demonstrat întotdeauna că putem copia orice (cu sau fără discernământ).

Se poate transfera modelul american fără societatea civilă americană care îl susține? Poți copia modelul ca atare sau poți urma spiritul lui. Adică poți încerca să adaptezi biblioteca societății civile românești. (Aici se

naște o problemă care mă depășește de departe. Ce se întâmplă cu societatea civilă românească? Dar poate dăm lovitură și de la bibliotecile publice pornește o mișcare de renaștere civică!

Nu pot să închei fără a menționa că pentru mine modelul de biblioteci publice românești care țin pasul și cu noutățile și sunt legate organic de societate rămân cele din... Republica Moldova. Știu că nu e la modă, dar ne-am putea uita puțin și spre Răsărit (cei mai bătrâni, nu vă gândiți mai departe decât trebuie).

- *Miturile bibliotecarilor sau Oricealtceateca*

Suntem descendenții unei bresle care deținea cândva puterea absolută a cunoașterii. Modelul suprem: bibliotecarul medieval erudit, care cunoștea toate cărțile – mitul bibliotecii echivalent al Universului etc., etc. (puțin Borges, sper că se înțelege ce vreau să spun). Și când cârcotașii au început să vorbească de o degenerare a bibliotecarului, mai că mi-a venit să le dau crezare.

Dar m-am uitat în jur și am văzut că nu e adevărat. Bibliotecarul a rămas în continuare un personaj de legendă. Doar mitul nu mai e același, fiind înlocuit de super-eroul de benzi desenate. Deci, ce trebuie & poate & se așteaptă de la un bibliotecar public contemporan? TOTUL! De la bonă, la prim-ajutor, educator, meditator la teme, organizator de cursuri, supraveghetor de copii, sfătuitor de mame însărcinate, apostol al internetului în lume, consilier, activist ecologist, sociolog chemat să identifice (fără pregătire prealabilă) nevoile comunității, psiholog, dispecer, organizator de spectacole, actor, povestitor, educator în probleme civice, asistent, blogger, istoric, promotor al culturii locale, editor, redactor, scriitor etc., etc., etc. – bibliotecarul public de azi poate, știe și se pricepe la TOT (și mai mult decât atât).

O categorie aparte o constituie bibliotecarii comunali super-eroi de eroi. Asupra lor presiunile sunt și mai mari. Dacă cei de la bibliotecile orașenești și județene mai pot conta pe o diviziune a sarcinilor, că sunt mai mulți și au și personal auxiliar, cei comunali cumulează în persoana lor toate funcțiile (plus om de serviciu, zugrav, pompier, asistent la primărie etc., etc.).

Așa că nu trebuie să ne simțim complexați de defunctul mit al bibliotecarului. L-am bătut de departe!

Și, apropo, cine vrea să lucreze la biblio(sau-oricealtceva)tecă pentru că iubește cărțile, să-și ia gândul. Ducă-se la librărie (deși raionul de papetărie e în continuă expansiune).

Oricealtceatecă – cum vi se pare denumirea? Din punctul meu de vedere e mai adecvată la situație.

- *Bate biblioteconomia pasul pe loc? Eu zic că da.*

Domnul Dan Matei a supus atenției bibliotecarilor un material foarte interesant, despre nevoia

schimbării modului de a gândi. L-am pus deoparte cu gândul să zăbovesc asupra lui mai târziu, merită din plin: *Revolution in our Minds: Seeing the World Anew* de James Weinheimer (Kunnskapsorganisasjonsdagene 2012, Oslo and Akershus University College of Applied Sciences, Oslo, Norway, 2 February 2012). (Articolul este disponibil pe internet și merită citit, cu prisosință. Și dacă tot e vorba de materiale interesante, adaug aici *Confronting the Future: Strategic Visions for the 21st-Century Public Library* de Roger E. Levien.)

Citindu-l, mi-am dat seama că bibliotecile sunt dintre mediile cele mai refractare la schimbare. Vorbesc aici de știința biblioteconomică. (Când sunt pesimistă, pariul cu IT mi se pare pierdut.)

Gândiți-vă la evoluția IT, a telefoniei, comunicațiilor, medicinei etc. în ultimii 50 de ani și la evoluția biblioteconomiei. Noi ce avem? O aceeași catalogare greoaie, cu multe convenții inutile, care par menite să creeze nevoia de asistență din partea bibliotecarului și să-i justifice existența. O clasificare pentru care, pe lângă păcatele ei, încă nu s-a găsit cine să investească în crearea unei interfețe adecvate pentru „nativii digitali” (îmi place expresia, așa că abia am așteptat să o pot trânti hodoronc-tronc undeva), amatori de forme mai naturale de căutare. Modernizarea este ca inexistentă. În esență, nu văd altă schimbare decât că ne-am „transplantat” eternele fișe și cataloagele tradiționale în mediul electronic. Dar asta e o schimbare de suprafață. De la fișa de mână, la fișa dactilografiată și apoi la câmpurile de pe ecran. Informatizarea a mai însemnat și schimbarea tot doar a suportului cărților. Digitizăm, digitizăm...

Nu vreau să mai tulbur apele încercând să scot la iveală procentul de informație „circulată” din bazele de date din ce în ce mai greu de controlat (neuniforme, ambigue). Sau să pun problema felului în care bibliotecarii înșiși știu să le exploateze, de cele mai multe ori.

Batem pasul pe loc, părem/suntem demodați și oamenii de astăzi sunt foarte grăbiți. Iar alternative de regăsire a informației există... Din ce în ce mai multe și mai adaptate la un nou mod de a gândi și la nevoile de informare. Așa că, viitorul bibliotecilor, ca furnizoare de informație, și vorbesc aici în special de cele publice, mi se pare incert.

- *Propun să înființăm Asociația bătrânilor bibliotecari*

(Bătrân e politically correct? Dacă nu, vă rog să mă scuzați și să citiți acolo cu dizabilități de vârstă sau ce o fi în trend.)

Îi iubesc pe tinerii bibliotecari. Am asistat la discuțiile lor. Mi-a plăcut ce am văzut. Ideea de a le oferi un cadru de exprimare profesională este extraordinară. Pentru că, altfel, biblioteca publică, fiind o organizație slab stratificată, posibilitățile lor de ascensiune profesională sunt practic nule (în România, vorbesc, deoarece aici se pare că bibliotecarii cu funcții de conducere nu se demodează și nu îmbătrânesc nicio-

dată, fiind de neînlocuit). Măcar așa li se oferă satisfacția morală a aprecierii și vizibilității muncii lor. Și nu e puțin. E și asta o metodă eficientă de stimulare.

Dar vârsta e o cantitate în continuă creștere (vă rog să nu-mi vorbiți de tinerețea eternă a spiritului...). Așa că m-am gândit că ar putea fi utilă o extensie: Asociația bătrânilor bibliotecari.

Avantaje: oricine poate ajunge cu timpul la noi în organizație, nu fixăm limită superioară de vârstă, putem să îi socializăm și pe bibliotecarii pensionari, împărtășim experiențe (utile sau nu), nu facem discriminări (aici ar fi totuși excepția celor pururi tineri și ferice, cu vârsta de pensionare opțională), scriem istoria bibliotecii, redescoperim în cele mai noi metode și idei, metode și idei tradiționale (schimbarea suportului și a tehnicii nu se pune la schimbare), tragem concluzii definitive. Ce ziceți? Există amatori?

- *Ațiuni și... „stațiuni” de bibliotecă*

Toate bune și frumoase. Agenda e plină, mereu se întâmplă ceva în bibliotecă. Dar... Ce se ascunde sub asta?

Bibliotecile care au norocul unor spații generoase, acestea, fiind puse gratuit la dispoziție, sunt foarte atractive pentru lansări de carte, expoziții, seminarii, simpozioane, mese rotunde, cursuri și tot felul de reuniuni. Oaspeții vin cu organizarea și acțiunea, biblioteca pune spațiul și dotările și... gata activitatea!

Dar, din punct de vedere al bibliotecarilor, acestea sunt „stațiuni”, adică nu se pun.

Acțiunile bibliotecii sunt cele în care bibliotecarii sunt implicați – au idei, mobilizează, organizează, investesc timp și efort.

- *Amurgul bibliotecilor publice*

Bibliotecile din învățământ sunt privilegiate când vine vorba de scopul și funcțiile lor. Au o situație limpede: biblioteca din învățământ este parte integrantă (sau ar trebui să fie) a procesului de învățământ – suport, completare, mijloc de dezvoltare individuală etc. Dar nu despre asta mi-am propus să scriu, așa că mă rezum la atât – am menționat bibliotecile de învățământ doar pentru a avea un termen de comparație (nu altfel stau lucrurile cu bibliotecile specializate, ale instituțiilor).

Cred că orice instituție se susține, definește și există în funcție de nevoia **specifică** pe care o acoperă. Dacă luăm lectura și cărțile din bibliotecile publice, ce rămâne specific pentru ele? Care este rațiunea lor specifică de a exista? Căror nevoi răspund ele? (De ce să luăm lectura și cărțile, este un alt subiect de discuție foarte generos care poate fi dezvoltat separat. Dar dacă ați urmărit discuțiile profesionale ale bibliotecarilor, ați putut observa că nu mai sunt

subiecte de actualitate.)

Oferirea de informații? Nu suntem singurii pe piață. Și uitându-mă la abilitățile generației nativilor digitali, în paralel cu competențele pe care le demonstrează bibliotecarii din bibliotecile publice (etern subiect de discuție: pregătirea profesională, selecția personalului, abilitățile de a interacționa etc., etc., etc.) și oferta reală (volum de informație, gestionare, specificitate, organizare) numărul doritorilor de informații care preferă să se descurce singuri folosind motoare de căutare și baze de date specializate, mi se pare că bate de departe pe al aceora care vin sau contactează biblioteca pentru acest lucru.

Răspândirea utilizării IT? Aceasta mi se pare o chestiune temporară – cu sau fără bibliotecă, toți vor fi incluși mai repede sau mai târziu în Rețea. Aici bibliotecile îmi par a fi doar un partener temporar și doar sărăcia (ca să zic pe șleau) care împiedică răspândirea mai accentuată a accesului ne dă iluzia indispensabilității bibliotecilor.

Petrecerea timpului liber? Găzduirea sau organizarea de acțiuni în spații gratuite... Hm! Tot nu ne este specifică. Există cluburi, ONG-uri etc., etc., etc., oferte pentru toate categoriile de persoane. Și vor apărea încă nenumărate altele, cu avantajul unui profil bine definit și a unor competențe specifice înalte, la concurență cu bibliotecarul care se visează să fie specialist în toate cele.

Când sunt în toanele cele mai rele, nu văd decât o zbatere a bibliotecilor de a supraviețui (în orice condiții) ca instituții bugetare, fără a mai avea un specific clar conturat. Iar viitorul bibliotecilor publice mi se pare incert. Oricum, distanța de la denumire la ofertă crește progresiv și văd o societate care încă mai păstrează reflexul gândului că cultura este necesară, fără să mai poată explica sigur de ce. Dacă funcția creează organul, suntem cam în situația apendicelui...

- *O gravă confuzie: dotări = biblioteci moderne*

Dacă vă aduceți aminte, în anii '90, părea foarte răspândită ideea că performanță în bibliotecă înseamnă cine are mai multe calculatoare...

Ideea aceasta, îmbrăcând diferite forme, s-a perpetuat până în zilele noastre. Dar nu este decât o gravă confuzie, mijloacele care ar trebui să ne ducă în modernitate sunt confundate cu scopurile. Avem de toate. Ce facem cu ele? În afară de faptul că asigură confort și o mișcare rapidă, că unele dintre ele iau ochii, la ce le folosim? Ce s-a schimbat în substanța activității bibliotecilor?

Sigur că mijloacele tehnice performante au importanța lor. Însă fără o schimbare a mentalităților, am schimbat căruța cu mașina, dar nu știm încotro mergem.

BIBLIOTECILE PREZIDENȚIALE DIN STATELE UNITE ALE AMERICII**Valentina ROTARU**

Bibliotecile prezidențiale nu sunt biblioteci în adevăratul sens al cuvântului. Ele sunt, în același timp, biblioteci, arhive și muzee, adunând la un loc documente și artefacte ale președinților și ale administrației acestora, pe care le prezintă publicului larg pentru studiu și discuții, fără a ține seama de apartenența politică a acestora. Bibliotecile prezidențiale împreună cu tot ce cuprind ele aparțin poporului american.

Bibliotecile prezidențiale sunt clădiri federale. În conformitate cu standardele de arhitectură și proiectare pentru bibliotecile prezidențiale dezvoltate de către National Archives and Records (NARA), bibliotecile prezidențiale servesc în următoarele scopuri: protejează și conservă docu-

mente, materiale audiovizuale și artefacte legate de președinte, de familia acestuia și de administrația sa; asigură accesul la materialele deținute pentru cercetare și în alte scopuri; oferă spațiu pentru expoziții permanente și temporare; furnizează programe de educare pentru a promova cunoașterea publică a fostului președinte, a președinției, a istoriei americane și a lucrărilor guvernului SUA.

La ora actuală, pe teritoriul SUA există 13 astfel de biblioteci: Herbert Hoover Library, Franklin D. Roosevelt Library, Harry S. Truman Library, Dwight D. Eisenhower Library, John F. Kennedy Library, Lyndon B. Johnson Library, Richard Nixon Library, Gerald R. Ford Library, Jimmy Carter Library, Ronald Reagan Library, George H. W. Bush Library, William J. Clinton Library, George W. Bush Library.

Franklin D. Roosevelt Library în Hyde Park, New York, este prima bibliotecă prezidențială construită în Statele Unite. A fost concepută și construită sub conducerea președintelui Franklin D. Roosevelt între anii 1939-1940.

În timpul celui de-al doilea mandat (1939), președintele Franklin D. Roosevelt a inventariat toate documentele și materialele pe care el și staff-ul său le-au acumulat. În trecut, multe dintre documentele și înregistrările prezidențiale s-au pierdut, au fost distruse, au fost vândute, ori au pierit datorită condițiilor în care au fost depozitate. Președintele Roosevelt s-a gândit la o soluție. Sfă-

Lyndon Baines Johnson Library

tuit de istorici și de alți oameni de știință, el a înființat un „depozit public” pentru păstrarea acestor materiale pentru generațiile viitoare. Începând o tradiție care ține și în zilele noastre, el a strâns fonduri private pentru aceste „depozite”, fonduri pe care le-a transferat Guvernului SUA pentru a fi folosite prin intermediul Arhivelor Naționale. În 1955, Congresul SUA instituționalizează această politică a bibliotecilor prezidențiale, prin Actul Bibliotecilor Prezidențiale, act modificat de-a lungul anilor.

Prin arhivele și muzeele pe care le dețin, prin programele publice pe care le derulează, bibliotecile prezidențiale continuă să conserve documente și artefacte, ajutând astfel poporul american să învețe despre națiunea lor și despre ce înseamnă democrația. Aceste biblioteci conservă nu numai actele oficiale ale președinției, ci și documente personale ale familiei președintelui, ale asociațiilor și prietenilor acestuia, fotografii, filme și înregistrări video care îl surprind pe președinte în diferite ipostaze (fie relaxându-se în familie sau cu prietenii, fie în ipostaze oficiale).

Colecțiile de artefacte îi apropie și mai mult pe oameni de președinți și de vremurile în care aceștia au trăit. Viețile lor devin tangibile pentru noi prin intermediul jucăriilor, obiectelor de îmbrăcăminte care le-au aparținut cândva lor sau al cadourilor primite în dar de la șefi de stat străini.

În bibliotecile prezidențiale se organizează regulat conferințe, simpozioane, forumuri publice care au menirea de a aduce o lumină nouă asupra instituției prezidențiale, respectiv asupra istoriei americane. Bibliotecile prezidențiale oferă o gamă de oportunități educaționale pentru elevii de toate vârstele. Fiecare bibliotecă prezidențială oferă programe concepute pentru a introduce elevii în istoria americană și în ceea ce este președinția, dar și programe de informare a cadrelor didactice cu privire la utilizarea documentelor deținute de aceste biblioteci ca sursă primară în predarea istoriei.

Bibliotecile prezidențiale sunt, de asemenea, membre active ale comunităților locale, oferind un loc unic pentru o varietate de evenimente civice. Cu ocazia sărbătorii naționale (4 iulie), bibliotecile prezidențiale organizează evenimente la care, adesea, participă povestitori sau actori care îi întru-chipează, de exemplu, pe George Washington care discută despre primele zile ale națiunii sau pe Abraham Lincoln care contemplă o națiune sfâșiată de război civil. Decorațiunile folosite de biblioteci cu ocazia sărbătorilor sau cu ocazia celebrării zilelor de naștere ale președinților sunt cele care au fost folosite de Casa Albă la vremea respectivă.

Cele 13 biblioteci prezidențiale dețin peste 400 de milioane de pagini de documente scrise, aproape 10 milioane de fotografii, peste 15 milioane de mile (5.000 km) de film, aproape 100.000 de ore de discuri, casete audio, casete video și înregistrări, și aproximativ o jumătate de milion de obiecte de muzeu. Președintele, sfătuit de familie, prieteni, colaboratori este cel care alege locul bibliotecii. El are posibilitatea să aleagă dintr-o serie de propuneri prezentate de către comunitățile interesate sau universități. Majoritatea președinților au preferat însă să întemeieze astfel de biblioteci în localitățile de unde provin sau chiar în propria lor casă. Cu excepția lui John F. Kennedy, Lyndon Johnson B., Gerald Ford, fiecare președinte american de la Hoover este sau și-a ales să fie înmormântat în biblioteca sa prezidențială.

Lyndon Baines Johnson Library

Bibliotecile prezidențiale sunt parțial sprijinite de instituții private, organizații nonprofit. Bibliotecile lucrează cu voluntari, care: organizează tururi ale bibliotecii și oferă asistență vizitatorilor (care pe an numără peste 1 milion); lucrează alături de bibliotecari și curatorii bibliotecii la înregistrarea unităților de bibliotecă; răspund la telefon și pregătesc informații generale despre activitățile și evenimentele care au loc în bibliotecă oferind astfel sprijin neprețuit pentru personalul bibliotecii; lucrează la programe educaționale de informare, merg în școli și în aziluri pentru a prezenta materiale istorice, organizează ateliere educative și spectacole.

„Pentru a aduna împreună toate înregistrările din trecut și a le găzdui în clădiri unde vor fi păstrate pentru a fi utilizate în viitor, de bărbați și femei, o națiune trebuie să creadă în trei lucruri. Trebuie să creadă în trecut. Trebuie să creadă în viitor. Trebuie, mai presus de toate, să creadă în capacitatea oamenilor de a învăța din trecut pentru a-și crea propriul viitor” (Franklin D. Roosevelt, 30 iunie, 1941).

CLICK @ PLATFORMĂ ONLINE DE INSTRUIRE PENTRU BIBLIOTECARI**Valentina ROTARU**

Dezvoltarea industriei informaticii și comunicațiilor a schimbat total activitățile de bibliotecă și implicit bibliotecarii. Aceștia nu mai sunt doar păstrători ai documentelor ci își asumă rolul activ de nod informațional, conectează utilizatorii la lumea internațională. Bibliotecile au pășit într-o nouă eră. Așa cum invenția tiparului a schimbat raportul între funcțiile bibliotecii punând accent pe funcția de disponibilizare a informației în detrimentul celei de conservare, așa și noile tehnologii ale informaticii și ale telecomunicațiilor generează mutații importante în structura bibliotecilor.

Noile tehnologii nu au pătruns doar în procesul de producție, ci direct în casele și viețile oamenilor, pe care le schimbă în mod radical. În acest context, proiectul **Click @ platformă online de instruire pentru bibliotecari** are ca scop principal dezvoltarea profesională a bibliotecarilor publici pentru a oferi servicii moderne, bazate pe IT, către comunitatea pe care o deservesc.

Proiectul este finanțat de către organizația nonprofit ELECTRONIC INFORMATION FOR LIBRARIES (EIFL) în cadrul programului de formare al *Centrului Mortenson pentru Programe Internaționale de Formare a Bibliotecarilor* din cadrul Universității Illinois – SUA, ca urmare a participării unui număr de 15 bibliotecari și manageri de biblioteci din România la *Programul de Training pentru Lideri și Inovatori* (17 martie-17 aprilie 2011, Urbana – Champaign). La finalul acestui training, participanții au identificat trei teme de proiect, printre care și cea menționată mai sus, obținând o finanțare de 2.000 \$ pentru fiecare membru al echipei.

La acest proiect, care vizează formarea profesională a bibliotecarilor, sunt partenere următoarele biblioteci din țară: Biblioteca Județeană „Dinicu Golescu” Argeș, Biblioteca Județeană „Costache Sturdza” Bacău, Biblioteca Județeană „V. A. Urechia” Galați, Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” Iași, Biblioteca Județeană „Duliu Zamfirescu” Vrancea, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare.

Obiectivele și activitățile principale ale proiectului sunt:

1. Formarea profesională continuă a bibliotecarilor din bibliotecile publice în utilizarea noilor tehnologii și a socialmedia. Acest lucru va fi posibil prin:

- Accesarea conținutului platformei online a ANBPR-ului (www.anbpr.org.ro) de către bibliotecari, oferindu-le astfel posibilitatea să învețe într-un cadru mai puțin formal și să aleagă informația în funcție de nevoile personale de dezvoltare.

- Dezvoltarea abilităților practice de lucru cu tehnologia modernă. Tehnologia folosită va fi formată din tablete și e-readere, pentru a forma infrastructura necesară inițierii de noi servicii de bibliotecă, moderne și bazate pe cerințele actuale ale utilizatorilor. Tabletele și e-readerele sunt achiziționate de fiecare bibliotecă parteneră din banii obținuți din finanțarea proiectului.

2. Crearea de resurse de învățare care să fie puse la dispoziție pe platforma on-line a ANBPR-ului, prin:

- Realizarea sau adaptarea a 3-6 tutoriale în limba română care ajută la folosirea tehnologiilor și instrumentelor socialmedia. Aceste tutoriale vor fi realizate în primele 6-9 luni de la demararea proiectului. Ele sunt necesare bibliotecarilor pentru a putea accesa informații, pentru a promova activitățile bibliotecii și a oferi informații utilizatorilor.

- Crearea unei secțiuni cu conținut foto și video organizată pe domenii de interes, cu exemple vizuale de organizare/bune practici în biblioteci din România, țări ale Europei și Statelor Unite ale Americii.

3. Promovarea platformei ANBPR, prin:

- Difuzarea conținutului platformei în cadrul conferințelor anuale ale ANBPR, workshop-urilor, colocviilor și trainingurilor profesionale locale;
- Publicarea de articole în reviste de specialitate și newsletter-e (cu acoperire locală și națională), precum și pe site-urile bibliotecilor;
- Promovarea proiectului și a platformei de e-instruire pe rețelele sociale existente.

Grupul țintă cărui i se adresează proiectul este format din bibliotecarii care au acces la internet și pot accesa platforma ANBPR-ului. Proiectul *Click @ platforma online de instruire pentru bibliotecari* se desfășoară în perioada septembrie 2011 – septembrie 2012.

În prima etapă a proiectului *Click @ platforma online de instruire pentru bibliotecari* s-a desfășurat o cercetare asupra nevoilor de formare a bibliotecarilor din județele incluse în proiect. În luna octombrie, s-a propus structura chestionarului online care a fost definitivat de către echipa de proiect. Scopul analizei nevoilor a fost să furnizeze o reprezentare a nivelului cunoștințelor pe care bibliotecarii le dețin referitoare la instrumentele web 2.0, precum și în folosirea unor echipamente IT moderne. După aplicarea lui și analiza răspunsurilor a reieșit că puțini bibliotecari sunt familiarizați cu conceptul de bibliotecar 2.0, și că ei nu dețin cunoștințe solide de utilizare a rețelelor de socializare. Chestionarul a fost completat, în total, de către 105 bibliotecari

(<https://docs.google.com/spreadsheet/viewform?hl=ro&pli=1&formkey=dElyMXNOY2wtN1NnVXB5aVNYUDhEOXc6MA#gid=0>).

După analizarea răspunsurilor date de către bibliotecari, echipa de proiect a creat o serie de tutoriale, pe următoarele teme: Flickr, GoogleDocs, GooglePlus, Youtube, Twitter, Windows Movie Maker, Blog. Tutoriale sunt postate pe site-ul ANBPR ului

(http://www.anbpr.org.ro/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=10&Itemid=41) pentru a putea fi folosite de toți cei interesați. Tot aici aveți posibilitatea de a găsi o colecție de fotografii cu biblioteci din SUA, fotografii care servesc ca exemple de bună practică pentru bibliotecari.

Ne dorim ca prin acest proiect să atragem cât mai mulți bibliotecari, fie că aceștia vor consulta colecția de tutoriale sau cea de fotografii, fie că vor fi ei înșiși creatori de informație pe care o vor posta pe platforma de e-instruire a ANBPR-ului. Sperăm să formăm astfel o rețea puternică de bibliotecari care să folosească metode moderne de formare profesională într-o lume în continuă mișcare și transformare, așa cum este cea în care trăim și ne desfășurăm activitatea. Totul depinde de noi.

Echipa de proiect *Click @ platforma online* pentru bibliotecari

S-A ÎNTÂMPLAT ACUM 50 DE ANI. BIBLIOTECA
EXTRASE DIN ARTICOLE ALE ZIARULUI „PENTRU SOCIALISM”

Lavinia ARDELEAN

Miercuri 18 iulie 1962 – O bibliotecă cu mulți cititori

În cursul semestrului I din 1962 biblioteca orășenească din Baia Sprie a fost frecventată de un număr de 1.051 cititori. Aceștia au citit de la începutul anului și până în prezent 14.346 de volume de cărți din toate domeniile. La fel a crescut și numărul ziarelor și revistelor consultate în sala de lectură a bibliotecii.

Față de aceeași perioadă a anului trecut, numărul cititorilor a crescut cu 500, iar numărul cărților citite cu 4.500 volume.

Sâmbătă 11 august 1962 – O bibliotecă neobișnuită

La prima vedere, această bibliotecă seamănă cu alte mii de biblioteci: aceleași rafturi simple din lemn pe care cărțile sunt aranjate cu grijă. Dacă o cercetezi însă mai cu atenție vezi că acestea nu sunt volume obișnuite: asemenea unor cărți prețioase, pe rafturi sunt aranjate mostre de esențe forestiere, la care drept copertă a fost folosită scoarța copacilor respectivi.

Crearea acestei biblioteci de esențe forestiere, unică în lume, instalată în clădirea Facultății de Silvicultură a Academiei agricole „Timireazev”, a început în deceniul al IX-lea al secolului trecut, din inițiativa profesorului M. K. Turski.

În afară de „cărțile” frumos prezentate, la bibliotecă se păstrează și o culegere de mostre de esențe forestiere aranjate pe continente și țări, inclusiv o colecție unică din Vietnam.

Duminică 23 septembrie 1962 – O mare afluență de cititori

Sălile Bibliotecii Centrale de Stat cunosc zilnic o mare afluență de cititori. În acest an aproape 130.000 de cititori au consultat aici peste 400.000 de cărți și diferite publicații. La dispoziția cititorilor stau cele mai noi lucrări editate în țară sau primite de peste hotare, în cadrul schimburilor pe care biblioteca le întreține cu peste 900 de instituții, edituri și redacții din circa 100 de țări ale lumii. De la începutul anului fondul de cărți, reviste și alte publicații a crescut cu aproape 160.000 de exemplare.

CARTEA

Radu VIDA

Câtă acumulare! Ce putere de concentrare! Și, mai ales, câtă informație! Tot atâta cât a acumulat omenirea în lunga-i existență. În cărți găsim de toate. Dar și în Internet, veți zice. Și n-am să vă contrazic. Atâta doar că foile dintre copertile unei cărți vorbesc de la sine. Cu căldură. Cu dragoste. Și ajung acolo unde trebuie: în mintea iscoditoare sau direct la inimă. Carte sau eCarte (eBook) – tot una! Important e să nu ignorăm utilul care se află în ele.

Nu se poate să nu te gândești la așa ceva, când (ieri¹) a fost Ziua Internațională a Cărții. Un eveniment marcat de UNESCO (1995) și preluat de mai multe țări. Unii asociază evenimentul cu izbânda Sfântului Gheorghe. Totul e oarecum legat de nașterea și moartea lui Shakespeare. E dreptul lor. Și al nostru, vreau să spun. Așa cum anticarii de pe Sena, acolo, în zona insulei Cité, dau personalitate fluviului prin ordinea cotoarelor, aliniamentul vechi și niciodată desuet de carte rară. Și, neîndoielnic, bună.

Am preluat și noi inițiativa. Și s-au organizat târguri, întâlniri, lansări de carte. Așa cum și China se pregătește să facă așa ceva. La Nanchun: 2000 de standuri, 300.000 titluri. Și manifestări cu duumul: forum pe tema reformei în domeniul publicațiilor, expoziții despre inventarea și dezvoltarea tipografiei chinezești, concursuri, conferințe, cursuri de creație literară, expoziții de calligrafie și pictură pe tema tipurilor de publicații.

Organizatorii de pretutindeni fac tot ce le stă în putință pentru a atrage atenția asupra cărții. Și a valorii umane care este dată de citit. Firesc. Pentru că ei, tipografi, editori, ca de altfel toată armata de oameni implicată în editarea de carte, sunt interesați de acest bussines. Să vândă! Să obțină profit! Să ducă afacerea mai departe!

De partea cealaltă, însă, sunt cititorii. Cei care, prin această adevărată flacără a minții, ar trebui să întrețină cucerirea, marea cucerire de a avea înșiruire de fraze inteligibile, înmănunchate într-o carte. Proză, poezie, știință sau religie – toate la un loc și fiecare în parte ne întregesc personalitatea. Și, sincer, ne fac mai puternici.

Numai că această putere trebuia distrusă. Sau măcar încetinit procesul de asimilare a cărților. Din acest motiv a apărut maculatura, cartea ce mișună în derizoriul existenței. Cred, așadar, în teoria conspirației. Cel puțin în acest domeniu, forțe oculte s-au străduit ca mase tot mai mari de oameni să nu ajungă la cuvântul scris. E mai bine. Mai sigur. Mai liniștitor. Iar ființa care nu citește sau citește doar lucrurile superficiale ale activității umane e mai ușor manipulabilă. Și extrem de vulnerabilă. Așa și trebuie, zic ei, din moment ce atâta amar de omenire trebuie îmbrobodită. Ba cu una, ba cu alta! E imposibil să faci așa ceva cu oamenii citiți. Instruiți. Și temeinic mobilați cu tot ceea ce au acumulat semenii de-a lungul vremilor. Din acest motiv, numai o anume elită este îndemnată să citească. Pentru restul lumii s-a făcut un program minim de educație (îndoctrinată într-un sens sau altul), iar lectura este descurajată. Prin preț, timp, orientări spre altfel de consumuri...

Acesta este motivul pentru care, aparent scăpate din mână, generațiile citesc tot mai puțin. Și asimilează și mai puțin. Acesta ar trebui să fie și motivul pentru care, în fiecare zi, ar trebui să fie Ziua Internațională a Cărții. Și în fiecare zi să ne găsim timp pentru cititul unui cuvânt tipărit.

Sub orice formă!

NOTA REDACȚIEI: Articol preluat din cotidianul „Făclia” (Cluj-Napoca), 24 apr. 2012, p. 1, 12.

¹ 23 aprilie 2012 (n.r.).

EDIȚII NESEMNALATE ÎN „BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ MODERNĂ”
ALE UNOR LUCRĂRI ÎNTOCMITE DE RADU CUPARU

Viorel CÂMPEAN, Marta CORDEA

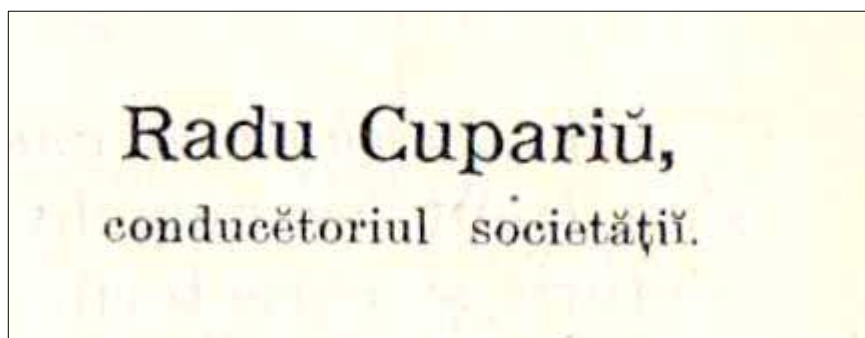
Radu Cuparu,
fotografie din albumul
„Rudolf”

Radu Cuparu este o personalitate foarte puțin cunoscută chiar și în Sătmarul său natal. Cu toate acestea, centenarul trecerii sale la veșnicie nu a trecut neobservat, fiind marcat într-o publicație sătmăreană¹. Importanța personalității sale este dată și de două cărțile de rugăciuni, care se numără printre primele tipărituri în limba română apărute la Satu Mare. Ambele lucrări au apărut în anul 1887. Autorul abia împlinise atunci vârsta de 21 de ani, fiind student la teologie. Avea apoi să urmeze un interesant traseu intelectual, pe care ne-am și propus să-l urmărim în cele ce urmează, pas cu pas. Cele două cărți de rugăciuni aveau să fie reeditate, după aproape 20 de ani. *Bibliografia românească modernă* consemnează în primul volum doar edițiile din 1906, apărute la Gherla. Și prin prisma acestei completări pe care o facem acum, contribuția lui Radu Cuparu la spiritualitatea românească din Sătmarul sfârșitului de secol XIX merită a fi cunoscută.

S-a născut la Satu Mare în 5 noiembrie 1866, mamă fiindu-i Iuliana Kupár, după cum îi scrie numele preotul în registrul parohial de nașteri. A fost botezat de către Petru Bran, paroh și protopop în acei ani la Satu Mare². Orfan de mic, a crescut în mediu maghiar, lucru care și-a pus amprenta asupra formării sale.

Se pare că a urmat liceul și trei ani de teologie la Satu Mare, în 1887. După aceea, a intrat în monahism în ordinul bazilitanilor (O.S.B.M. – Ordinul Sfântului Vasile cel Mare), viețuind la mănăstirea din Csernekhegy (lângă Munkács). A rămas în mănăstire doar un an, iar în anul următor și-a desfășurat activitatea ca educator la Odoreu.

În toamna anului 1892, a fost ales între conducătorii Asociației Culturale din Maramureș, care susținea convictul român din Sigheț, oraș unde el însuși a studiat dreptul.

Imagine dintr-un anuar școlar beiușean

În 1894, episcopul Mihai Pavel îl trimite cu o bursă să studieze la Budapesta literaturile maghiară, română și germană. Din data de 1 iunie 1899, a funcționat în calitate de secretar Episcopial, fiind tot-

¹ Viorel Câmpean, *100 de ani de la trecerea la veșnicie a preotului-cărturar Radu Cuparu*, „Citadela”, Satu Mare, an IV, nr. 5-6-7-8 (27-28-29-30), mai-iunie-iulie-august 2010, pp. 10-11.

² D.J.A.N. Satu Mare, *Colecția registrelor parohiale*, dosar 1309, f. 105-106 v.

odată și notar al Sfântului Scaun. În 1900 a fost numit profesor suplinitor, iar din 1908 profesor definitiv la Liceul „Samuil Vulcan” din Beiuș, predând lecții de religie, limbile română, maghiară și germană.

A fost hirotonit în 19 decembrie 1901, documentul care indică această informație precizând faptul că era căsătorit³. În martie 1906, a primit dispensă de la examenul prosinodal⁴.

În anii școlari 1900/1901, 1902/1903 a deținut funcția de conducător al Societății de lectură „Samuil Vulcan” din Beiuș. În cadrul Societății, au activat în acești ani elevi care aveau să aibă o frumoasă activitate culturală în deceniile următoare: Alexandru Cziplea, Corneliu Sabo și Constantin Pavel⁵.

A ținut la Beiuș numeroase prelegeri publice, dintre acestea amintim: „Despre alcoolism și tristețile lui urmări” (1908)⁶.

A fost și diriginte de clasă. Printre elevii cărora le-a fost diriginte i-am remarcat pe: Leontin Ciula, Romul Fersigan, Ambroziu Iluțiu, Grigore Rițiu, preoți și intelectuali care au făcut cinste școlii beiușene. A avut și unele probleme la Beiuș, spre exemplu trecerea la confesiunea greco-catolică a lui Fabiu Gheleşan, ortodox originar din Lugoj, Radu Cupariu fiind acuzat că ar fi fost determinant în luarea hotărârii de către elev⁷.

S-a distins ca un vrednic ziarist, îndeosebi pentru presa catolică maghiară. Și-a început cariera de jurnalist la o vârstă fragedă, fiind elev în clasa a VI-a de gimnaziu când a debutat cu versuri și articole în publicația „Szatmár”.

A colaborat la foaia oficială a episcopiei romano-catolice orădene, „Tiszántúl”. Despre activitatea depusă aici s-a afirmat că: „Numeroase editoriale din acest ziar, dezvăluieră aptitudinile stilistice și gândirea profesorului, care mânuiă mai bine limba maghiară decât limba română”⁸. A luptat pentru frățietatea româno-maghiară, căutând a înlătura obstacolele care stăteau în înfăptuirea acesteia, înfierând, adeseori în vorbă și scris, fără niciun menajament, toate cele ce stăteau împotriva.

Numele lui îl găsim printre colaboratorii publicațiilor: „Szatmár” (între februarie 1888-29 septembrie 1888 a îndeplinit chiar funcția de redactor)⁹, „Szatmár és Vidéke” (la care a fost un sânguinos colaborator, după afirmațiile lui Szinnyei József), „Kereszt”, „Kelet” (redactat de Drohobeczky Gyula), „Felvidéki Sion” (publicație a lui Mikita Sándor, prin articolele sale Cupariu urgentând deșteptarea credinței greco-catolice), „Máramaros”, „Magyar Állam” (1868-1908), „Alkotmány” (1895-1919), ultimele două fiind publicații ale Partidului Popular Maghiar, în favoarea căruia a și scris, de altfel, „Hittudományi Folyóirat”, „Szépirodalmi kert” (supliment săptămânal al publicației „Magyar Állam”, care a apărut între anii 1885-1904). În 1894, a redactat pentru o vreme la Sighet publicația „Szabad Sajtó”.

Frontispiciul publicației săptămânale „Szatmár”,
cu articolul *Unde începe barbarismul*

Frontispiciul publicației săptămânale
„Szatmár és vidéke”

³ *Schematismus Venerabilis Cleri Magno-Varadinensis Graeci-Ritus Catholicorum ad annum Jesu Christi 1909, a restaurata autem sacra cum sancta romana ecclesia unione anno 209*, Nagyvárad, 1909, p. 326.

⁴ *Programa Gimnaziului Superior Gr.-Cat. și a Școalelor Elementare din Beiuș pe anul școlastic 1905-1906*, Beiuș, 1906, p. 93.

⁵ *Programa Gimnaziului Superior Gr. Cat. și a Școalelor Elementare din Beiuș pe anul școlastic 1902-1903*, Beiuș, 1903, pp. 126-127.

⁶ *Anuarul Gimnaziului Superior Greco-Catolic din Belényes-Beiuș pe anul școlar 1908-1909*, Beiuș, 1909, p. 57.

⁷ „Tribuna poporului”, Arad, an VI, nr. 20, 29 ian./11 febr. 1902, p. 1 și *Idem*, an VI, nr. 34, 20 febr./3 martie 1902, pp. 1-2.

⁸ Teodor Neș, *A doua carte despre oameni din Bibor*, Oradea, 1979, p. 67.

⁹ *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (a történelmi Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa és Ung vármegyéek) sajtóbibliográfiája (1845-200)*, Nyíregyháza, 2002, p. 319.

A colaborat apoi și la presa românească, amintim aici doar „Gutinel”, „Revista catolică” și „Dreptatea”. Aceasta din urmă era o gazetă politică și literară care a apărut la Timișoara între sfârșitul anului 1893 și începutul anului 1898, editată fiind de către dr. Cornel Diaconovici. I-a numărat printre redactori pe Valeriu Branște, Elie Dăianu, colaboratori fiind Adrian P. Deseanu, G. Candrea, Victor Vlad Delamarina, Sextil Pușcariu¹⁰.

La „Revista catolică”, publicația lui Vasile Lucaciu, care și-a început apariția la Satu Mare, au mai colaborat, printre alții: corespondentul de la Roma, Nicola Franco, viitorul episcop Demetriu Radu, Carol Auner, preoții: Alexiu Berinde, Iuliu Dragoș, Augustin Luran, Emil Bran, Laurențiu Bran etc. Radu Cuparu a colaborat în prima perioadă de apariție a revistei, septembrie 1885-decembrie 1887¹¹.

În ceea ce privește „Gutinel”, se știe că această publicație reprezintă „cel dintâi organ de presă românească din acest colț de țară, și exprimă năzuința intelectualității locale (formate din învățători, avocați, preoți etc.) către o viață națională și culturală asemănătoare cu a românilor din celelalte regiuni ardelen, mai înaintate sub aspectul publicistic”¹². În acest săptămânal a scris articole de politică religioasă¹³.

Ajuns la Beiuș, „nu se mai putea eschiva dela vechile angajamente la cari era avizat. În noul mediu însă, începe a scrie românește și mândru de originea sa de român și de menirea istorică a neamului românesc, îl preamăria în toate cuvântările bisericești și îl pomenia cu voce ridicată chiar cu abatere de la ritual, și subț durata serviciului religios”¹⁴. A dat dovadă de bune sentimente românești.

În publicistica sa, preconiza alianța dintre biserica romano-catolică cu cea răsăriteană, pentru a face front comun împotriva social-democrației, care se impunea în fața maselor largi. După ce face un rechizitoriu violent, agresiv, intelectualității române, care nu se ocupa de soarta țărănimii, se întreabă dacă capitalul maghiar, în vederea soluționării problemelor economice, a putut face alianță cu capitalul evreiesc – ceea ce era crimă din punct de vedere catolic –, de ce nu s-ar alia catolicii cu biserica răsăriteană, în fața primejdiei comune a socialismului. Punctul lui de vedere reprezenta părerea unor pături mai largi ale greco-catolicilor. Afirmările de mai sus au fost făcute în conferința *Români și social-democrații*, ținută în Oradea la 8 martie 1906, la cercul catolic, în limba maghiară.

S-a situat între partizanii politicii religioase catolice, punând la zid cu orice prilej „liberalismul” care s-a afirmat tocmai în acei ani.

Radu Cuparu într-o altă imagine din albumul „Rudolf”

Lecțiile lui erau foarte interesante, deoarece furnizau informații din lumea largă, el fiind o adevărată enciclopedie din domeniile științelor istorice, geografice, sociale amendate cu fond științific, cu o influență deosebită asupra elevilor: „La cursuri divaga, plimbându-ne prin diferite domenii, abordând probleme reale și metafizice. Studiile lui erau îmbibate de concepția catolică despre lume și societate, ceea ce însă nu s-a manifestat niciodată în clasă”¹⁵.

¹⁰ Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești (1731-1918)*, București, 1995, p. 168.

¹¹ Ioana Dragotă, „*Revista Catolică*” a lui Vasile Lucaciu, Baia Mare, 2006, pp. 19, 46.

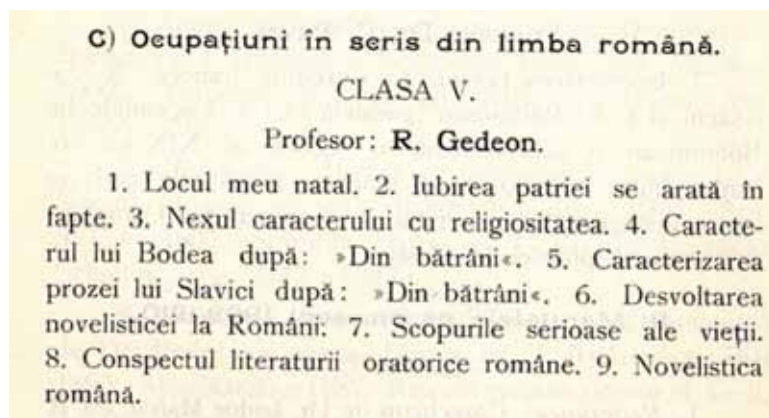
¹² Tănase Filip, *Unele preocupări de limbă în primul ziar românesc al Maramureșului, „Gutinel”, apărut la Baia Mare (1889-1890)*, în „Studii și articole”, Baia Mare, 1973, p. 187.

¹³ Szinnyei József, *Magyar írók élete és munkái*, VII kötet, Köberich-Laysch, Budapest, 1900, col. 512.

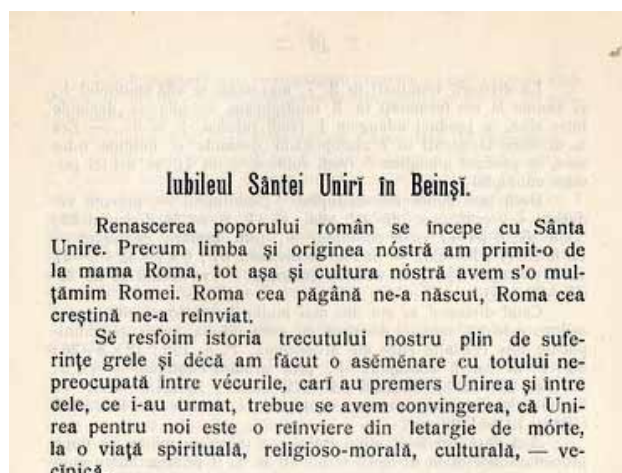
¹⁴ Constantin Pavel, *Școalele din Beiuș. 1828-1928. Cu o privire asupra trecutului Românilor din Bibor*, Beiuș, 1928, p. 243.

¹⁵ T. Neș, *op. cit.*, p. 67.

Ni se pare interesant de consemnat în cele ce urmează tematica pentru cursurile din clasa a V-a, anul școlar 1908/1909¹⁶.

În Anuarul Liceului din Beiuș a publicat mai multe articole. Astfel, în 1900/1901 *Jubileul Sf. Uniri*, pp. 50-55, în 1904/1905 *Românii și vetero-slavii*, pp. 5-25, iar în 1905/1906 *Accentul și topica în limba română*, pp. 5-40, apărute tustrele și în limba maghiară, în aceeași publicație a instituției școlare beiușene, anuarul apărând în acei ani bilingv.

Titlurile articolelor publicate în Anuarul liceului din Beiuș

Studiul *Românii și Vetero-Slavii* a fost tipărit și la Institutul Tipografic Victoria din Șimleu Silvaniei în 1905, și poate fi găsit la B.C.U. Cluj-Napoca (651166)¹⁷.

După cum am precizat, Radu Cuparu a scris două cărți de rugăciuni, încă în 1887, apărute la Satu Mare, în tipografia lui Ludovic Nagy, editor fiind Vasile Wolkenberg: *Patru Sfinte cântări pentru creștini evla-*

¹⁶ *Anuarul Gimnaziului Superior Greco-Catolic din Belényes-Beiuș pe anul școlar 1908-1909*, Beiuș, 1909, p. 29.

¹⁷ *Bibliografia română modernă (1831-1918)*, vol. I (A-C), București, 1984, p. 896.

vioși scrise de Radu Cupariu la cererea poporului și Sfântul Rosariu sau cununa de roză a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu întocmit pre ritul răsăritean de R. Cupariu. Ambele lucrări există în fondul Bibliotecii Județene Satu Mare.

Patru Sfinte cântări pentru creștini evlavioși scrise de Radu Cupariu la cererea poporului scrisă „Spre mărirea Prea-sânței Fecioare din mănăstirea Bicșadului”, numără 16 pagini, are formatul 17 x 10,5 cm, cu următorul conținut: 1. Bucură-te, Maică curată 2. Regina cerului – lângă noi să fii 3. O cruce sănă plină de daruri 4. Cea ce ești mai măreață. Lucrarea a fost reeditată în 1906, de această dată la Gherla, în Tipografia „Aurora” A. Todoran, având același editor, formatul 13 x 8,5 cm, tot 16 pagini cu ilustrații și se găsește la B.C.U. Cluj-Napoca (73211)¹⁸.

Patru sfinte cântări Pentru frumusețea și savoea limbajului, redăm în întregime textul „prevorbirei” autorului: „Preaiubit popor! Aceste sfinte cântări vi [le]-am pregătit pentru ca să le folosiți spre mărirea lui Dumnezeu, spre lauda Sfintei Mării spre folosul neamului și al țării noastre mult cercate. Știind că ariile cânturilor ungurești, spre care am întocmit aceste sfinte versuri sunt cunoscute la voi, am făcut versurile acestea pe aria acelor. În vremile acestea mă ocup cu traducerea sfântului rozar pe limba noastră dulce, ce cât mai curând din sânguința mea și din bunăvoința Domnului Editoriu va să iasă de sub tipar. Pentru critici numai atâtă zic, că eu nu pentru ei ci pentru popor le-am făcut acestea. Satmare 1887.

Adormirea N. [ăscătoare] de D. [umnezeu]. Radu Cupariu”.

Într-adevăr, Radu Cupariu a reușit traducerea *Sfântului Rozariu*. Din păcate, în fondul Bibliotecii Județene Satu Mare se păstrează doar un exemplar incomplet din *Sfântul Rosariu sau cununa de roză a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu întocmit pre ritul răsăritean de R. Cupariu*, cuprinzând pagina de titlu și paginile 8 și 9, format 17 x 10,5 cm. Pe baza descrierii ediției din 1906, care are formatul 13 x 8,5 cm și 16 pagini cu ilustrații, putem presupune că și prima ediție număra tot 16 pagini. Exemplarul după care am reconstituit paginația se găsește tot în colecțiile B. C. U. Cluj-Napoca (86798)¹⁹.

Sfântul Rozariu

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

Radu Cuparu a repausat în 16 aprilie 1910²⁰, după multe suferințe. Firav, palid, bolnăvicios, în anul școlar 1903/1904 a primit un ajutor de 300 și apoi unul de 600 de coroane „spre restaurarea sănătății sale”²¹ iar în anul școlar 1906/1907 și-a scos concediu medical din martie 1907²². Cu nervii istoviți, s-a stins în anul în care vorbise elevilor despre „ce este adevărul”.

Un fost elev, prezentând un scurt portret al profesorului spune că era „tipul ascetului descărnat, firav, cu ochelarii călare pe nasul care odată cu capul se legăna mereu, însemnând o boală tainică care îl măcina. Miopia îl făcea să apropie hârtia de ochi și să citească pieziș textul. Radu Ghedeon (Ghedeon era pseudonimul de publicist) era un om de cultură vastă; stăpânea un volum considerabil de informații din toate domeniile”²³.

Articole semnate Kupar Gedeon și Kupar R. Gedeon

Trebuie să consemnăm faptul că enciclopediile românești mai vechi îl înregistrează sub numele de ziarist, respectiv Radu Ghedeon²⁴. Alte pseudonime sub care a mai semnat: Graecus, Hierotheus, x+y. Multă vreme a semnat cu prenumele Rezső, care echivalează în limba română cu Radu.

Semnătura olografă a lui Radu Cuparu

Un anuar pe anul școlar 1909/1910 al profesorilor de gimnaziu și liceu din Ungaria îl consemnează cu numele de „Gedeon Jenő” (Eugen în limba română)²⁵.

Pe timpul studiilor la Budapesta, a scris o carte greco-catolică de rugăciuni intitulată *A hit fegyvere* (*Arma credinței*), apărută în 1897²⁶.

²⁰ Șematismul Venerabilului Cler al Diecezei Române Unite de Oradea-Mare pe anul 1934. Oradea, 1934, p. 214.

²¹ Programul Gimnaziului Superior Gr. Cat. și a Școalelor Elementare din Beiuș pe anul școlar 1903-1904, Beiuș, 1904, pp. 86-87.

²² Anuarul Gimnaziului Superior Greco-Catolic și Școalelor Elementare Greco-Catolice din Beiuș pe anul școlar 1906-1907, Beiuș, 1907, p. 33.

²³ T. Neș, *op. cit.*, p. 67.

²⁴ Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri.*, București, 1999, p. 351.

²⁵ *Középiskolai Tanári névkönyv 1909-1910*, Lőcse, 1910, p. 12.

²⁶ Szinnyi József, *op. cit.*, col. 512.

Referințe despre el se găsesc în *Rudolf-Emlék Album* apărut la Budapesta în 1897 (cu fotografii și date biografice).

Rudolf-Emlék Album

În acest album a publicat schița cu accente autobiografice *A bazilica regénye* (*Romanul bazilicanului*), textul fiind însoțit de o ilustrație, pe care o reproducem și noi²⁷.

Cele două tipărituri apărute la Satu Mare în 1887 demonstrează că de tânăr Radu Cuparu avea conștiința apartenenței sale la neamul românesc, semnătura de pe cele două cărți de rugăciuni demonstrând cu prisosință acest lucru. Ne facem acum datoria de a aduce aceste mici completări la *Bibliografia românească modernă*.

Personalitate complexă, activând ca preot, profesor, jurnalist, scriitor, aparținând deopotrivă culturilor română și maghiară, Radu Cuparu se înscrie în pleiada încă insuficient cercetată a oamenilor care s-au străduit prin multiple căi să lase în urmă un crez și idei formatore într-o desăvârșire contemporanilor, îndeosebi a tineretului studios.

²⁷ *Rudolf-Emlék Album*, Budapest, 1897, pp. 258-259.

ACASĂ, DIN ÎNDEPĂRTATE ZĂRI

Angela-Monica JUCAN

Motto:

„România mea personală. O port aici, în suflet, ca pe un mugur de fluier” (Delia R. Hornfeck)

Așa o risipire a românilor, ca în ziua de azi, n-a mai fost în toată istoria noastră – obișnuită cu băjenii, pribegii, iar la nivel înalt, exiluri – și fenomenul tinde să ia o și mai largă anvergură. La vârsta primului salariu, copiii își întind aripile și zboară până cine știe unde. Vatra Țării pare că va rămâne, în câțiva ani, pustie.

În realitate, despărțirea de țarina asta sărăcită și compromisă nu se întâmplă niciodată. Ducem cu noi, până departe și pentru totdeauna, limba care, uitată de tot de-ar ajunge, tot maternă rămâne, ducem amintiri, ducem un fel de a fi și o mentalitate, o fizionomie singulară strânsă din chipurile părinților, bunicilor, străbunicilor, ducem un nume, ducem o capacitate de muncă, de gândire, de iubire. Și dăm, din ele, și altora. Lăsăm urmă. Lăsăm un spațiu mai bogat.

Se știe, în general, că „diaspora” înseamnă „împrăștiere”; mai puțin atenți suntem la componentele cuvântului: greceștile „dia” („prin”, „peste”, „între”, „printre”) și „spora” („sămânță”). Deci, înțelesul întreg al cuvântului este: seminție/neam/gintă presărată peste/prin/între/printre alte popoare. Trăiește, de fapt – risipită pe mii de kilometri –, o lume românească, de multe ori, fără legături între oamenii ei – suspendați numai în izbucnit sau înăbușit Dor.

În orice situație de izolare, comunicarea este vitală pentru că dă sentimentul de solidaritate. Iar solidaritatea – „ținerea laolaltă a celor ce se află despărțiți” – amintindu-ne de Heidegger, este însăși identitatea. Tot el definește bine limba ca fiind „locul de adăpost al ființei”. Refugiul în dimensiunea de securitate a graiului părintesc și „ținerea laolaltă”, crearea unui liant al celor de viță românească, păstrarea identității, este și ceea ce reușesc revistele diasporice, dar editate, câteva, și în Țară, în format electronic, care asigură accesul universal-planetar instantaneu, inclusiv al celor rămași (într-o altfel de izolare) între hotarele României. Aceste seriale sunt, de obicei, de tip magazin, acoperind o tematică vastă, pentru toată lumea, iar colaboratorii – adunați de pe tot Pământul – sunt mai înzestrați, mai exersați, sau mai manufacturieri în arta scrisului. Ești contrariat, uneori, ca cititor, cum a fost acceptat un articol nu tocmai îndreptățit să primească „bun de tipar”. Dar am înțeles că nu-i decât atât de specifica îngăduință românească – proverbială, de-a dreptul – cu „Lasă!”, „Lasă-l și pe el”, și o pornire de ospitalitate, emblematică și ea pentru români, și ideea că „oameni suntem”.

Și m-am dus în josul paginii uneia din aceste reviste, apoi a alteia, m-am uitat mai bine și m-am pomenit pe ulițe românești mirosind a sat la vremea înserării, cum de ani nu mai avem aieva nici în România, dar sat al cărui duh există, în continuare, oricât ne-am fi urbanizat și occidentalizat. La o portiță, se istorisea o întâmplare senzațională, dincolo era în curs un taifas (articol mai colocvial redactat), mai încolo, se intona o doină, ceva mai departe – un vers mai puțin reușit, apoi un discurs cam impulsiv (și de-astea se-ntâmplă), pe urmă – povestea unei reușite românești, din cinstea căreia simțim că avem și noi o parte, că, doar, suntem din același neam. Dintr-un cuptor, tocmai ieșea o pâine adevărată, cum o făcea mama, cum a făcut-o și străbunica. Uite și-un înscris în care, la un cuvânt, autorul a pus un „i” în loc de doi. – Dar, ce? Moare lumea din asta?

Nu moare. Dimpotrivă. Din risipiri pe mii de kilometri se-adună în noduri de comunicații publicistice potecile inimii circulate de români. Pentru câteva minute, pentru o oră, pentru două, regăsești vorbe de-ale noastre – prietenoase, blajine sau mai categorice, fraze curat construite ori mai fără meșteșug, dar pornite de la oameni de omenie. Te simți Acasă, într-o românită reunită, scuturată de rigorile locului de muncă străin, deshămată, așa, ca-n faptul cinei, de la griji practice, dezlegată de legile fără număr care, prin străinătate, zice că se și aplică, nu ca pe la noi – corectitudini de care românii noștri se declară mulțumiți, cărora li se conformează pe-acolo, pe unde i-a dus soarta, le-ar dori existente și în România, dar, pitit în fundul inimii, îl poartă, o viață, până la capătul lumii, de e să fie, pe „Lasă!”

Din văi sublime dar străine și din umila, umilită, însă ca nicio alta în lume albă – încă – a Țării, revistele online de rostire românească strâng ce are esențial neamul nostru, făcându-se punct de întâlnire pentru românii de peste tot, într-o atmosferă de românită autentică – primitoare, concesivă, cuviincioasă, cumsecade, identificată prin (sigur vă amintiți) „Povești și doine, ghicitori, eresuri”.

În mii de ecrane, ochii cititorului de limbă română se odihnesc pe mesaje de suflet adunate din „împrăștiere”. Da, dragă Delia, fără pământ delimitat, dar strânsă definitiv în conturul inimii fiecăruia, împărțită între câți și la care pe unde suntem, dar niciodată destrămată, e aici, vie, „România mea, România ta. România noastră”.

SCURTĂ ISTORIE A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR BĂIMĂREAN

Ioana DRAGOTĂ

Baia Mare are o existență seculară, legată de imensele bogății ale subsolului – istoria ei este, o lungă perioadă de timp, istoria aurului care i-a adus straturile succesive de coloniști germani, cehi, polonezi, peste care s-au suprapus apoi maghiari, români, evrei, alcătuind un conglomerat multiethnic, multicultural și multiconfesional a cărui superbă deviză medievală a rămas imprimată în felul de a fi al oamenilor locului și este valabilă până în zilele noastre: „Suprema tărie a orașului este dragostea reciprocă a locuitorilor săi”. Pe lângă frumusețea în sine, această deviză citită în subtext, pare să fie mai apropiată de mentalitatea coloniștilor care au nevoie de solidaritate pentru a rezista într-un teritoriu nou și necunoscut, decât a autohtonilor care au conștiința dăinuirii și a rădăcinilor străvechi.

Atestat documentar în 1329, Baia Mare a adăpostit una dintre cele mai vechi și mai importante monetării ale Imperiului, menționată încă din anul 1411. „În documentul inițial se vorbește deja de o organizare administrativă bine pusă la punct, despre un minerit dezvoltat, o viață comercială vie în orașul Baia Mare. Trebuie menționat faptul că în această perioadă se apropie de terminare construirea bisericii Sf. Ștefan, că evidențele de plată a dijmelor demonstrează puterea economică deosebit de mare și bogăția eparhiei de aici, *că în anul 1337 s-a înființat o școală cu predare în latină.*”¹

Așa cum se întâmplă întotdeauna, bunăstarea și privilegiile regale au stimulat dezvoltarea vieții culturale. *În anul 1388, este menționată ca funcționând la Baia Mare o școală orășenească, cu limba de predare latină, sub conducerea rectorului Teodoric, care mai înainte profesase la Brașov*² „honorabiles vir Theodoricus, condan scholarum successor in corona, nune vero in Rivulo Dominarum scholarium rector”. Școala funcționa și în secolul al XV-lea, când la conducerea ei se afla rectorul Fülöp.³ Deși istoria orașului este marcată de fracturi și discontinuități, pot fi identificate sfere de interes care transcend timpurile, constituindu-se în terenul fertil pe care s-a dezvoltat învățământul baimărean.

Fără a putea vorbi de o tradiție universitară în adevăratul sens al cuvântului, încă de timpuriu s-au manifestat preocupări semnificative pentru dezvoltarea învățământului de rang superior. Aici putem încadra școala evanghelică reformată superioară „care a devenit cunoscută și celebră în țară și peste hotare sub numele de «Schola Rivulina». Timp de două secole cât a funcționat (1547-1755), școala baimăreană a pregătit peste o mie de intelectuali, care au activat ori pe linie clericală, devenind predicatori, preoți, ori în învățământ, ca învățători, sau în administrațiile locale. «Schola Rivulina» a oferit totodată o pregătire temeinică pentru acei studenți care și-au continuat studiile la academii străine, obținând titluri științifice înalte. Rectorii școlii au venit la Baia Mare din cele mai importante centre culturale și de învățământ din țară, prezența și activitatea lor contribuind nemijlocit și la dezvoltarea vieții spirituale și culturale din acest oraș.”⁴

Specificul economic al zonei a impus, de timpuriu, dezvoltarea învățământului minier, chemat să asigure cadrele și specialiștii necesari domeniului. „Crearea în 1748 a Inspectoratului General Minier în Baia Mare a dus la reorganizarea întregului sistem minier. *În 1864 a fost creată prima școală minieră, cu durata cursurilor de trei ani, cu scopul de a pregăti personalul necesar pentru organizarea și conducerea minelor.*”⁵ Aceasta a fost pentru lung timp singura școală de profil din Transilvania. Școala minieră de trei ani din Baia Mare „a funcționat cu o singură clasă, admiterea organizându-se din 3 în 3 ani: când absolvenții unei serii intrau în

¹ Csoma Gheorghe. *Baia Mare – 670*, vol.1. Baia Mare, Helvetica, 1999, p. 52

² *Istoria învățământului din România : compendiu*. Editura didactică și pedagogică, București, 1971, p. 31.

³ *Monografia municipiului Baia Mare*. Consiliul Popular al municipiului Baia Mare, Baia Mare, 1972, p. 445, 446.

⁴ Csoma Gheorghe. „Schola Rivulina” 1547-1755 : istoria Școlii protestante superioare din Baia Mare. Editura Helvetica, Baia Mare, 2001, p. 5.

⁵ *North University of Baia Mare : General information*, mss, p. 1.

producție, se recrutau alți elevi pentru o nouă serie”.⁶ Activitatea școlii a fost marcată de numeroase transformări, urmând mersul sinuos al evenimentelor timpului. În anul 1873 este reorganizată la Baia Sprie, de unde revine în 1919, ca urmare a înființării la Baia Mare a Direcției Minelor Statului Român, și funcționează ca Școală de maiștri până în anul 1937, când accede la statutul de Școală de conducători tehnici minieri și chimico-metalurgi. Sub această denumire funcționează până în anul 1940 când, în urma Dictatului de la Viena, este mutată la Brad. „În anul 1945, școala a revenit la Baia Mare, transformată în acel an în Școală de subingineri, cu durata cursurilor de patru ani. Având la dispoziție local corespunzător și corp didactic cu înaltă pregătire de specialitate, Școala de subingineri din Baia Mare a dat elemente bine apreciate, după absolvire, în producție. Mulți dintre absolvenții Școlii de subingineri – pe baza examenelor legale de echivalare – au devenit ulterior ingineri. În această perioadă, au funcționat ca profesori la Școala de subingineri din Baia Mare personalități proeminente ale industriei miniere: prof. dr. ing. Aron Popa, prof. ing. N. Maghiar, prof. dr. ing. N. Brădeanu, prof. ing. E. Paul, conf. ing. V. Cazacu ș.a.”⁷

În mod surprinzător, poate, în paralel cu tradiția minieră, la Baia Mare s-a conturat o puternică și viabilă tradiție artistică ale cărei începuturi sunt legate de înființarea, în anul 1896, de către pictorul Hollósy Simon, atras de pitorescul locurilor și atmosfera primitivă a acestui oraș cosmopolit, a unei Colonii de pictură de faimă europeană, fapt ce „declanșează euforia localnicilor, care întrezăreau perspectivele culturale ale orașului”.⁸ Acest eveniment a avut un puternic ecou în mediul cultural băimărean, marcându-l decisiv. Ca urmare, în anul 1911, există deja un nucleu autohton de artiști plastici care înființează Societatea pictorilor băimăreni. „Înainte de a produce opere de artă, Baia Mare a început prin a forma și a «produce» artiști și timp de peste un secol a izbutit să-și conserve identitatea de centru educațional în domeniul artelor plastice, adeseori rezistând cu încăpățănare, uneori chiar eroic, presiunilor de dizolvare exercitate fie de cele două războaie mondiale, de «nemuritoare» lipsă de resurse financiare decretată mereu de gestionarii economiei private și publice, fie de obtuzitățile administrative ale cutărui «tovarăș» investit cu sarcina escaladării «celor mai înalte culmi» ale educației proletare.

Între 1896 și 1901, Simon Hollósy și-a adus la Baia Mare studenții propriei Școli particulare de pictură care funcționa la München, din 1886, la standarde academice recunoscute internațional. Adunați de prin toată Europa Centrală și Răsăriteană, foștii studenți hollóșiени ai coloniilor băimărene au contribuit – unii decisiv – la dezvoltarea modernității europene din jurul anului 1900, precum și la coagularea artelor naționale din Elveția, Germania, Polonia, Ungaria, Ucraina, România, Austria etc. Apoi, din 1902, până la etatizarea învățământului din România, viața artistică băimăreană s-a mișcat în primul rând în jurul unei succesiuni de instituții de învățământ privat: Școala liberă de pictură (1902-1935, 1940-1945), Școala de Arte Frumoase (1935-1940), Școala de Pictură a Sindicatului Mixt de Artiști și Ziariști (1945-1950), producând peste două mii de absolvenți, dintre care majoritatea au devenit artiști productivi în România, Ungaria, Serbia, Cehia și Slovacia, Basarabia, Ucraina, Croația, Franța și Austria. Din 1950, până în 1989, învățământul artistic băimărean s-a desfășurat în structuri de stat de nivel mediu, cu fluxuri și refluxuri, pe care este de sperat că era posttotalitară le depășește definitiv.”⁹

Se poate observa că reforma învățământului din 1948 a reprezentat un moment de regres pentru învățământul băimărean. În anii ce au urmat, accentul s-a pus pe dezvoltarea industrială a orașului, care a atras după sine evoluția explozivă a populației, sub aspect cantitativ. Creșterea demografică generală, nevoile crescute de instruire a noilor generații dar și a populației adulte, lipsa acută de cadre didactice, în special în mediul rural, fac să devină imperioasă dezvoltarea unei rețele de instituții de învățământ superior și formarea unui corp profesoral calificat, apt să răspundă comandamentelor epocii. În acest context, în anul 1960, la Baia Mare se înființează Institutului Pedagogic de doi ani.

Anii '60 marchează și finalizarea reorganizării administrativ-teritoriale a țării, fiind aduse ultimele rețușuri, prin redistribuirea de teritorii și redenumirea de regiuni. De asemenea, crește durata școlii elementare la 8 ani (1961).

În acest context, în centrele regionale au fost înființate institute de învățământ superior, pentru a asigura o distribuție uniformă a zonelor de recrutare a studenților, facilitând accesul la studii, o mai bună fixare în teritoriu a specialiștilor astfel formați și, nu în ultimul rând, pentru a evita supraaglomerarea cen-

⁶ Regiunea minieră Baia Mare : monografie. Baia Mare, [s.a.], p. 124.

⁷ Idem, p. 127.

⁸ Nicolae Suciu. Centrul artistic Baia Mare – la 110 ani. În Nord literar, an4, nr. 5 (36), mai 2006, p. 8.

⁹ Tiberiu Alexa. Arta, Universitatea și „Centrul Artistic Baia Mare”. În Jurnalul de vineri : săptămânal regional Maramureș-Satu Mare, an 3, nr. 59, 16-22 ian. 2004, p. 9.

trelor universitare existente. Să nu uităm nici de reacția vehementă a studențimii la evenimentele din Ungaria, din 1956, cu care s-a solidarizat.

După ce, în 1959, se înființaseră la București, Iași, Cluj, Timișoara, Craiova, Galați, Brașov, Institute Pedagogice de trei ani, destinate pregătirii profesorilor care predau la clasele V–VII (V–VIII), în 1961 se înființează alte institute de acest gen la Bacău, Baia Mare, Arad, Constanța, iar în 1968 la Oradea.¹⁰ Repede și eficient, aceste institute trebuiau să acopere, în primul rând, deficitul de cadre didactice din mediul rural.

Drept urmare, *înființarea în anul 1961 a Institutului Pedagogic de trei ani din Baia Mare* (sau, mai bine-zis, transformarea din mers a instituției cu durata studiilor de 2 ani, prin păstrarea cursanților și a unei părți a corpului profesoral), marchează un moment de răscruce în istoria învățământului băimărean – apariția primei instituții cu cert caracter universitar.

Cu 20 de cadre didactice – 2 conferențieri, 11 lectori suplinitori și 7 asistenți¹¹, parte veniți din alte centre universitare, parte ridicați din rândul cadrelor didactice băimărene, Institutul Pedagogic își începea parcursul sinuos, nu lipsit de dificultăți, fiind în pragul desființării în anii '80, dar nici de realizări, fiind cotelat ca una dintre cele mai bune instituții de acest tip.

Pentru început, au funcționat 3 facultăți, care urmăreau să acopere nevoile elementare de instruire în mediul rural: Filologie, Matematică și Științe naturale și agricole.

*„Înființarea Institutului Pedagogic din Baia Mare a fost șansa generației noastre – spune doamna profesoară Șarolta Vaida, care, alături de reputatul și regretatul ziarist V. R. Ghenceanu, a fost șefa primei promoții de absolvenți – de a ne valorifica și capacitățile intelectuale și dăruirea în muncă, pentru a cultiva sufletul generațiilor care au urmat. Nu cred că greșesc dacă spun că mai mult de două treimi din colegii noștri nu ar fi reușit să ajungă dascălii aceia minunați pe care îi recunoaștem și după imaginea pe care și-au creat-o ca oameni ai locurilor în care au trăit, dar și după relatările foștilor elevi pe care i-au instruit. Am încercat cu toții să modelăm sufletele, să înnobilăm mințile. După părerea mea a fost extrem de important că au apărut institutele acestea pedagogice de 3 ani. Și pentru noi, cei care aveam nevoie de locuri de muncă, și pentru populația școlară care, la nivelul tuturor zonelor, era în creștere și avea nevoie de dascăli. Se înființau școli, se trecuse de la învățământul de 7 ani la învățământul de 8 ani, se înființau licee în multe zone rurale... A fost o șansă, o șansă a tuturor.”*¹²

Cu un bun aflux de studenți, cu absolvenți care încep să confirme la locurile de muncă și cu cadre didactice dedicate, în proces de continuă perfecționare, Institutul Pedagogic și-a făcut remarcată prezența în mediul universitar românesc și a demonstrat că în Baia Mare există teren propice pentru desfășurarea unui învățământ superior de calitate, astfel că, în 1969, raportat la specificul economic al zonei, la dezvoltarea industrială și la îndelungata tradiție a învățământului minier pe aceste meleaguri, s-a înființat Institutul de Subingineri Minieri. Urmare a unui parcurs ascendent, cele două institute au fost reorganizate, fuzionând și dând naștere, la 1 octombrie 1974, *Institutului de Învățământ Superior din Baia Mare*, cuprinzând două facultăți:

- Facultatea de învățământ pedagogic, cursuri de zi, cu trei specializări: Filologie 4 ani, Matematică 3 ani, Științe naturale și agricole 3 ani
- Facultatea de învățământ tehnic cu 4 specializări: Mine, Electromecanică tehnologică minieră, Metalurgie neferoasă, Construcții industriale și civile (subingineri), cursuri de zi, de 3 ani și cursuri serale cu durata de 4 ani.¹³

A fost o perioadă fastă, cu o susținută activitate științifică și culturală. Prof. univ. dr. Gheorghe Pop, a cărui carieră universitară se suprapune cu istoria universității băimărene, în care și-a desfășurat activitatea încă de la înființare, timp de peste patru decenii, urcând pas cu pas toate gradele și treptele profesionale, până la funcția de rector (1981-1985), rememorează cu plăcere realizări obținute.

„Învățământul universitar băimărean a fost apreciat în plan național foarte bine, prin rezultatele și cadrele pe care le-a avut. Am organizat sesiuni științifice cu participanți din toate centrele universitare. Au fost invitați aici și au ținut

¹⁰ Bârsănescu, Ștefan ș.a. *Dicționar Cronologic, Educația, Învățământul, Gândirea Pedagogică din România*. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, pp. 158-161.

¹¹ Cf. Săluc Horvat. *Personalul didactic din Universitatea Baia Mare*. Baia Mare, Universitatea Baia Mare. Biblioteca, 1991, p. 3.

¹² Mărturie înregistrată la 12 iulie 2012.

¹³ Cf. *Institutul de Învățământ Superior din Baia Mare : monografie : 1961-1979*. Baia Mare, 1979, p. 10-11.

cursuri profesori celebri: Alexandru Graur, Iorgu Iordan, Emil Petrovici și mulți alții. La aceste sesiuni științifice și prelegeri erau invitați și participau profesori din învățământul liceal, practic, orice intelectual băimărean care dorea. Astfel încât se poate spune că existența Institutului de Învățământ Superior a avut impact și asupra vieții culturale locale. Mai mult, s-au realizat numeroase cercetări de teren: graiul, etnografia și folclorul zonei Chioar, graiul, etnografia și folclorul zonei Lăpușului, graiul și etnografia Maramureșului. Toate au fost cercetate și există lucrări de licență ale studenților despre aceste subiecte. Baia Mare s-a făcut cunoscut prin acest institut, care a fost cel mai bun dintre instituțiile similare din țară. De aceea Ministerul a aprobat și am fost primii trecuți la tipul de organizare universitar."¹⁴

„Progresele au fost posibile, în principal, ca urmare a sporirii constante a resurselor financiar-materiale alocate sistemului, cu precădere între 1950 și 1980. În schimb, criza economică din anii '80, a determinat, urmare a scăderilor volumului de resurse alocate învățământului românesc, o funcționare anevoioasă, într-un regim de adevărată criză, ale cărei consecințe au fost doar agravate de evoluția înregistrată de sistem, după 1989.”¹⁵ Diminuarea resurselor bugetare în anii '80, punerea accentului pe latura tehnică a învățământului, în detrimentul celei umaniste, duc la închiderea sau diminuarea activității a numeroase instituții de învățământ.

Activitatea Institutului de Învățământ Superior din Baia Mare se reduce și, la 1 octombrie 1984, an care marchează debutul celei mai dificile perioade din existența sa, acesta trece sub patronajul Institutului Politehnic din Cluj Napoca, purtând numele de Institut de Subingineri. Chiar și în aceste condiții vitrege, în care multe cadre universitare preiau catedre în învățământul liceal și activează doar în calitate de colaboratori, fără să facă rabat la calitate, nucleul activității institutului a fost menținut.

Schimbarea cursului istoriei, intervenită în 1989, creează condiții prielnice ca învățământul universitar băimărean să revină la coordonate firești. Primul pas este redobândirea autonomiei și a numelui de Institutul de Învățământ Superior din Baia Mare, în iunie 1990. Apoi, în martie 1991, prin Decret Guvernamental, se transformă în Universitatea Baia Mare, nume ce consfințește o realitate de fapt. Anul 1996 marchează primirea numelui de Universitatea de Nord Baia Mare, nume sub care își desfășoară activitatea până în anul 2011, când este aniversată la cincizeci de ani de existență.¹⁶

Dar marcarea semicentenarului este urmată de o nouă schimbare majoră în activitatea Universității băimărene și ceea ce părea câștigat o dată pentru totdeauna începe să-și piardă contururile. Cu destulă surprindere, intelectualitatea băimăreană ia act de demersurile făcute pentru fuziunea Universității de Nord Baia Mare cu Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca. Cele două instituții au semnat un contract în acest sens la data de 3 ianuarie 2011 și au căzut de acord ca instituția de învățământ maramureșeană să poarte numele *Centrul Universitar de Nord Baia Mare*, „ca să nu fie filială, sucursală sau alte denumiri cu iz bancar”, a precizat rectorul Dan Călin Peter. Centrul băimărean va fi coordonat de un consiliu de coordonare a activității academice, care va include prorectorul local, decanii și directorii de departamente. În ceea ce privește statutul absolvenților, cei care vor absolvi în anul universitar 2011/2012, vor primi diplome de la Cluj-Napoca, inclusiv cei de la Filologie, Arte plastice și Teologie. Este prima fuziune de acest gen și, raportat la condițiile de criză economică, este foarte probabil că îi vor urma și altele.

Părerile sunt împărțite. Dacă partizanii fuziunii o salută ca pe o șansă de relansare a activității academice, scepticii văd în această fuziune ștergerea municipiului Baia Mare de pe harta centrelor universitare independente și sunt decizi să se opună folosind toate căile legale. „Universitatea de Nord are și forța economică, și forța științifică de a se impune ca o instituție de învățământ superior de elită în plan național. Anunțata unificare cu Politehnica din Cluj este un joc de interese, care va duce în final la desființarea universității noastre, o adevărată emblemă a Maramureșului și a spațiului de nord al României” – a declarat prof. univ. dr. Petru Dunca, decanul Facultății de Litere a Universității de Nord Baia Mare.¹⁷

Răspunsurile doar viitorul ni le poate da.

¹⁴ Mărturie înregistrată la 10 mai 2011.

¹⁵ Dan Constantin Rădulescu. *Învățământul românesc 1948-1989 – între derivă și recuperare instituțional funcțională*. În *Calitatea vieții : revistă de politici sociale*, nr. 3-4/2006. Sursa: <http://www.revistacalitateavietii.ro/2006/CV-3-4-06/6.pdf>.

¹⁶ Cf. *North University of Baia Mare : General information*, mss, p. 2.

¹⁷ Ștefan Mitroi. *Scandal din interes în învățământul superior. Universitatea de Nord din Baia Mare se pregătește să moară!* În *Jurnalul Național*, 21 nov. 2011.

„NICIODATĂ NU VOI ABANDONA CĂRȚILE, DAR SIMT CĂ, PRIN PRISMA MEDICINII, VOI REUȘI SĂ FAC CEEA CE MI-AM DORIT ȘI ÎN LITERATURĂ: SĂ AJUT”

Interviu cu LAURA MĂDĂLINA MOLDOVAN, elevă în clasa a XII-a a Colegiului Național „Dragoș Vodă” din Sighetu Marmăției, câștigătoare a locului I la Olimpiada Națională de Limbă, Comunicare și Literatură Română (Pitești, 1-5 aprilie 2012)

realizat de **Corina ȘANDOR MARTIN** și **Daniela POP**

Mădălina, în primul rând felicitări pentru ultima ta performanță, locul I la Olimpiada de Limbă, Comunicare și Literatură Română, 2012. Când și cum a început pasiunea ta pentru literatură? Când ai început să participi la concursurile școlare?

Înainte de a vă răspunde la întrebare, țin să mulțumesc Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” și întregului personal pentru sprijinul acordat. Mi-ar fi fost imposibil să reușesc dacă nu aș fi avut acces la numeroase scrieri (acces care mi-a fost acordat de către dumneavoastră și pentru care vă mulțumesc din suflet), care îmi erau absolut necesare în eforturile mele de a asimila cât mai multe informații în domeniul literaturii române. E interesant cum nu cunoaștem niciodată felul în care ne va influența un anumit fapt destinul. Nu cunosc felul în care s-a născut această pasiune. Câteodată am impresia că Dumnezeu și-a revărsat cu dărnicie asupra mea toată bunătatea și harul său. Doar așa îmi explic felul în care a evoluat plăcerea mea de a citi. Trebuie să mărturisesc că nu știu cu certitudine care a fost prima carte citită și nici când s-a întâmplat asta. Am început cu „Cărțile copilăriei”, după care am continuat cu „Aventurile lui Tom Sawyer” și „Singur pe lume”. Pasiunea mea nu era atunci să citesc, ci să *recitesc*. Episodul cu bidineaua... îl știam pe de rost. Din „Singur pe lume” nu voi uita niciodată pasajul cu clătitele pregătite în seara de „lăsatul secului”. Sunt cuvinte care m-au impresionat și pe care mi le reamintesc mereu la scurte intervale de timp. În literatură am găsit ceea ce mi-a desăvârșit universul încă de pe atunci. Era o conversație nu doar cu personajele, ci și cu autorul. Îmi aduc aminte când mi-a fost publicată prima compunere (o predicție asupra „Școlii viitorului”) în revista școlii. Era prin clasa a IV-a. Ce fericire! Ce sentiment de satisfacție mă încerca atunci, văzându-mi cuvintele citite de toți colegii mai mari. Participările la concursuri nu au întârziat să apară, dar primele mele competiții nu au fost în domeniul literaturii, ci în al... matematicii, unde câștigasem câteva premii. Odată cu începerea ciclului gimnazial, am început să particip și la olimpiada de limba română. De atunci, fiecare an a însemnat o nouă participare și fiecare an, un alt premiu. După opt ani de muncă, am reușit să fiu apreciată în domeniul care mi-a fost dintotdeauna cel mai aproape de suflet. Nu cred că există o mai mare bucurie.

Laura Mădălina Moldovan

Ce înseamnă pregătirea pentru olimpiada la nivel național, ca timp și dedicare?

Dacă până în clasa a VIII-a, rezultatele s-au oprit la nivel de județ, din clasa a IX-a, au început calificările la etapa națională. E ultima treaptă în cadrul acestei competiții. Aici se oprește ascensiunea oricărui elev care dorește să-și dovedească abilitățile în ale literaturii române. Timpul, pentru mine, era doar o coordonată existentă, dar nu una capabilă să influențeze pregătirea mea. De multe ori, orele nocturne au fost purtătoarele unui fior de inspirație aproape metafizic. Acele țâșniri de creație trebuiau stăvilite, și asta era posibil doar scri-

ind. Dacă rățăceau prea mult în mintea mea, riscam să se topească în neantul gândurilor. O idee în sine nu e niciodată bună sau rea. Responsabilitatea celui care scrie este aceea de a percepe sublimalele mesaje și valențe care însoțesc orice scriere a unui cuvânt. Dedicarea a însemnat sacrificiu. Am sacrificat, citind și scriind, ore pe care le-aș fi putut petrece alături de familie. La evenimentele organizate de prieteni am renunțat cu scopul de a mai citi din *Arca lui Noe* a lui Manolescu sau pentru *Postmodernismul* lui Cărtărescu, dar nu regret nimic. Cele mai fericite momente de până acum s-au datorat Olimpiadei de Limbă, Comunicare și Literatură Română. Munca depusă zilnic a avut, în cele din urmă, efectul scontat. Simultan cu pregătirea pentru olimpiadă, trebuia să țin pasul și cu orele de curs. Fiind la un profil real (mate-info bilingv), existau cu totul alte materii pentru care trebuia în permanență să învăț. Pentru a reuși să-mi mențin poziția și la nivel de clasă, mi-am creat un program care mă motiva să nu mă opresc din studiu. E cea mai amuzantă parte din camera mea, iar părinții mei și îndeosebi sora mea nu au ezitat să zâmbească de fiecare dată când au dat cu ochii de ea. Una dintre foile care sunt lipite cu foarte puțină măiestrie pe pereții camerei mele, integrează țelurile pe care vreau să le ating: Medic, Olimpic, Scriitor. O altă foaie prezintă un program cu numărul de ore alocat fiecărei materii într-o zi: două-patru ore biologie, două ore chimie, iar restul timpului de care dispun înseamnă literatură. Cu câteva săptămâni înainte de olimpiadă, programul se schimbă vertiginos, iar din „restul timpului” româna primește o privilegiată poziție, astfel că am ajuns și la câte 16 ore pe zi. E mult, puțin? Nu știu. Cred cu tărie în visele mele și de cele mai multe ori mi le-am îndeplinit. Mi-am construit și acest vis, cu sacrificii, împingând pe un eșafod tot ceea ce nu a coincis cu ambițiile mele. Am lăsat în urma mea dezamăgirile, pentru a consolida viitorul. Pentru a atinge performanța e nevoie de mai mult decât o simplă pregătire de câteva luni. Există o forță latentă în fiecare din noi ce izbucnește când s-a atins un punct culminant al voinței și al ambiției. După o ebulliție de patru ani, acea forță ce creștea în mine ca arborele din pieptul sultanului în cunoscuta poezie a lui Eminescu a ieșit din trup pentru a-mi putea urmări îndeaproape pașii. În momentul în care s-a dezbrăcat de mine, ambiția a devenit un alter-ego al meu ce avea să îmi hrănească sângele, ce nu mai cerea oxigen pentru circulație, ci cuvinte.

Ce ți s-a părut cel mai greu la ultima olimpiadă?

Elementul-surpriză. Deși subiectul e de obicei cel asupra căruia se speculează, de data aceasta am avut multe alte griji. A fost o probă de foc, pot să spun, datorită faptului că a trebuit să susțin atât proba scrisă, cât și proba orală în decursul aceleiași zile. O altă surprinzătoare modificare a constat în reducerea timpului de lucru pentru proba scrisă, de la patru, la trei ore. Fiind obișnuită cu durata anterioară, am fost supărată că îmi era „furată” o oră din timpul oricum scurt. Totodată, subiectul a fost unul *istoric*, după cum remarcau câțiva profesori aflați pe coridoare, în așteptarea elevilor din lotul pe care-l însoțeau. Programul olimpiadei prevede, în mod normal, toată materia făcută până în semestrul I, însă subiectul meu a constat din două fragmente: unul din *Evadarea tăcută. 3.000 de zile singură în închisorile din România* a Lenei Constanțe, respectiv din *Jurnalul fericirii*, semnat de Nicolae Steinhardt. E vorba de literatura anticomunistă, care se studiază de abia la finalul semestrului al II-lea. E adevărat că un olimpic trebuie să cunoască absolut toată literatura, dar nu sunt puțini cei care nu au studiat acest capitol. De aceea, cel de-al treilea subiect, ce presupunea un eseu cu tema „rezistența în universul concentraționar”, a fost greu accesibil celor care nu au știut ce a însemnat această literatură pentru scriitorii acelor vremuri. Pentru proba orală, a trebuit să susțin un discurs despre rolul artistului, ca demiurg. Punctajul pentru această probă este de jumătate din cel final. Stăpânirea de sine e esențială în acele momente. În fața comisiei trebuie să dai tot, întrucât proba orală nu poate fi contestată. Nu doar subiectul propriu-zis joacă un rol important, ci și tehnicile persuasive, încrederea în sine, atitudinea sau ținuta adoptată. Proba orală e dificilă pentru cei emotivi sau care suferă de trac. Ca să continui lista surprizelor ivite în timpul olimpiadei, menționez că în anii trecuți aveam posibilitatea de a alege o secțiune din cele trei aferente pentru a susține proba orală – Demers interpretativ, Tradiții, Comunicare. Anul acesta nu a mai existat o departajare. Mă consider o fire deschisă, iar cu emoțiile am învățat, în timp, să mă joc. De aceea, provocarea, pentru mine, a constat, până la urmă, în proba scrisă, unde până și o virgulă nelalocul ei se depuncea.

Care sunt autorii tăi preferați? Ai găsit printre ei un model demn de urmat? Care și de ce?

De când l-am descoperit, Dostoievski mi-a devenit vital în formare. În el am găsit scriitura pe care o apreciez cel mai mult. Dincolo de cuvinte și scene de o sublimă expresivitate, epatează un duh inanalizabil care mă umilește, mă torturează și mă determină să întreb: ce înseamnă literatura dostoievskiană? Prințul Mișkin, Raskolnikov ori Alexei Karamazov sunt personaje atipice nu doar prin construcția lor riguroasă, ci și prin faptul că, oarecum, și-au renegat creatorul. E acea cotitură dramatică din viața oricărui scriitor, când propria operă devine autonomă și se descotorosește de cel care i-a desăvârșit existența. Nemulțumit de evoluția lui, pare că Dmitri Karamazov își flagelează Autorul cu scopul de a-și re-găsi sinele aflat într-o formă increată. Această ekstazie ce se petrece cu ființa de hârtie, ce brusc își ucidă predestinarea prin înlocuirea ei cu un cu totul alt

viitor, e rezultatul creării unor actanți infailibili. Reali, într-o ficțiune pură, eroii lui Dostoievski sunt probabil cei care i-au inspirat și pe ai mei. În literatura română, l-am considerat întotdeauna excepțional pe Mircea Cărtărescu. *Orbitor* și *Levantul* se numără printre favoritele mele. Dacă cei mai mulți au găsit greoaie cea dintâi scriere, *Levantul* e aproape imposibil să nu devină o plăcere, încă de la primele rânduri. Mă fascinează la Cărtărescu continua sa oscilare și reinventare a eului. Nu am întâlnit o distilare a propriului suflet atât de puternică, în scopul creației, nicăieri. Cărtărescu și-a scindat Ființa nu pentru a scrie, ci pentru a *se* scrie. Textele sale sunt frânte dintr-o minte genială, de un specific absolut inegalabil. Cărtărescu e pentru mine acel scriitor asupra căruia mă opresc și strig: AȘA DA! Nu am un model pe ale cărui urme mi-aș dori să pășesc, întrucât am preferat dintotdeauna să creez standarde noi, în detrimentul precedentelor. Cu toate acestea, mi-aș dori enorm de mult să-l cunosc pe Cărtărescu. E cu adevărat o persoană care mă inspiră.

Ce alte pasiuni ai? Care este viața unei olimpice de loc I?

Îmi plac o mulțime de lucruri! Sportul e parte din viața mea. Aproape zilnic alerg câțiva kilometri și mă antrenez cu profesorul de sport de la clasă. E ora de relaxare după care tânjeam zilnic în timpul pregătirii pentru olimpiadă, întrucât în acea perioadă nu reușeam să ajung și la antrenamente. Nu am mulți prieteni, dar asta se datorează faptului că sunt foarte selectivă cu anturajul meu. Consider că oamenii pe care îi avem zi de zi lângă noi ne definesc în societate. În pofida acestei riguroase selecții, sunt, în fapt, o persoană sociabilă și am multe cunoștințe, alături de care îmi petrec timpul în micuțul nostru orașel „de peste Deal”. Nu sunt „tocilarul tipic”. Trebuie să recunosc că uneori sunt văzută și în cluburi, dar și la teatru. În ceea ce privește teatrul, îl consider o artă aparte. Implică o deosebită forță de muncă și interpretare, imposibilă în absența unui har. Mi-a plăcut mult *Desculț în parv*, interpretată de actorii Teatrului Oradea, dar și *Străini în noapte*, în regia lui Radu Beligan. Îmi plac animalele. Am un câțel și două pisicuțe. Ador copiii. În naivitatea lor, sunt cele mai lucide ființe. Tehnologia mă fascinează. Sunt adepta schimbărilor și a progresului. În ceea ce privește muzica, din nou, am preferințe variate, aproape contradictorii. Albinoni, Liszt sau Bach se regăsesc în aceeași listă cu James Brown, The Manhattans sau Michael Jackson. Până și Sting se „împacă” pentru mine foarte bine cu Nicole Scherzinger ori Beyonce, în timp ce Mozart, Boney M și Luciano Pavarotti redau continuu sunete fluide pentru auzul meu. Sunt o familistă convinsă. Îmi ador părinții și sora. Dumnezeu m-a binecuvântat cu o familie în lipsa căreia azi nu aș fi fost decât o *altă* ființă umană. Tata, mama și sora mai mare sunt cei care m-au ajutat să mă formez ca om. Caracterul meu e un mulaj așezat pe trunchiul familiei. Pe alocuri, colțurile problematice au fost șlefuite, ori, dimpotrivă, s-au ivit unde era cea mai fină porțiune, determinate de o personalitate în curs de afirmare. În cele din urmă, am devenit eu, dar această ființare e organic legată de membrii familiei mele. Nu pot decât să le mulțumesc pentru sprijinul necondiționat pe care mi l-au acordat întotdeauna. Sora îmi este cea mai bună prietenă. Mama – persoana căreia îi spun totul. Tatăl – cel dintâi care află de orice decizie pe care o iau. Firele de sânge care ne leagă sunt dublate de o relație bazată pe încredere, adevăr și sprijin reciproc. Sunt mândră că fac parte din propria-mi familie. Asta e fericirea pentru mine: Mama, Tata și Sora mea.

Ce facultate vrei să urmezi? Ce vrei să devii? Unde te vezi, profesional vorbind, peste zece ani?

Am vorbit până acum de marea mea pasiune – literatura. Întotdeauna mă voi regăsi pe mine însămi în acest domeniu. Dar am ales să urmez medicina. Niciodată nu voi abandona cărțile, dar simt că prin prisma medicinei voi reuși să fac ceea ce mi-am dorit și în literatură: să ajut. În timp ce cuvintele reprezintă fluidul cvasiorganic vital spiritului, bisturiul și pensa par a fi mai aproape de o lume a cărei populație a fost decimată în războaie sau din pricina unor molime teribile. Vreau să devin, așadar, medic. Un bun neurochirurg sau un chirurg cardiolog. Nu știu dacă voi recita din Nichita Stănescu în timpul operațiilor sau voi fredona trăsăturile neomodernismului, cert e că pacienții mei vor avea parte de un diagnostic literar, dacă pot să-i spun așa. Când nu mă voi documenta în meseria pe care mi-am ales-o, voi citi romanele lui Bruckner ori Maupassant. Peste zece ani, voi fi tot un mic învățăcel în Cluj-Napoca, la Facultatea de Medicină. Știu că mă așteaptă ani grei de muncă, dar, în marea asta de încercări, probleme, informații, plutește o scândurică pe care scrie „succes”. În acel „succes” văd vieți salvate, văd oameni plângând (de fericire), văd satisfacție personală și, totodată, mă zăresc pe mine. Mă agăț de o bucată de lemn în care rezidă toate visele mele. Pentru o clipă, ating cu un deget bucata ce se dizolvă în imensitatea mării, după care mă desprind fără să vreau. Acea clipă îmi definește întreaga viață. Acea clipă e emblema carierei mele. Acea clipă e exponentul satisfacției. Acea clipă e Ambiția. Acea clipă sunt eu.

**EXCURSIA CA METODĂ DE INSTRUIRE
ROMÂNIA VĂZUTĂ PRIN OCHI DE COPIL**

Iuliana Andrea POP

La Școala cu clasele I-VIII „Petre Dulfu” din Baia Mare (director: prof. Monica Orha) au fost jurizate, luni, 2 aprilie 2012, cele peste 500 de fotografii primite în cadrul concursului internațional „Excursia ca metodă de instruire”, aflat deja la ediția a III-a. Elevi din 113 școli din țară și străinătate (Franța și Statele Unite ale Americii) au trimis 534 de fotografii, la toate cele cinci secțiuni ale concursului: „Natura – colț din natură” (249 de fotografii), „Natura – protejarea mediului înconjurător” (40 de fotografii), „Obiective turistice” (117 fotografii), „Etnografie” (53 de fotografii) și „Divertisment” (35 de fotografii).

Expoziția reprezintă, în fapt, finalitatea proiectului cu același nume, arătând că a drumeți pe cărări de munte, sau a te afla pe plajele mării nu e destul, că, deși ochii văd, iar sufletul se bucură de frumusețile acestei țări, e nevoie și de dovezi palpabile, de amintiri care să ne ducă în orice moment înapoi, în locurile copilăriei noastre, atunci când memoria nu ne este de cel mai mare ajutor. În acest caz, stau mărturie fotografiile, care, în ziua de azi, prin aparate moderne și diferite tehnici de a „captura” viața în cele mai spectaculoase elemente ale sale, înving timpul.

Excursiile constituie o importantă metodă de instruire pentru că oferă elevilor posibilitatea să observe, să cerceteze și să cunoască în mod direct o mare varietate de aspecte din natură, de ordin biologic sau geografic, le dezvoltă spiritul de echipă, simțul civic și estetic. Călătoriile de orice fel realizate în grup și sub atenta supraveghere a unor însoțitori calificați reprezintă o modalitate interactivă pentru copii de a-și însuși informații variate din diverse domenii, într-un cadru diferit de cel al clasei. Deoarece fotografia reprezintă modalitatea cea mai eficientă de a păstra ca amintire momentele frumoase ale experiențelor noastre, concursul

„Excursia ca metodă de instruire” și-a propus să realizeze o expoziție a celor mai reușite fotografii pe care elevii le-au realizat în timpul drumețiilor. Deși în excursii se fac foarte multe fotografii, de multe ori, datorită tehnicii, acestea rămân doar pe suport magnetic. Mircea Buia, profesorul coordonator al acestui proiect, a spus în acest sens: „Idea acestui concurs a pornit de la faptul că se fac excursii în toate școlile, dar, cel mai adesea, fotografiile rămân, fie pe aparat, fie în calculator. Atunci ne-am gândit că cel mai oportun este să le scoatem pe hârtie pentru a le putea admira”.

Scopul proiectului a fost să promoveze simțul artistic și ecologic, să stârnească interesul elevilor pentru cunoașterea naturii și a obiectivelor turistice, să realizeze fotografii originale, care să surprindă elemente de interes pentru ei. Ca observator al fotografiilor realizate în cadrul expoziției, am fost încântată să descopăr cât de multe frumuseți are țara noastră, cât de multă dreptate au avut poezii care au cântat fiecare colțișor din natură. Copiii au reușit să surprindă în mod uimitor esența acestui plai, în timp ce noi, adulții, poate, în alergătura noastră de zi cu zi, nu mai stăm să observăm ceea ce se află la o aruncătură de băț de ochii noștri. România văzută prin ochi de copil este într-adevăr adevărata patrie, pentru că păstrează ceva din puritatea izvoarelor și inocența boabelor de rouă pe frunzele abia mijite primăvara.

Deși jurizarea a fost extrem de dificilă, datorită faptului că fiecare fotografie a reprezentat o altă emoție pentru fiecare dintre ipostazele în care a fost surprinsă țara noastră și nu numai aceasta (au fost fotografii chiar și din SUA și Franța), până la urmă s-au stabilit și cele mai reprezentative imagini. Au fost declarați câștigători următorii participanți:

Secțiunea „Natura – colț de natură”:

Liviu Ciceu (Liceul Teoretic „Emil Racoviță” Baia Mare), **Diana Chelement** (Colegiul Tehnic „Aurel Vlaicu” Baia Mare), **Andrea Botin** (Școala „George Coșbuc” Baia Mare), **Adriana Surduc** (Școala „Alexandru Ivasiuc” Baia Mare), **Valentina Sororiu** (Colegiul Național „Grigore Ghica” Dorohoi), **Paula Căprar** (Școala „Octavian Goga” Baia Mare)

Secțiunea „Natura – protejarea mediului înconjurător”:

Ioana Rus (Colegiul Tehnic „Aurel Vlaicu” Baia Mare), **Răzvan Bălan** (Școala Paparnița Vaslui), **Corina-Ionela Chiriță** (Colegiul Național „Mihai Eminescu” București), **Raluca Lazăr** (Clubul copiilor Jibou), **Ilinca Romoce** (Colegiul Național „Vasile Lucaciu” Baia Mare), **Bogdan Ungur** (Școala „Petre Dulfu” Baia Mare)

Secțiunea „Obiective turistice”:

George Tămaș (Școala „Ion Luca Caragiale” Baia Mare), **Bogdan Cîmpan** (Liceul de Arte Plastice „Hans Mattis-Teutsch” Brașov), **Eduard Drimuș** (Școala Crăciunești, Maramureș), **Lorena Lăpăduș** (Școala „Nichita Stănescu” Baia Mare), **Petrică Maruscean** (Școala Crăciunești, Maramureș), **Dorian Rus** (Clubul copiilor Jibou)

Secțiunea „Etnografie”:

Alexandru Rus (Școala Paparnița, Vaslui), **Zoltan Kevin Foris** (Școala „Petre Dulfu” Baia Mare), **Sebastian Simandi** (Colegiul Tehnic Aiud), **Narcisa Crișan** (Liceul „Traian Vuia” Tăuții Măgherauș, Maramureș), **Diana Popa** (Școala Basarabi nr. 6 Curtea de Argeș), **Andrei Bîle** (Școala nr. 2 Baia Sprie)

Secțiunea „Divertisment”:

Maria Melinda Hoss (Școala nr. 13 Brașov), **Johnson Venessa** (Școala Miami Florida, SUA), **Korkmaz Metehan** (Școala „George Coșbuc” Baia Mare), **Remus Prodan** (Grupul Școlar „Aurel Vlaicu” Cluj-Napoca), **Adin Cupșa** (Colegiul Tehnic „Transilvania” Baia Mare), **Iulia Maria Ilie** (Școala „Lucian Blaga” Baia Mare).

Din echipa de jurizare au făcut parte șase persoane care lucrează în domeniul foto din cadrul Muzeului de Istorie, din cadrul Primăriei, de la ziarul „Graiul Maramureșului”, de la TV (Canal7).

Activitatea a fost inclusă în programul „Școala altfel”, care s-a derulat în săptămâna 2-6 aprilie 2012 în toate unitățile de învățământ din țară.

REMINISCENȚE

Dan CIACHIR

Îl văzusem și-l ascultasem pe Valentin Teodorian încă din adolescență, în rolul contelui de Almaviva din *Bărbierul din Sevilla*, într-o distribuție celebră, cu Nicolae Herlea în rolul lui Figaro și Magda Ianculescu în cel al Rosinei... Ca artist liric, Valentin Teodorian cunoscuse succesul și notorietatea încă de la vârsta de treizeci de ani, când se îmbrăca cu gust, preferând costumele de culoare maro, și era considerat arbitru al eleganței la Operă. Fusese căsătorit cu Magda Ianculescu iar apoi cu actrița Sanda Toma, rămânând multă vreme subiect de cronică mondenă orală. Atunci când am devenit vecini, în 1974 sau '75, nu mai era bărbatul brunet, înalt și suplu căruia hainele îi veneau ca turnate. Se apropia de 50 de ani, albi-se la țiple și începuse să se îngreșe.

Făcînd cunoștință cu el în holul blocului, m-am înclinat cu deferență, adresîndu-mă cu *maestre*. Locuia împreună cu cea de-a treia soție, o pictoriță, de care avea să se despartă spre sfîrșitul anilor '50. Legislația romînească de atunci, întocmai ca Biserica, nu admitea mai mult de trei căsătorii, așa încît nu s-a mai putut însura pentru a patra oară. Și-a petrecut ultimii aproape douăzeci de ani de viață alături de o femeie distinsă, medic, pare-mi-se spiță a familiei Lipatti.

Am intrat de mai multe ori în apartamentul de la etajul patru al blocului nostru, unde locuia Valentin Teodorian, vizitele nedepășind un sfert de oră, răstimp în care stăpînul casei îmi făcea cîte un nod superb la cravată. Recurgeam la acest privilegiu fără să abuzez, anunțîndu-mă cu un telefon. Atunci schimbam cîteva cuvinte cu tenorul cultivat, citit, cordial, aproape expansiv, autentică natură solară... De altfel, era multă lumină în apartamentul său, propagată de o lustră cu becuri puternice care se reflectau într-o oglindă venețiană frumos înrămată.

Valentin Teodorian, pe care prăbușirea fostului regim părea că îl întinerise, a publicat în 1993 o mică monografie despre mentorul său, compozitorul Nicolae Lungu, sub bagheta căruia se formase de la vârsta de șaisprezece ani, în cadrul coralei Patriarhiei. Nicolae Lungu este și armonizatorul Liturghiei care se slujește în bisericile noastre, așa încît, la scurt timp după primirea unui exemplar al cărții, am scris o recenzie. După apariția acesteia în „Cuvîntul”, Valentin Teodorian mi-a telefonat să-mi mulțumească, rugîndu-mă să cobor pînă la el. „Dragul meu, mi-a spus, desfăcînd larg brațele, acum poți să mă trezești și la două noaptea ca să-ți fac nod la cravată”.

Doi ani mai tîrziu, în 1995, primăvara sau la începutul verii, urcam amîndoi în ascensor. După ce ne-am luat rămas bun, când să coboare din lift, Valentin Teodorian s-a răsucit înspre mine ca și cum își amintise brusc ceva și mi-a spus privindu-mă drept în ochi: „Ești încă tînăr și nu știi cît de repede trece timpul de la o anumită vîrstă...” A murit peste trei sau patru zile, în somn.

II

În februarie sau martie 1979, făcînd o călătorie la Arad, am fost sfătuit să plec cu prima cursă de avion de pe această rută, care decola dis-de-dimineață, întrucît aparatul era un BAC 111 ce urma să fie produs în România sub licență. Pînă atunci mai zburasem de vreo zece ori cu avionul, cu IL 14 sau AN 24, ambele rusești, ale căror motoare erau turate infernal cînd se desprindeau de pămînt. Paradoxul zborului cu BAC-cul de la București la Arad consta în faptul că pasagerii se prezentau la Aeroportul Băneasa, de curse interne, erau conduși pe pistă, suiți în autobuze și transportați pe un drum lăturalnic la Otopeni, aeroport internațional. Acolo, cînd să pun piciorul pe scara avionului, am citit cu uimire, incizat pe oțelul unuia dintre motoare: Rolls Royce, constatînd astfel că renumita fabrică din Bristol nu producea doar automobile.

BAC-ul era nou, curat, spațios, elegant, iar pasagerilor li se ofereau ziare și reviste, obicei inexistent pe atunci pe rutele noastre aeriene interne. După ce s-au închis ușile, avionul a început să ruleze lin, silențios și după un minut s-a desprins de pământ străpungând văzduhul – era ca o înălțare la cer. Peste un sfert de oră, când răsărea soarele, zburam deasupra Munților Făgăraș.

Seara, la Arad, așezat la o masă din restaurantul hotelului unde trăsesem, sorbind dintr-un pahar de Cadarcă de Miniș, mi-am amintit de fuga baronului Neumann, întrebându-mă dacă plecase – în 1948 – de pe aeroportul pe care aterizasem de dimineață. Fuga marelui industriaș uimise prin felul în care acesta și soția sa ieșiseră din casă pentru a nu atrage atenția: bărbatul cu mâinile în buzunare, doamna cu poșeta pe braț. La întrebarea femeii de serviciu: „Unde vă duceți, coniaș?”, răspunsul fusese: „La cinematograful Anico.”

III

În 1978 am făcut un drum la Iași cu un prieten, în mașina pe care tocmai o cumpărasem. Am coborât într-o parcare din centrul orașului, după prânz. Era ziua de 14 Octombrie, praznicul Cuvioasei Parascheva. Pentru a doua oară în viață mi se părea că nu sînt în România (mai avusesem senzația asta în vara lui 1971, cînd am ajuns prima dată la 2 Mai, văzînd lumea și atmosfera de-acolo): zeci de mii de oameni ieșiseră să se închine la moaștele sfintei, iar milițienii în uniformă, care asigurau ordinea, nu pregețau să-și facă semnul crucii. După cutremurul din 4 martie 1977, bisericile din București fuseseră pline de credincioși în noaptea de Înviere din acel an; pînă în zori se revărsaseră spre case pe străzi, cu lumînările aprinse în mâini, însă numărul lor nu suferea comparație cu noianul de închinători de la Iași din după-amiaza aceea – una caldă și luminoasă – de toamnă.

IV

Într-o seară de octombrie de la începutul anilor '70, plăcută, caldă urcam pe Stirbey Vodă, prin dreptul Conservatorului, cu Petre Țuțea și alți doi tineri care îi sorbeau ca și mine cuvintele... Ne explica însemnătatea aparte a ordinului Victoria – Pobeda, pe rusește – cu care Stalin îl decorase pe regele Mihai I; numai cîteva persoane, de numărul pe degetele unei singure mîini, primiseră această distincție – între ele și generalul Eisenhower ajuns ulterior președinte al Statelor-Unite... În timp ce-l ascultam pe Țuțea, mi se părea că aud un fel de fișit în preajmă și am întors capul: la un metru în spatele nostru veneau două măturătoare împingînd două tomberoane verzi cu roți înalte, trăgînd cu urechea fascinate și ele de ce spunea Țuțea cu vocea sa tunătoare.

*

L-am admirat pe Nichifor Crainic înainte de a-l fi citit, iar după ce l-am citit am rămas dezamăgit. Însă primul meu contact cu opera sa – pe atunci în întregime indexată – s-a produs prin Petre Țuțea. Nu-l pot uita recitînd poezia *Unde sînt cei care nu mai sînt?* „Am întrebat și bufnița cu ochiul sferic / Oarba care vede-n întuneric”, scanda Petre Țuțea, făcîndu-mă să simt o adiere de beznă apocaliptică. Și tot de la el am aflat cum a murit Nichifor Crainic, în august 1972, sau de la ce i s-a tras moartea, mai bine zis. Se găsea la casa de creație a scriitorilor de la Mogoșoaia, unde, din motive medicale, chelnerițele erau prevenite să nu-i dea decît două feluri de mîncare la prînz. O chelneriță nou angajată, care nu știa de aceste restricții, i-a adus bătrînului poet tot ce a cerut. „Și-a intrat în fripturi ca vaca-n lucernă”, a mai spus Țuțea cu una din formulările sale memorabile.

*

Geo Bogza, scriitor cu vederi de stînga, n-a ezitat să-l ajute pe Țuțea, intelectual cu angajament politic de dreapta. L-am auzit de mai multe ori pe Țuțea povestind despre formula discretă și elegantă – mai ales cînd erau de față și alte persoane – pe care o găsisse Bogza ori de cîte ori cei doi se întîlneau: scriitorul se bătea cu palma peste frunte a aducere aminte, exclamînd: „Vai, dom'le Țuțea, bine că mi-ați ieșit în cale ca să vă înapoiez suta de lei pe care v-o datorez!” și scoțînd din portvizit o bancnotă, i-o întindea. Era o datorie imaginară pe care Bogza i-o tot achita lui Țuțea de cînd acesta ieșise din închisoare, era strîmtorat iar suta de lei echivala cu o pătrime sau cincime dintr-un salariu minim.

A FOST ODATĂ, CĂ DE N-AR FI FOST...
(Din seiful cu amintiri)

Maria BILȚIU

„O sfintele mele cărți!... Cât vă datoresc că sunt om, că sunt om adevărat!” (Nicolae Iorga)

Cât de greu este să privesc în oglinda timpului și să scriu, alegându-mi cu sfioșenie cuvintele, despre un timp demult ascuns în negurile groase ale veșniciei. Căutându-le doar pe acelea pe care le-am numit cuvinte de duminică, încerc cu strășnicie să ajung la poarta amintirilor de altădată, unde se păstrează făptura luminoasă a bunicii mele, care mi-a marcat anii copilăriei și nu numai atât.

Prin părțile Moldovei, acolo unde m-am născut, bunicilor le spuneam „Tata moșu” și „Mama bună”, uneori „Buna” sau „Bunul”. De aceea noi, copiii, așa o strigam, așa o rugam, așa îi spuneam și când o întrebam câte ceva, așa simt și acum, în străfundurile sufletului că numai aceste cuvinte magice trebuie să le folosesc pentru aducere-aminte.

Buna mea dinspre tată, pe numele ei Maria Gh. Gavrilă, s-a născut înainte de 1900 (în 1892 sau 1893), pe valea liniștită a Slănicului, în satul cu nume atât de plăcut auzului, Cerdac, din județul Bacău.

În anii aceia, de când păstrez imagini în seiful cu amintiri, „Buna” era o femeie frumoasă, cu ochii de culoarea cerului senin, a căror privire te minuna. Era înaltă, bine făcută la trup, îmbrăcată mereu îngrijit, cu cămeșă din pânză albă, țesută în război de mâinile ei, cusută după modelul cămeșilor țărănești de la costumul popular femeiesc specific zonei și, în loc de catrință, o fustă de culoare neagră, bine încrețită la betelie și trasă peste poale din pânză albă cu dantelă în colțșori, în partea de jos. Pe cap purta întotdeauna basma de culoare neagră.

Am crescut lângă „Buna”, am locuit împreună, am mâncat cu toții la aceeași masă. Când părinții erau plecați cu treburi, ne supraveghea cu tare mare bunătate și afecțiune. Mi-o aduc

aminte cum stătea, vara, pe un scaun în fața casei și privea la zbenguiala noastră de sub părul înalt, din mijlocul ogrăzii. Și acum îl privesc cu nostalgie când stau în cerdacul casei părintești. Acel păr cu pere mărunțele se împotrivește timpului, rămânând în picioare, parcă așteptând-o pe „Buna”.

Mama bună a fost o femeie „știutoare de carte”, cum îi plăcea să ne spună, mare pasionată de „cetitul cărților”. Nu pot să trec ușor peste această dragoste a „Bunei” mele. În acea perioadă istorică, dintre cele două războaie mondiale, cu reforme economice, cu o viață social-culturală complexă, e posibil să fi avut cunoștință de „Cărțile cu învățături folositoare”, care ajunseseră să pătrundă și în satele noastre. Fiind o ființă receptivă, a înțeles iute rosturile învățăturii. M-am întrebat deseori dacă nu cumva o fi ținut în mână vreo carte de-a scriitorului Petre Dulfu (îl amintesc doar pe patronul spiritual al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare), că prea era darnică cu fel și fel de sfaturi utile. Ce neprețuit îndemn deslușim în „Foloasele învățăturii”, carte apărută la București, la editura Casa Școalelor, în anul 1927, unde scriitorul și pedagogul Petre Dulfu avea convingerea că „Ceea ce-a ajutat pe oameni să înainteze, cu pași și mai repezi spre un traiu mai fericit, a fost în timpurile din urmă și meșteșugul scrierii și al cetirii sau știința de carte”, dorind să fie binecuvântați de „lumina învățăturii”.

Probabil, lectura era una din puținele bucurii ale bunicii, atunci când problemele de tot felul îi făceau viața greu de suportat. „Tata moșu” și „Buna” aveau o familie numeroasă, cu unsprezece copii, dintre ei trăind până la vârste înaintate doar tatăl meu, Constantin, și două mătuși, Aurelia și Anica, ceilalți opt băieți

prăpădindu-se în pruncie sau tinerețe din cauza bolilor, în timpul refugiului, sau pe front, în cel de-al Doilea Război Mondial.

Erau puține cărți în vremea aceea. Dar chiar și în acele vremuri grele, exista o bibliotecă în cadrul Căminului cultural Slănic. „Buna” mea era membră activă a acestui lăcaș cultural, diploma, pe care a primit-o drept recunoaștere, în cadrul unui eveniment deosebit, era de mare importanță pentru ea.

Documentul „Diploma pentru cititorii Bibliotecilor populare” are un chenar dreptunghiular din motive florale. În colțul din stânga, sus, în chenar rotund, tot din motive florale, este fotografia Regelui Carol al II-lea, iar în colțul din dreapta, jos, este simbolul Coroanei regale. Ca antet este menționată Fundația Culturală Regală „Principele Carol” și sub antet este trecut: „Săptămâna Cărții 12-20 Mai 1934”.

Din conținutul acestui document, se înțelege că Maria Gh. Gavrilă a fost răsplătită cu diploma și premiul II pentru că a citit, de la 1 Mai 1933 până la 1 Mai 1934, 12 cărți și o revistă. Diploma este cu semnătura: Director general, Director și ștampilă. Îmi dau seama ce însemnătate avea atunci lectura a douăsprezece cărți, pe perioada unui an, câte una într-o lună.

Acest document a fost păstrat de părinții noștri în Cartea de imobil și acolo am descoperit-o. Când eram deja liceană, realizând că este un act valoros pentru familia noastră, am păstrat diploma în revista „Trotușul”, apoi într-un almanah literar. Eram tare mândră de ceea ce fusese bunica. Nu am pomenit despre toate aces-

tea, până târziu, când a venit o zi prielnică să-i spun povestea.

„Buna” mea era o femeie iubită de lumea satului. Era o ființă sensibilă la tristețile și necazurile celor din jur. Eram deja bibliotecară când un slănicean ne povestea că, în vremea războiului, mama bună citea scrisorile, cărțile poștale venite de pe front de la militarii plecați de acasă și tot ea așternea pe hârtie dorințele părinților către soldați. „Era deșteaptă lelea Maria Gavriloaie!”, zicea nenea Jan Tudoreanu, factorul poștal de la Biblioteca orășenească Slănic Moldova.

„Buna” știa ce trebuie să învățăm temeinic la școală. Ne spunea multe povești, cele ale lui Ion Creangă erau la mare cinste. Printre poveștile preferate erau cele cu tâlc, dânsa voind să creștem buni, cuminți și harnici. Ne recita poezii frumoase din George Coșbuc, Octavian Goga și Mihai Eminescu (cele de inspirație folclorică). Le spunea întotdeauna cu bunăvoință, râzând cu noi împreună, că își era mai mare dragul s-o ascultă.

Am văzut-o mereu cu cartea în mână. Avea multă dragoste pentru ea. Nu i-am uitat privirea aceea adâncă nici până azi. Atunci, când încă mai era în viață dar nu mai comunica cu noi, cum stăteam lângă patul ei și o priveam nepuțincoși, vedeam cum își mișca buzele, iar din când în când făcea un gest ușor cu degetele de la mână dreaptă, întocmai cum ar fi dat filele unei cărți. Citea ceva frumos numai de ea văzut cu ochii minții. N-am putut să uit vreodată acele zile.

„Buna” mea s-a stins în ziua de 27 noiembrie 1962, la vârsta de 69 de ani, când eu aveam doar 12 ani, de-abia începusem clasa a VI-a. Și de atunci au trecut 50 de ani. A fost un suflet nobil, sensibil, bun, cinstit, deși, uneori, părea o ființă aspră, severă. Pentru nepoții ei, a avut multă dragoste și pricepere de a ne deschide ușa unei lumi frumoase, chiar dacă ne mai spunea câteodată „Brânză bună în burduf de câine”. Binecuvântată să fie amintirea bunei mele, Maria Gh. Gavrilă!

P.S. *Cu mulțumiri, colegei Ioana Dragotă pentru gândul frumos, pe care l-a avut într-o zi de vară!*

SPRE NOAPTEA ÎNVIERII**Nicoară MIHALI**

Pe Victor Buta îl mușcase un șarpe. O viperă de culoare maronie căreia îi sclipea pielea în soare. Două semne i-au rămas de atunci la încheietura mâinii drepte în urma celor doi colți ieșiți din gura viperei. Ca să nu moară în urma mușcăturii și corpul firav de copil să nu i se umple de venin, Victor a avut curajul să prindă șarpele de cap, iar acesta s-a încolăcit pe lângă brațul lui, protejându-l să nu se verse veninul în întregul trup. Așa a venit el la sanatoriu, care se afla la vechile cazărmi militare, adunând în jurul lui ciopor de lume curioasă care se mira de șarpele încolăcit pe lângă brațul mușcat și plin de venin. Era într-o miercuri, în zi de târg, când mulțimea se strângea pe podul Țâșlei și se uita la Victor ca la urs. A traversat cu greutate așezarea întrebând de zeci de curioși ce i s-a întâmplat și, după aproape doi kilometri de mers, a ajuns la sanatoriu. Aici, un doctor bătrân l-a laudat pentru ispravă, i-a scos veninul cu o seringă, a tăiat șarpele în bucăți, i-a dat un vaccin antiviperin și, în aceeași zi, spre seară a ajuns acasă.

După această întâmplare parcă nu mai era cel de dinainte. În fiecare primăvară când trecea prin zăvoi, la Roman, aprindea cuibul păsărilor, le spărgea ouăle. Prezența lui în zăvoi era întâmpinată de zeci de glasuri de păsări care strigau disperate, fiecare în felul lor: graurii, sărcile, ciorile. Era un adevărat vacarm, parcă se apropia o pasăre răpitoare. Nici câinii pe care-i avea Odotia lui Cujbă nu scăpau de loviturile de piatră pe care le aplica Victor Buta zilnic.

Odotia lui Cujbă fusese pe vremuri învățătoare. Unii spun că s-ar fi căsătorit în tinerețe și că ar avea un copil. Un copil care n-a vizitat-o niciodată. Ceilalți oameni susțin că, preocupată cu școala, nu s-a mai măritat și a rămas fată

bătrână. Cu toate acestea nimeni nu-i zicea domnișoară. Avea o voce plăcută, o față roșie întinerită, părul roșcat cu șuvițe care-i ieșeau adesea de sub năframa cu care se împrohodea. În singurătatea ei, Odotia Boti îngrijea câteva vaci și avea o sumedenie de câini pe lângă casă. Asta trăda un suflet bun pentru că pe fiecare câine îl îngrijea ca și cum ar fi copilul ei. Îi hrănea și, adesea, le îngrijea rănilor dacă erau răniți. Câtă vreme a trăit ea, pe strada noastră nu au fost câini vagabonzi. Orice câine rătăcit sau fără stăpân, dacă ajungea la casa Odotiei, era salvat. Numai Victor Buta le aplica câte o piatră pe spate în drumul lui spre casă, iar bătrâna învățătoare ieșea în fugă din casă cu o bâta în mână să-i aplice o corecție răufăcătorului pe care nu-l prindea niciodată, rămânând cu cearta pe care i-o arunca Odotia de la distanță, încât numai vocea ei tânguită se auzea peste niște mociri, vocea ei care se ridica în apărarea câinilor ce o iubeau ca pe o adevărată mamă. Când a murit, singură în pat, câinii au stat lângă ea. Apoi au început să urle lupte să dea de știre. O parte din ei au condus-o spre groapă alături de foștii ei elevi pe care i-a învățat abecedarul.

De când l-a mușcat vipera, Victor Buta era pornit pe rele și nimeni nu-l mai putea înturna. Era un băiat mai neastâmpărat, era un ștregar, nu făcea fapte violente care să alerteze poliția pe urmele lui. Avea o lume a lui în care era stăpân. Moșul lui, Ilie Horincă, stătea pe Frâsinel, avea o pereche de cai de toată frumusețea. Unul era roșu, celălalt negru, îi hrănea cu ovăz și porumb. Boabele erau puse în doi sacuți de pânză, iar sacuții erau legați la botul cailor. Ilie Horincă trăia din cărașie. Mergea cu caii să lucreze la oameni, la unii le ara, primăvară, la alții le purta gunoi, iarna, sau le aducea fânul sau câte un car de cartofi de pe câmp până acasă. Bătrânul avea

mai mereu bani la el. Mai oprea câteodată la cooperativă să-și cumpere o pâine, un pachet de țigări și, uneori, un pahar de horincă. Victor Buta era supărat pe el pentru că era unicul lui nepot și bătrânul nu era darnic la pungă. Dar și după multe rugăminți, Victor primea câțiva bănuți de cheltuială, încât mereu era în ceartă cu moșul și mereu căuta să se răzbune pe zgârcenia lui și, ziua aceea, a răzbunării, nu era departe.

Se apropiau sărbătorile Paștilor și, conform obiceiului, în toată Săptămâna Patimilor împușcau cu o țeavă în care puneau carbid și apă. Zeci de bubuituri se auzeau până după miezul nopții. Carbidul era adus de oamenii care lucrau la mină, în Gura Băii. După credința populară, cei ce împușcau cu țeava ajutau să se spargă mai repede și mai ușor piatra de pe mormântul lui Iisus și Învierea ar fi venit mai repede.

Ilie Horincă era un bărbat înalt, uscățiv, cu pomeți ascuțiți în obraji, era muncit, dar cu toate că era destul de înaintat în vârstă avea o mare agerime în mișcări. Comportamentul acesta îl împrumutase și de la cai, spre deosebire de Butanu, care avea o pereche de boi și se mișca agale ca aceștia. Acolo unde nu învingeau caii, era chemat Butanu care, cu un calm desăvârșit, cobora pante abrupte, unde caii ar fi răsturnat în orice clipă căruța cu fân.

În Vinerea Mare, Victor Buta mi-a spus: „A venit vremea să mă răzbun pe moșu”. La miezul nopții am fost alături de el, eu de un capăt, el de celălalt, am pus țeava pe șatra casei, în dreptul unui geam. Am încărcat țeava cu carbid, am pus apă, apoi, cu flacăra unui chibrit ne-am apropiat de țeavă.

În următoarele clipe am fost martorii unei bubuituri puternice, țeava s-a rostogolit la vale până în pâraul Frăsinel. Geamurile la casă s-au făcut țandări, lampa care ardea mocnit s-a stins. Timp de aproape o oră l-am văzut pe Ilie Horincă alergând dintr-o parte în alta a casei. Afară n-a mai ieșit. În dreptul geamului arăta ca o pendulă care apare și dispare, apare și dispare. Era îmbrăcat în haine albe, în cămașă din pânză de cânepă și în gătii. După aproape o oră s-a liniștit. Lampa n-a mai aprins-o. Atunci, Victor Buta, plin de sine mi-a zis: „Hai să plecăm. Moșu și-a primit răsplata. De mâine va fi mai darnic la pungă.”

Apoi a venit și noaptea Învierii, ne-am întâlnit lângă mociri și am început să mergem în tez. Trebuia să vestim oamenii că a înviat Iisus. Trebuia să intrăm în casă la oameni și să le spunem: „Hristos a înviat”, iar ei să ne răspundă: „Adevărat c-a înviat”.

Aveam 12 ani și eu și el. Am intrat în casă la Odotia lui Cujbă, câinii ne-au lătrat până la intrare. Și când am vestit-o pe Odotia, ea, în loc de ou roșu, ne-a dat lopata de lemn cu care scoate pâinile din cuptor.

Timpul copilăriei noastre se apropiase de sfârșit. Pendula măsura un alt timp. De atunci n-am mai umblat în tez. Venise timpul pedepselor. Nu peste mult timp am plecat în lume. Victor Buta să lucreze în Italia. Eu să mă fac scriitor. Povestea fiului risipitor era și ea pe sfârșite. Victor murise în Italia. Eu nu mai aveam unde să mă întorc. Eram propriul meu fiu risipitor.

LUCIAN BLAGA – BIBLIOTECAR-ŞEF ŞI CERCETĂTOR ŞTIINŢIFIC

prof. Gheorghe MOLDOVAN,
Directorul Bibliotecii Municipale Târnăveni

Ca om al bibliotecii prin profesie (bibliolog şi profesor), cu o activitate de aproape patru decenii în munca cu cartea, mă consider onorat să practic o profesie pe care personalităţi ca Lucian Blaga, Ştefan Octavian Iosif, Alexandru Odobescu, Constantin Rădulescu-Motru, Mihai Eminescu, Constantin Noica, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Ştefan J. Fay, Elena Farago, Victor Papilian, Valeriu Anania şi mulţi alţii au practicat-o o bună bucată de vreme.

Gheorghe Moldovan

Lucian Blaga

Lucian Blaga, filosof, umanist, jurnalist, poet, dramaturg, traducător, profesor universitar şi diplomat român, a lucrat în funcţia de „bibliotecar-şef” cu normă întreagă la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei R. P. R.

Reforma învăţământului românesc din toamna anului 1948 va marca profund destinul lui Lucian Blaga. Catedra de Filosofia culturii, unde era titular Lucian Blaga, a fost desfiinţată, deoarece nu-şi avea corespondentul în nomenclatorul universitar sovietic, fapt petrecut în toate instituţiile de învăţământ superior românesc¹. A urmat eliminarea din Academia Română.

În timp de doi ani, începând cu 1949, Lucian Blaga a lucrat la Institutul de Istorie şi Filosofie al Academiei din Cluj, ca cercetător şi profesor, iar ultimii opt ani, în perioada 1951-1959, la Biblioteca Academiei, Filiala Cluj, în diferite secţii, bibliotecar-şef, bibliograf şi director adjunct².

Biblioteca Filialei Academiei R. P. R., situată la etajul al II-lea, în aceeaşi clădire cu Biblioteca Centrală Universitară, a fost constituită începând cu toamna anului 1948 şi în anii următori, prin comasarea fondului de carte provenit din cele mai felurite surse (biblioteci din întreprinderile naţionalizate, asociaţii şi instituţii), scopul urmărit fiind atât distrugerea *culturii burgheze*, cât, mai ales, izolarea literaturii naţionale de masa cititorilor, în vederea ideologizării masive. Lectura marilor scriitori: Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, George Bacovia, Octavian Goga, Liviu Rebreanu, Titu Maiorescu, Eugen Lovinescu era interzisă, iar persoanele care mai citeau operele scriitorilor amintiţi erau denunţate că citesc opere *decadente* şi urmau sancţiunile.

În luna iulie 1951, conducerea Filialei din Cluj a Academiei a numit personalul bibliotecii, avându-l în fruntea listei pe Lucian Blaga ca bibliotecar-şef. De la 1 iulie 1953, Lucian Blaga este numit şi cercetător cu o jumătate de normă la Secţia de Istorie literară şi folclor, iar din 1954 şi până în 1959 îndeplineşte şi funcţia de director adjunct al Filialei Cluj a Academiei³.

Transferarea lui Blaga de la Universitate la Biblioteca Academiei a stârnit multe controverse printre cei care-l cunoşteau pe filosof. Munca aceea marginală, unde nu mai stătea în calea nimănui, era, oare, o

¹ Eugeniu Nistor, *Conceptul de spaţiu mioritic în filosofia lui Lucian Blaga*, Târgu-Mureş, Editura Ardealul, 2007, pp. 261-262.

² Anca Sârghe, *Doi profesionişti ai cărţii, Lucian Blaga şi Valeriu Anania*. Dialog, sub zodia unor apropieri electice, în: *Meridian Blaga*, vol. II, Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2002, p. 244.

³ Ion Bălu, *Viaţa lui Lucian Blaga*, vol. 4, Bucureşti, Editura Libra, 1999, p. 103.

modalitate de protejare sau, dimpotrivă, era trimis la bibliotecă, într-o muncă izolată unde, practic, era „îngropat de viu” pentru a apăra „masele largi” de înrâurirea nefastă a operei și a personalității sale?

Blaga fusese transferat, fără să fi fost întrebat, într-un loc de muncă pe care nu l-a cerut, lucru ce-i provocase la acea dată multă neliniște.

Blaga se va prezenta la serviciu cu regularitate la ora 7, va semna condica, scutindu-l pe șeful de cadre Micheșan, fost cizmar, să-l mai pândască pentru a nota eventualele întârzieri. Însă Lucian Blaga venea la timp dintr-o corectitudine nativă.⁴

Deși noua muncă era percepută ca fiind inferioară celei avute anterior, atât de îndepărtată de profesia de profesor universitar, coborârea pe scara ierarhiei sociale este posibil să fi fost receptată fără un acut sentiment de umilință. Acceptarea s-a produs din rațiuni de asigurare a subzistenței materiale, căci adevărata lui vocație a rămas, constant, creația: „*Principiul în viața mea – i-a mărturisit la 28 aprilie 1958 lui Ion Mușlea – e această muncă literară. Celelalte aproape nu contează*”⁵.

Lucian Blaga venea la bibliotecă „aureolat” de stigmatul „*filosof al burgheziei în putrefacție*” și trăia cu impresia că toți cei care intrau în sala în care lucra îl priveau cu neascunsă curiozitate.

În funcția de „bibliotecar-șef”, Lucian Blaga avea „responsabilitatea” grupului de cercetători alcătuit din profesorii: Victor Marian, George Em. Marica, Pompiliu Teodor și Liviu Patachi, față de care filosoful nu se comporta ca un șef⁶. Îndatoririle bibliotecarilor erau „*să pună o ordine modernă*” în tezaurul de incunabile, în periodice și în zecile de mii de volume aduse din toate bibliotecile desființate⁷. Toate cărțile urma să fie catalogate, fișate și inventariate după clasificarea zecimală universală.

După ce-și îndeplinea îndatoririle de bibliotecar specializat în clasificarea zecimală universală, filosoful medita și scria la lucrarea sa despre *Experimentul și spiritul matematic*. Lucian Blaga obișnuia să rămână la serviciu și după orele de program, când se ocupa cu tălmăcirea unei cărți în verbul românesc al poeziei sale, și care, printr-un fel de aură magică, dădea în acea vreme persoanei poetului tălmăcitor o învestitură particulară, iar lăcașului în care-și desăvârșea tălmăcirea, denumirea sa: „*Bârlogul lui Faust*”. Poetul începuse dialogul său *daïmonic* cu Goethe⁸.

La fel ca toate sălile de bibliotecă, și sălile Bibliotecii Academiei-Filiala Cluj erau răcoroase vara și friguroase iarna, ceea ce-l determina pe Blaga să-și pună pe genunchi un pled, cel puțin așa l-a surprins de mai multe ori Nicolae Balotă, bibliotecar și el, omul care-l vizita zilnic pe filosof în chilia sa de lucru, unde purtau discuții despre știrile ascultate în seara precedentă pe undele B. B. C.-ului⁹. Lucian Blaga era realmente interesat de viața politică a vremii sale și recepta cu aviditate orice știre, fapt despre care securitatea era la curent prin informatorul „Lucrețius”, care prin rapoarte agramate arăta că *filosoful „se interesa de multe ori de mersul evenimentelor internaționale și aștepta de pe poziții burgheze, o clarificare a situației internaționale”*¹⁰.

Majoritatea cunoscuților lui Lucian Blaga care l-au vizitat în anii în care a lucrat la bibliotecă au rămas cu o impresie superficială despre munca filosofului, considerând că acesta își redacta propriile lui scrieri, ignorând îndatoririle de serviciu, lucru ce nu corespunde întrutotul adevărului, deoarece Blaga, așa după cum mărturisea Eugen Todoran, „*se silea să-și îndeplinească norma de 80 de fișe pe zi*”. Da, este adevărat că uneori, când era prea obosit de redactatul fișelor de carte, Lucian Blaga își scotea filele cu traducerea lui *Faust*. Se pare că bibliograful principal D. St. Petruțiu i-ar fi făcut totuși ceva înlesniri în ceea ce privește norma de lucru, însă documentele de arhivă scot la iveală faptul că filosoful efectua o muncă constantă și cu multă conștiinciozitate și că respecta cu strictețe orarul bibliotecii.

Munca efectivă depusă de filosof în cadrul bibliotecii consta în clasificarea zecimală a cărților. Norma impusă de statul de funcțiuni era de 5500 volume pe an. Munca era plictisitoare, mecanică și monotună, îndepărtată de preocupările lui generale. Reținem disperarea lui Blaga legată de munca pe care o practica

⁴ Ibidem, p. 104.

⁵ Ibidem, p. 105.

⁶ Cornelia Vaida, *Prezențe și ipostaze bibliografice*, în „Steaua”, 30, nr. 3, 1984, pp. 48-49.

⁷ Pompiliu Teodor, *La Biblioteca Academiei – Filiala Cluj*, în „Tribuna”, 30, nr. 21, 1986, p. 5.

⁸ Nicolae Balotă, *Labirint*. Eseuri critice, București, Editura Eminescu, 1970, p. 312.

⁹ Idem, *Magul tăcut*, în „Apostrof”, 6, nr. 5-7, 1995, p. 405.

¹⁰ *Blaga supravegheat de Securitate*. Documente de securitate, Ediție de Ion Bălu și Dorli Blaga-Bugnariu, Cluj-Napoca, Editura Apostrof, 1999, pp. 88-89.

dintr-o scrisoare pe care o trimisese surorii sale, Letiția, la 18 sept 1952: „*Cele opt ore de birou, de muncă extrem de stupidă, încă nu m-au distrus*”¹¹.

Masa de prânz, filosoful o lua la cantinele din apropierea bibliotecii, dar întors la bibliotecă, se considera obligat să rămână la serviciu pentru pauza de masă, încă o oră peste program. El oferea astfel contemporanilor săi imaginea unui funcționar serios și corect, lucru despre care face referire același informator al Securității, Lucrețius, în *Caracterizarea* dată la 16 martie 1953, recunoscând atitudinea tot mai rar întâlnită în epocă, dar și rigurozitatea: „*Din punct de vedere moral, este un om foarte muncitor și în general corect în raporturile cu ceilalți*”¹².

Pe lângă faptul că a fost îndepărtat din învățământ și eliminat din Academia Română, i s-au căutat nenumărate motive pentru a fi arestat.¹³

Pentru a dispune de timp liber pentru sine, Lucian Blaga era nevoit să lucreze foarte rapid în cele opt ore de lucru. În timpul serviciului nu se putea ocupa de propria lui creație. Nu-i rămânea pentru creație decât timpul din zilele de duminică, sărbători legale, concediul de odihnă și puținul timp de după orele de serviciu.

În timpul cât lucra, puterea de concentrare a lui Lucian Blaga era atât de adâncă, încât nici nu sesiza când Ion Mușlea se apropia să scoată din rafturi vreun volum. Mărturiile contemporanilor atestă seriozitatea, migala și spiritul de înaltă răspundere atribuite de Blaga muncii sale.¹⁴

În perioada cât a lucrat în funcția de bibliotecar-șef, Lucian Blaga a fost înconjurat de respectuoasă cordialitate și deferență permanentă a colegilor de serviciu. În aceeași perioadă, Lucian Blaga și-a legat în piele, în șapte volume, culegerile de versuri antume, cartea de la Fundații, eseurile, trilogiile, piesele de teatru. Pe spatele volumelor, legătorul a imprimat cu litere aurite: „Lucian Blaga – Opere”. Pe biroul de lucru de-acasă al poetului filosof, puteau fi văzute în permanență cele șapte volume de opere.¹⁵

Dacă la începutul carierei de bibliotecar-șef, Lucian Blaga se considera retrogradat profesional, din momentul în care a descoperit utilitatea unei asemenea lucrări cu cartea, a știut să transforme biblioteca într-o nouă scenă a creației și nu mai puțin a cercetării de specialitate. În studiul său, *Aspecte bibliografice ale activității lui Lucian Blaga*, Cornelia Vaida Gălătescu prezintă contribuția complexă a filosofului la cercetarea în domeniul bibliologiei, printr-o muncă preocupată, conștiincioasă.

Filosoful de la Cluj nu s-a ferit nici de lucrul cu pronunțat caracter tehnic în domeniul biblioteconomiei, clasificând pe materii zeci de mii de volume ale vechilor fonduri din biblioteca blăjeană, aflată în zestre Bibliotecii Academiei, Filiala Cluj.

În munca de bibliotecă, Lucian Blaga s-a antrenat cu un orizont cultural, filosofic și filologic cu totul excepțional – cunoștea opt limbi. Impresionantul orizont de cunoștințe pe care le posedă era pus în mișcare de o inteligență creatoare neobișnuită, capabilă de superioare abstractizări, de generalizări și forță sintetică. Aceste calități au făcut din Lucian Blaga un excelent clasificator¹⁶. Filosoful de la Biblioteca Academiei, Filiala Cluj, în anul 1953, și-a sintetizat cunoștințele de biblioteconomie prezentând colegilor săi bibliotecari, documentarul: *Expunere a dezvoltării clasificării zecimale*, lucrare care dovedește că unul dintre cei mai mari scriitori și gânditori este un bun cunoscător al problemelor de bibliologie¹⁷.

Secția de Istorie literară și folclor a Filialei din Cluj a Academiei R. P. R. și-a propus alcătuirea unei bibliografii analitice a periodicelor românești din Transilvania și adunarea tuturor știrilor despre români din periodicele maghiare și germane apărute pe teritoriul patriei noastre până la 1870. Membrii secției trebuiau să țină, bilunar sau lunar, comunicări privitoare la trecutul cultural și literar al românilor ardeleni.¹⁸

Dovada prețuirii de care se bucura Lucian Blaga pentru cercetarea sa documentară este faptul că, la 1 iulie 1953, la propunerea lui Ion Breazu, acceptă și funcția de bibliograf specializat în germană, cu o jumătate de normă, pentru bibliografierea periodicelor de limba germană, concomitent cu activitatea de bibliotecar-șef.

¹¹ Ion Bălu, op. cit., vol. 4, București, Editura Libra, 1999, p. 113.

¹² Ibidem.

¹³ Nicolae Stan Petruțiu, *Copleșitorul Blaga*, în: *Caietele Blaga*, Alba Iulia, Editura Altip, 2009, p. 83.

¹⁴ Ion Mărgineanu, *Ceasul care nu apune*, Alba Iulia, 1996.

¹⁵ Ion Bălu, op. cit., vol. 4, București, Editura Libra, 1999, p. 115.

¹⁶ Cornelia Vaida, *Aspecte bibliografice ale activității lui Lucian Blaga*, în „Biblioteca și învățământul”, 6, Cluj-Napoca, 1982, p. 92.

¹⁷ Ibidem, p. 94.

¹⁸ Iosif Pervain, *Blaga-omul de știință*, în „Tribuna”, 14, nr. 51, 17 dec. 1970, p. 14.

În funcția de cercetător științific principal, Lucian Blaga a studiat în ordine cronologică întreaga materie informativă referitoare la viața culturală, literară, politică, economică și religioasă a românilor, reflectată în peste zece periodice, ziare și reviste. În afară de periodicele germane, Lucian Blaga a studiat și fișat revista „Gazeta de Transilvania” din anii 1838-1839 și 1842.

De-a lungul anilor, în munca de cercetare, Lucian Blaga a redactat zeci de mii de fișe din ziarele și revistele germane și românești. Fișele păstrează *amprentele* unei discipline și ale unei conștiințiozități exemplare¹⁹. Comentariile sunt făcute într-un *mozaic savant de intuiții critice*. Lucian Blaga reliefează elementele de modernizare ale economiei și ale culturii române, consemnează semnificația faptului divers cotidian, înregistrează știrile ce semnalau progresele realizate de români între anii 1780-1830.

Lucian Blaga a întocmit fișe *monografice* (cumulative), *analitice* și *de referință*.

Fișele monografice cuprindeau într-o expunere individualizată, profilul revistei, sau al ziarului, apariția, periodicitatea, natura și sursa informațiilor, atitudinea redacției și a colaboratorilor față de evenimentele interne și externe difuzate, poziția față de drepturile românilor din Transilvania, relevarea aspectelor culturale și literare ale românilor din Ardeal și din celelalte țări românești.

Fișele analitice au drept obiect prezentarea critică a unei opere originale, în limba română sau germană, dar inspirată din peisajul priveliștilor autohtone, precum și analiza unor articole pe cele mai diverse teme.

Fișele de referință semnalează știri și informații felurite, referitoare la români, cu indicarea, la început, a datelor necesare identificării articolului în periodice: titlul, anul de apariție, numărul, pagina sau paginile, urmate de un rezumat.

Numeroase alte fișe înregistrează „*ecoul luptelor politice ale românilor pentru emancipare socială și națională*”, înscriu interesul publicațiilor germane pentru originea și vechimea românilor în Transilvania. Totodată se menționează simpatia pentru eforturile românilor de a-și consolida literatura națională²⁰.

Fișele întocmite de Lucian Blaga dezvăluie profesionalismul de excepție al filosofului și atestă corectitudinea prin care și-a îndeplinit obligațiile de serviciu.

După o activitate epuizantă, efectuată zilnic, Lucian Blaga se întorcea, după orele de program, la propria-i creație²¹.

Fișele redactate de Lucian Blaga au fost folosite de Iosif Pervain, Ana Ciurdu și Aurel Sasu în bibliografia analitică *Românii în periodicele germane din Transilvania 1778-1848*, vol. I, 1977, vol. II, 1981, apărută la Editura Științifică și Enciclopedică, București.

Nu rămâne fără consecințe faptul că același tăvălug al comunismului i-a supus epurării pe mai mulți scriitori, unul dintre ei este Lucian Blaga, care, ca și Valeriu Anania sau Victor Papilian, și-a găsit refugiu într-o nouă profesie, aceea de bibliotecar²².

Valeriu Anania declara despre Blaga: „*Ca și mine, Blaga își luase noua meserie în serios și se vădea perfect documentat în toate problemele de biblioteconomie [...]. Am încins chiar și o scurtă controversă asupra unor modificări introduse în sistemul internațional de clasificare zecimală*”.

După opt ani de muncă în bibliotecă, nu se mai putea descifra în atitudinea lui Lucian Blaga niciun regret pentru catedra universitară pierdută. Ce-o fi fost în sufletul său, doar el putea ști. Împăcarea lui părea deplină: „*Vorbea despre actuala lui ocupație ca și cum ar fi avut-o de când lumea și ar fi fost anume destinat pentru ea*”, apreciază tot Valeriu Anania.

Manifestat cu strălucire ca bibliotecar-cercetător, Lucian Blaga s-a dovedit a fi și în acest domeniu un om de știință în cel mai înalt înțeles al cuvântului, un specialist.²³

Dacă profesoratul se așeza în prelungirea operei sale filosofice, el fiind hrănit direct din formulările cărților deja publicate, activitatea lui biblioteconomică s-a conjugat perfect cu munca de traducător, ca formă a subzistenței sale creatoare. Pentru că nu îi mai sunt publicate volumele, Lucian Blaga preferă să se ocupe de traduceri.

Ca traducător, Blaga atinge apogeul prin versiunea lui *Faust*, rămasă fără egal în cultura românească de la sfârșitul secolului al XX-lea²⁴. Lansarea lui *Faust* în Cluj a fost o mare sărbătoare, nu organizată de autorități, ci de admiratorii săi²⁵.

¹⁹ Ion Bălu, op. cit., vol. 4, București, Editura Libra, 1999, p. 117.

²⁰ Mircea Popa, *Gb. Asachi și Mihail Kogălniceanu într-o revistă germană între anii 1841-1847*, în „Revista de istorie și teorie literară”, tom. 25, nr. 3, 1976, pp. 403-405.

²¹ Ion Bălu, op. cit., p. 121.

²² Anca Sârghie, op. cit., p. 245.

²³ Cornelia Vaida, op. cit., p. 95.

²⁴ Anca Sârghie, op. cit., p. 251.

În perioada cât a lucrat la Biblioteca Academiei din Cluj, Lucian Blaga a tradus din poezii germani clasici și moderni. Poeziile scrise acum vor fi publicate postum. Tot în această perioadă, scrie romanul cu tentă autobiografică *Luntrea lui Caron*, publicat, de asemenea, postum.

Nici chiar regimul comunist, deși a căutat să-l marginalizeze, n-a putut să-l scoată din conștiința neamului nostru, fiind silit să-i recunoască, până la urmă, valoarea și însemnătatea²⁶.

În anul 1956, Lucian Blaga a fost propus de Rosa del Conte și de criticul Basil Munteanu pentru premiul Nobel pentru literatură. Cei doi nu locuiau în România, Rosa del Conte era autoarea unei cărți despre Eminescu, iar Basil Munteanu locuia la Paris, unde se exilase din motive politice. Autoritățile comuniste nu au sprijinit în niciun fel aceste gesturi, pentru că Blaga era considerat un filosof idealist, iar poeziile lui au fost interzise până la ediția din 1962 îngrijită de George Ivașcu.

Volumele lui Lucian Blaga din marile biblioteci și din bibliotecile publice au fost trecute la *fondul special*, unde nu aveau acces cititorii de rând. În licee și în învățământul universitar, studiul operei lui Lucian Blaga a fost de asemenea interzis. Permisă era doar criticarea ei²⁷.

După câțiva ani de la destituirea lui Blaga din Universitate, creația sa a dispărut aproape în întregime din conștiința noilor serii de studenți. Studenții foloseau diferite strategii pentru a putea citi în sălile de lectură din opera lui Blaga. Unul dintre aceștia a fost și Serafim Duicu.

Comuniștii români au învăluit într-o aură negativă opera și personalitatea lui Lucian Blaga, catalogându-l idealist, mistic, antimaterialist și antimarxist, ceea ce a determinat o vizibilă prefacere în forma, aspectul și conținutul relațiilor dintre scriitor și contemporanii săi.

Bibliografie

Balotă, Nicolae, *Labirint*. Eseuri critice, București, Editura Eminescu, 1970.

Balotă, Nicolae, *Magul tăcut*, în „Apostrof”, 6, nr. 5-7, 1995.

Bălu, Ion, *Viața lui Lucian Blaga*, vol. 4, București, Libra, 1999.

Blaga, Lucian, *Luntrea lui Caron*, București, Humanitas, 1990.

*** *Blaga supravegheat de Securitate*. Documente de securitate, Ediție de Ion Bălu și Dorli Blaga-Bugnariu, Cluj-Napoca, Editura Apostrof, 1999.

Mărgineanu, Ion, *Ceasul care nu apune*, Alba Iulia, 1996.

Nistor, Eugeniu, *Conceptul de spațiu mioritic în filosofia lui Lucian Blaga*, Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2007.

Pervain, Iosif, *Blaga – omul de știință*, în „Tribuna”, 14, nr. 51, 17 dec. 1970.

Popa, Mircea, *Gh. Asachi și Mihail Kogălniceanu într-o revistă germană între anii 1841-1847*, în „Revista de istorie și teorie literară”, tom. 25, nr. 3, 1976.

Sârghie, Anca, *Doi profesioniști ai cărții, Lucian Blaga și Valeriu Anania*. Dialog, sub zodia unor apropieri electivă, în: *Meridian Blaga*, vol. 2, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2002.

Teodor, Pompiliu, *La Biblioteca Academiei – Filiala Cluj*, în „Tribuna”, 30, nr. 21, 1986.

Vaida, Cornelia, *Prezențe și ipostaze bibliografice*, în „Steaua”, 30, nr. 3, 1984.

²⁵ Sabin Andrieș, *Cum l-am cunoscut pe Lucian Blaga*, în: *Caietele Blaga*, Alba Iulia, Editura Altip, 2009, p. 72.

²⁶ Petruțiu, Nicolae Stan, op. cit., p. 78.

²⁷ Blaga, Lucian, *Luntrea lui Caron*, București, Editura Humanitas, 1990, p. 174.

DESPRE VIAȚA DE ARTIST ÎN AMERICA CU REGIZORUL, ACTORUL ȘI COREGRAFUL MARIUS ILIESCU

Marian PETRUȚA
www.RoUSA.blogspot.com

Marius Iliescu este bucureștean, a studiat actoria la universitatea Hyperion, absolvind-o în 1995. După terminare, a avut șansa de a colinda și-a juca cu piesa Danaidele în diferite capitale europene: Paris, Roma, Viena, Amsterdam sau Dublin. În 1997, ajunge să joace cu această piesă la Lincoln Center Festival în New York City. Este momentul în care decide să își continue cariera artistică în Statele Unite. Se înscrie din nou la școală, studiind dansul și coregrafia la Oakland University în Rochester, statul Michigan, pe care o absolvă cu Magna Cum Laude în 2005. Timp de patru ani după absolvire, a fost dansator principal la Detroit Dance Collective, condus de Barbara Selinger. Fiind mânat permanent de dorința de cunoaștere și perfecționare, se înscrie la masterat la Wayne State University unde studiază de această dată arta regizorală.

Marius Iliescu

Ce te-a determinat să rămâi în Statele Unite? A fost greu să te decizi? Cum a fost la început viața de actor emigrant?

În 1997, în timpul turneului de la New York cu Danaidele regizate de Silviu Purcărete, am știut că mi s-a oferit o șansă unică, pe care nu aveam voie să o ratez... așa că... am acceptat-o cu toate riscurile tranziției propuse de un șoc cultural și social atât de radical. Decizia în sine nu a fost grea, am știut că asta voi face, cel mai greu lucru pentru mine a fost consecința acestei decizii, respectiv separarea de familia mea. Îmi iubesc familia foarte mult, așa că, practic, a trebuit să-mi blochez amintirile și memoriile, altfel nu aș fi rezistat. A fost un rău necesar, cel puțin în prima parte a odiseei mele americane. În 1996, după ultimul turneu european cu aceeași companie, am făcut același lucru, am rămas aproape un an în Dublin, Irlanda, și, recunosc, experiența câpătată acolo mi-a dat curajul necesar să fac același lucru la New York. Dacă Dublinul mi-a dat primul gust de ceea ce înseamnă să fii un străin într-o țară străină, New York-ul în particular și America în general m-au convins că „where is a will is a way”. Toată existența mea americană s-a bazat mai

mult sau mai puțin pe acest credo, eu așa sunt, îmi propun un obiectiv și apoi găsesc căi de a-l finaliza. Ca să răspund la cea de a treia întrebare de aici, în primul rând trebuie să elimin cuvântul „Actor” din context. La început s-a pus problema supraviețuirii de unul singur într-o țară imensă, fundamental diferită de structura socio-culturală europeană, cu o cunoaștere limitată a limbii, și resurse personale foarte restrânse. În primele șase luni m-am mutat de la est la vest, din New York în Boston apoi Los Angeles, iar la sfârșitul lui 1997, în Detroit, Michigan. Am trecut prin multe „job-uri” de lungă și scurtă durată, de la muncă fizică în landscaping business la pus gaz și verificat uleiul în autoturisme, de la frământat coca în covrigării și brutării la tăiat salam și brânză în magazine alimentare, de la vândut cafea și gogoși la spălat vase în restaurante. Prima mea urgență intelectuală a fost să învăț limba engleză (în România am studiat franceza din proprie inițiativă și rusa pentru că am fost obligat), așa că m-am înscris la cursuri de engleză predate gratuit în anumite școli din Michigan. Am studiat doi ani de patru ori pe săptămână, nivelul superior fiind specific de pregătire pentru examenul TOEFEL, necesar înscrierii la facultate. Prima revenire la actorie a fost în 2001 când m-am înscris la Oakland University în Rochester, Michigan, pentru a studia dans și coregrafie.

Ajuns aici, în America, ai decis să treci de la actorie la a studia dansul și coregrafia. De unde pasiunea pentru această artă?

Decizia aceasta s-a bazat în primul rând pe refuzul Universității Oakland de a-mi recunoaște creditele în actorie obținute în România. Eu am terminat actoria în 1996 la Universitatea Hyperion, clasa profesorului Virgil Ogășanu, și, pentru că la acea dată Universitatea Hyperion era în proces de acreditare (proces finalizat cu succes câțiva ani mai târziu), nu mi s-a recunoscut niciunul din creditele obținute acolo, chiar dacă dosarul prezentat la Oakland a fost aprobat de WES (World Educational Services), cu un GPA de 3.66 și 129 credite. Nu am vrut să studiez din nou ceea ce cred că am făcut la un nivel superior în România, așa că m-am decis să-mi largesc orizonturile creative prin dans și coregrafie. Asta a coincis și cu filozofia mea personală a artei actorului, tradusă prin faptul că în actorie mișcarea este urmată de cuvânt, iar nu invers. Vocabularul dansului, rigurozitatea tehnică, limitarea vocală, disciplina coregrafică le consider elemente vitale în găsirea căii mele proprii ca actor, coregraf, și regizor. La nivel personal, un motiv puternic a fost și faptul că tatăl meu a fost dansator la rândul lui, dar a trebuit din motive personale să-și întrerupă cariera. Într-un fel, am simțit că dacă am să ajung să dansez la nivel profesionist, o să știu și o să se bucure acolo unde este el acum. Asta a fost motivul principal care m-a ambiționat să obțin o diplomă în dans (cu Magna Cum Laude), la o vârstă la care unii își încheie deja cariera.

Timp de patru ani, ai dansat la Detroit Dance Collective condusă de Barbara Selinger. Cum a fost această experiență?

Dansând profesionist în compania de dans contemporan a doamnei Selinger, a fost o experiență extraordinară. Stilul dumneaei derivă din tehnica dezvoltată de Jose Limon, unul dintre pionierii dansului modern american, tehnică bazată pe fluiditatea corpului uman, cădere liberă și revenire la echilibru, opusă în principiu rigidității baletului clasic. Ceea ce am apreciat cel mai mult la spectacolele doamnei Selinger a fost originalitatea coregrafiei combinată cu elemente vizuale șocante, intenția de a crea piese relevante timpului prezent, și încorporarea elementelor de poezie, formând astfel o legătură între dans, teatru, și artele plastice și vizuale. Nu a fost doar dans în sensul unor corpuri bine antrenate mișcându-se în spațiu, concepția artistică a dumneaei s-a bazat pe îmbinarea elementelor performante ale artei spectacolului într-un produs final. Am apreciat foarte mult acest aspect pentru că m-am simțit ca un actor jucând fără cuvinte, ceea ce este mult mai dificil decât transmiterea unui mesaj verbal. Întotdeauna m-am considerat un actor care dansează bine și nu viceversa. La nivel personal, dansând cu Detroit Dance Collective a însemnat o călătorie de recunoaștere a propriului eu, o testare a propriilor calități artistice, dar și a limitelor fizice. Dansatorul este ca Icar, are visul acesta perpetuu de a se desprinde de pământ, și, cu toate că știe că în mod inevitabil va cădea înapoi de fiecare dată, el totuși continuă să vrea să zboare. Am un respect imens pentru efortul dansatorului, muncă depusă pentru a crea un sublim fizic este foarte dificilă și de lungă durată (patru ore de repetiții pentru un minut de coregrafie finalizată). Disciplina, dedicația, și camaraderia întâlnite în această

artă ar trebui să fie un exemplu pentru mulți actori care cred că totul se reduce la parada de pe covorul roșu.

Ai decis să faci un master în arta regizorală. N-ai găsit ceea ce căutai în lumea dansului și ai zis să îți încerci norocul și în cea regizorală? De unde atâta pasiune pentru perfecționare și cunoaștere?

Pentru mine, cu toată splendoarea lui, dansul ca modalitate de expresie este incomplet, nu-mi ajung doar corpuri expresive atacând spațiul, cred în capacitatea umană de a se exprima la mai multe niveluri decât cel fizic și emoțional. Nu mă înțelegeți greșit, apreciez foarte mult „fizicalitatea” în artă performantă, dar un actor ce își folosește avantajul vorbirii pe lângă un fizic antrenat și disciplinat poate crea, în opinia mea, un nivel emoțional mai elevat. Decizia de a studia regia scenică a venit în 2008, când m-am aflat pentru a doua oară în Los Angeles, CA, și am fost martorul unor superficialități crase în producerea unor spectacole teatrale, un nivel pe care nu l-am întâlnit nici la liceele din București. Un regizor trebuie să știe, să vadă, să simtă tot în legătură cu producția lui, trebuie să o cunoască pe dinăuntru și pe dinafară. Nu e suficient să aibă o viziune proprie, trebuie să știe și cum să o pună în practică, iar asta cere un nivel de organizare impecabil. Cred că pe lângă experiența mea personală de viață, acesta este unul dintre punctele mele forte când lucrez la un scenariu. Sunt foarte pasionat de ceea ce fac, mă implic total în munca mea, mă documentez în prealabil, nu uit nimic, și știu ce vreau de la actorii pe care îi am la dispoziție. Nu m-am decis să schimb dansul pentru regie, nu cred că acesta este un termen potrivit pentru decizia mea, pentru mine toate experiențele personale se acumulează undeva, iar la momentul potrivit le folosesc în circumstanțele cele mai originale cu putință.

Ai scris o piesă de teatru care are ca sursă istoria noastră românească. Povestește, te rog, când ai început să o scrii și ceva detalii despre ea.

Omul Fără Duminici are ca sursă de inspirație tragedia familiei mele sub comuniști. Bunicul meu patern a fost aruncat în închisoare pentru 12 ani și apoi trimis la muncă silnică încă 8, pentru convingerile lui politice. Bunica mea a fost interogată, abuzată fizic, și maltrată pentru că a fost soția lui. De aici dorința mea permanentă în a înțelege cum trăiesc alții, instinctul de a aparține altor culturi, totul în numele ideii de libertate personală, concept care pentru mine este inevaluabil. Am început să o scriu în 2009, în cadrul clasei de scenaristică al programului de master în regie de teatru la Universitatea de Stat Wayne, în Detroit, Michigan. Mi-a luat trei luni să scriu prima versiune, și încă un an până la cea finală. Cea mai mare satisfacție am avut-o când am reușit să transpun subiectul piesei, bazat pe evenimente reale, în termeni teatrali. Omul Fără Duminici este dedicată memoriei bunicii mele, oameni fără de care nu aș fi cine sunt astăzi.

Piesa a fost pusă în scenă acolo, în Michigan, a fost și filmată. Povestește despre ea – cât timp a fost jucată și cum a fost primită de către public. Apropo, cum este publicul iubitor de teatru din zona Detroit?

Da, Omul Fără Duminici a avut premiera chiar la Laboratorul de Teatru de la Universitatea Oakland și a fost produsă de Epicenter Theatre Group, companie de teatru cu care am colaborat la ultimele trei producții (piesa lui David Mamet, Glengarry Glen Ross, produsă în iunie, 2011, și comedia scrisă de Steve Martin, Picasso la Lapin Agile, produsă în același timp cu Omul Fără Duminici, în octombrie și noiembrie, 2011. Premiera a avut loc pe data de 27 octombrie, din nefericire din lipsă de spațiu și fonduri, doar șase spectacole fiind prezentate. Ca regizor și scenarist, știu că nu a fost fructificată la potențialul ei real, promovarea a fost dezastruoasă și nu cred că a fost prezentată publicului din Michigan în toată capacitatea ei artistică. Puținul public ce a venit la spectacol a fost extrem de mișcat atât de încărcătura emoțională, cât și de subiectul în sine, tema prezentată nefiind foarte familiară publicului american, de unde valoarea socială pe care o reprezintă. Din fericire, am reușit să o filmăm în două seri de spectacol, și după editare am obținut un DVD de calitate, ce conține un trailer, piesa în sine, un reportaj despre procesul tehnic și artistic, și întrebări puse directorului de către public după ultimul spectacol. Intenția mea este să găsesc modalități de a o produce în alte orașe, atât pentru publicul american, cât mai ales pentru publicul român din Statele Unite. Am tradus-o, de asemenea, în română, ca să o pot prezenta unui public cât mai larg. Din nefericire, Detroitul nu este

un oraș de teatru, interesul pentru diferite sporturi depășindu-l cu mult pe cel îndreptat către artă. Mentalitatea de „blue collar” se poate vedea la tot pasul, în ciuda eforturilor depuse de multe teatre de buzunar, supraviețuirea actului teatral se face prin donații, dar sumele obținute sunt derizorii (10-20 de dolari pe spectacol pentru actori și personalul tehnic). Acest lucru înseamnă că pentru a trăi, aceștia trebuie să lucreze diferite „joburi” care nu au nimic de a face cu teatrul, evenimentele teatrale întâmplându-se în limitele timpului liber, ceea ce afectează radical calitatea producțiilor și a repetițiilor. Cu excepția câtorva teatre profesionale, actorii teatrelor așa-zise off off Broadway, ca să folosesc un termen generic, nu-și pot permite să lucreze la nivelul capacității lor creative, din lipsă de sprijin financiar. Majoritatea producțiilor mari prezentate în Detroit la Teatrul Fisher sau Fox, sunt de fapt companii aflate în turneu de la Chicago sau New York. Trupele autohtone nu pot crea la același nivel, din același motiv, lipsa de suport financiar. În opinia mea, teatru de calitate nu se poate face fără bani, iar fondurile alocate artei în general în Michigan au fost înghețate după criza industriei construcției de autoturisme din 2009, fără mari speranțe de a se întâmpla ceva pozitiv în această direcție în viitorul apropiat.

Ce planuri ai acum?

Lumea de teatru care mă știe aici și-mi cunoaște potențialul mă întreabă ce caut în Michigan. Eu sunt încăpățânat de felul meu și continui să pun în practică o vorbă personală, să „plantez trandafiri în deșert”. Nu știu până când, la un moment dat o să-mi aduc aminte de vorba aia bătrânească ce spune că dacă trei oameni îți spun că ești beat, atunci te duci și te culci. Nu vreau să cred că în imensitatea acestei țări nu se poate face teatru de calitate internațională nicăieri, cu excepția New York-ului, la Chicago, Minneapolis, și posibil, Philadelphia. Nu sunt foarte optimist în acest respect, teatrul trebuie să fie o formă artistică evolutivă, a cărei semnificație stă în transcendența către contemporaneitate. Altfel nu-și atinge scopul de a comunica publicului de azi, de acum, de aici. Problema majoră aș putea spune este că, din nefericire, teatrul funcționează numai dacă publicul se deschide către teatru, Peter Brook cocheta cu ideea asta, a necesității publicului în cartea sa, Spațiul Gol, ceea ce aici se întâmplă mult prea rar. Americanii vor gratificația imediată a timpului și a banilor depuși, iar o producție teatrală semnificativă necesită timp și resurse. În plus, nu poate fi conservată în adevăratul sens al cuvântului și revândută, pentru că își pierde calitatea spontană a naturii sale. Într-un târziu, probabil, o să plec din Michigan, vreau ca dedicația și talentul meu să-și găsească recunoașterea undeva, deocamdată încerc să supraviețuiesc momentului de criză care ne afectează pe toți. Acum acumulez energie pentru a scrie ceva nou, în același timp sperând ca porțile oportunității să se deschidă iarăși.

**„FINLANDEZII VIZITEAZĂ BIBLIOTECILE MAI MULT DECÂT ORICE ALTĂ
NAȚIONALITATE DIN LUME”**

Interviu cu SOFI OKSANEN, proeminentă scriitoare din Finlanda

realizat de **Octavian D. CURPAȘ**
Phoenix, Arizona

Sofi Oksanen, născută în 1977 în Finlanda, este considerată cea mai importantă nuvelistă, în viață, din Finlanda. Cărțile ei au fost traduse în 38 de limbi. A studiat dramaturgia la Academia de Teatru din Helsinki și literatura la universitatea din orașul natal, Jyväskylä. Prima ei carte, „Vacile lui Stalin” a scris-o în 2003, nuvelă care a propulsat-o pe scena literară a Finlandei. De asemenea a scris romanul „Purificare”, pentru a fi pus în scenă de către Teatrul Național Finlandez. Un an mai târziu a dezvoltat această lucrare, devenită bestseller în Europa. Înzestrată cu abilitatea nativă de-a povesti, Sofi a avut amabilitatea să-mi răspundă, în mod degajat, la câteva întrebări:

În momentul de față ești în topul mai multor liste de bestseller din țările nordice ale Europei, iar cărțile tale au fost remarcate de mass-media internațională. Ai dobândit mai multe premii de anvergură, cum ar fi „The Finlandia Award” și „Premiul Comitetului de Literatură” din țările nordice, în 2012. În același timp, ești cel mai tânăr autor care obține astfel de premii. Care este cheia acestui succes?

Scrisul.

Ce limbă se vorbea în familia ta, tatăl tău fiind finlandez, iar mama estonă? Apropo, câte limbi cunoști?

Finlandeza și estona. Vorbesc limba engleză, de asemenea, puțină franceză și suedeză și pot să citesc ziarul în limba germană. Engleza, franceza și germana le-am învățat la școală. De asemenea, și suedeza, care este obligatorie.

Am citit câteva statistici care dezvăluiau faptul că Finlanda are una dintre cele mai joase rate de emigrare din lume. Cum a fost să crești într-o familie mixtă în Finlanda?

Atitudinea față de emigranți diferă în diverse părți ale țării și în diferite cercuri. Avem și oameni toleranți. Și este total diferit să locuiești în Helsinki, unde sunt mai mulți emigranți decât în alte părți ale țării. Finlandezii nu sunt obișnuiți cu finlandeza stălcită, așa că orice accent atrage atenția.

Care este atitudinea finlandezilor față de educație?

Dacă nu provine de la școlile finlandeze, nu este apreciată, în general. Prin urmare, pentru un emigrant este destul de dificil să obțină un job mai bun, chiar dacă vine din Statele Unite, Anglia sau alte țări vest-europene.

Sofi Oksanen

Am aflat recent că romanele tale au fost traduse în 38 de limbi. Spune-mi, te rog, ceva despre prima ta carte, „Vacile lui Stalin”. Cât timp ți-a luat să o scrii?

Mi-a luat doi ani să o scriu. Cartea este despre emigrație în Finlanda, dubla identitate, a doua generație de emigranți. De asemenea, este o nuvelă „post Gulag”.

Prin ce se diferențiază țările scandinave de celelalte țări din Europa?

Țările din Europa de Vest sunt diferite de cele din Europa de Est, așa că se poate face o comparație între Scandinavia și țările est-europene și Scandinavia și țările vest-europene. În Scandinavia, noi avem mare libertate de exprimare, nivel de corupție scăzut, conștientizare a nevoii de protecție a mediului înconjurător, iar nivelul de „egalitate” este mai mare decât în multe alte țări.

Te rog acum să-mi spui câteva similarități și diferențe între țările scandinave.

Suedia, Norvegia și Danemarca aparțin aceluiași grup lingvistic. Finlanda este ca o mică vitregă a țărilor nordice. Finlandeza este o limbă foarte diferită și nu e o limbă oficială în Consiliul Nordic (spre deosebire de suedeză, norvegiană și daneză). Cu toate acestea, împărtășim aceleași valori, cum ar fi: nivel înalt de libertate de exprimare, egalitate etc.

Ce anume este unic în Finlanda și la finlandezi? Ce locuri merită văzute în țara ta?

Îmi place Helsinki, capitala țării. Turiștii, de obicei aleg Lapland. De asemenea, unii turiști se bucură de faptul că avem patru anotimpuri.

Ce fel de cărți citește de obicei omul de rând din Finlanda?

Cel mai mult romane. Multe romane pe teme istorice, mai mult de ficțiune decât non-fiction, și mai mult scrise de autori indigeni decât de autori traduși. Finlandezii citesc. Finlandezii vizitează bibliotecile mai mult decât orice altă naționalitate din lume.

Ce anume presupune să devii un scriitor de succes?

Nu există nicio „cărare” pentru aceasta. Toți autorii sunt diferiți.

Ce state ai vizitat în Statele Unite? Ai vizitat Statul Marelui Canion? Ce anume îți vine în minte când te gândești la Arizona?

Arizona este un loc pe tabla de joc a copiilor 🧒. Este foarte popular în Finlanda sau cel puțin a fost, când eram copil. Nu am vizitat Arizona, încă. Am vizitat New York City, Pittsburgh, Buffalo, Washington D. C. și alte câteva orașe.

Recent, ai vizitat România. A fost prima ta vizită în această țară? Cu ce impresii ai rămas despre români?

Românii sunt oameni ca toți oamenii din lume. Îmi dă de gândit însă situația politică din România, o țară marcată de corupție și cu tradiție de corupție. Lumea politică este coruptă „la greu”. Oamenii nu votează, pentru că găsesc că e inutil să voteze. Votul nu are nicio însemnătate. Doar 20% din populație a votat la alegerile prezidențiale și acel 20% este mult spus.

Interesul Sofiei Oksanen pentru țările postcomuniste din Europa a început cu mulți ani în urmă. Fiind jumătate finlandeză și jumătate estonă, ea s-a situat undeva la granița dintre Vest și Est. În anul 2009 a fost declarată „Persoana anului” în Estonia. Sofi Oksanen este, probabil, singura scriitoare din Vestul Europei care accentuează faptul că Europa de Vest nu înțelege istoria Europei de Est pentru că nu a experimentat anii de guvernare totalitară. Evidențe incredibile despre acele timpuri odioase sunt descrise de către scriitoarea scandinavă în romanul ei de succes „Purificare”, care a apărut în aproape 40 de țări.

ÎN IDEEA DE A SCRIE: CORUL ÎNDREPTĂTOR

Nicolae ȘTEF (Strasbourg)

Epicurianul: Într-o asemenea spirală, ar fi desuet și fără bun-simț să excludem roata sau banul de la o numire regală. Chiar dacă un teocrat le-ar desconsidera pe motive de perisabilitate, am putea spune că dreptatea lui s-ar rezuma la insul luat individual în static, dar nu și în punctul istoric de dăinuire a neamului într-un alt neam. Astfel rostesc: Printre zecile de mii de frânturi care au zguduit mișcarea umanității, ar fi indicat să întrebăm care ar fi ideea supremă, singura și privitoare de sus, cuprinzătoarea tuturor celorlalte faceri mentale?

Această întâietate am zice că se leagă de o forță axiologică proprie, un fel de mecanism integru de autoguvernare ce nu necesită nici o formă de subordonare. De aici pleacă aspectul de bază care *ipso facto* o separă. Dar ecartul e doar o înălțare întrucât această idee căutată este supremă. Reformulând inocența precedentă, propun următoarea: Care idee ar fi în stare să domine oricare altă idee reproducă sau creeze de ins?

Totuși, ideile nu pot fi continuate sau amintite în lipsa unui afect, fie el ură sau dragoste cruntă. Ideile se raportează prin simț ceea ce ne îndeamnă a spune convingeri și nu idei. Mai mult, traiectul de simț îi conferă o individualizare, o atestare că e știută. Am fi înclinați a crede că o astfel de calitate supremă se scindează în părți spre convingeri și convingeri. Motricitatea ei se impune din diverse rațiuni: individualitatea ei pleznește, stabilitatea întărită o face să valseze deasupra cronosului și a felului de om atașat. Mobilitatea o ajută sporit să revină și/sau să se regăsească în ins. Însă, raționamentul acesta scurt se izbește de zidul ivirii, al modului de a o descoperi și a o predispuie la uz.

Empiristul: Dimensiunea descoperii reprezintă temelia oricărei religii. În ceea ce privește convingerea mobilă supremă, ea trebuie supusă exercițiului. Altfel spus, unei verificări a forței sale de a înlătura importanța oricărei convingeri de natură minoră. Actul edificator este cel mai bine înfățișat în cadrul acelor contexte extreme când decizia sau cuvântarea proclamă marea idee.

Venise odată mușenia înaintea unor trei femei, apucată să le treacă peste cerc direct în jos la cel înghețat.

- Tu, femeie ștearsă, ce-ți alegi a fi cu tine-n veci că ți-e timpul să îngheți?

- Crucea.

- Iar tu, îndestulată și plină de încă alte foi?

- Banul.

- Tu, ultima din cele trei, nu ai nimic. Rămâi și caută încă. Iar dacă va fi să găsești ceva care să se lege de tine, până și crusta idioteniei, să nu mă chemi, căci voi ști eu când s-a prins de tine!

Variațiile umane împing unitatea spre dislocare. Am zice o scindare de la individ la individ a convingerii supreme pe care noi o căutăm. Fiindu-i dat omului atributul de a hotărî, eleganța de a avea un singur crez rămâne un lux pentru epicurian, însă pentru pustnici și cei cumpățați este doar o normă clară de viață. Pe un asemenea ansamblu diferențiator, eficacitatea jocului edificator pare nulă. Totuși, acea convingere există. O alegem sau o dobândim.

Dacă am impune analiza *per capita* și nu *per integrum*, poate că exercițiul ar fi mai coerent în obținerea acelui lucru suprem. Ceea ce ar fi de înțeles este că asimilând omul în simplitatea sau absconul său, îndepărtându-ne de la regimul de catalogare, convingerea mobilă capătă formă, însă nu și conținut, datorită criteriului variației ca armă evolutivă. În schimb, semizeii sau natura observatorului plin de sine poate să cizeleze o convingere divină pentru toți de alt fel și deasupra altor viziuni ce țin de specificul colectiv. În ultimul caz, vorbim de unicitate, în timp ce în primul ne mulțumim cu unicitatea nuanțată.

Apologetul: Fascinația adevărului ne educă. Nimic nu corijează mai rapid comportamentul nostru decât înștiințarea unei certitudini în privința căreia putem jongla liberi și siguri. Astfel putem naște un frumos de care să ne atașăm, laudându-l, slăvind-l. Dacă teza existențială a empiristului stăpânește pe deplin oricare atac sofist, cutezăm să cerem un *pro* adevăr pentru această convingere mobilă. Cât timp siguranța este îndesată în ea, înșii vor fi dispuși să o urmeze.

Preamărirea se poate realiza prin adevăr. Probabil singurul mijloc eficient de a extrage fanatismul sau credința este definitivat prin această trăsătură. Doar așa sunt împlinite condițiile care permit un atașament față de convingere. Am spune că legătura nou creată ar asigura potența unei autoidentificări cu ideea susmenționată. Divinizând, devii fie adept ori luptător, fie zeu/semizeu.

Totuși, ceea ce scapă des privitorilor de uman este că divinizarea depășește pragul unilateral încât până și contrariul sau anticontrariul poate fi luat în sfera ei. Mașinăria aceasta răsucită de om este aptă de orice convingere. Plasându-ne înaintea adevărului nostru, ne

punem în viețuire și viețuim neamuri, familii și clase sociale. Ar trebuie să fie încântător să dispunem de o singură legitate-idee care să fie, în concept, aceeași pentru fiecare. Probabil omul și-ar opri evoluția, probabil ar atinge pragul limită al perfecțiunii. Dar pentru o așa măreție insul ar trebui să tindă spre omul vertical, pentru că deviațiile lateralnice fără o precizie îl împing spre searbăda stagnare. Chiar și după împlinirea acestei idealități, confruntarea cu lenea ar fi inevitabilă. Ciudată minunăție de adevăr!

Trântorul: Vocile care compun doctrina se dezic mereu, ele între ele. Mobilitatea convingerii pe care o căutăm ar putea fi mult prea istovitoare pentru omul-mediu, cel care susține continuitatea regnului. Dacă am creiona adevărul în termeni probabilistici, l-am face inutil și poate că doleanța apologetului ar deveni un abuz de cuvinte.

Încropirea sau finisarea unor convingeri cât mai elitiste ne-ar strica scena vieții prin prisma fragmentării în cei care pot, care nu vor, care vor, care nu știu sau știu, care nu pot. Sunt mulți în spatele pietrelor, lăsați-le liniștea siguranței că acele biete convingeri ce le îndrumă pasul sunt parțial de bun-simț.

Optica practică necesită ani pentru crearea unei singure norme comune care să fie și aptă să se regăsească în fiecare ins, oricând prin naștere și încheiere. Dacă se cer munci interioare pentru arhitectura unei asemenea construcții, trântorimea ar deveni deviza majorității. Dacă unul-câțiva pot descoperi ori făuri convingerea supremă, să o facă, dar nu cereți mulțimii să renunțe la jocul greu al supraviețuirii și/sau al îndestulării. Iar dacă ideea aceasta regală s-ar ivi de la sine, cu atât mai bine pentru cei de jos, înapoiași sau limitați.

Există mult prea multe formalități de care trebuie să se izbească națiunile lumii și care împiedică agregarea tuturor concepțiilor într-una singură care să joace un rol de numitor sau bază de raportare în termeni empiriști. Este suficient faptul că necesitatea umană e mult prea variată. Doar dacă numărul înșilor ar fi unu, atunci cu siguranță că ea, convingerea noastră, ar fi lesne de reperat. Apropiindu-ne de aceste dificultăți, am găsi o istovire în van, întrucât beneficiile găsirii ar rămâne la îndemâna unor epicurieni. Singura utilitate întrezărită în mod clar este că ar ajuta la identificarea noastră ca entitate. În perfecțiunea susținută de apologet cred cei cu voință, predispuși la greul înălțării, nu și cei slabi, odihniți și mulțumiți. Chiar dacă aceasta ar fi atinsă, toți am fi trântori inactivi, înglodați și fixați că uzualul nu mai este obligatoriu.

Artistul: Lenea infantilă este cea mai bună scuză, dacă nu ești cel matur. Depășirea esenței reprezintă mult mai mult decât o banală identificare *inter alia*. Plecând de la momentul atingerii acelei perfecțiuni, fiecare gest devine semn de artă pură. Imaginea noastră copleșită de forța unei convingeri poate împinge viețuirea zilnică în operă vizuală. Toate liniile care s-ar ivi din noi ar fi de neconfundat. Astfel că va fi belșug pentru toți cei din tagma umană. Vorbim aici de o

motricitate unică. Creațiile noastre nu ar mai putea fi duplicate. Cu o așa forță expresivă, empiristul și-ar pune analiticul în slujbă mereu, epicurianul pofta, apologetul lauda, trântorul naiva-i lene; deci toți ne-am primi crucea, chiar și muștenia pe bătrâna strămoare intelectuală.

Din zecile de mișcări produse de acest scop, ar exista premise pentru o depășire a armoniei celeste. Statutul de figurant ar deveni caduc, ceea ce lasă un relief de genialitate deplină și face din fiecare ins un pol de creație a perfecțiunii. Aproape de acest deziderat, răutatea ar putea fi strivită, însă și iubirea, poate, dacă acea convingere mobilă căutată ar sfâșia părți din umanitatea noastră. Trebuie învinse acele stări de psihoză care nu ne lasă certitudine în fața vreunei îndoieli, trebuie pentru a putea face artă pentru viață și pentru ca rangul de artist să fie inclus într-un asemenea întreg!

Insul cu valența unei convingeri mobile supreme nu ar mai putea reproduce nimic, ci doar făuri noi forme și conținuturi sau ameliorări fatale. Totuși, el nu ar fi echivalentul vreunui zeu, căci prezintă semnul dependenței, dar nici al unui inconstient în gesturi, prin prisma solului sigur impus de ideea sa. Ar deveni însă optima estimare a dumnezeirii-om. Cu un așa măreț pedestal, singura dilemă ce trebuie macerată privește modalitatea de a-i converti/redefini pe ceilalți într-un tipar precum acest ins. Cizelând gloata în lung, e greu a crede că toți pot naște în ei înșiși doar o singură convingere. Variația umană este mult prea exigentă, ea producând ecarturi imense încă de la facerea primilor semeni: ascultători/neascultători, haini/blânzi, însetați/plini... astfel că cel mai mare abuz produs de instaurarea ideii supreme ar fi împărțirea gloatei în apți și inapți, sau mai precis în dispuși la acceptare și mulțumiți cu celelalte subconvingeri. Dacă nu este loc decât de schimburi ostile, toleranța în gropi diferite este binevenită pentru augmentarea liniștii în cadrul mulțimii.

Groparul-scriitor: Toate născocirile umane sunt înglodate de păcatul lăsării în urmă. Ele tractează evoluția și propun un adaos pe care mulțimea îl poate invoca drept o măsură de binefacere sau indispoziție. Cei care nu adoptă binele ivit/cei care nu desconsideră opoziția creată sunt loviți de o oarecare distanțare care îi face să fie lăsați în margini. Aspectul acesta teoretic nu exclude potența vreunei convingeri supreme care, prin jocul formidabil al sortii, poate să se dezică pe rând de plăceri, verificări, laude, lene, artă. Astfel că voi ați deveni bieți martiri diseminați în niște gropi reci.

Bineînțeles, conținutul ideii mobile condiționează validitatea acestei prezumții. Dar dacă premisa ajunge în confirmare, ar trebui să mă apuc de săpat. Totuși, dacă rămâneți în speculații de prost-gust ce nu izbutesc să o găsească, va trebui să sfărmlut pentru cei marginali.

Se pare că munca mea ar fi perenă. Vă las să continuați. Vă aștept sau îi aștept. Cum doriți sau cât puteți, întrucât nașterea aceasta nebună nu mă mai satură!

POVEȘTILE COPILĂRIEI MELE**Ioana DRAGOTĂ**

Lumea poveștilor copilăriei mele era o lume solară. Feții-Frumoși aveau părul de aur și stea în frunte. Ilenele Cosânzene, la fel. Lucrurile erau atât de limpezi! Binele era bine și frumos, răul era rău și urât. Și binele învingea întotdeauna răul! Și fapta își avea întotdeauna răsplata ei cuvenită: fapta bună – răsplata bună, fapta rea – răsplata rea. Și poveștile erau ca un descântec al lumii care ne aștepta să creștem. Și o presimțire a raiului pentru cei buni. Ce lume minunată, lumea poveștilor populare românești! În ele se găsea toată moștenirea străbunilor noștri pusă într-un limbaj accesibil pentru copii. Ele mi-au sădit în suflet nevoia de ordine a lumii, de bine și frumos. (Să pun pe seama prea multelor povești citite o inadecvare la lume pe care am simțit-o toată viața?)

Un singur moment de tulburare țin minte. Citeam o poveste în care Făt-Frumos găsește în drumul său o cosiță de aur „din cosiță floare-i cântă, nouă împărați ascultă”. Și nu știe dacă să o ia cu el sau nu. Iar calul îi spune: „Dacă o vei lua te vei căi, dacă n-o vei lua iarăși te vei căi”. Nu cunoșteam verbul „a te căi”. Fericite vremuri ale inocenței! Și am dat fuga la mama, care pe vremea aceea deținea toate răspunsurile. Și am întrebat-o. Iar mama mi-a răspuns că „a te căi” înseamnă „a-ți părea rău”. Și nu am înțeles. Iar în suflet mi s-a strecurat îndoiala că poate mama

nu știe bine, sau nu știe cum să-mi explice. Nu se potrivea cu ceea ce știam eu despre lume. Mi se părea imposibil ca oricare dintre alegeri să ducă la păreri de rău. Am rămas plină de îndoială. Și iată că acea tulburare am ținut-o minte toată viața. Înțeleg astfel că a fost un pas important în cunoașterea lumii.

Dacă poveștile sunt o pregătire pentru viață, de aceea poveștile care se citesc copiilor de azi au personaje atât de ambigue. Copiii noștri cresc cu personaje de import. Ele îi pregătesc pentru o lume căzută sub o vrajă rea, cu valori răsturnate, în care granița dintre bine și rău nu mai există. Imaginarul copilăriei este invadat de personaje demonice, vrăjitori, vârcolaci, vampiri, luptători întunecați. Am citit într-o carte pentru copii că nu e voie să rostești anumite cuvinte, printre care și cuvântul „duh”. Cum se poate să-i spui unui copil așa ceva, când el aude acest cuvânt rostit în rugăciune?

Am văzut o știre (și sper să nu fie adevărat) că Harry Potter va fi inclus în programa școlară. Au ajuns cumva manualele noastre de literatură tributare succesului comercial? Literatura română nu mai există, nu e destulă, nu mai are nimic de oferit? Ce fel de copii vrem să creștem? – Gata pregătiți pentru export?

„LA RĂSCRUCE DE GÂNDURI...”
BAIA MARE – DE LA IMAGINE LA POEZIE
 Interviuri cu DIANA ACHIM și LILIANA LAZĂR

realizate de **Iuliana Andrea POP**

De dragul fotografiei și al poeziei și promovând bunul gust, ca și ceea ce poate oferi Baia Mare ca sentiment, Diana Achim, cadru didactic în Satu Mare, și Liliana Lazăr, poetă din același oraș, au inițiat un proiect menit să transmită o stare de calm, emoție și culoare, constând într-o expoziție care va avea mai multe ediții, precum și într-un blog unde cei doritori pot citi frânturi de suflet și pot privi imagini din viață și lumea care ne înconjoară. Pe data de 25 mai 2011, la Liceul de Artă „Aurel Popp” din Satu Mare a avut loc prima expoziție de fotografie și versuri intitulată „La răscruce de gânduri”. Apărută ca un proiect la nivel de școală, expoziția a oferit o adevărată încântare celor care au vizitat-o, iar pentru anul 2012 autoarele promit o continuare a acestuia.

Din dragoste de Baia Mare

***Diana Achim**, născută în Baia Mare, orașul care o va fascina înotdeauna, deși va locui în Satu Mare, este absolventă a Facultății de Litere și Master de Literatură Română de la Universitatea de Nord din Baia Mare și urmează în prezent Masteratul de Literatură engleză pentru copii și tineret din cadrul aceleiași instituții. Fotografia și poezia reprezintă două dintre marile sale pasiuni pe care și le-a dezvoltat pe parcursul studenției prin bunăvoința, după cum ea însăși afirmă, a domnului profesor Adrian Oțoiu, care a îndrumat-o mereu pe această cale, în special pe cea a artei fotografice.*

Te-aș ruga să ne spui câte ceva despre expoziția din 2011.

Într-o zi de miercuri, în data de 25 mai 2011, la Liceul de Artă „Aurel Popp” din Satu Mare a avut loc prima expoziție de fotografie și versuri pe care am numit-o „La răscruce de gânduri”. Nu am avut o tematică anume. Fotografiile expuse au ilustrat natura, sentimentele și viața. Expoziția a fost primită foarte bine, am avut parte de mediatizare în presă, dar și pe internet, de aceea doresc să o duc mai departe cu forțe proaspete și idei noi. Aceasta reprezintă totul pentru și despre mine. Anul acesta îmi doresc multe lucruri de la următoarea expoziție, tematica acesteia fiind stările de spirit care ne cuprind zi de zi. Organizatorii ei suntem tot noi, eu și cu Liliana Lazăr, cea care m-a ajutat și anul trecut să punem totul în ordine. Vom încerca să realizăm și o emisiune despre aceasta la NordVest TV din Satu Mare, pentru ca apoi să putem să o aducem la ea acasă, în Baia Mare, la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”.

Cine a venit cu ideea? De unde ideea expoziției?

În 2010-2011, am avut deosebită plăcere de a fi profesor la Liceul de Artă „Aurel Popp” din Satu Mare, unde am cunoscut-o pe scriitoarea Liliana Lazăr, membră a cenaclului „Afirmarea”. După un tur al galeriei mele de fotografii, s-a născut ideea de a alege unele imagini pentru a-i ilustra stările poetice. În acest context, am intitulat expoziția „La răscruce de gânduri”, pentru a exprima întâlnirea dintre cele două forme de artă, formând un „tango” artistic armonios.

Care este cuvântul-cheie pentru această expoziție? Ce sentimente inspiră, cu prioritate, privitorului?

Cuvintele cheie ar fi „desene pe lumină”. În primul rând, cam așa aş traduce fotografia, iar în al doilea rând poezia reprezintă tot o formă de desen literar care emană lumină şi culoare.

De ce ai ales fotografia? Ce anume face ca ea să te pasioneze De ce ai ales Baia Mare ca temă şi loc de expunere a fotografiilor pentru acest eveniment artistic?

Pentru că o imagine exprimă deseori ceea ce cuvintele nu pot să cuprindă. Dacă nu reuşeam să-mi formulez o idee sau un gând în cuvinte, acolo îşi făcea apariţia fotografia. Baia Mare este şi va rămâne un loc special pentru mine, prin frumuseţea oraşului şi a împrejurimilor, care corespund, fără îndoială, ideilor mele.

Ce ai urmărit să surprinzi în fotografii?

Am dorit să surprind ideile deja cunoscute, adică timpul, fragilitatea, neşansa, iubirea, culoarea, singurătatea sub o altă formă, să le redau într-o altă lumină, în alt ritm. Ceasul din Centrul Vechi, parcul, apusurile, dealurile – toate reprezintă orizonturi care ni se par uşor de explicat, dar greu de atins.

În afară de Baia Mare, ce alt loc te-ar mai atrage pentru fotografiat?

Oraşele mai medievale, cum ar fi Sibiu, Braşov, Sighişoara, Cluj, unde, fără să vrei, gândurile te inunda plăcut şi, în loc să te înece, renaşti dându-le lor viaţă pe hârtie sau sub orice fel de formă artistică.

Ce îţi place să fotografiezi mai mult şi de ce? – Oameni, obiecte, locuri?

Depinde ce urmăresc în ziua respectivă. Uneori simt nevoia să surprind cerul, pentru nevoia de albastru, alteori parcul, pentru starea unică pe care ţi-o oferă un astfel de loc. Dar de cele mai multe ori prefer fotografiile tip „macro”, în care unui lucru mic şi nesemnificativ, aparent, i se dă valoarea cea mai importantă, adică prim-planul.

Să nu uităm de poezii: cât de mult din spiritul fotografiilor poate fi expus în cuvinte? Eşti mulţumită de felul în care poeziile exprimă imaginea în această expoziție?

La acest capitol, lucrurile sunt uneori complicate, pentru că de multe ori simt că trebuie revenit, schimbat, retuşat şi poate nici atunci nu exprimă exact starea pe care o doresc. Stările sunt foarte rapide de felul lor, vin şi pleacă fără să stea pe gânduri, iar dacă nu surprinzi clipa atunci, e mai greu să revii asupra faptului. Dar, cu timpul ajungi să exprimi ideea dorită. De multe ori mă gândesc la următoarea poezie alături de fotografia care o va defini deplin şi atunci munca e pe jumătate făcută, iar rezultatul e mereu satisfăcător.

Îţi propui, într-un viitor apropiat, o nouă expoziție? Dacă da, ai idee cam pe ce temă?

Bineînţeles. Proiectul a avut un început bun, în viitor, doresc să-l dezvolt atât literar, cât şi fotografic. Am avut la un moment dat o idee de proză scurtă în care fiecare capitol să fie redat printr-o fotografie, ceea ce şi doresc să văd cum se va finaliza.

Cuvântul e viaţă!

Liliana Lazăr e născută pe data de 23 decembrie 1976, în Satu Mare. Profesoară de limba şi literatura română, Liliana are o activitate literară cu care nu multe cadre didactice se pot mândri. Membră în cenacul literar „Afirmarea”, coordonat de poetul Ion Bala, ea este, de asemenea, membră a Asociaţiei Scriitorilor din Nord-Vest, Satu Mare şi a cenacului literar „Artele frumoase”, coordonat de poetul Ioan Andreica. Ea a coordonat în acelaşi timp pagina de literatură a cotidianului „Informaţia zilei” de Satu Mare, în perioada 2001-2005. Poeta apare cu lucrări în volumele colective: Cuvinte din Nord, Editura Solstiţiu, Satu Mare, 2004; Poesis autumnal, Satu Mare, 2010; Primăveri interioare, Satu Mare, 2011; Poezia – miraj al clipei, 2012. Liliana Lazăr punctează apariţii cu poezie şi proză în numeroase reviste de profil din ţară, precum „Plumb” (Bacău), „Axioma” (Ploieşti), „Caiete Silvane” (Zalău) etc.

De unde pasiunea pentru poezie? Cum a început?

E greu, după atâta vreme de rătăcire prin „regatul literelor”, să pot mărturisi cu exactitate când și cum a început aventura scrisului. Scriam încă din liceu, timid, e adevărat. Apoi, în facultate, ceva „mi-a dat apă la moară” și fără să-mi dau seama am început să lucrez la texte (proză) cuprinzând istorioare mai simple ori mai îndrăznețe, descrieri, uneori, etc. Și apoi, în primul an de profesorat, o prietenă m-a introdus în cenaclul literar sătmărean „Afirmarea” și... nici nu știu: poate mediul, poate oamenii pe care i-am întâlnit acolo, dar în mod cert și un anume „bagaj” emoțional care se tot îmbogățise, de câtva timp (dar încă nu avusese posibilitatea să-și croiască drum spre litere și mai ales spre vârful creionului) au dus la a-mi lua inima în dinți și a scrie... ceva (poezie, de data aceasta). Prima mea poezie publicată de cei de la „Afirmarea” (cenaclul era și e și acum coordonat de poetul Ion Bala) se numește: „Visând”. Și, de atunci, „aventura” continuă.

Poți defini poezia în câteva cuvinte?

Poezia e o stare. Poate a mea, poate furată cuiva, poate împrumutată altcuiva. Un antidot și o picătură de venin în același timp. Mărturisire surdă și oarbă (căci, deh, blestemata de metaforă face ca totul să devină interpretabil, ca o pictură de Picasso). Refugiu și promenadă. Declarație de dragoste fără numirea expresă a destinatarului. Motiv de supărare ori de rătăcire în și prin iluzoria fericire. Pentru cineva căruia îi curge prin vene cuvântul și nu sângele, poezia e viață.

Despre ce îți place să scrii?

Scriul e pentru mine, de cele mai multe ori, o necesitate. Din păcate (sau din fericire, nu prea pot preciza foarte clar) sunt un receptor fantastic de stări emoționale umane din jurul meu. Adesea am sentimentul că lumea nu e ceea ce pare (și asta așa și este), că e un roman cu foarte multe recomandări de lectură printre rânduri. Iar eu ador subtilitatea existențială, interpretarea, stabilirea de noi valențe simbolice... pentru tot ce ne înconjoară. Orice ocazie de a pune pe hârtie un gând, o mărturisire mută, o idee apărută spontan înseamnă pentru mine „viața așa cum ar trebui să fie”. Scriul e o evadare de mine, în mine.

Cum a fost cu expoziția? Au fost prima dată poeziile sau fotografiile? A fost greu procesul de creație în acest caz?

Anul trecut am avut plăcerea să o cunosc pe Diana Achim, tână doamnă profesoară de română de la Liceul de Artă „Aurel Popp”. Nu a fost prea greu să înțeleg că e un spirit liber și intens creativ (și în plus fantastic de energic și ambițios). Mi-a vorbit și apoi mi-a arătat fotografiile pe care le făcuse de câtva vreme. Mi-a vorbit cu pasiune despre „arta fotografică” despre care mărturisea că o învățase definitiv, de multă vreme. Fotografiile Dianei m-au făcut să visez. Multă vreme (asta însemnând câteva minute bune), nu am putut să verbalizez emoția pe care mi-o generaseră aceste „poezii vizualizate”, și apoi am început să discutăm despre o posibilă colaborare. Și simțeam că Diana medita la idei similare. Așa că, îmbinând versuri scrise de mine și versuri ale Dianei (și nu m-a mirat apoi nici faptul că și Diana scria o poezie cu tendințe și posibilități inedite) cu instantaneele emoționale superbe s-a născut o expoziție de fotografie și poezie. Prima de această natură la Liceul de Artă „Aurel Popp” și printre puținele organizate pe la Satu Mare în ultimii 15 ani. Expoziția a fost un succes pentru că la baza ei a stat munca intensă și onestă pentru și în spiritul artei.

Cum vezi Baia Mare prin versuri?

Baia Mare e un oraș minunat. Mereu l-am perceput astfel, deși nu am petrecut foarte mult timp acolo. Și totuși mă simt acasă la Baia Mare. Mereu am avut acest sentiment. Nu aș putea motiva de ce.

Urmează un volum de versuri?

Bună întrebare. Îl tot pregătesc de câtva vreme. Exigența poetică (interioară ori exterioară) m-a determinat să tot amân un posibil volum. Cochetez, deci cu ideea, dar când se va materializa depinde doar... de poezie.

PICTORIȚA „DE POVESTE” ȘI DORUL DE ROMÂNIA

In memoriam Ioana Celibidache
(1924-2012)

Delia FLOREA

*Oamenii au simțit că doream să creez stări de grație prin culoare, reflexe, lumină. Crist, Fecioara, sfinții nu-mi apar ca personaje, ci ca prezențe stilizate, ca rațele filtrate prin vitralii. Am pictat dorul de Dumnezeu... Bucuria de a trăi îmi vine din rădăcini, pentru că românii rămân veseli, chiar în nenorocire. Apoi, eu pictez cu lumina cerurilor de la noi*¹ – se destăinuia Ioana Celibidache purtând adânc ancorat în inimă dorul de România!

Ioana Celibidache, nepoată a lui Ion Procopie Dumitrescu (fost primar al Capitalei), s-a născut în 1924 la București, într-o familie din marea burghezie. Talentul său artistic, primele sale „înflorări lirice”, s-au făcut vizibile încă de timpuriu: *Aveam șapte ani când deja înmuia o pană răsucită într-un mic vas negru. Era începutul carierei mele de pictoriță*. Nu s-a descurajat defel când decorurile pe care le-a realizat pentru o piesă de teatru, l-au dezamăgit pe unchiul său regizor. Spre treisprezece ani a devenit poetă: *Musset, Lamartine, Rimbaud, Verlaine erau zeii mei. Suferința lor era și a mea! Oscilam între pictură și poezie. De altfel aveam în familie două mătuși pictorițe: pe*

*tante Marie și pe tante Juliette, și doi unchi poeți: oncle Ion și oncle Justinian. [...] Oncle Ion Pillat a văzut odată ce scrisesem și i-a spus tatei: „Asta mică are talent”. La vârsta de 15 ani, a publicat două volume de poezii în limba franceză: *Aveux* și *Souvenirs*.*²

După absolvirea „Liceului Francez” din București, a lucrat timp de un an ca bibliotecară în cadrul Bibliotecii franceze „Studio”. Apoi, după instaurarea regimului comunist, în iarna anului 1946, a fugit din România îmbarcându-se la bordul unui avion militar și având la ea doar o periută de dinți. S-a stabilit la Paris și a primit cetățenia franceză în 1947, atunci când a cerut azil politic „ca un gest de legitimă apărare”.

Din tinerețe a deprins meșteșugul penelului cu Baumeister, la Berlin și la Stuttgart cu Friedlander. Apoi a urmat cursuri de desen și pictură la „Academie de la Grande Chaumière” și la „Ecole du Louvre”.

În 1949 l-a văzut pe celebrul Sergiu Celibidache dirijând un concert la Buenos Aires și astfel a început „iubirea de o viață”, încununată, în cele

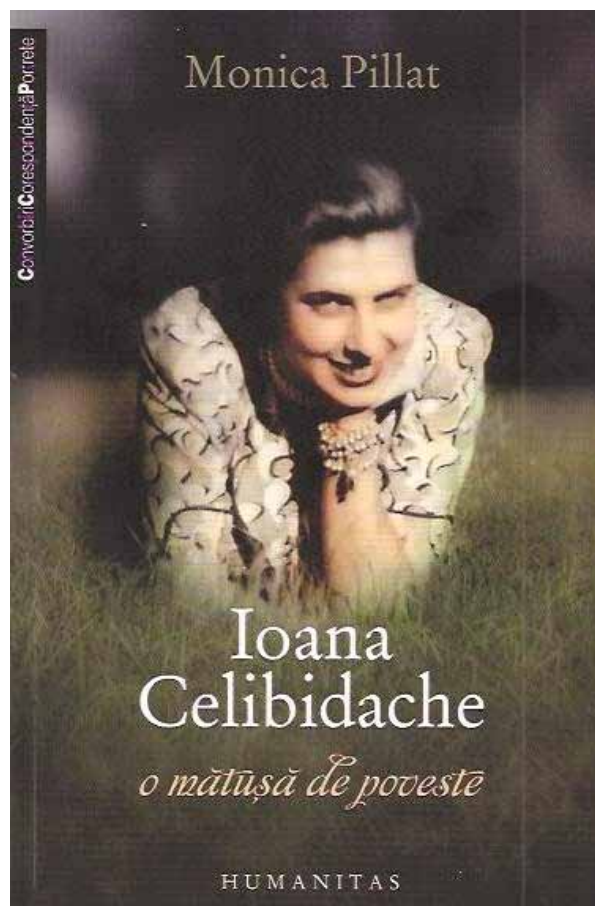
Ioana Celibidache

¹ Monica Pillat. *Ioana Celibidache. O mătușă de poveste*. – București : Humanitas, 2010, pp. 116-117.

² Ibidem, pp. 45-46.

din urmă, cu căsătoria lor. Avea 26 de ani și se simțea neîmplinită alături de cel de-al doilea soț, iar *Maestrul* avea către 40 atunci când s-au îndrăgostit unul de celălalt. Prima lor întâlnire a fost de un magnetism aparte. *L-am văzut la teatrul Colon dirijând Simfonia a IV-a de Brahms. Ascultându-i muzica, m-a copleșit o emoție înfinită, pe care n-o mai simțisem niciodată. La sfârșitul concertului m-am dus cu programul în mână să-i cer un autograf. Când am ajuns, m-a măsurat de jos în sus, apoi s-a uitat cu privirea catifelată în ochii mei și am plecat zăbucimată pe alți 45 de ani – mărturisea Ioana Celibidache nepoatei sale Monica Pillat, care a scris o carte despre viața acestei preafrumoase mătuși de poveste. Și-a deschis sufletul „încuiat cu trei lacăte”, iar Monica Pillat a reușit ceea ce părea imposibil: să surprindă și să contureze portretul „exuberantei, jucăușei, neconvenționalei sale mătuși”.*

Încurajată fiind de soțul ei, și-a continuat studiile de pictură la Roma, unde a absolvit „Academia de Arte Frumoase”, și apoi la Berlin. Într-un interviu acordat Crisulei Ștefănescu, artista spunea: *Am început căutarea cu el, cu Sergiu, care era un pedagog și un critic colosal [...]. Și am descoperit pictura cu el.*³

³ Crisula Ștefănescu. *O după-amiază cu Ioana Celibidache*. În „Luceafărul de dimineață”, nr. 24, 25 mai 2011, p. 9.

Participarea la cursurile lui de fenomenologia muzicii i-a folosit enorm! A făcut chiar o expoziție cu 35 de tablouri inspirate din muzică. A pictat *Bolero*-ul lui Ravel, *Nocturnele* lui Debussy, *Tablouri dintr-o expoziție* de Musorgski, *Mica serenadă* de Mozart ș.a.

Începând cu 1955, devine cunoscută și apreciată în calitate de plasticiană, grație prezenței sale la numeroase expoziții personale și în cadrul unor expoziții colective, organizate în mari galerii din Europa și America. Din modestie, pentru că nu a vrut să profite de celebritatea maestrului Celibidache, își semna tablourile simplu: Ioana. Ionel Jianu, „un mare critic de artă român”, o considera pe Ioana „surioara lui Klee” – datorită „înrudirii de viziune artistică” cu acest renumit pictor – și admira lucrările sale: *Ingeniozitatea și spiritul inventiv se împletesc cu magia culorilor. Semne misterioase se înfășoară și se desfășoară pe fundaluri frământate care poartă amprenta prețioasă a unor timpuri revoluate. Exuberanța și prospețimea ei ne deschid o poartă spre o lume fermecată.*

În 1968 a venit pe lume, ca o binecuvântare, Serge Ioan, unicul copil al cuplului, iar mama a întrerupt pictura timp de cincisprezece ani, spre a-și crește fiul. Apoi, Ioana și-a reluat activitatea cu pasiune.

De-a lungul carierei sale artistice, a fost răsplătită cu numeroase premii internaționale și cu medalii de aur, argint și bronz. S-a luptat cu tot felul de prejudecăți, dar avea puterea de a înfrunta și de a învinge „autoritatea masculină”! Multă vreme, în saloanele și marile galerii de artă, femeile nu au avut acces. Totdeauna bărbații aveau prioritate, iar pentru femei nu mai era loc. În aceste condiții Ioana s-a hotărât să se impună: *Din fericire, am descoperit că exista o Federație Europeană Artistică și Culturală Feminină, înființată cam prin anii '90, care a fost prezidată de doamna Adenauer, și care avea ca scop valorificarea pictoriștelor de talent. Când doamna Celibidache devenise președinta acestui for, hotăra „după calitatea lucrărilor” prezentate, care dintre artiste meritau să intre în Federație. Au fost promovate lucrări ale celor peste o sută de pictorițe, inclusiv din România, care, dacă nu ar fi primit acest ajutor, „nu și-ar fi putut face cunoscute operele în galerii”! Pentru activitatea desfășurată în calitate de președintă a „Federației Europene Artistice și Culturale Feminine”, primarul Jacques Chirac i-a decernat în anul 1992 „Medalia de aur” a orașului Paris.*⁴

În 2011, statul francez i-a acordat titlul de „Chevalier dans l'Ordre des Arts et des Lettres”.

O parte din lucrările realizate de artistă se regăsesc în colecții particulare, iar altele se află în muzee. Și-a adunat operele reprezentative în două

⁴ Monica Pillat. Op. cit., p. 92.

album semnat Ioana: primul, apărut în 1997, la Editura „Alma” din Galați; iar cel de-al doilea la „Imprimerie des Mauges” din Paris, în 2011. Picturile reproduse în albumul din 1997 sunt însoțite de citate, de cuvinte sau fraze celebre, care au fost rostite cândva de cunoscuți artiști – Klee, Leonardo da Vinci, Baudelaire, Mac Avoy, Delacroix, Renoir, Monet, Braque, Goethe, Picasso, Constantin Brâncuși ș.a. – aleși să-i fie „tovarăși de drum și de inspirație”. Tablourile ei au un „lirism de taină” și poartă titluri profund poetice: *Tăcerea iubirii, Mormântul unui înger, Misterul unui suflet, Furtună sentimentală, Culoarea timpului, Remușcări galbene, Visând la viața de apoi* etc. Ioana însăși spunea: „În picturile mele vezi atâta lumină” pentru că „eu am pictat lângă Sergiu, am fost scăldată în muzică și în iubire. Eram alături de Sergiu mereu, călătorind în toată lumea, el cu bagheta, eu cu șevaletul. Muzica și pictura erau nedespărțite”.⁵

Avea cultul prieteniei ca rod al educației alese și datorită unui caracter integru. Oportunitatea de a străbate lumea „în lung și-n lat” i-a oferit prilejul de a-și găsi prietene de pretutindeni. Acestea se deosebeau de restul lumii prin faptul că aveau umor, o intuiție mai mare, o sensibilitate mai intensă, o tandrețe ascunsă, de care ea avea atâta nevoie! *Era extraordinară lipsa lor de orgoliu, de egoism, de gelozie [...]. Când le-am pierdut, o parte din mine a înghețat.*

În legătură cu cea care a devenit în cele din urmă Maica Alexandra, își amintește: *M-a iubit mult Domnița Ileana a României. Înainte de a deveni stareță a stat la Paris, la noi în casă, vreo trei săptămâni. Era extrem de deșteaptă, cu mult umor, un om adorabil care te câștiga fără tocmeală.*⁶

Atunci când a fugit din țară, la vârsta de 22 de ani, Ioana a luat în suflet România copilăriei și adolescenței sale: *Așa se face că de câte ori Sergiu și cu mine ne-am creat o locuință, fie în Franța, la Puiseaux, fie în Italia, la Lipari, am încercat să aducem pe pământ străin arhitectura și interioarele caselor românești, ne-am înconjurat de mobile, covoare, icoane care să ne aducă aminte de cele avute cândva. Oriunde mergeau în lume, încercau să creeze oaze de românitare. La Lipari, casele construite după proiectele genialului muzician, aveau arcade, coloane albe, obloane de lemn vopsite în albastru semănând ca stil cu mănăstirile noastre. În mijlocul lor, Sergiu ridicase o bisericuță de toată frumusețea, înaltă de circa 30 de metri. O parte dintre aceste mărturisiri, s-au materializat în documentarul *Grădina lui Celibidache*, realizat în 1996 de cunoscutul cineast Serge Ioan Celibidache. Filmul, care a făcut*

înconjurul lumii, a fost răsplătit cu premiul „Diapason”.

Faptul că ani de zile cei aflați în exil nu se puteau întoarce în țară, i-a marcat profund! În 1974 Ioana a vizitat România împreună cu soțul ei, iar apoi a revenit mai des după revoluția din 1989. Se simțea în siguranță. În pofida acestui firesc sentiment, a fost arestată la Paris atunci când președintele Ion Iliescu însoțit de ministrul de externe Adrian Năstase l-a vizitat pe președintele Mitterand. Ioana și alți doi români stabiliți la Paris (matematicianul Ion Ghica, descendent al principelui I. Ghica, și Maria Brătianu, fiica istoricului Gh. Ionel C. Brătianu), „trei rebeli mai zgomoțoși”, care au avut îndrăzneala să strige: „Jos comunismul!” au fost duși la Poliție!

După „masacrul” din Piața Universității din București, Ioana a mers în acel loc spre a se închina și pentru a se ruga pentru toți cei care au murit acolo! A pictat afișe inscripționate cu „Jos comunismul!”, având dedesubt „colaje de fotografii cu imaginile nenorocirilor noastre”. Pe urmă și-a făcut un tricou pe care a scris „Sunt golan!” *Mă oprea pe stradă lumea să mă întrebe de unde l-am cumpărat. [...] În atelier păstrez steagul României găurit.*⁷

Când a părăsit țara a lăsat o *Românie elegantă și bogată, avidă de cultură [...]* oamenii erau politicoși, aveau ținută, demnitate, noblețe, iar când s-a reîntors, a descoperit o *țară distrusă sufletește și moralmente... o țară delapidată de comuniști... Tot ce-am văzut mi-a smuls o bucată de suflet.*

Apoi a expus la București și a rămas foarte plăcut impresionată pentru că a fost înconjurată de multă căldură umană. A fost primită cu o bucurie extraordinară, care strălucea pe fețele tuturor de parcă își vedeau copilul pierdut și regăsit ca prin minune. Fiecare îi adusesse câte ceva drag, rupt din suflet: albume, flori, fotografii... Era atât de emoționată, încât i-a fost imposibil să rostească discursul pe care-l pregătise cu această ocazie: *Am izbucnit în plâns, nu mai aveam glas, ci doar un tremurat înăbușit de durere și de fericire. În jurul meu se strânsese România de altădată, bună, fierbinte, familiară, avidă de cunoștințe, însetată de artă!*

După decesul soțului, în 1996, mult timp Ioana Celibidache nu a mai putut picta. A intrat „într-un tunel de durere” din care a ieșit folosind scrisul drept terapie. Atunci a dat la iveală volumul *Sergiu, altfel* (apărut în 2001, la Editura ieșeană DominoR), scris în memoria *Maestrului*, cu speranța ca toți cei care l-au iubit, în amintirea lui, să rădă așa cum rădeam cu toții atunci când ne povestea aventurile sale atât de neobișnuite. A pus pe hârtie felul lui de a fi mai puțin

⁵ Ibidem, p. 70.

⁶ Ibidem, p. 97.

⁷ Ibidem, p. 114.

vizibil pentru ceilalți. Făcea tot felul de năzbâtii, știa să rădă, să se joace, să trăiască din plin. [...] Pentru mine cartea a fost un medicament. Eram în fiecare zi cu el. Rădeam singură de ceea ce scriam..."

Sergiu era profund mistic: *se socotea ca un ucenic al lui Dumnezeu, spunând că depărtarea de credință face viața fără noimă și de nețrăit. El a fost cel care „i-a întors” Ioanei suflul spre credință!*

Cu ocazia unei vizite a sale în România, artista a mers prin țară să vadă închisorile comuniste, unde au murit atâția martiri! *I-am întrebat pe prietenii mei care au făcut câte 8, câte 9, câte 10 ani de detenție cum au putut suporta atâta suferință... Mi-au răspuns: „Numai credința în Dumnezeu ne-a salvat!” unii au supraviețuit, dar câți s-au prăpădit! Ar trebui ridicate monumente [...] acolo unde a fost călcată în picioare floarea acestei țări”. După cum opinează, pe bună dreptate, Monica Pillat, *În acele locuri ni s-a crucificat libertatea!**

A venit „să-L caute pe Dumnezeu”, mai întâi în temnițele „sfințite de suferință”, iar după aceea a vizitat pentru prima oară mănăstirile din Bucovina: *Am fost atât de impresionată de frumusețea, de spiritualitatea frescelor pictate pe dinafară și pe dinăuntru, de atmosfera locurilor, încât am vrut să rămân acolo pentru totdeauna. Tânjea după o altă viață, dar... n-a fost să fie. Cu toate acestea, atunci când a plecat din România spre a se întoarce în țara de adopție, în fundul sufletului său „strălucea divinitatea”: Doi ani de zile am pictat în transă numai icoane. Ecourile, reverberațiile picturii noastre bisericești, toate născutele mele răscolite îmi călăuzeau fără oprire pensula...! Artista „de poveste” a realizat zeci de icoane abstracte.*

În amintirea *Maestrului*, Ioana împreună cu Ioan Serge și „alte multe personalități de pretutindeni” a pus bazele „Fundăției Culturale Sergiu Celibidache”. Această Fundație are mai multe filiale caritabile, care acordă sprijin persoanelor dezavantajate: trei sunt în România (la București, pentru ajutorarea copiilor handicapați, la Plătărești, pentru ajutorarea unui spital de bătrâni, și la Călărași), o filială la Londra și alta la München, unde învățăceii lui Sergiu, ajunși mari dirijori, organizează cursuri de „Master class” pentru tinerii muzicieni în devenire. Membrii Fundăției se ocupă și de organizarea unui festival anual „Sergiu Celibidache”, în cadrul căruia diferiți muzicieni renumiți dau concerte, benevol.

Ilustrul muzician a fost unul dintre cei mai importanți dirijori ai lumii, însă compozițiile sale au rămas până acum necunoscute publicului larg. Cu prilejul centenarului nașterii sale, UNESCO a declarat 2012 *Anul Sergiu Celibidache*, dar fiul dirijorului

lui vrea să îl declare *Anul Muzicii*. În cadrul unui interviu realizat de Cătălin Sava, care a fost difuzat la TVR1, Serge Ioan Celibidache afirma: *În acest an pornim o tradiție pentru România. Cum îmi spunea tatăl meu, România este o țară cu extrem de mult talent, dar cu șanse reduse de afirmare și de exploatare a lui. [...] Mi se pare un pas firesc ca latura sa necunoscută până în prezent, de compozitor, să fie dezvăluită în România. Muzica ar trebui să fie parte din educația noastră și de aceea noi avem un program bogat de masterclass-uri, cu intrare liberă, tocmai pentru a încuraja tinerii să se întoarcă la muzică, să se întoarcă la valori.*

Tot în acest an, la București, va avea loc prima audiție a operei sale *Haz de Necaz*, un titlu pur românesc, o întoarcere acasă a compozitorului. *Sunt român și voi muri român. României îi dătează talentul* – obișnuia să spună adeseori rafinatul „slujitor al Eutherpei”. Fiul românului Sergiu Celibidache și al româncei Ioana, mărturisește: „Eu am descoperit România în '96 [...] era o țară necunoscută pentru mine. De fapt... a fost începutul unei călătorii inițiatice. În zece ani am descoperit mai multe despre mine însumi vizitând țara. Și așa am început să înțeleg toate poveștile despre România pe care, de-a lungul timpului, le auzeam la noi în casă. Cred, cu sinceritate, că am descoperit tot ce e mai bun în mine, grație prezenței mele aici. Acum am o relație foarte strânsă cu România, nu vorbesc încă foarte corect românește, dar mă simt mai român, eu, un cetățean al lumii. [...] Am locuit în SUA, locuiesc la Londra, am legături foarte puternice cu Germania, pașaportul meu e francez, dar, de fapt, sunt român.”

Prin muzică și pictură avem șansa de a ne purifica și de a ne simți mai aproape de Dumnezeu. *Ioana e viața, în fiecare moment e alta*, spunea cel care prin muzică era la fel de aproape de dumnezeire ca și Ioana prin culoare.

Pictorița „de poveste” a trecut hotarul vieții veșnice la vârsta de 87 de ani, în dimineața zilei de 14 ianuarie 2012, la un spital din Paris, în urma unui accident vascular. Trăirile sale, sentimentele de apartenență veșnică la poporul român, împărtășite de asemenea de „bărbatul vieții sale”, le-a lăsat moștenire fiului lor. Iar nouă, tuturor, ne-a dăruit o pictură abstractă luminoasă, în care, „ochiul descoperă adesea un chip de madonă, o aripă de înger, semne magice, cifre și litere, mici colaje integrate subtil. O pictură care mărturisește despre bucurii intense, vizibile, dar și despre o durere surdă, ascunsă. O pictură ca o muzică tulburătoare, riguroasă și incandescentă, jucăușă și gravă totodată”.⁸

⁸ Crisula Ștefănescu. Op. cit., p. 8.

IVAN KONSTANTINOVITCH AÏVAZOVSKI – 195 DE ANI DE LA NAȘTERE

Ofelia MARIAN

Ivan Konstantinovich
Aivazovski

Ivan Konstantinovich Aivazovski a venit pe lume în 29 iulie 1817 în insula Crimeea și a murit în același loc, în 5 mai 1900. Născut în familia unui sărac negustor armean, care vorbea câteva limbi orientale, artistul a acoperit romantismul pătrunzând, prin

modernitatea viziunii, în curentul impresionist datat între 1867-1886. Amintesc acest amănunt prin care Aivazovski poate fi considerat, asemeni lui Turner în Anglia, un precursor al impresionismului. Comparația cu Turner, pictor al luminii, care, împreună cu conaționalul său, John Constable, au anunțat impresionismul englez, ne obligă, chiar de la primul contact cu opera sa, să îl considerăm pe pictorul rus unul dintre cei mai moderni artiști ai vremii sale și să ne reamintim că Turner l-a descoperit pe pictorul rus când acesta avea 25 de ani.

Pendulând între romantism, realism și impresionism, Aivazovski poate fi considerat cel mai reprezentativ pictor marin al țării sale, prin arta sa subiectivând, asemeni romanticilor, natura pe care o receptează din prisma eului și a dramei umane, dacă raportăm omul la puterea gigantescă a naturii și a istoriei.

Dragostea față de marea pe care a prezentat-o, când de un calm și o luminozitate covârșitoare (semnificativă în acest sens este pictura *Pescari pe malul mării* prin lumina clar-obscură și centrul tabloului foarte luminos, sugerând ideea de căutare a luminii, aspect caracteristic tablourilor sale, ce ne duce cu gândul la luminozitatea peisajului natal), când furioasă (*Furtună noaptea*), l-a ajutat să dezlege

misterul mării. Misterul mării este bine individualizat în tablouri care în reprezentarea furtunilor nici măcar nu sugerează vreun fulger și în care tumultul valurilor se naște pornind de la un val care se umflă devenind o masă spumoasă în care se întrevede fie luna, fie soarele sau o lumină care îl sugerează. Prezentarea mării în diverse ipostaze (să nu uităm că, din cele aproximativ 6.000 de picturi, majoritatea sunt marine, iar dintre picturile marine, jumătate din ele reprezintă marea în furtună) ne demonstrează două direcții majore ale picturii marine a lui Aivazovski: marea redată în tot zbuciumul său, ipostază înfățișând forța de nestăvilit a naturii și neputința umană în fața ei, dar și marea calmă ce sugerează seninătatea și optimismul autorului acestor tablouri.

Interesul față de marea mereu surprinzătoare nu l-a făcut să negligeze istoria țării sale, pe care a prezentat-o tot din perspectivă marină, mărturie în acest caz stând nenumăratele tablouri reprezentând flota (*Bătălia de la Navarino din 1827*, pictat în 1846), tablouri în care oamenii par să nu aibă importanță. Interesante și originale sunt și peisajele Armeniei și ale obiceiurilor sale sau ale Ucrainei, tabloul *Noaptea în Ucraina 1891* fiind relevant. Reprezentative sunt pentru acest pictor, care a fost și un călător neobosit, tablourile ce amintesc de locurile vizitate, cum ar fi moscheea Tophane din Constantinopol, strâmtoarea Gibraltar sau frumoasa pictură din 1858, *Peisaj italian crepuscular*, lucrare care, prin prezentarea crepusculului, individualizează încă o dată creația lui Aivazovski.

Abordarea picturilor sale nu se poate face cum se cuvine fără a fi raportată la o minimă cronologie a vieții și activității sale, din care demnă de menționat este perioada copilăriei, când cânta vocal în câteva limbi și la vioară, pentru a-și sprijini material familia. Talentul și urechea muzicală îl vor ajuta mai târziu în pictură să creeze senzația de muzicalitate în funcție de peisajul marin prezentat, peisaj capabil a sugera fie doar murmurul abia perceptibil al unei mări liniștite, acoperit poate doar de sunetele emise de pescăruși, fie zgomotul anxi-

os al valurilor în furtună. Un alt moment important este cel al unei fragede tinereți, când, atras de desen, copiază ilustrațiile unei cărți ce reprezenta bătălia grecilor cu turcii, pe timpul stăpânirii otomane, temă ce se va reflecta în picturile de mai târziu. Talentul precoce depistat încă pe când frecventa Gimnaziul de la Simferopol, îl ajută ca, în 1833, sprijinit de A. Kaznacheiev și primarul localității Thodosie, să ajungă la Sankt-Petersburg pentru a-și completa studiile la Academia Imperială de Arte Frumoase, unde studiază lucrările peisagistului rus Maxime Vorobev și ale francezului Philippe Tanneur. Din perioada petersburgheză datează prietenia cu Pușkin, ce va dura o viață întreagă. În 1937 absolvă Academia de Arte Frumoase cu Medalia de aur, având bucuria de a fi trimis într-o vizită în Crimeea pe timp de doi ani, pentru a picta peisaje marine. Este o perioadă extrem de benefică pentru creația sa, pentru că acum are prilejul să navigheze pe diferite vase ale Marinei Ruse și să facă cunoștință cu câțiva amirali, dintre care-l amintesc pe M. Lazarev, nume cunoscut grație însemnărilor sale din Antarctica. Acum i se sedimentează impresiile puternice despre flota pe care o va descrie atât de expresiv în picturi precum *Fregate ruse și franceze* (1858) sau *Nave în raid* (1851), tablouri care impresionează prin lumina amurgului în care navele realizate aproape fotografic prin detaliile expuse redau nu doar o anume grandoare militară, ci și frumusețea mării prezentată în tot seninul ei splendid. În legătură cu acest aspect, al oglinzirii în pictura sa a flotei, amintesc aici că, în 1845, este numit pictor al Statului major al Marinei Ruse, după ce, în perioada 1840-1844, face o altă

serie de călătorii în Europa, răstimp în care este admis ca membru al câtorva mari academii. Sonoritatea numelui său ajunge, la un moment dat, la Vatican. În 1841, Papa Grigore al XVI-lea îi cumpără lucrarea *Chaos* pentru muzeul Vatican. Abordând acest subiect, al recunoașterii meritelor sale, menționez că, în 1857, primește *Ordinul Legiunea de Onoare*, fiind primul artist străin decorat cu acest ordin, iar în 1874 este invitat de către sultanul Abdulaziz, un mare amator de pictură, care îi comandase 40 de lucrări, la Constantinopol unde, de asemenea, este decorat.

Sensibilitatea tablourilor sale care sugerează peisaje vii, cu sunete și mirosuri ale fumurilor ieșite de la navele prin care este rememorată istoria, dau originalitate picturii, aducându-i autorului lor o recunoaștere mondială și o mare popularitate, chiar și pe meleagurile americane, pe care le vizitează în 1892 (ajunge la New-York și în Canada, unde vizitează Cascada Niagara), cu 7 ani înainte de moarte.

Deși a fost hărăzit cu un talent ieșit din comun, nu s-a retras în turnul său de fildeș, ci a considerat că trebuie să fie la fel de activ și pe plan civic, ajutându-și cât a putut conaționalii ruși și armeni. Dintre acțiunile civice, amintesc doar faptul că a creat Școala de Artă, în 1865, în localitatea natală și că, în 1889, și-a transformat propria casă în muzeu.

Muzeul de artă din Paris a organizat, în anul 2007, o retrospectivă a artistului în care s-au putut admira o parte din lucrările celui care a lăsat în urma sa o adevărată istorie poetică, reprezentată prin pictură, a mării.

Surse documentare:

Novoouspenski, N. Aivazovski, album, Léningrad, Éditions d'Art Aurora, 1987.

*** Le Petit Larousse, Paris, Larousse, 2004.

www.WIKIPEDIA.fr.

CRISTIAN BĂDILIȚĂ ȘI FARMECUL MANIERISMULUI CONTEMPORAN

Ofelia MARIAN

La începutul primăverii 2012, mi-a atras atenția cea mai recentă apariție editorială purtând semnătura Cristian Bădiliță. Este vorba despre *Calendar poeticesc* apărut la Editura Grinta din Cluj-Napoca. Editat sub forma unei cărți care poate fi folosită și ca un calendar de perete, volumul, inedit prin prezentarea grafică, aduce și în plan ideatic un suflu nou în creația acestui scriitor și eseist stabilit în 1995 în Franța. Dacă până acum acest autor cunoscut mai mult grație studiului religiei ne-a obișnuit cu versuri ce combinau ludicul cu dramaticul, clasicul cu modernul și misticul cu raționalul, de această dată ne propune spre lectură 12 poeme în acrostih culese și colorate de el însuși, în care domină dramaticul. Așa cum mărturisea la lansarea cărții, în decembrie 2011, ea este rodul inspirației date de frica sa care colora litere, gest cu conotații speciale la un adult ajuns la un anume prag existențial și intelectual. Aflat la al 44-lea prag al vieții, Cristian Bădiliță pare să fi atins vârsta nostalgiilor la care întrebările retorice de tipul: „Unde-i băiatul din mine care se îndrăgostise de un sticleț?” declanșează un adevărat șir de interpretări și supoziții, începând cu simbolistica frumosului sticlete. Pasărea, cunoscută pentru fecunditatea și răbdarea sa, este un simbol al primăverii și al speranței, fiind frecvent întâlnită în captivitate, tocmai pentru a transmite celor ce o au în colivie acea stare de beatitudine de care avem nevoie cu toții în marasmul cotidian. Evocând chiar de la început o pasăre, poetul sugerează evadarea cu accente bivalente: cea din spațiu (casa și țara) și din timpul care, oricum în scurgerea lui nu mai poate fi controlat, el făcându-se simțit, în viteza sa, doar în sedimentarea unor stări și sentimente ce schimbă oceanel prin care poetul privește lumea.

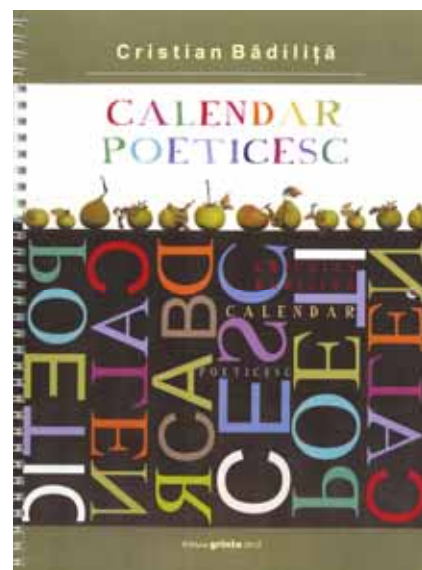
Stând sub semnul ideii că „Poezia rodește în su-net culoare. Rădăcina poeziei ne înfige pe toți în muțenia sticloasă a cerului”, cartea este liantul cititorului cu sfera ideală a poeziei, grație inimii pasionale a autorului, capabilă de a absorbi tot ce întâlnește în cale în rostogolirea sa prin viață. Traversând spații și timpuri, poetul cu „pleoapele roșii” vede toată nebunia acestei lumi aflate mereu în căutarea Divinității dătoare de speranțe, căutare ce generează eternul dialog dintre om și Dumnezeu, bine marcat în versul: „Ne-

bun strigi după mine, eu după tine striguu”. Auzit sau nu, temerarul căutător al unei lumi ideale este într-o permanentă stare de veghe menită a înțelege paradoxurile acestei lumi, în care „Așchii de foc polar ne zgârie fruntea și pieptul”, vijelioasa viață fiind marcată în text cu două nuanțe de roșu: un roșu-ciclam și unul intens, asemeni sângelui. Puterea sugestiei este evidentă grație culorilor prezente pe tot parcursul cărții, în care predomină roșu și verde, lor alăturându-li-se brunul, albastrul și câteva pete de culoare portocalie și galbenă. Marcând stări sufletești nu întotdeauna bine conturate, ele sugerând mai degrabă viziuni personale asupra lumii racordate la o anume mitologie ușor individualizată, culorile din aceste acrostihuri punctează, printr-un exercițiu stilistic remarcabil, clocotul miraculos al vieții.

Aflat parcă mereu în starea de grație dată de puterea inspirației, Cristian Bădiliță oferă cititorilor săi un regal poetic, din care răzbate extazul balcanic mai ales atunci când e vorba despre fascinanta Românie al cărei popor pare ivit din neant și „rostogolit ca piatra în urzici” de către valurile istoriei.

Convins fiind că „Pâinea noastră de mâine o vom înghiți cu lacrimile noastre de azi”, poetul român naturalizat în Franța își asumă spiritul românesc în toată naturalețea sa, fără rețineri sau prejudecăți, dovedind

acum, la anii maturității, că acest risc poate avea și partea lui frumoasă, dezvăluită cu multă dibăcie în acest calendar care asociază problema existențială unei estetici ce dovedește eterna dragoste a românului pentru frumos.

**POETUL SĂTMĂREAN-MARAMUREȘEAN CU „DEPUNERE DE CHICIURĂ PE VISE”:
IOAN BRAN**

Angela-Monica JUCAN

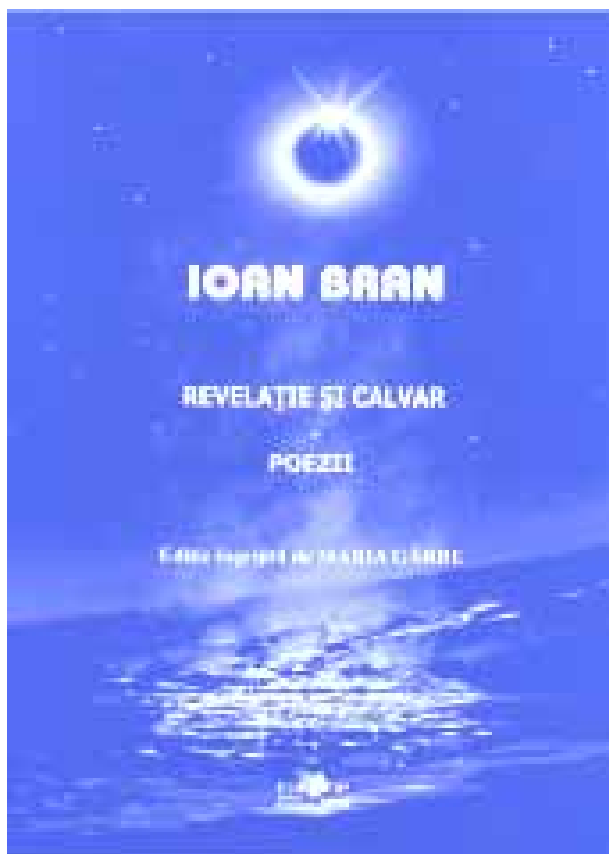
„Nu pot susține că m-am biruit, / nici dovedi nu pot că sunt învins” (Ioan Bran, „Și când, adică?”)

Ioan Bran, *Revelație și calvar. Poezii*, Baia Mare, Eurotip, 2009. Ediție îngrijită de Maria Gârbe.

Suferința impresionează și trezește compasiune. Dar Dumnezeu nu o dă degeaba. Ioan Bran avea pregătit ceva mult mai bun decât o viață „normală”. Lui i-a dat Dumnezeu harul liric, profunzimea gândirii, timp pentru scris, i-a umplut călimara cu o tinctură amară, bună de tămăduit rănila sufletului și i-a împărțit viața în două părți aproape egale (din a doua jumătate lipsesc 33 de zile). Primii 23 de ani, obișnuiți, ultimii 23 – sigilați în imobilitate (născut la 1 iulie 1942, în zodia excesiv simțitoare a Racului; un

accident care s-a produs în 3 iulie 1965, la 23 de ani și două zile; decesul – în 27 mai 1988). Un destin rar și greu, pe măsura unui om al lui Dumnezeu. Când l-a cunoscut Maria Gârbe, Ioan Bran era paralizat de câțiva ani, în urma unui accident. Fusesse într-un tractor care s-a răsturnat și se alesese cu o paraplegie asociată, curând, cu inerente escare și dor de mobilitate. Dar „mucigaiurile” s-au prefăcut în sobră melodie. „Sunt natură statică? Ființă vie-s oare? / Nu știu. Simt mișcare nefăcând nimic. / Iar cărca mi-a plesnit ca argila-n soare / sub gutuile prinzând tentacule adânc”. Mariana nu se intimidă în fața imposibilului, așa că, fără să aibă mașină de scris și fără să fi dactilografiat până atunci vreun rând, s-a oferit să-i bată la mașină poeziile! Merita. Avea în față tot un om al posibilităților nelimitate – „de la el plecai năucit, optimist, convins că nu este necaz în lume și că mâine porcii vor zbura”, îmi scria Mariana într-un mail.

În timpul vieții, Ioan Bran a publicat puține poezii, în câteva reviste. Editorial, a debutat într-un colligatum (în a cărui a doua parte sunt poezii de Vasile Tarța). La un an de la deces i-a apărut primul volum propriu (*Stări tranzitive*. Versuri, București, Litera, 1989), iar în anul 2009, s-a tipărit monografia comunei Bârsău, semnată – dintr-un nobil gest al profesorului Augustin Jurge –, în calitate de coautori, de Augustin Jurge și Ioan Bran. Mai mult de 20 de ani, după moartea poetului, au stat la Maria Gârbe, în manuscris dactilo, culese de ea, poeziile din volumul *Revelație și calvar*, pe care, în anul 2009, Mariana a găsit posibilitatea de a-l publica, la editura băimăreană Eurotip. Așa a fost să fie: să vedem cartea numai noi, nu și cel care și-a adunat în rime gândurile zdrumicate între pietrele simțirii și ale împăcării.

Scrâșnetul s-a eliberat în vorba-vers blând-amară a Poetului pe care toți și-l amintesc... vesel și plecau de la el încărcăți de optimism. Numai el știa cu ce preț. „*Mă simt ca o cârtiță împotmolită-n stele! / E de prisos să caut părtie, să scurm... / Cutreierat și de cometele sistemului nervos, / aș putea să fulger neatenții. / Dormult, riscul pentru tine-i mai frumos / pe valeda asta unde trag curenții?*”

Musafirii plecau, Ionuc rămânea cu soarta lui și-și începea, la un moment dat, volumul care avea să răsară de sub tipar cam pe când ar fi fost (de-ar fi fost) să aibă 67 de ani. „*Și totuși ce-ar putea să ne aparțină / între miriapod și curcubeul luminos? / De la vocala clară la vuietu-n surdină / trăim pe cheltuiala sistemului nervos*”, fiind în permanență „*la cheremul undelor ce ne deretică*”. Ioan Bran dăruia celor care-l vizitau încredere și bună dispoziție, dar pe file i se înșiruiău semnele unei simțiri neexhibiționate. Prin „simț”, „durere”, „iubire”, „dor” alături cu „supunere la destin” se decodifică toate paginile lui. „*Revelație și calvar*” este jurnalul celor de-ai doilea 23 de ani ai săi, ani în care a avut tihnă pentru meditație. Nostalgia ro-tulelor cândva mobile nu se contrazice cu noțiunea sorții. Sunt, împreună, formula acestei vieți. „*Să străbatem, iubito, apele de primăvară / cu flexibile rotule la genunchi. / Iluminați, vom aduna mănunchi / iarbă pentru steana de povară*” [s.n.]. Cu toată povara stelei care i-a fost dată, diafragma „optică” rămâne deschisă, lăsând să treacă tot seninul – pe care-l știe bine prețui. De „optică” depinde și alergarea celui, fizic, priponit. „*Doar cât să ne trecem unul celuilalt prin gând / mai izbutim, ca pale de nori cumulus. / Explozia de senin la care ne-am expus / vanconjura pământul alergând.*” (Norii cumulus, dacă

cineva nu știe, sunt semn de vreme bună.) Suferința și bucuria fac ape-ape. Destinul e implacabil, n-are antidot. Dar din stilou curge, împotriva halucinației vreunui gând de revoltă, chinină (leac febrifug, deosebit de amar) îndulcită cu un pic, un pic de ironie... „*Suntem însă striviți de masa fără leac / a unei stele situate foarte aproape. / O Pitie lăuntrică. Și ochiul ni-e sărac / deși-ndreptăm spre dânsa atâtea telescoape!*”

Este cât se poate de greșit să crezi că opera nu are nimic cu viața autorului ei și că acestea trebuie considerate separat sau că doar opera contează. Altă viață (alte întâmplări) ar fi dat altă creație sau nu ar fi dat vreuna. „*Mărungi? Măreți? Depinde de lumină*”. Obiectele de inspirație sunt lucrurile care-i atrag autorului atenția și care-i invadează preocupările. Cuvintele, figurile de stil, tonalitatea vin din preferințe și din constrângeri și dau informații despre personalitatea celui care le folosește. Inima, care, cât e viață, nu poate sta, iese la suprafața poeziei ca năzuință strunită – mai larg sau mai strâns. „*Ca și codul secret al unei gene / prin care nu poți vreo menire să-ți dezminți. / Suprafețe mari, falfâitoare, / cu tridimensională ta coloană / la lumină de apă curgătoare. / Și inima-mi, această lighioană...*” De fapt, inima și norocul, sunt, în simbolistică, la nivel microcosmic, semne centrale. E natural să fie complementare. Prins în cleștele „scrisei”, poetul îi opune „scrisul” și nu se gândește la evadare.

„*Când zorii se despart de noi, când arde, / când se anunță câmpiile cutare / ne numărăm și mergem mai departe / veghindu-ne sorocul cu răbdare.*”

S-A ÎNTÂMPLAT ACUM 50 DE ANI. EVENIMENTE CULTURALE ROMÂNEȘTI
EXTRASE DIN ARTICOLE ALE ZIARULUI „PENTRU SOCIALISM”

Lavinu ARDELEAN

Marți 3 iulie 1962 – Expoziție de cărți din R. P. Română

În capitala Gruziei – Tbilisi – s-a deschis o mare expoziție de cărți din R. P. Română. La această acțiune sunt prezentate lucrări ale clasicilor și scriitorilor contemporani din România.

La expoziție sunt prezentate de asemenea și cărți ale autorilor gruzini traduse în limba română. În româ-

nă a fost tradus și cunoscutul poem gruzin „Viteazul în blană de tigru” și alte lucrări contemporane ale scriitorilor gruzini. Expoziția, care a fost organizată de filiala din Tbilisi a Asociației de prietenie sovieto-române, se bucură de o mare popularitate.

Sâmbătă 8 septembrie 1962 – Manifestări în Italia consacrate lui George Enescu

În zilele de 5 și 6 septembrie au avut loc la Siena sub auspiciile Asociației „Italia-România” două manifestări culturale consacrate marelui muzician român George Enescu. În seara zilei de 5 septembrie în sala de concerte a Palatului Chigi Saracini, unde se află și Academia chigiană de muzică din Siena, a avut loc solemnitatea dezvelirii unui bust al lui George Enescu, opera sculptorului Dumitru Anghel. Bustul a fost dăruit Academiei de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă din R. P. Română.

La ceremonie au luat parte numeroase personalități locale printre care: primarul orașului Siena, dr. Ugo Barloni, rectorul Universității din Siena, prof. Bianchini, contele Guido Chigi Saracini, fondatorul Academiei de Muzică din Siena, la care Enescu a ținut, între anii 1950-1954, cursuri de vioară.

În dimineața zilei de 6 septembrie a avut loc ceremonia dezvelirii unei plăci comemorative pe fațada hotelului „Excelsior”, unde a locuit George Enescu în anii 1950-1954.

Duminică 23 septembrie 1962 – Ion Agârbiceanu la 80 de ani

La 19 septembrie scriitorul Ion Agârbiceanu a împlinit 80 de ani. După o rodnică activitate creatoare de peste jumătate de secol autorul nu a depus încă pana.

Autorul „Arhanghelilor” a scris schițe, nuvele, povestiri, romane caracterizate printr-un realism puternic, umanism, veridicitate și înaltă valoare artistică.

Începuturile literare ale scriitorului sunt legate de revistele „Luceafărul”, „Ramuri”, „Viața românească”, „Flacăra”, „Adevărul literar și artistic” etc.

Ion Agârbiceanu a fost în întreaga sa activitate creatoare alături de cei mulți. Nuvelele „Iarnă grea”,

„Fefelega”, „Cesul rău”, „Mortul” sunt câteva în care scriitorul a oglindit condițiile grele de viață ale omului simplu în societatea burghezo-moșierească.

Bogata activitate desfășurată de Ion Agârbiceanu în ultimii ani este mărturia prezenței sale pasionate în mijlocul oamenilor care desăvârșesc cu succes socialismul. Pentru merite deosebite pe tărâm literar, academicianului Ion Agârbiceanu, cu prilejul împlinirii a 80 de ani, i s-a conferit Ordinul „Steaua Republicii Populare Române”, clasa I.

Sâmbătă 13 octombrie 1962 – Succese ale Ansamblului de cântece și dansuri „Rapsodia Română” în S.U.A.

În continuarea turneului pe care îl întreprinde în Statele Unite, Ansamblul român de cântece și dansuri „Rapsodia Română” a prezentat spectacole în orașele Carwalley și Berkeley.

Referindu-se la spectacolele artiștilor români, ziarul din orașul Carwalley scrie printre altele: „Muzica românilor este pasionantă și plină de vioiciune. Dansurile lor sunt minunate și mulți dintre muzicieni și dansa-

tori au un ritm care pur și simplu taie răsuflarea spectatorilor”. Apreciind în mod deosebit dansurile prezentate, ziarul subliniază că „coregrafia a fost extrem de atrăgătoare, unul dintre cele mai strălucite numere fiind Tabloul din Galeria Națională, în care un grup de tablouri au prins viață. Costumele au culori minunate și sunt lucrate cu un gust uimitor”.

S-A ÎNTÂMPLAT ACUM 50 DE ANI. ENOFILIE
EXTRASE DIN ARTICOLE ALE ZIARULUI „PENTRU SOCIALISM”

Laviniu ARDELEAN

Sâmbătă 11 august 1962 – Vinuri românești distinse cu medalia de aur

La Ljubljana (R. P. F. Iugoslavia) s-a încheiat cel de-al VIII-lea concurs internațional de vinuri. Anul acesta la concurs au luat parte 14 țări cu podgorii renumite.

R. P. Română a prezentat la acest concurs 34 de probe de vinuri. Din acestea, 19 au fost distinse cu medalii de aur, iar celelalte cu medalii de argint.

Față de numărul de probe prezentate, România a primit cel mai mare număr de medalii de aur. Cel mai mare punctaj – din cele 739 de probe trimise de țările participante – a fost atribuit de juriul concursului vinului românesc Traminer de Târnave, produs în stațiunea experimentală viticolă Blaj.

MEMENTO DIASPORA ROMÂNĂ 2012

Antoaneta TURDA

În anul 2012 sunt câteva comemorări și aniversări ale diasporei române, pe care le marchez aici într-o neuitare.

Primul nume este cel al lui I. L. Caragiale (1852-1912), care a trăit șapte ani la Berlin. Prima scrisoare după ce ajunge la Berlin este trimisă lui Alecu Urechia din Gara Breslau și este datată 14 martie 1905. Iată primele propoziții: „Dragă Alecu, // Plânge-mă! În acest moment pun în gură prima franzelă a exilului. Vă salut, cu o foame înfrântă, mânca-v-ar nenea!”

Dorina V. Ienciu (numele adevărat Victoria Borza) s-a născut în 1887. A trăit în Franța din anul 1960 până la moartea survenită la 2 februarie 1979. De numele său se leagă romanul SF *Cataclismul anului 2000*, unul din primele romane științifico-fantastice mai elaborate ale literaturii române. A fost publicat în 1933, fiind debutul editorial al autoarei care, până la acea vârstă, publicase poezii în presa literară a diasporei române.

1892 este anul nașterii diplomatului și scriitorului român Grigore Gafencu și al medicului radiolog Traian Leucuția, mort în 12 septembrie 1977 în SUA, la Detroit. Din scrierile lui Gr. Gafencu deținem zece titluri care oglindesc bine o anumită perioadă din istoria României. A fost membru al Comitetului Național Român și a colaborat la Radio Europa Liberă. Traian Leucuția și-a luat Doctoratul în Medicină la Budapesta în 1916, continuând să studieze în Franța, Austria, Anglia și în SUA, unde se va stabili la un moment dat, remarcându-se repede ca medic radiolog. A fost unul dintre pionierii depistării cancerului pe cale radiologică.

Esteticianul Pius Servien, al cărui jurnal a fost descoperit și editat de Artur Silvestri, s-a născut în 1902. S-a remarcat prin abordarea analizei estetice care implică teoria matematică a ritmului, vizând o transcriere matematică a ritmurilor, în poezie. Cei ce vor lectura volumul *Estetica : muzică, pictură, poezie, știință* se vor lămurii asupra viziunii sale de estetician.

În 1907 s-a născut cunoscutul scriitor și istoric al religiilor Mircea Eliade, în a cărui vastă operă găsim și volumul *50 de conferințe radiofonice : 1932-1938*. Cartea, apărută în 2001, a fost editată de

Editura Casa Radio și Editura Humanitas și se află pe rafturile bibliotecii noastre alături de celelalte titluri. În același an se naștea în Bucovina folcloristul și lingvistul Petru Iroaie. Absolvent al Universității din Cernăuți, s-a stabilit la Palermo (Italia) unde a fost cadru universitar. În colecțiile noastre există volumele: *Cântece populare istroromâne* și *Sensul folcloric în Poezia lui Eminescu*, ambele la Secția Colecții speciale.

Dirijorul Sergiu Celibidache, poetul și traducătorul Horia Stamatu și scriitorul Nicolae Țimiraș se nasc în 1912. La N. Țimiraș merită reținut faptul că este descendent, pe linie maternă, al lui Ion Creangă, că în 1947 a emigrat în Canada și că soția sa, Paola Țimiraș, a donat corespondența scriitorului la Biblioteca Universității din Iași. Toate cele trei nume se regăsesc în colecțiile noastre. În același an a mai venit pe lume inginerul Sesto Pals, unul dintre reprezentanții de seamă ai avangardismului românesc. Cei ce vor să știe cum a scris acest autor pot găsi la noi volumul de poezii *Omul ciudat*. Scriitorul și jurnalistul Vasile Postecă, născut acum un secol la Rădăuți, s-a numărat printre fondatorii revistei „Drum”. Cei ce ne vor trece pragul pot găsi volumul de versuri *Catapeteasmă bucovineană*, impresionant prin patriotismul ardent. În 10 februarie 1912 s-au născut la Câmpulung Muscel Aurel Răuță (cel care a susținut financiar activitatea Bibliotecii Române din Freiburg) și artistul plastic Ioanid Costache, care a urmat cursurile Seminarului Pedagogic din Iași (unde a fost coleg cu Sergiu Celibidache) și Conservatorul de Artă Dramatică din Iași. Printre profesorii de la Conservatorul ieșean a fost și cunoscutul sonetist Mihail Codreanu. S-a remarcat și ca poet, și ca actor. Tot în sfera teatrului, demn de menționat este numele actorului Mircea Șepilici, născut în 2 august 1912. El a trăit în Canada, de la începutul anilor '80, până la moartea survenită în 1989, răstimp în care a înființat un teatru românesc la Montréal, care a funcționat câțiva ani.

Anul 1917 este cel în care venea pe lume publicistul Iosif Constantin Drăgan. El a organizat în 1977, la București, primul Simpozion Internațional de Tracologie. Lingvistul Ioan Guția și pianistul Dinu Lipatti s-au născut în același an. Ioan Guția a

înființat colecția de limbi moderne a Editurii Goliardica din Roma și a fondat învățământul în limba română la Universitatea „La Sapienza”, Roma. Despre Dinu Lipatti reamintesc că la doar 33 de ani era cunoscut atât în România, cât și în străinătate. Casa memorială Dinu Lipatti se află în satul Ciolcești, comuna Leordeni, jud. Argeș, unde sunt expuse câteva obiecte personale.

Regizorul de naționalitate evreiască Andrei Călărășu (numele real Bernard Gropper) unul dintre fondatorii Televiziunii Române, criticul de artă Pavel Chihai și scriitorul Alexandru Vona se nasc în 1922. Pseudonimul lui Alexandru Vona este anagrama cuvântului *Navon*, nume purtat de spița românească a autorului evreu de origine spaniolă. El a trăit în România până la 25 de ani, formându-se ca intelectual la Liceul „Spiru Haret” și la Școala Politehnică din București (1940-1945). Alexandru Vona mai este cunoscut sub alte două nume: Samuel Albert și Alberto Enrique Bejar y Mayor. Numele amintite la anii 1917 și 1922 se regăsesc în colecțiile noastre.

Vlad Mugur mai spune cuiva ceva? Cu siguranță că iubitorii de teatru și-l amintesc. S-a născut la 22 iunie 1927 la București. A fost Directorul Teatrului Național din Cluj-Napoca între 1964-1971. În 1999 a luat Premiul Uniter pentru întreaga carieră. Cei interesați de mai multe amănunte din activitatea sa, le pot găsi în cartea de interviuri a Floricăi Ichim *La vorbă cu Vlad Mugur* (existentă și la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”). În același an se naște Maria Iliescu, lingvistă stabilită în 1982 în Germania. S-a remarcat prin teza de doctorat *Dialectele friulene vorbite în România*. Lucrarea se află în colecțiile noastre, într-o versiune franceză apărută la Paris în 1972. Din creația dramaturgului Alexandru Mirodan, născut în același an, deținem 13 titluri. În 1927 venea pe lume Șlomo Leibovici-Laiș, scriitor evreu originar din România, care a editat mulți scriitori români în Israel.

Balerinul Barbu Gelu, stabilit în Insulele Canare, s-a născut în 1932. Este menționat în volumul *Consemnări coregrafice : Baletul Operei Naționale București*, semnat de Cătălin Caracaș și Vivian Săndulescu, carte aflată în colecțiile noastre, alături de volumul *De unde începe veșnicia*, care poartă semnătura Marianei Juster. Scriitoarea evreică de origine română evocă, în aceste minunate pagini de proză, Frumușica, cu armonia ei identitară. Tot în 1932 s-a născut fizicianul Radu Bălescu stabilit în Belgia, unde a obținut, în 1958, un doctorat în Fizică. S-a remarcat în domeniul mecanicii statice. În același an, debuta editorial scriitorul Peter Neagoe, cu volumul *Storm, a Book of Short Stories*, publicat la Paris. Autorul este cunoscut pentru romanul despre sculptorul Constantin Brâncuși, *Sfântul din Montparnasse*, publicat în prima ediție în limba engleză, la New York, în 1965.

Sanda Nițescu și Ion Solacolu se nasc în 1937. Sanda Nițescu este stabilită la Paris unde este cunoscută ca artist plastic. În România este cunoscută și ca scriitoare. Dintre cele trei titluri existente în colecțiile noastre, amintesc doar *Steak de ton roșu sau fasole bătută? : Ghid insolit cu 33 restaurante bucureștene*. Ion Solacolu, de profesie inginer chimist, este cunoscut ca estetician și gazetar în țara de adopție. Este redactor al revistei „Dialog” din Germania. Criticul literar Gelu Ionescu s-a născut la Galați în 8 iunie 1937. A obținut doctoratul în Filologie în 1974, cu o teză despre Eugen Ionesco, pe care nu a putut să o publice în România decât în 1991, sub titlul *Anatomia unei negații : scrierile lui Eugen Ionescu în limba română 1927-1940*. Ea se află în colecțiile noastre alături de încă câteva titluri de cărți și articole. În 1976, primește Premiul Uniunii Scriitorilor, pentru debutul editorial cu volumul *Romanul lecturii*, repede remarcat de criticul literar clujean Mircea Zăciu. Gelu Ionescu este stabilit în Germania din 1982. Tot în 1937 se naște în Boteni județul Argeș Ion Dumitru, cunoscut poet și editor, unul dintre membrii fondatori ai cenaclului „Apoziția” din München. În 1976 a înregistrat oficial Editura Ion Dumitru din München. Anul 1937 este cel în care a debutat Ion Negoieșcu și în care venea pe lume scriitoarea Alexandra Târziu, stabilită în SUA în 1986. Între 1969-1974, ea a fost bibliotecară la Biblioteca Uniunii Scriitorilor din R.S.R. Tot în 1937 s-au născut: scriitorul Constantin Eretescu, (soțul Sandei Golopenția), Dumitru Țepeneag, unul dintre fondatorii și reprezentanții marcanți ai onirismului românesc, precum și Vlad Georgescu. Acesta din urmă a fost, între 1983-1988, director al departamentului românesc al postului de Radio Europa Liberă. S-a remarcat în diaspora prin două lucrări de sinteză privitoare la istoria poporului român. În afara editorului Ion Dumitru, toți cei amintiți la acest an sunt prezenți, prin cărțile lor, în Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”.

1942 este anul debutului publicistic al actorului și poetului Dinu Ianculescu. Este vorba despre versurile apărute la „Universul literar” din București. Din 1985, trăiește în Germania, unde a activat tot ca actor, după o carieră prestigioasă în România, la Teatrul Național „Ion Luca Caragiale” din București și în cinematografie. Din frumoasele sale poezii avem trei volume. În Germania, este stabilit din 1987, Titu Popescu. Născut la 1 mai 1942 la Stupca, este cunoscut mai ales grație editării unei monografii despre Horia Stamatu. Din opera acestui reprezentant al diasporei, deținem 18 volume. Anul 1942 este anul în care se nașteau: soprana Marina Krilovici, care a părăsit România în 1971, poeta Gabriela Melinescu, stabilită în Suedia, și criticul literar Ileana Verzea, care, din 1982, trăiește în Franța. Dintre numele masculine născute în 1942, îi amintesc pe: fizicianul Basarab

Nicolescu, fost discipol al filosofului Ștefan Lupășcu și militant fervent al ideii de reconciliere transdisciplinară a științelor exacte cu cele umaniste, pe cunoscutul traducător Gabriel Pleșa, cel care a prezentat în câteva volume aspecte ale condiției de exilat în SUA, și pe scriitorul Valer Mircea Stanciu, fost director al Bibliotecii Județene „George Barițiu” din Brașov.

Scriitoarea franceză de origine română Elena Văcărescu a murit în 1947. A fost prima femeie distinsă cu marele ordin francez „Cavaler al Legiunii de Onoare”. Ea a făcut parte din delegația română la Conferința de Pace de la Paris și a asistat la semnarea Tratatului de la Versailles. Cu puțin timp înainte de moarte, a luat parte la constituirea Ligii Națiunilor. În același an s-au născut: Idel Moshe, unul dintre cei mai mari specialiști în studiul textelor cabalistice, și coregraful Gigi Căciuleanu. Cu toate că este stabilit în Franța din 1974, renumitul coregraf vizitează destul de des România. La Gala Uniter din 19 aprilie 2010, lui Gigi Căciuleanu i s-a decernat Premiul special pentru performanță în domeniul nonverbal, pentru întreaga carieră. Anul 1947 este cel în care s-au născut scriitorii: Alexandru Cetățeanu, președintele Uniunii Scriitorilor Români din Canada, profesorul, pictorul și scriitorul Ion Georgescu, stabilit în 2009 în Canada. Acesta din urmă este cunoscut și ca personalitate locală maramureșeană, întrucât a fost director al Școlii Generale din Lucăcești, județul Maramureș. Scriitorul Alexandru Papilian și arhitectul Tudor Banuș sunt de asemenea născuți în 1947. Fiul Mariei Banuș este un cunoscut grafician, pictor și ilustrator de carte (lui i se datorează remarcabila ilustrație a volumului lui Mircea Cărtărescu, *Enciclopedia Zmeilor*). În 1971 a absolvit Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” din București și, după stabilirea în Franța, absolvă L'École nationale supérieure des beaux-arts de Paris (ateliers Wacker et A. Pincas). În 1974, a avut prima expoziție personală la Paris. Roxana Eminescu, cunoscută pentru traduceri din limba portugheză, s-a născut în 15 februarie 1947. Obține Doctoratul în Filologie la Universitatea din București, în 1979, cu o teză despre poetul portughez Fernando Pessoa. Poetul portughez a reintrat recent în atenția cititorilor români grație unui alt reprezentant al diasporei române, Dinu Flămând, născut în 24 iunie 1947. El a editat *Opera poetică* a poetului portughez, în 2011, la Humanitas Ficton. Un nume cu rezonanță în critica literară românească este cel al Mirelei Roznoveanu, născută în 1947 la Tulcea. Între 1974-1975, a fost bibliotecară la Biblioteca Județeană Constanța, iar din 1991 se află în SUA.

Violonistul Sherban Lupu (stabilit în SUA), scriitorii Andrei Zanca (stabilit în Germania) și Dan Stoica (stabilit în Austria) se nasc în 1952. Regizorul și scriitorul Dan Stoica este cunoscut în

peisajul artistic al orașului nostru încă din anul 1979, când a debutat ca regizor pe scena teatrului băimărean, cu spectacolul „A cincea lebedă”. Stabilit la Viena în 1990, revine cu plăcere în România și la Baia Mare, unde, în anul 2001, a venit în calitate de reprezentant al Austriei și a deschis o expoziție de fotografie artistică în holul Hotelului Mara, intitulată „Cerulea deasupra Austriei”. În 2008, a realizat spectacolul „Hora iubirilor” la Teatrul Municipal. Tot aici, în același an, a prezentat traduceri din opera dramaturgului austriac Werner Schwab, în cadrul festivalului organizat de teatrul băimărean. La Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, și-a lansat cărțile *Declarație de dragoste* și *România țara mea de coșmar*. Menționez că avem la înregistrări AV cu violonistul Sherban Lupu și șapte titluri aparținând lui Andrei Zanca. Tot în 1952, s-a născut scriitorul și editorul Radu Bărbulescu, stabilit în Germania. El este laureat al Premiului „Șara și Haim Ianculovici”, pentru promovarea scriitorilor israeliteni din România. Cunoscuta poetă Bianca Marcovici este colegă de generație cu cei amintiți la acest an calendaristic. Din lirica sa, au tradus: în franceză, George Astaloș și Nicole Poitrier, în engleză, Luiza Carol și în germană, Radu Bărbulescu. Este prezentă în antologii de limbă ebraică alcătuite de Andrei Fischhof. În biblioteca noastră există două volume de poezii în limba română.

Sculptorul Constantin Brâncuși se stingea la Paris, în 16 martie 1957. Cu puțin înainte de moarte, i-a mărturisit Arhiepiscopului Teofil: „mor cu inima tristă pentru că nu mă pot întoarce în țara mea”.

Aglaia Veteranyi (1962-2002) s-a născut la București, într-o familie de circari. A părăsit România la vârsta de 6 ani. A fost cunoscută cititorilor români prin trei volume traduse din limba germană de Nora Iuga, cel mai celebru fiind romanul *De ce fierbe copilul în mămăligă*, pus în scenă la Teatrul Odeon, în anul 2003. Inginerul chimist Costel Baboș este cunoscut ca scriitor de literatură SF, dar și prin volumul *Aș crede în Dumnezeu : Amintiri reinventate*, prezent în colecțiile noastre. Din 1996, se află în Canada. Când cei doi veneau pe lume, debută publicistic scriitorul-arhitect Gheorghe Săsărman, care trăiește în Germania din 1983. Remarcabil scriitor de literatură SF, își concentrează atenția asupra urbanismului viitorului. A prefăcut și coordonat volumul „Gândirea teoretică în arhitectura românească”. Cei ce vor să-l cunoască pe acest autor prin intermediul bibliotecii noastre, pot citi cărțile sale SF și două volume extrem de interesante ce îi recompun parțial biografia: *Între oglinzi paralele : publicistică (1998-2009)* și *Nemaipomenitele întâmplări ale lui Anton Retegan și ale dosarului său*.

Felicia Mihali, cunoscuta scriitoare stabilită în Canada, din ale cărei cărți avem în bibliotecă două titluri, s-a născut în 1967. Romanul „Țara Brânzei”

este inspirat din experiența pe care a avut-o la Borșa, Maramureș.

Anul 1972 este cel în care venea pe lume, la Oradea, unul dintre colaboratorii revistei noastre, jurnalistul Octavian Curpaș, stabilit în SUA (Arizona), iar Ben Corlaci primea Premiul Uniunii Scriitorilor din România. Este anul în care au murit: scriitorul avangardist Grigore Cugler (mort în Peru) criticul literar Basil Munteanu (mort la Paris, unde a fost secretar al Elenei Văcărescu) și Henri C. Coandă (mort la București). Acesta din urmă a revenit în România în 1969, după 61 de ani trăiți în Franța. Toți cei care vor citi, la Secția Periodice a bibliotecii noastre, articolele lui Octavian Curpaș sau vor împrumuta volumul de convorbiri cu Henri C. Coandă pot avea satisfacții intelectuale deosebite ce pot fi completate cu lecturi din creațiile Elenei Văcărescu, ale avangardistului Grigore Cugler și ale criticului Basil Munteanu.

Oare câți dintre concitadinii noștri își mai amintesc că, în 1982, poetul Alexandru Dohi, născut în 1955 la Sighetu Marmăției, a primit Premiul ziarului „Pentru socialism” din Baia Mare la Festivalul „Armonii de primăvară”? Este stabilit în Suedia, din 1986. În același an, Bujor Nedelcovici a finalizat romanul *Al doilea mesager* (titlul inițial: *Ereticul îmblânzit*), interzis de cenzura comunistă. După cinci ani, autorul părăsea România, cu destinația Paris. În 1992, Academia Româno-Americană de Arte și Științe premiază *Al doilea mesager*, aflat, alături de celelalte cărți ale sale, pe rafturile bibliotecii băimărene.

Știați că în 1987 a murit Léon Negruzzi, unul dintre fondatorii Centrului român de cercetări din Paris? Era descendent al ilustrei familii Negruzzi, cunoscută în special pentru patriotismul său, calitate pe care tânărul Léon, stabilit la Paris la 26 de ani, a păstrat-o. Anul 1987 este anul morții lui Eugen Relgis. Puțin cunoscut în țară, scriitorul evreu, mort la Montevideo, în Uruguay, s-a remarcat în diaspora românească prin întemeierea Editurii Humanidad și prin publicarea, în 1922, a volumului *Principiile umanitarismului*, tradus în 17 limbi. În 1955 a fost propus la Premiul Nobel pentru pace.

Preotul-scriitor Constantin Virgil Gheorghiu a murit în 22 iunie 1992, la Paris. El a debutat editorial la București, în 1937, cu volumul *Viața de toate zilele a poetului*. Este autorul romanului *Ora 25*, care a fost ecranizat, avându-l în rolul principal pe actorul

Anthony Quinn. Constantin Virgil Gheorghiu s-a remarcat și printr-un volum de reportaje de pe front, din timpul războiului de eliberare a Basarabiei și a Bucovinei. Este vorba despre *Ardăturile Nistrului*, folosit de Marin Preda ca sursă documentară pentru romanul *Delirul*.

La 4 aprilie 1992, se stingea la Villalba din Spania autorul celebrului roman, *Dumnezeu s-a născut în exil*, Vintilă Horia.

Scriitorul aromân Dumitru Bacu, care a alcătuit în 1963 antologia *Ofrandă, poezii din închisori*, a murit în 1997, în același an cu Dan Petrașincu și Eugen Luca. Dan Petrașincu apare și semnat Angelo Morretta, nume sub care îi sunt catalogate și înregistrate lucrările științifice. Eugen Luca a fost unul dintre reprezentanții primei generații de critici proletcultiști români.

În 2002, au murit câțiva membri marcanți ai diasporei române. Este vorba despre Nicu Caranica, cunoscutul aromân care, alături de Basil Munteanu și N. A. Gheorghiu, a fondat cenaclul „Anotimpuri”, la Paris. Lingvistul Eugen Coșeriu a murit tot în 2002, la Tübingen. El a mărturisit, la un moment dat: „Școala românească mi-a dat foarte mult. Învățământul liceal a fost pentru mine de importanță excepțională. Mi-am dat seama mai târziu, umblând prin multe țări, chiar din cele mai înaintate [...]” Tot acum un deceniu, murea în Elveția Horia Liman. Scriitorul evreu născut în 1912 la București a editat revista „Discobolul”, alături de Dan Petrașincu și Ieronim Șerbu. În 2002, Petru Dumitriu a murit în Franța, la Metz, iar Ovidiu Vuia la Gießen, Germania. Scriitorul, care a trăit în Franța din 1970, a debutat editorial în 1947 cu volumul *Euridice. 8 proze*, fiind cunoscut în literatura română mai ales prin romanul *Bijuterii de familie*. Doctorul Ovidiu Vuia a demonstrat științific că moartea și boala lui Mihai Eminescu nu au fost așa precum s-a lansat zvonul în epocă (poetul suferise într-adevăr depresii mai ușoare și se pare că a fost intoxicat cu mercur).

Scurta incursiune în amalgamul datelor calendaristice racordate la anul 2012 am făcut-o pentru a demonstra că de români se poate vorbi și de bine în aceste vremuri, în care, atât românii din țară, cât și o parte a celor plecați sunt așezați, de multe ori, sub spectrul răului.

MARAMUREȘ. ÎN NEMĂRGINIREA TIMPULUI

Angela Monica JUCAN

- iarna 1342-1343** Din cauza politicii de dominare și a încercărilor de catolicizare a populației, voievodul Bogdan din Cuhea se opune ferm puterii regale.
- 3 august 1572** Ștefan Bathory îl întărește, printr-o diplomă, ca Episcop al Maramureșului și Mitropolit al Transilvaniei, pe Eftimie, fost Episcop al Rădăuților, refugiat în Ardeal de teama persecuțiilor lui Alexandru Lăpușneanu (în 1576 va reveni în Moldova, după ocuparea tronului de către Ioan Vodă cel Cumplit).
- 1622** Ioan Bozo alias Hidalmasi este eliberat din iobăgie de către stăpânul său, Paul Redei.
- 30 august 1632** Gheorghe Rákóczi I îi acordă un „liberațional” lui Nicolae Șorban (Șerban?) din Coruia și familiei sale (act de scutire de contribuții a „casei”).
- 7 noiembrie 1632** Ștefan Coteț din Finteușu Mare (zis și Kovács și Kővári) primește de la Gheorghe Rákóczi I un armales și o proprietate în Sântioara, din domeniul Gherlei.
- 9 iulie 1642** Înnoptau în Cluj Lupul Peter din Lemniu și Lazar Marcu din Vad (Chioar), aflați, după cât se pare, acolo cu treburi de curierat la Curtea Princiară.
- 1642** Familiei lui Gheduț din Șasa îi este acordat un act „nobilizațional” cu blazon.
- 1662** Preotul Bălaș Balint (Valentin) din Vima Mică este înscris în rândul nobililor comitatensi, printr-o „nova donatio” de „nobil adevărat”, și primește blazon cu însemne, atât militare cât și cărturărești (ceea ce indică dubla lui calitate: de preot și participant la lupte).
- 1 iulie 1672** Popa Luca Pop zis Șindreșteanul (Sándorfalusi) primește o diplomă de confirmare nobiliară și blazon.
- 1682** Opidul Șomcuta Mare devine capitala districtului Cetatea de Piatră.
- 1692** Este edificată clădirea vechii Prefecturi a Comitatului Maramureș (Sighetu Marmației, str. Ioan Mihalyi de Apșa nr. 2).
- 22 decembrie 1702** Zaharia Conț din Cărpiniș și cei cinci feciori ai săi, pixidari (ostași pedestri sulitași) vechi în cetatea Chioar, au fost înnobilați și au primit blazon.
- 1742** Este amplasată în satul Coștiui, comuna Rona de Sus, statuia Sfântului Ioan Nepomuk.
- 26 decembrie 1742** Se naște la Căvnic Ignaz Edler von Born (m.: 24 iulie 1791, Viena), savant mineralog, descoperitor a două minerale a căror denumire provine de la numele lui: bornina și bornitul; matematician și naturalist de renume mondial; membru de onoare al câtorva academii și societăți științifice din Londra, Viena, Padova, Berlin, München, Stockholm etc.; bun prieten al lui Mozart, căruia i-a inspirat personajul Sarastro din opera „Flautul fermecat” și care i-a dedicat cantata „Die Maurerfreude”, interpretată prima dată la Viena, în 1785, sub bagheta compozitorului.
- 30 noiembrie 1772** Ioan Rusu din Borșa cumpără pentru biserica veche din localitate un Penticostarion editat în slavona românească, la Buzău, în 1764, pentru care plătește 8 florini.
- 30 decembrie 1772** Familia Grad Ștefan și Gafia din Borșa dăruiește o icoană bisericii din localitate.
- 1802** Se construiește clădirea Liceului Pedagogic din Sighetu Marmației (str. 22 Decembrie 1989).
- 1812** Este edificată biserica de lemn „Sfânta Varvara” din Căvnic.
- 1832** În satul Odești, comuna Băița de sub Codru, se construiește Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”. ■ Tot în Codru, la Oarța de Jos, se ridică biserica de lemn „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”. ■ În Sighetu Marmației, familia Brenner își construiește o casă, existentă și azi (Piața Libertății nr. 9) și declarată monument istoric (cunoscut sub numele Casa Brenner).
- 1842** Este edificată Biserica „Buna Vestire” din Vișeu de Sus.

- 1862** Se inaugurează cursurile preparandiei române din Sighet Marmației – „pentru pregătirea celor mai de lipsă cadre de culturalizare a poporului: învățătorii”; preparandia a avut clădiri proprii, construite în centrul orașului, pe un teren donat de către împărăție, la intervenția unei delegații conduse de comitele suprem (având și susținerea lui Gavril Mihaly); la conducerea școlii va fi numit Ioan Bușiția. ■ Se construiește casa Iurca din Sighet (str. Ioan Mihalyi de Apșa nr. 11).
- 30 august 1862** Românii din Rohia trimit un memoriu Episcopului Andrei Șaguna (deputat în senatul imperial), în care arată că au fost excluși din viața politică și cer Episcopului să intervină pentru a li se da dreptul de a fi reprezentați în conducerea comitatului Lăpuș, proporțional cu numărul lor și cu contribuția pe care o au la viața social-economică a ținutului.
- 17 octombrie 1862** Protopopul profesor Teodor Szabo inaugurează la Baia Mare cursurile de limba română, în cadrul nou înființatei atunci catedre de limba română a liceului maghiar din Baia Mare.
- 26 noiembrie 1862** Se naște Elena Gherorghina Pop de Băsești (căsătorită Hossu-Longin).
- 9 decembrie 1862** Se naște la Vărai viitorul profesor Ioan Gheție.
- 13 decembrie 1862** Moare la Bozânta Mare preotul, cărturarul, publicistul Moise Sora-Noac (n.: 1 august 1808, în Hațeg).
- 25 decembrie 1862** Moare la Cluj actrița Ungăr Anikó (căsătorită Székely Józsefné), născută la 10 aprilie 1790 în Cavnic.
- 1872** Se naște la Prislop (Chioar) Teodor Ilea, care se va remarca în activitatea didactică și în cea de ridicare a nivelului cultural al românilor din localitățile în care a lucrat ca învățător (Sălsig, Bușag, Crucișor, Cosniciu de Sus, Tihău, Cehu Silvaniei). ■ Se stabilește în Șomcuta Mare învățătorul, dirijorul, animatorul cultural, militantul pentru drepturile românilor Elie Pop.
- 27 octombrie 1872** Se naște la Sighet fiica profesorului de limba română Ioan Papp (care a predat româna în acest oraș între anii 1865-1869), Valeria Papp (căsătorită Herbaly), dotată cu o excepțională voce de soprană și care va ajunge o cunoscută cântăreață de operă, promotoare a lucrărilor compozitorilor români Gheorghe Dima, Tiberiu Brediceanu, Iacob Mureșianu, ca și ale fratelui ei, colonelul magistrat Eugen Papp.
- 1882** Este edificată Biserica „Sfântul Ioan Gură de Aur” din Seini. ■ Ia ființă „Reuniunea de cântări din Baia Mare”, cu denumire bilingvă (în maghiară: „Nagybányai dalegyesület”), din care făceau parte meseriași băimăreni români și unguri; este prima reuniune de acest fel cu statut din Baia Mare; membrii ei aveau o insignă cu însemne ale Băii Mari și ale muzicii (Turnul „Ștefan”, o liră, lauri); asociația desfășura exclusiv activitate corală, fiind la început (1882-1919) cor bărbătesc, condus de cantorul Saucek Ștefan. ■ Cu prilejul adunării anuale a Societății pentru crearea unui fond de teatru român (STR) ținute la Sighet, un cor impresionant a interpretat cântecul „Latina gintă” (act de mare curaj la acea vreme).
- 2 decembrie 1882** Ia ființă Reuniunea Învățătorilor români din Sătmăre, care, din 1884, se va organiza în filiale, una fiind cea din Arduș, filială care s-a remarcat printr-o prestigioasă activitate corală, sub conducerea învățătorului Alexandru Anderco.
- 1892** Se construiesc în Sighet Biserica „Adormirea Maicii Domnului” (str. Dragoș Vodă nr. 1) și casa parohială a acesteia (str. Dragoș Vodă nr. 3). ■ Este edificată Biserica „Sfinții Apostoli” din Șomcuta Mare. ■ Este ridicată biserica de lemn „Sfinții Împărați” din satul Aspra, comuna Vima Mică. ■ Este fondată la Șişești o reuniune corală. ■ Se înființează la Seini banca populară „Sătmăreana”.
- 27 august 1892** În ciuda celor patru procese care i se intentează pentru activitate politică, Vasile Lucaciu organizează la Șişești o mare serbare cu caracter național românesc, la care a fost invitată toată populația satelor din împrejurimi; este prima manifestare de acest fel și de asemenea amploare organizată în această zonă.
- 10 noiembrie 1892** Se naște în Pătrăuții de Sus pe Siret (Bucovina) Ioan Vască, viitor preot și vicar al Episcopiei Maramureșului, în perioada 1937-1939 (m.: 14 octombrie 1964, București).
- 1902** Se ridică Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din Săcel. ■ O delegație din care a făcut parte Nicolae Filipescu vine la Băsești, unde este întâmpinată de o mulțime de oameni din satele sălăjene și codrene, care au prezentat oaspeților spectacole corale, coregrafice populare etc. ■ Învățătorul și animatorul cultural din Codru absolvent al Preparandiei din Gherla, învățător la școala confesională din Asuaju de Sus, Gheorghe Șimonca, participă la Budapesta la o expoziție de produse pomicole, unde obține premiul III cu diplomă și medalie, plus 200 de coroane. ■ Se construiește clădirea Școlii generale nr. 2 din Sighet (str. Gheorghe Șincai nr. 1).

- 1912** Ion Bârlea înființează la Ieud o bibliotecă cu un inventar de 589 de volume, destinată tinerilor și adulților știutori de carte ■ Se înscriu în Astra preotul Valer Dragoș și învățătorul Gavril Bogdan, amândoi din Finteușu Mare ■ Trupa teatrală a lui Aurel Paul Bănuț dă reprezentații la Băsești și Șomcuta Mare (la Băsești, îmbolnăvindându-se un actor, rolul acestuia va fi interpretat de Dariu Pop, care a învățat într-o singură noapte textul, pentru ca spectacolul să nu se suspende). ■ La adunarea de la Ardud a Astrei, se hotărăște divizarea Despărțământului Sătmăr-Ugocea în despărțăminte: Sătmăr, Seini, Șomcuta Mare, Baia Mare, Carei. ■ Pentru întrajutorarea țăranilor maramureșeni, iau ființă din inițiativa Astrei băncile populare „Creștinul” din Dragomirești și „Petrovana” din Petrova. ■ În Seini, str. Mihai Eminescu nr. 35, se construiește o școală (în clădirea căreia funcționează astăzi grădinița); alături (nr. 37), tot în 1912 s-a construit o locuință pentru pedagogul acestei școli.
- 29 iulie 1912** Se naște, în Pantelimon, Ilfov, Nicu-Aurelian Steinhardt, monahul de la Rohia (m.: 30 martie 1989, Baia Mare).
- 1 septembrie 1912** În calitate de delegat al Despărțământului Vișeu-Iza al Astrei, directorul Emil Bran conferențiază la Borșa pe tema „Menirea bibliotecilor populare”.
- 6 octombrie 1912** Se naște la Săcel, Maramureș, Dimitrie Danciu, inginer, poet (m.: 8 iunie 1999, Cluj-Napoca).
- 3 noiembrie 1912** Despărțământul Vișeu-Iza al Astrei organizează la Bocicoel o ședință de comunicări despre importanța culturii, în cadrul căreia V. Meșter ține o prelegere cu titlul „Urmările neștiinței”, iar I. Kindriș vorbește despre „Biblioteca poporană” și „Asociațiune”.
- 6 noiembrie 1912** Despărțământul Vișeu-Iza al Astrei organizează la Botiza o sesiune de prelegeri populare, la care a conferențiat Ion Bârlea, pe subiectele: „Cartea și foloasele ei”, „Foloasele învățăturii” și despre Asociațiune, ocazie cu care auditoriul a înregistrat 250 de persoane.
- 2 decembrie 1912** Se naște la Chirnogeni, județul Constanța, Gheorghe Chivu, profesor, pictor, poet, stabilit din 1948 la Sighet (m.: 18 octombrie 1986, Sighetu Marmăției).
- 8 decembrie 1912** Își începe activitatea despărțământul chiorean al Astrei, cu sediul la Șomcuta Mare.
- 1922** Învățătorul Eugen Șimonca (fiul lui Gheorghe Șimonca) întemeiază la Asuaju de Sus primul cor al țăranilor din această localitate. ■ Ia ființă Clubul exploatarei miniere din Baia Sprie. ■ La Șomcuta Mare se înființează un gimnaziu (al cărui director a fost Virgil Moldovan).
- iulie 1922** La Făgăraș se ține un curs administrativ de notari, la care reprezentanți ai Maramureșului au fost Ioan Vlad din Botiza și Gherson Glod din Moisei.
- 27 august 1922** Se naște la Traniș (Sălaj) Mihai Inceu, cel care va absolvi Conservatorul „Gheorghe Dima” din Cluj, va fi profesor la Școala nr. 3 din Baia Mare și îi va succeda lui Gheorghe Ciobanu la conducerea corului acestei școli.
- noiembrie 1922** Béla Bartok susține la Sighet un concert care a inclus piese muzicale inspirate din folclorul maramureșean și din alte regiuni românești; spectacolul a avut un răsunător succes și presă bună.
- 27 noiembrie 1922** Moare la Satu Mare preotul și omul politic Vasile Lucaciu (n.: 22 ianuarie 1852, Apa, Satu Mare).
- 1 Decembrie 1922** La prima sa participare la o competiție artistică, Corul Plugarilor Români din Finteușu Mare obține premiul al II-lea și 400 de lei la concursul coral (care va avea ediții anuale) dedicat Marii Uniri organizat la Satu Mare din inițiativa revizorului școlar județean Dariu Pop (premiul I a revenit corului din Mădăras, iar al III-lea a fost câștigat de corul din Ardusat).
- 1932** Pentru susținuta și rodnică sa activitate didactică și culturală, învățătorului Gheorghe Șimon din Ariniș i se acordă distincția „Răsplata muncii”. ■ Se construiesc casele Dărvay și Brenner din Sighet.
- vara 1932** Corul Asociației învățătorilor cehoslovaci din Uzhorod răspunde invitației Astrei și vine la Sighetu Marmăției, unde prezintă un reușit concert.
- 27-28 octombrie 1932** Ca răspuns la vizita din vară la Sighet a Asociației învățătorilor cehoslovaci, corul și orchestra Astrei, dirijate de Dimitrie D. Stan, susțin un concert la Uzhorod, unde artiștii români sunt întâmpinați cu mare fast, iar reprezentația lor a fost transmisă de toate stațiile de radio din Cehoslovacia.
- 1 Decembrie 1932** Cu ocazia împlinirii a 14 ani de la Unirea Transilvaniei cu România, Astra organizează la Baia Mare o adunare care a avut mare răsunet și o largă participare, alături de băimăreni fiind prezenți și o mulțime de țărani de prin satele din jur.
- 1942** Apare la București, în colecția „Meșterul Manole”, volumul lui Ion Șugariu „Paradisul peregrinar”.
- 1 iulie 1942** Se naște la Bârsăul de Jos Ioan Bran, viitorul poet sătmărean-maramureșean (m.: 27 mai 1988).

- 16 iulie 1942** Se naște la Finteușu Mare Aurel Sztan (a Moisiu), membru al Corului Bărbătesc din Finteușu Mare, talentat tenor.
- 4 august 1942** Se naște la Seini Elisabeta Kirchmajer-Donca, profesor, publicist, scriitor.
- 7 august 1942** Se naște Dumitru Iuga, profesor, poet, publicist, promotor cultural (care va semna și cu pseudonimul Ion Bogdan).
- 5 octombrie 1942** Se naște Angela Buciu, interpretează de muzică populară și om politic.
- 15 octombrie 1942** Se naște la Nadiș (Sălaj) Simion Vaida, profesor de muzică, director al Școlii „Octavian Goga” din Baia Mare.
- 1952** Gheorghe Moldovan reactivează corul din Asuaju de Sus, după o pauză de 12 ani (1940-1952).
- 11 iulie 1952** Moare în închisoarea de la Sighet episcopul greco-catolic Valeriu Traian Frențiu (n.: 25 aprilie 1875, Reșița).
- 15 august 1952** Este arestat de comuniști preotul, profesorul și istoricul Alexandru Filipașcu și condamnat apoi la cinci ani de muncă silnică (mort în același an, la 20 decembrie, la Canalul Dunăre-Marea Neagră, în Valea Neagră).
- 6 octombrie 1952** Se naște la Cluj Maria-Terezia Andronic, căsătorită Pirău, actualmente profesor universitar la Baia Mare.
- 20 decembrie 1952** Moare la Valea Neagră, județul Constanța, unde lucra la Canalul Dunăre-Marea Neagră ca deținut politic, preotul, profesorul, istoricul Alexandru Filipașcu (n.: 20 aprilie 1902).
- toamna 1962** Profesorul Nicolae Pașca repune în activitate corul din localitatea Baba (Lăpuș), cor care va atinge în anii următori remarcabile succese, dar se va destrăma odată cu plecarea din sat a dirijorului.
- septembrie 1962** Se inaugurează la Sighet sala de spectacole „Studio”.
- 8 septembrie 1962** Moare pictorul Alexandru (Sándor) Ziffer.
- 7 noiembrie 1962** Se naște la Breb, comuna Ocna Șugatag, Vasile Chira, teolog, profesor, poet.
- 1972** Se ridică Monumentul martirilor români de la Moisei (pe platoul Izvorul lui Dragoș). ■ La Săcel, sub conducerea învățătoarei Florica Gheorghe, își începe activitatea un grup de horitoare, care va dobândi curând renume național.
- octombrie 1972, prima săptămână** Are loc ediția întâi a festivalului cultural-artistic „Toamna băimăreană”.
- 22 octombrie 1972** Se naște la Baia Mare Gabriel Marian, poet, cadru universitar la Catedra de limba franceză a Facultății de Litere, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.
- 3 decembrie 1972** La Finteușu Mare au loc o reuniune corală și o consfătuire, cu participarea a 22 de dirijori maramureșeni, prilej cu care s-au fixat obiectivele prin care să se impulsioneze activitatea corală din Maramureș.
- 23-24 decembrie 1972** Corul din Mogoșești condus de învățătorul Ignățiu Borlan participă la Festivalul coral „Ion Vidu” de la Lugoj și obține trofeul festivalului.
- 1982** Grigore Leșe înființează la Târgu Lăpuș Corul mixt al sindicatelor.
- [iulie?] 1982** Coriștii din Finteușu Mare și coristele din Buciumi (Chioar) interpretează rolul nuntașilor în filmul *Întoarcerea din iad* (după nuvela *Jandarmul* de Ion Agârbiceanu); filmările au avut loc în satele Maramureșului istoric Sarasău, Sârbi și Budești.
- iulie 1982** Corul din Ardușat condus de dirijorul Valentin Băințan primește premiul special la concursul de la Miedzyzdroje, Polonia.
- 11-13 noiembrie 1982** Corul Bărbătesc din Finteușu Mare primește vizita Corului Regionalei CFR din București, condus de Traian Buhlea.
- 9-11 decembrie 1982** Întorcând vizita Corului Regionalei CFR din București din noiembrie, Corul Bărbătesc din Finteușu Mare concertează la București și înregistrează pentru televiziune nouă cântece.
- 9 mai 1992** Bogdan Vodă este proclamat ocrotitorul spiritual al Filialei Maramureș a Asociației Naționale a Veteranilor de Război (ANVR); cu acest prilej, a avut loc dezvelirea busturilor voievozilor Bogdan și Dragoș, amplasate în fața Cercului Militar din Baia Mare, realizări ale artistului plastic Pavel Percea, turnate în metal în studioul de Arte plastice al Armatei; statuile au fost sfințite de PSS Justinian Chira – Episcopul Maramureșului și Sătmăruului și un sobor de preoți; personalitatea și faptele voievozilor au fost evidențiate, în luări de cuvânt, de istorici și alți oameni de cultură maramureșeni; la momentul festiv au participat Corul Veteranilor de Război, Corul Bărbătesc din Finteușu Mare și un grup de recitatori; au fost depuse coroane de flori; o gardă militară a prezentat onorul.

- 28 august 1992** Fiind, după calendarul vechi, ziua Adormirii Maicii Domnului, s-a pus piatra de temelie a Mănăstirii de Maici din Rona de Sus, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului, prima mănăstire ucraineană construită în România; stareță a fost așezată monahia Maria; terenul a fost donat de localnicul Ivanio Cvasiciuc; ctitor este Vicariatul Ortodox Ucrainean.
- 4 septembrie 1992** Moare la Târgu Lăpuș profesorul Ioan Filip, poet (n.: 12 septembrie 1940, Lăschia).
- 16 octombrie 1992-22 noiembrie 1996** Profesorul Teodor Ardelean este senator în Senatul României.
- 12 decembrie 1992** Corul Bărbătesc din Finteușu Mare participă la Festivalul de colinde și muzică sacră „Cu noi este Dumnezeu”, de la Orăștie.
- 13 decembrie 1992** Corul Bărbătesc din Finteușu Mare participă la concertul de colinde organizat la Sala Radio din București, unde i se încredințează încheierea spectacolului.
- 14 decembrie 1992** Realizatoarea de televiziune Elise Stan filmează, la Muzeul Țăranului Român din București, Corul Bărbătesc din Finteușu Mare interpretând colinde.

Surse documentare:

- Laviniu Ardelean ; Adina Dorolțan, *Calendar cultural 2012*, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, Baia Mare, 2012.
- „Atelier”, revistă.
- Valentin Băințan, *Arta corală din Maramureș*, Baia Mare, 1982.
- Valentin Băințan, *Laudă Neamului*. Jurnal memorial cultural, Baia Mare, Umbria, 2002.
- „Bibliotheca septentrionalis”, revistă.
- Viorel Câmpcean, *Oameni și locuri din Sătmar*, Satu Mare, Citadela, 2008.
- *Dicționar enciclopedic*, vol. I-VII, 1993-2009.
- Andrei Dragoș, *90 de ani de activitate a Corului Bărbătesc din Finteușu Mare*. 1 Decembrie 1918 – 1 Decembrie 2008, Baia Mare, 2008.
- Vasile Drăguț, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- Valer Hossu, *Nobilimea Chioarului*, Baia Mare, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, 2003.
- „Îndrumător bisericesc”, almanah.
- „Ortodoxia maramureșeană”, revistă.
- Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ed. a 2-a rev., București, Editura Enciclopedică, 2002.
- Irina Petraș, *Panorama criticii literare românești : 1950-2000 : critici și istorici literari, teoreticieni, esești, esteticieni : dicționar ilustrat*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2001.
- Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, II, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.
- Viorel Thira, *Praf de stele*, Baia Mare, Eurotip, 2011.
- „Veteranul de război”, revistă.
- Mihai Vlasie, *Drumuri spre mănăstiri* [sic]. Ghidul așezămintelor monahale din România, ed. a 8-a, București, Sophia, 2003.

CUPRINS

Teodor Ardelean / <i>Despre elitismul exacerbat</i>	3
---	---

CREZÎNTÛNU

Marius Câmpeanu / <i>Bisericile de lemn din Maramureș – valori ale patrimoniului mondial UNESCO</i>	5
Pr. Nicolae Stoia / <i>Prin îndoială, la credință</i>	10
Pr. Adrian Gh. Paul / <i>Taina Sfântului Mir – pecete dumnezeiască a omului nou în Iisus Hristos</i>	13
Pr. Adrian Gh. Paul / <i>Taina Sfântului Maslu – mijloc de tămăduire sufletească și trupească</i>	21
Pr. Alexandru Stănculescu-Bârda / <i>Sfânta Cununie reflectată în proverbele românești</i>	29
Antoaneta Turda / <i>Oameni ai Ferneziului: Cardinalul Lucian Mureșan</i>	39
Angela Monica Jucan / <i>Veșnicie pe pământ. Sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului</i>	41

„MONOLOGUL POLIFONIC”

Ioana Dragotă / <i>Curajul lui N. Steinhardt</i>	43
Adelina Ulici / <i>Sursele celebrității Jurnalului fericirii</i>	44
Mirel Giurgiu / <i>Secretul „Scrișorii pierdute” în viziunea lui N. Steinhardt</i>	47
Angela Monica Jucan / <i>Divan domnesc sub streășina mănăstirii</i>	49

SATUL CARE SUNĂ A PATRIE. FINTEUȘU MARE

Andrei Dragoș / <i>„Dragostea de țară este unul din cele mai nobile sentimente, păstrarea și cultivarea lui la tânăra generație este o datorie sfântă și obligatorie”</i>	53
Cosmin Tămâian / <i>Un om al echilibrului. Prof. Andrei Dragoș</i>	59
Andrei Dragoș / <i>A fost destinul meu să vin în lume în satul în care cântecul exprimă cel mai profund dragostea de glia străbună și de Dumnezeu</i>	61
Andrei Dragoș / <i>Din dragoste de Dumnezeu, de Neam, de Țară</i>	63
Dorel Petre Cățu / <i>Sigur este că am apucat pe o cale bună venind aici</i>	74
Angelica Simionca / <i>Victor Negrea – pentru eternitate</i>	76
Angela Monica Jucan / <i>„Vă dorim să eșim învingători”</i>	78

LA ȚARĂ

Andrei Dragoș / <i>Despre folclor</i>	80
Andrei Dragoș / <i>Dansul popular în Țara Chioarului</i>	81
Angelica Simionca / <i>Jocul la șură</i>	89
Aristița Borbei; Liana Pop / <i>Copălnic Mănăstur</i>	91
Delia Florea / <i>Câteva impresii de la Oarța de Sus, din Săptămâna Luminată</i>	115

„SENINUL PATRIARH BADEA GHEORGHE”

Traian Oros / <i>Gheorghe Pop de Băsești – erou al neamului și sfânt în altar</i>	117
Traian Rus / <i>Urmașii lui George Pop de Băsești</i>	119
Traian Rus / <i>Acum slobozește pe robul tău, Stăpâne...</i>	121

BIBLIOTHECA. IN PRAXI

Lidia Kulikovski / <i>Capacitatea inovativă a bibliotecii – filosofia și fundamentul schimbării ei</i>	122
Lidia Kulikovski / <i>Activitatea extramuros – o formă inovativă de activitate sau actualizarea unei forme uitate</i>	127
Alexandru Ioan Roman / <i>Scurte însemnări dintr-o scurtă călătorie – Cracovia, Polonia</i>	131
Adelina Ulici / <i>Jurnal de catalogare</i>	135
Ioana Dragotă / <i>Tablete biblioteconomice</i>	139
Valentina Rotaru / <i>Bibliotecile prezidențiale din Statele Unite ale Americii</i>	142
Valentina Rotaru / <i>Click @ platformă online de instruire pentru bibliotecari</i>	144
Lavinia Ardelean / <i>S-a întâmplat acum 50 de ani. Biblioteca</i>	146

ARC SPECTRAL

Radu Vida / <i>Cartea</i>	147
Viorel Câmpăan ; Marta Cordea / <i>Ediții nesemnate în „Bibliografia românească modernă” ale unor lucrări întocmite de Radu Căparu</i>	148
Angela Monica Jucan / <i>Acasă, din îndepărtate zări</i>	155

TRIFOI CU PATRU FOI – ȘCOALA

Ioana Dragotă / <i>Scurt istoric al învățământului superior băimărean</i>	156
Mădălina Moldovan / <i>„Niciodată nu voi abandona cărțile [...]”</i>	160
Iuliana Andrea Pop / <i>Excursia ca metodă de instruire</i>	163

LĂMPIȚA DE VEGHE

Dan Ciachir / <i>Reminiscențe</i>	165
Maria Bîlțiu / <i>A fost odată, că de n-ar fi fost...</i>	167
Nicoară Mihali / <i>Spre noaptea Învierii</i>	169

ROATA NOROCULUI

Gheorghe Moldovan / <i>Lucian Blaga bibliotecar-șef și cercetător științific</i>	171
Marian Petruța / <i>Despre viața de artist în America cu regizorul, actorul și coregraful Marius Iliescu</i>	176

GÂNDURI ÎN BUIESTRU ȘI LA PAS

Octavian D. Curpaș / <i>„Finlandezii vizitează bibliotecile mai mult decât orice altă naționalitate din lume”. Interviu cu Sofi Oksanen</i>	180
Nicolae Ștef / <i>În ideea de a scrie: corul îndreptător</i>	182
Ioana Dragotă / <i>Poveștile copilăriei mele</i>	184

ICON

Iuliana Andrea Pop / <i>„La răscruce de gânduri...”</i>	185
Delia Florea / <i>Pictorița „de poveste” și dorul de România</i>	188
Ofelia Marian / <i>Ivan Konstantinovič Aivazovski – 195 de ani de la naștere</i>	192

„FIȘA CĂRȚII”

Ofelia Marian / <i>Cristian Bădiliță și farmecul manierismului contemporan</i>	194
Angela Monica Jucan / <i>Poetul sătmărean-maramureșean cu „depunere de chiciură pe vise” – Ioan Bran</i>	195

CARNETUL MNEMOSYNEI

Lavinia Ardelean / <i>S-a întâmplat acum 50 de ani. Evenimente culturale românești</i>	197
Lavinia Ardelean / <i>S-a întâmplat acum 50 de ani. Enofilie</i>	198
Antoaneta Turda / <i>Memento diaspora română 2012</i>	199
Angela Monica Jucan / <i>Maramureș. În nemărginirea timpului</i>	203

